

Vasile Voiculescu

POVESTIRI

VOLUMUL 2

CUPRINS:

ALTE POVESTIRI	2
AMINTIRI DESPRE PESCUIT	3
FATA DIN JAVA	17
LIMANUL	33
LIPITOAREA	44
LOBOCOAGULAREA PREFRONTALĂ	56
LUPTA CU ÎNGERUL	69
MOARTE AMÂNATĂ	73
PETRECERE. REGELE CEL DREPT	81
DEȘERTĂCIUNEA PEDEPSITĂ	82
SACUL CU CARTOFI	83
ȘARPELE ALIODOR 137 [ȘCOALA NOUĂ]	150
FATALITĂ	154
PERNA DE PUF	156
SCHITUL DE CEARĂ	175
SEZON MORT	186
UN CARACTER	206
VACA BLESTEMATĂ	211
VISCOLUL 220 [DRUM ȘI POPAS]	241
I. PREGĂTIRILE	241
II. DRUMUL	242
III. AM AJUNS	244
IV.	245
V.	246
MOMÂIA	248
CIOBĂNILĂ	254
FARSA	274
GOSPODĂRIE	291
MICUL ÎNVĂȚĂTOR	294
OLARUL EROIC	300
PROBA	308
SINGURI	321

REVOLTA DOBÎTOACELOR 326
FÂNUL 334
GUJĂLIE 337
O SCRISOARE DE DRAGOSTE ÎNCHIPUITĂ 342
POVESTIRI RELIGIOASE 349
CIORBĂ DE BOLOVAN 350
ADEVĂRUL 377
COPACUL LUI IUDA 388
DEMONIACUL DIN GADARA 391
TOIAGUL MINUNILOR 414
BUNA VESTIRE 419
MÂNTUIREA SMOCHINULUI 423
SPIRITUL RĂSCUMPĂRĂTOR DE MOARTE 445
TATĂL NOSTRU 446
ADDENDA 458 [BUCĂȚI... DE LA UN PRIETEN] 459
CHIPAROSUL DIN LIDO 461
PALATUL DE MARMURĂ NEAGRĂ 462
AUR 463
GHEȚARUL 465
DEZNĂDEJDEA OCEANULUI 466 [ASTĂZI ÎMPLINESC DOUĂZECI ȘI
CINCI DE ANI] 468
FILE RUPTE 472
UN MEȘTER VRĂJITOR 475
EXEMPLUL PIERȘICULUI 485
PRIN MUNȚI 487
TOAMNĂ TÂRZIE 496

ALTE POVESTIRI.

AMINTIRI DESPRE PESCUIT.

NU SUNT AHTIAT DUPĂ PEȘTE, dar pentru frumusețea pașnică a îndeletnicirii am practicat aproape toate soiurile de pescuit, oriunde m-au purtat întâmplarea și slujba mea de medic.

Pretutindeni, de la pâraiele Carpaților până-n noianele Dunării și bugazurile Mării, mi-am azvârlit undița și mi-am înmuiat volocul.

Numai în paradisul Deltei n-am ajuns.

Întâia oară am vânat păstrăvul în Jii, când apele nu-i erau încă negre de spălătura cărbunilor de la Petroșani.

Întepeneam ceasuri întregi pe malurile înguste, în mâini cu o undiță tăiată dintr-o mladă și cu cârligul dintr-un bold îndoit.

L-am prigonit și mai aprig în Isvarna Gorjului, cu ape care nu îngheață iarna.

Bietul păstrăv! L-am fugărit uneori ca pe o vietate de uscat în vadurile Dâmboviței.

Aveam un agent sanitar iscusit, care-mi da de veste îndată ce un păstrăv mai mărișor scăpa din defileul Stoieneștilor, jos, spre Gemenea. Atunci ne dezbrăcam până la brâu și începeam goana după el. Îl descopeream în vadurile mai scăzute, unde-l urmăream cu îndârjire până-n bulboanele adânci în care-l pierdeam. Dar nu ne lăsam. Îl scormoneam curând, și de-acolo, bătând apa cu bețe și prăjini, urcam așa după el câte o jumătate de zi, până îl încolțeam sub un bolovan ori într-o scobitură, unde, obosit de atâta alergătură și zbătaie, se pitise speriat. Acolo îl înhăța mâna fulgeratecă, așijderi unui cioc de cormoran, a sanitarului.

Mai târziu l-am pescuit tacticos, cu undiță perfecționată și muscă artificială, la două mii de metri înălțime, în apele de gheață ale Galeșului și Bucurei.

De dimineața și până-n amurg luminile și umbrele munților dimprejur se schimbau, înmuiate în undele cu mișună de păstrăvi adânci. Alaiuri întregi de păstrăvi mari și mici dau ocol mai ales după-amiază, înconjurând iezerul aproape de maluri ca într-un ritual. Ici-colo, câte unul zvâcnea pe neașteptate, săltând de câteva șchioape afară, după musculițe, ca să cază numaidecât înapoi cu un plescăit ce ne trezea aproape cu spaimă din așteptare.

Uneori sălbăticiunile viclene nu mai dau la momeală de târg. Atunci schimbam nada. Puneam carabeți, un soi de larve de cărăbuși, pe care le găseam în măluri. Sau aninam în cârlige cosași grași, ce ne săreau de sub picioare improșcați în toate părțile când călcam poienile.

Dar nu mâncam cu siguranță păstrăvi decât când vestita Maria Magdalena, gazda ohavnică a Retezatului, se îndura să ni-i aducă. Pleca de la casa de adăpost singură, era taina ei, și în cel mult două ceasuri era înapoi, cu traista plină. Se vorbea de vrăjitorie. Eu cred că își avea anume cotloane, adevărate crescătorii de păstrăvi, unde-i prindea după voie.

Am avut noroc și de lostrițe bucălate, acești pești străvechi, aproape fabuloși, neam de al păstrăvilor. Ele s-au prins ca niște minuni în undițele noastre întinse în Bistrița Bicăzului. Una a cântărit aproape șase kilograme. Acum lostrița e pe cale să piară și din apele muntoase ale Moldovei, singurele care-i mai păstrează sămânță și legende.

După ce mi-am făcut stagiul la munte, am descălecat doftor de plasă în regiunea muscelor. Aici am găsit meșteșugul pescuitului căzut și schimonosit: nu se mai aflau pescari, sau nu fuseseră niciodată. Oamenii se mulțumeau cu pește sărat adus în butoaie de la târg. Pentru cel viu se pricepeau numai să arunce dinamită în bulboanele râurilor, unde se strângea peștele aproape stârpit. Pe atunci nu erau legi și opreliști care să-l apere.

După ce zbugnea detunătura și apele speriate țâșneau de un stânjen, începeau să iasă la față cu burțile în sus tot soiul de pești mari și mici, cu bășicile lăuntrice plesnite și urechile podidite de sânge. Pradă ușoară și fără nici o bătaie de cap.

Ați tras vreodată cu pușca în pește? Mi-aduc aminte cum pe un lac încopiat între măgurile plășii împușcam știucile cu carabina.

Dimineța până după răsăritul soarelui cârduri de pești mărunți ieșeau după musculițe și se zbenguiau în razele calde. Știucile hrăpărețe se țineau după ei. Pândeam clipa prielnică și le luăm la ochi când se întorceau spre noi de-a latul. Lovitura împușcăturii zvârlea știuca spre mijlocul lacului. Dar dacă era ucisă, încetul cu încetul plescăitul molcom al apelor o aducea la mal, unde o trăgeam cu prăjina. Era un fel mai cinstit de a mânca pește decât vânat cu dinamită.

Prin locurile astea de dâmburi, unii proprietari aveau heleșteie în fundul ogrăzilor, dar nu se osteneau să le îngrijească, nici să le prăsească măcar cu pești buni. Lăsate la voia întâmplării, ele se potmoleau și se umpleau de broaște și raci negricioși.

Dar cel mai cumplit păcat împotriva pescuitului îl săvârșeau zvârlind în apele curgătoare și în lacuri gogoși de pește, făcute cu sucuri veninoase. Am văzut-o și pe asta: întregi sau sfărâmate și amestecate cu mămăligă, boabele otrăvitoare cumpărate de la târg erau puse în anumite locuri ale râului. Bieții pești care gustau din ele începeau să plutească deasupra, amorțiți, și se duceau pe apă la vale, unde erau adunați fără nici o împotrivire, cu mâna.

Apoi poruncile stăpânirii m-au mutat pe alte meleaguri, la șesul cu noi chipuri de pești. Aici am ajutat pescarilor din Greaca să tragă năvoadele cu crapi cât vițeii și să-și puie pripoanele în cârlige. De multe ori dihăniile se smulgeau din fier și se duceau cu pripon cu tot. Răsturnată din lotci, sumedenia de pești se zbătea pe țărmuri, ca să fie încărcată în căruțe.

Apoi apele rămăneau singuratece și liniștite.

Când limpezișurile i le împânzea ușor fumuriul serii impuse de luceafăr, lacul și malurile plantate cu vii luau o înfățișare și o pace ca Ghenezaretul Evangheliei. Afară de plaga cea mare a țăntarilor, mai sângeroși ca vampirii.

Aici am mâncat întâia oară crap la proțap – carnea cea mai gustoasă din lume – și ciorbă pescărească în zeama căreia trei rânduri de pește își dospiseră bunătatea.

În bălțile Dunării am deprins meșteșugul vârșelor și cum se așază cotețele, înfipte sub apă însemnată din loc în loc cu câte un băț care iese afară, întocmai ca degetul unui înecat. Dascăl mi-a fost un băietan ofticos pe care-l îngrijeam. Îl chema Coteț, după numele bunicului, un vestit hoț dunărean. Neamul, odinioară voinic și prădalnic, se stingea acum cu această ultimă mlădiță firavă.

Și totuși băiatul nu se lăsa. Se târa cum putea până la cotețe și la vârși, pe care le întorcea cu fundul plin de argintul-viu al întregii seminții de pești ai bălții, lini, plătici, șalăi, cleni și bibani, învrâstați cu somotei, crapi, știuci și câte un țipar.

Pe urmă am zvârlit alături de pescarii cei mari cu vâtafi mreji și năvoade uriașe purtate de zeci de oameni prin care prefiram apele Dunării și cerneam peștii adâncurilor. Aici, la gura Argeșului, am prins la cârlige, cu momeli de hoit, somnii hulpavi, leviatanii apelor noastre, care, după spusa lumii, înhață copii de la scaldă. În pântecul spintecat al acestor dihăanii s-ar găsi deseori câte o mână sau alt mădular din pradă înghițită.

Bucuria cea mare era când, primăvara, Dunărea umflată spărgea zăgazurile și năboia cu puhoaie de pește în bălți. Atunci nu mai contenea pescuitul și se umplea lumea de pește: ajungea să ai o luntre și o mreajă.

Una din cele mai originale priveriști ale bălților este bătaia crapilor, în aprilie și mai, când crăpoaicele își leapădă ouăle. Atunci crapii ies de la adâncurile reci din mijlocul lacului și se îndreaptă vijelioși către apele calde de la mal, unde-i așteaptă icrele nefecundate. Li se văd numai crestele spinărilor tăind ca niște dungi de oțel undele. În drum spre țărm, ei întâlnesc peștoaicele cu care fac un fel de joc, o hârjoană erotică, apropieri, ciocniri, frecări, ceea ce-i aprinde și mai mult. Ajunși la câțiva pași de mal, crapii deodată se opintesc și se saltă afară din apă, cu pantecele în sus, dintr-o smucitură care le apasă și le suge burta, făcând să țâșnească din ei sămânța lăptoasă ce albește apa.

Această sămânță caută setoasă ouăle depuse de femele și le rodnicește... Multe cad pradă lăcomiei broaștelor, mari gurmănde de icre.

În tot timpul acestui neînchipuit balet al apelor, crapii sunt atât de îmbătați de iubire, că nu mai văd, nu mai aud, sunt numai ai fericirii reproducerii. Oamenii îi pot lovi cu ciomege, cu lopeți, și-iucid cu înlesnire.

Mai târziu, într-un sat ghemuit în coturile Dunării, m-am întovărășit cu popă, cel mai iscusit vânător de cegi din tot lungul fluviului.

Era un ins sfrijit și pirpiriu, cu o bărbuță argintie de țăp și câteva degete de la mâini mâncate de lepră, lepră adevărată. Dar se pricepea la meșteșugul setcilor ca nimeni altul. Din pricina asta am închis ochii și am îngăduit ca lumea să-i sărute mai departe mâinile betege. De altfel, boala se oprise sau înainta foarte încet, poate și din pricină că-și bălăcea toată ziua bonturile cu oase viermănoșite în apele tulburi și încărcate cu mături.

Popa știa totul despre cegi: întreaga viață, gusturile și apucăturile lor, de când se zămisleau în bobul icrelor până cădeau în cângile lui, totul în legătură cu fiecare ceas al zilei sau al nopții, cu lunile și cu anotimpurile.

Așa am aflat că cegile se trag și se țin mai cu osebite la malurile pietroase, de granit sau de calcar, unde le prierște și unde sfinția-sa așeza setca de-a curmezișul cursului. Era un odgon tare, întins între doi țăruiși înfiți în apă sau prins între două bărci. De el atârnav cângile ascuțite ale cârligelor cu nade gustoase. Pentru ca funia să nu cadă la fund de greutatea fierului, se legau de ea câteva tivgi care o făceau să plutească între două ape. Viezuos și fără astâmpăr, prichindelul intra și ieșea din taințele Dunării, răscolind ca un cobold al apelor cu tot soiul de unelte măruntaiele fluviului.

Niciodată setcile popii Gavrilă n-au dat greș, cel puțin cât am pescuit împreună.

Într-o vară am făcut câteva săptămâni pe scafandrierul, fără aparat... Mă așezasem pentru campania antimalarică pe malul unei bălți bântuite de friguri. Mi se ura sugând în locul țăntarilor, de câteva ori pe zi, cu acul, sângele oamenilor, pentru cercetările mele. Mă împrietenisem cu toți copiii satului, cu care mergeam la scaldă. Cu acest prilej ne dădeam la cel mai simplu pescuit. Câțiva din băietani se lăsau la fund și scormoneau adânc cu piciorul nomolul în care crapii, fugind de căldură, se îngropau de tot. Din când în când,

cercetașii ieșeau, scuturând din cap, ca să răsuflă. Când cufundătorul simțea cu talpa creasta ascuțită a spinării de pește, scotea o mână și da de veste. Ne azvârleam atunci toți cu capetele în jos și, băjbâind pe fundul năclăios, cotrobăiam cu mâinile locul arătat, de unde unul din noi se ivea biruitor cu prada, șiroind el însuși, ca un drac, de nomol. Crapii prinși îi păstram vii în giuvelnic, un coș de rețea întinsă pe cercuri, cufundat tot timpul în apă.

Strămutat din loc în loc pe acele meleaguri dunărene, am ajuns în gazdă la o văduvă tinerică de pescar bogat.

Era o femeie uimitoare.

Zvârlea prostovolul în baltă cu măiestria cu care cowboy-ii argentinieni aruncă lațul și prind nu caii sălbatici, ci, cum am citit, potârnichile și prepelițele din preerie. Era vestită pentru asta în toată latura bălților.

Atunci am admirat adevărata artă cu care se mânuiește dificila unealtă: o rețea, o mreajă de sfoară, ca un sac, ținut de o frânghie lungă. Dar e astfel ticluit, că atunci când îl arunci el se umflă și se deschide ca o parașută, de marginile căreia atârna de jur împrejur, ca niște ciucuri, un șir de ghiulele mici de plumb... Umbrela stă deschisă o clipă deasupra apei, apoi greutatea o trag la fund. Îndată ce umbrela s-a cufundat, pescarul trage de o altă sfoară, pe care o ține în stânga – în dreapta păstrează funia cu care a azvârlit prostovolul – trage de o altă sfoară care închide punga și o preface iar în sac. În această mișcare de strângere, umbrela adună în capcană tot peștele aflat sub cuprinsul ei.

Gazda mea făcea din azvârlitul prostovolului numai un fel de sport, o fanfaronadă. Ea nu și-ar fi stricat pielea ei albă pentru nimic în lume și nu ieșea la pescuit decât dimineața ori seara, când nu ardea soarele. Peștele i-l scoteau și i-l cărau acasă slugile și admiratorii, de care avea cu duiumul.

Mărturisesc, am biruit-o cu greu și cu multe vicleșuguri. O pândisem... odată când se scălda. Era o înotătoare nemaipomenită. Când ne îndrăgisem, tăiam amândoi curmeziș șuvoaiele Dunării. Abia mă țineam de ea. Se lungea mlădioasă în străveziul undelor, aidoma unui somn mlădios sau unei sirene.

Când ieșea, mirosind crud a umed și a proaspăt, și-și trăgea cămașa de borangic peste trupul pietros, cu umerii poleiți, sânii înalți, sus, pe carena pieptului ieșit înainte, și pânțele ușor bombat, ca o platosă, coapsele trufașe, mi se năzărea că a coborât de pe soclul ei statuia Victoriei de la Samotrace... Neam de grecoaică din insule, corcită cu sânge ardelenesc, pescărița mea era de o armonie și o frumusețe care ar fi făcut gloria unui sculptor destoinic s-o dăltuiască în marmură.

Puțin a lipsit să nu rămân acolo, pescar, legat de zeița bălților toată viața. Cum am scăpat din mrejele ei nu știu... De la o vreme, începuse să-mi fie frică. Prea își arunca brațele asupra mea, asemenea prostovolului. Avea apoi un ușor râs, care-mi amintea de rânchezatul unei iepe când își chema mânzul. Și o strungăreață destul de neliniștitoare, care spunea multe.

Dar toate n-ar fi avut nici o putere dacă aspre porunci telegrafice nu m-ar fi smuls cu sila din cângile ei, zvârlindu-mă iar pe alte meleaguri... Șefii,

îngrijorați, se hotărâseră să mă mântuiască cu orice chip. Dar multă vreme au spânzurat în cârligele pescăriței bucăți din inima mea.

Am aflat târziu sfârșitul ei tragic. Vădana, jinduită de un flăcău îndrăzneț de care-și bătea joc, fusese încolțită de el când ieșise cu luntrea. Îndrăgostitul a sărit din lotca lui în a femeii și a tăbărat s-o răpească și s-o treacă în Bulgaria. Ea s-a luptat voinicește. Luntrea s-a răsturnat și amândoi s-au înecat în Dunăre. I-au găsit încheștați unul de altul.

Marea am văzut-o mai târziu și numai ca musafir trecător. Eram om matur când am trecut întâia oară podul de la Cernavodă. Cu uimire de copil am privit de la Palas namila albastră a mării urcând până-n cer. Abia m-am putut dumiri că dealul siniliu de la orizont era de apă, nu de pământ.

Am pescuit și în Pontul Euxin: scrumbii albastre prinse cu năvoadele sub falezele romantice ale Dobrogei și fripte acolo pe loc pe grătare care nu se curățaseră de zeci de ani, așa că mustul și mireasma peștilor pătrunseseră fierul potmolit de untura vremilor. Și nu-mi venea să cred că țării slabi ca niște surcele sunt aceleași scrumbii de grăsimea cărora ne desfățam.

La Constanța am prins chefali și guvizi cu undița, purtat în barca lui Ali.

În alte părți ale mării am ținut calea bancurilor de scrumbii în călătorie spre Istanbul și am cercetat năvoadele sparte de delfini impetuoși.

Năvodarii se băteau cu pumnii în cap și jurau răzbunare delfinilor, care dau astfel drumul peștilor prinși, pricinuind pagube uriașe. Dar monștrii, ca să le facă parcă în ciudă, treceau de-a lungul țărmurilor, dându-se peste cap în tumbe, cum dam când eram copil ocol ogrăzii de-a rostogolul făcând roată-n mâini.

În unele mreji găseam hidoase pisici de mare cu cap de motan și coadă de mătă, fiare nesătule, deși doldora de peștele mâncat de-a gata din năvodul în care pătrundeau.

M-am minunat de viclesugul simplu cu care se prind lufarii durdulii, cei mai gustoși din peștii mării. Pescarii luau pene de curcani din care pliveau smocuri de firisoare. Aceste bucățele mici de fulgi erau legate de vreo douăzeci de cârlige înșirate pe o sfoară lungă, cu o ghiulea de plumb la capăt. Înainte de apusul soarelui, când lufarii ieșeau la vânătoare de hamsii, urcam în barcă și ne luăm după ei. Cunoșteam locul unde se află și încotro se îndreaptă după miriadele de peștișori infimi, cât niște gângănii, care se ridicau din mare și zburau la fața apei, cu un sfârâit de stol de lăcuste stârnit într-o fâneață. Erau hamsiile, urmărite de lufarii prigonitori, care goneau înapoia lor.

Vâsleam într-acolo și slobozeam în mare ghiuleaua împodobită cu pene de curcă. Lufarii, crezând că fulgii sub care pândeau cârligele sunt hamsiile, le îmbucau cu lăcomie. E drept că, înmuiate în apă, nadele semănau aidoma cu fâțișoarele hamsiilor. Când turcul trăgea sfoara scotea atârnați de ea zeci de lufari dintr-o dată, pe care-i desprindea repede, ca să arunce iar și iar ghiuleaua. Și vânatul nu contenea decât târziu, când cerurile deasupra mării se închideau încet, cu părere de rău parcă.

Am scos de asemenea midii și scoici din valvele cărora cădeau grăuncioarele de mărgăritar, fără nici un preț, umplând nisipul plăjilor.

Dar cele mai frumoase amintiri le-am strâns de pe malurile Buzăului, unde m-am născut și am crescut. Încă de copil plecam cu târbucul, o bucată pătrată de plasă prinsă într-o cruce de lemn, cu colțurile ridicate și înfipite într-o prăjină lungă. Căutam sub malul râului un loc unde socoteam că trag peștii. De obicei coada unui vârtej, acolo unde apele, după ce s-au involburat în ochiuri adânci, se potolesc într-un liman. Cufundam lin capcana târbucului cu un boț de mămăligă în ea și așteptam. Din timp în timp o scoteam binișor, ridicând-o de coada prăjinii.

În rețeaua picurând argint se zbătea o mreană alburie și câteva zvârlugi neastâmpărate, cu ghimpi în urechi, pe care și-i înfigea în degetele mele. Rareori prindeam un crăpcean ori un clean mai mărișor. Prada o treceam, cu grijă, într-o groapă scobită în nisip și plină cu apă, care ținea peștii vii. Apoi vâram târbucul – halăul, cum i se spune în alte părți – la loc și iar așteptam. Așa până-n amiaza mare, când foamea mă gonea acasă.

În sat nu erau pescari de meserie. Dar toți pescuiau când venea Buzăul mare. Pe atunci ploua parcă mai des și mai mult... Când norii se rupeau pe munții albaștri din fundul văii, de unde râul cobora ca un balaur mânios, apele se umpleau și se făceau ca un terci în urma undei, ce trecea tunând. Atunci peștii, amețiți de izbitură viiturei neașteptate, loviți de butuci și de bolovanii rostogoliți de șihoaie, sufocați de nămolul răscolit de iureș, fugeau la margini ca să scape și să răsuflă.

Acolo aștepta, gloată, tot satul, bărbați, femei, copii, înșirați de-a lungul malurilor, unii cu oale și străchini, alții cu ciure și site, câțiva cu târbuce, cei mai mulți cu mâinile goale. N-aveau decât să se plece și să culeagă din apă ca braga peștii înăclăiți. Atunci se sătura satul întreg de pește, mai ales fâțe și zvârlugi ghimpoase, fel de fel de baboi, mreane și uneori chiar crăpcean. Copiii plecau acasă cu sânul doldora de plevușcă.

Alt chip lesnicios de pescuit era leasa. Se alegea din albia mare a râului o coadă, o gărliță care se abătea cu un zăgaz de pietre pe prund în jos. În gura acestui crac răzleț se așeza cu meșteșug o împletitură de mlajă, în chip de papuc, cu deschizătura înainte și vârful la vale. Leasa aduna în scoverga ei și prefira toată apa gărliței, care se strecura mai departe prin ochiurile gratiei, lăsând în ciocul lisei prada. Din când în când, peștișorii rostogoliți licăreau o clipă pe alunecuşul împletiturii, ca să se oprească în capcana din capătul înfundat al lesei. Într-un conac de noapte se puteau strânge câteva străchini de albișoară.

Lesele se puneau numai seara. După neschimbatele legi ale firii lor, peștii își țineau nesmintit obiceiul: ziua să urce cursul râului, iar noaptea să-și dea drumul înapoi la vale. De când e lumea lume, viața lor pendulează între aceste două călătorii, una pentru mâncare, cealaltă pentru somn. Noi îi pândeam la întors, așteptându-i cu gura lesei proptită în calea apelor, pe care ei le coborau. Stam acolo la paza capcanei, pe prundurile lucitoare, spunând povești până ce Carul-mare își răsucea osiile. Alături ardeau focuri, la jarul cărora coceam porumb.

Dar cel mai drag dintre toate mi-a fost pescuitul cu ostia, un fel de furculiță mare, cu doi sau trei colți, care se înfigea în pește.

Vânatul cu ostia se face numai noaptea, la lumina faclelor sau a unor bardace prinse într-o coadă de lemn și pline cu păcură aprinsă. Se aleg de obicei nopțile de toamnă, când apa e mai rece și peștele mai molâu.

Ne strângeam cinci-șase prieteni din satele învecinate, ne sumecam pantalonii până dincolo de genunchi și intrăm în vadurile bolovănoase ale Buzăului. Pășeam furiș, mișcând lin picioarele, așijderi fantomelor, ca să nu trezim peștii adormiți lângă pietre sau între lespezi netede. Lumina faclei, ținută cu stânga de fiecare din vânători, tremura ca o altă văpaie a stelelor și pătrundea apa până la fund, amestecând umbrele noastre cu ale copacilor de pe maluri. Trâmbă² toți sau răzleți colindam în susul râului apele revărsate, ocolind bulboanele și ochiurile până târziu după miezul nopții.

Ajungeau uneori până la noi, pe aripile liniștii, sunetele clopotelor de la Mănăstirea Ciolanu.

Cei mai îndemânatici, când zăreau năluca încremenită a peștelui, izbuteau să înfigă fierul în mreana pitulată sau în crapul ce sta aninat de piatra ce-și alesese sprijin pentru noapte.

Totul se săvârșea într-o pace și o tăcere gâdilate numai de șopotul undelor, ce ne împresurau coapsele cu fiori.

Când ne pătrundea frigul și ni se ura ne strigam unii pe alții și ieșeam. Aprindeam focuri, mâncam merindele și beam cu vitejie o sticlă de poșircă în cinstea celor câțiva baboiași care ne arătau vrednicia.

Aceste simple și senine bucurii sănătoase s-au zidit adânc în temeliile vieții mele. Pe ele s-au putut clădi, fără să mă strivească, durerile de mai târziu.

FATA DIN JAVA.

ERA ÎN TOIUL VERII. Bucureștii clocoteau în vipii ca o cetate blestemată peste care se vărsase asfalt încins. Fâșii de trotuare năclăioase ca hârtia de prins muște te înhățau gata să-ți tragă pantofii din picioare. În catranul lor se înșirau, aidoma unor urme de fosile, formele tuturor încălțămintelor perindate, la un loc cu labe primitive neîncălțate încă, enigme pentru viitorii geologi.

Duhori de benzină, ulei prăjit și cauciuc ars de la automobile, învrăstate cu altele, de mititei fripți și carne la grătar, adaose cu împruțiciuni de gunoarie neridicate și râgâielile gurilor de canale, ar fi făcut pe un rătăcit din altă lume să se creadă într-o nouă Gomora, în ceasurile cele mai grele ale bătăii ei de către Dumnezeu.

Ți-era groază să răsufli. Nu trăgeai în piept decât dogoare îngroșată cu trâmbe de praf și nisip, răscolite de goana mașinilor cu eșapamentele deschise. Ți-era spaimă să te miști: pentru un pas, pentru un gest, te năpădeau pâraie de sudori, pe care trebuia să le pui la loc bând de două ori pe atât sifon. Apa nu era îngăduită. Ceea ce se scurgea pe țevi era cu neputință de înghițit. Venea, când se îndura să curgă, o leșie caldă și leneșă, amestecată de-a dreptul cu clor, ca și când stomacurile băutorilor ar fi fost spălătorii chimice.

Toate astea pătrundeau, ajungeau și până la mine, în subsolul unde îmi strămutasem masa de scris, dar nu mă atingeau. Față de temperatura și

fierberea mea proprie, lipărul de afară nu mai însemna nimic. Eram un tânăr vulcan în plină erupție literară.

Stam cufundat până peste cap în al doilea volum al meu de poezii, pe care-l pregăteam pentru toamnă, întregit cu un apocalips în versuri. Și nu mai știam de nimic altceva pe lume.

Primul volum, debutul, Stele negre, avusese un răsunător succes. Și pentru cei 19 ani ai mei laudele criticilor, curtea revistelor literare, avansul editorilor, entuziasmul generației mele și pizma cu mârâieli a înaintașilor alcătuiau un cocteil atât de amețitor, că mă făcea nesimțitor nu numai la neplăcerile ce soseau dinafară, dar chiar la o primejdie adevărată. M-ar fi putut străpunge și pe mine cineva cu șpanga, ca pe Archimede, fără să bag măcar de seamă.

Mă aflu singur și fericit în toată casa. Părinții pleaseră la Sinaia, oaspeții unui frate al mamei, care închiriasse acolo o vilă întreagă și trăia pe picior princiar. Unchiul Miti colindase lumea ca să facă avere, și acum se întorcea miliardar ca să epateze, în lipsă de altcineva, familia. Eu nu-l văzusem până atunci. Nu mă născusem când el părăsise țara. În ultima vreme se așezase în Java, unde, intrat în uriașele plantații de arbori ai cauciucului, se îmbogățise fabulos.

Dar excesele de excitante, o febră tropicală și clima neprielnică îl aduseseră în așa hal de șubrezenie, că a trebuit să părăsească măcar pentru câteva luni afacerile și să se strămute într-o regiune salubă. Și-a adus aminte atunci de țară și deveni iar dintr-o dată fratele dulce al mamei. De unde până atunci fusese numai unchiul din America și apoi unchiul din Java, care-ți trimite la zece ani o dată o fotografie cu un cec pentru bomboane și haine, ne-am trezit cu el peste noi, rudă nelipsită, cu amestec în treburile cele mai intime ale familiei și mai ales mentor îndrăcit.

Dintr-o dată, cum m-a văzut și m-a sărutat, am ajuns slăbiciunea unchiului din Java, care – așa, gata crescut – mă adoptă cu entuziasm. Și își puse ca ultim scop să mă formeze după ideile și gusturile lui. Mama, bineînțeles, era în al nouălea cer. Tata, biet profesor de liceu, intimidat și precaut – era vorba de miliarde – nu se împotriva pe față. Eu eram de-a dreptul ostil, ca un prinț moștenitor bizar și îndărătnic, care dă cu piciorul tronului.

Cât șezuse în București, unchiul locuise în hotel, dar venea de mâncă și sta toată ziua la noi. Bineînțeles, toată cheltuiala o ducea el. Dar pe mine mă plictisea cumplit. Nu mai sfârșea cu sfaturile practice, teoretice, cu aforismele și apoftegmele lui de viață, parcă el, cum i-am spus-o de la obraz, cu asta câștigase banii.

Până la urmă a hotărât, cu de la sine putere, să las literele și să trec la Politehnică, pe care s-o isprăvesc americaneste, în vreo șapte-opt luni, cât mai are el de stat în țară, ca apoi să mă ia numaidecât în Java, la exploatarea lui, unde e nevoie de un inginer-șef de încredere... M-am făcut foc, am refuzat categoric și exasperat, până la urmă i-am răspuns numai cu obraznicii. Am avut din pricina asta o ceartă cu mama, care ne-a ținut supărați până la

plecarea lor. Noroc că prăpădul căldurilor l-a gonit pe exoticul meu unchi la Sinaia, unde a luat cu el și pe ai mei. Și eu am rămas singur, de capul meu, plin numai cu versuri de apocalips.

Stam astfel sihastru, în subsolul asudat, în cordială înțelegere cu șobolanii, și nu mâncăm decât pepeni. Mi-i aducea servitoarea, reci, de la gheață, cu miezul roșu brumat ca de o chiciură, și binecuvântam stepa și arșița care zămislesc astfel de minuni, pepenii verzi.

Într-o zi, tocmai când scriam poemul mistic al tiparului, solie anume trimeasă pentru poet de marea Sargaselor, o claxonare în fața casei, din ce în ce mai lungă, mai insistentă, mă întrerupse. Nu m-am clintit însă. Am așteptat. Larma devenea însă exasperantă. Servitoarea nu ieșea... Acum claxonul încetase, dar începu să sune soneria turbată. Plictisit, am tras o pijama peste adamismul meu paradisiac și m-am hotărât să urc. Un Lincoln-Zephir splendid stopase la scară și șoferul măreț îmi întinse încruntat un plic. Am vrut să cobor ca să-l desfac jos.

— Nu, vă rog să dați imediat răspunsul, îmi porunci tare omul de sub șapca galonată și livreaua arogantă.

Asta mă supără grozav. Am simțit imediat că am de-a face cu un emisar al unchiului din Java. Îi întorsei spatele și cu aceeași mișcare îi trântii ușa în nas, lăsându-l să aștepte.

Am citit scrisoarea. Nu mă înșelasem: era de la unchiul Miti, care mă chema să vin numaidecât la Sinaia: murea de dorul meu – cumpărase mașina pe care o trimetea numai pentru mine, să mă plimbe în fiecare zi la Brașov și la Sibiu. Câteva rânduri адаose de mama îmi aminteau și mă rugau să nu lipsesc: a doua zi era aniversarea zilei de naștere a tatii. O sărbătoare intimă, dar de o gingașă și emoționantă solemnitate, ce se desfășura totdeauna numai între noi trei. Cu o lună înainte colindam librăriile, căutând cartea cea mai jinduită de el, care trebuia legată bibliofilic, cu cifrul lui așezat în anumit loc. Florile, schimbul de îmbrățișări, prăjiturile care-i plăcuseră lui în copilărie, sticla de vin rar, destupată cu pompă, din care gustam fiecare abia câte un deget, prefăcându-ne că ne place, de toate astea mă lipseam acum din pricina afurisitului de unchi, care se vârase între noi și ne strica, cu banii și cu tirania lui, viața. Mă apucasem să scriu un refuz drastic. Era un chip de a mă răzbuna...

Dar din nou îmi căzu sub ochi rugămintea mamei și o listă de târguieli pe care să le aduc, în frunte cu tradiționala sticlă de vin. Și m-a înduișat. Dar nu m-am dat bătut de tot. Am lăsat șoferul să aștepte. M-am urcat abia peste o oră. Moțăia la volan. L-am chemat și l-am luat de sus.

— Ține lista asta și banii, îi poruncii. Cumpără tot ce scrie aici și vino astă-seară la ora șapte.

— Am ordin să vă aduc imediat, cercă el să mă intimideze.

— La ora șapte. Și i-am trântit ușa-n nas.

M-am muncit să înnod firul. M-am căznit să cad iar în transă. A fost cu neputință să mai scriu: tiparul îmi scăpa printre degete.

Unchiul Miti găsisese chip și de acolo, de departe, să mă sâcâie și să-mi alunge inspirația. Cuvânt să-mi fie și mai nesuferit.

Acum lipsit de protecția muzelor, începusem să simt apăsarea și mizeria Bucureștilor. Nu suferisem toată luna de căldură cât am suferit în după-amiaza aceea, așteptând șoferul. Îmi părea aproape rău că-l expediasem cu atâta ușurătate.

Mi-era teamă că ar putea să nu mai vie. Atins în susceptibilitatea lui de slugă de casă mare, ar fi putut să plece înapoi, spunând că eu am refuzat să merg. La gândul ăsta, broboanele de sudoare își dublau volumul și-mi curgeau cu gădilituri mai ales pe spate, ca niște gângănii care mi-ar alergeră pe piele.

În sfârșit, de la ora cinci mașina se înțepeni în stradă și așteptă supusă, fără larmă. Îmi luasem satisfacția și nu dădusem lecția în vânt. Mă gătii și pregătii încet, îmi umplui valiza cu hârtii, cărți și manuscrise. Și, nemaiaivând ce face, mă învârteam încurcat prin bibliotecă, cercetând ce carte aș putea să duc tatii. Și din nou mă prinse paraponul pe unchiul din Java: nici măcar cu prilejul acestei atât de scumpe aniversări nu putusem scăpa de el. Mi-era ciudă pe tata și mama că nu s-au gândit să-l lase acolo și să vie ei amândoi pentru sărbătoarea noastră... Dar dacă e să fie și unchiul între noi, asta strică jocul convenției, gândeam. Și de vreme ce se admite un al patrulea, atunci pot și eu să mă prezint fără cartea de rigoare.

La ora șase am urcat în automobil, în loc de cine știe ce ediție rară, vreo câțiva pepeni uriași, la picioarele mele.

Șoferul, de data asta salutându-mă foarte respectuos, i-a primit cu entuziasm.

— Mare bine faceți, conașule, că ducem lipsă de pepeni la Sinaia.

Asta mi-l făcu simpatic. Îl întrebai despre mașină, cum a fost cumpărată.

— A luat-o chilipir domnul Mihail, răspunse el familiar.

Domnul Mihail era unchiul meu din Java. Și-mi dădu amănunte cum un jucător la ruletă se decavase și vânduse ieftin unchiului mașina cu șofer cu tot. Omul se pricepea să profite de aproapele său...

Până la Câmpina, cu tot geamul deschis, cu toată viteza nebună, credeam că plesnesc de căldură, închis ca într-o cloșcărie artificială. De la Comarnic, viața a început să iasă din leșinul de până atunci și văzduhul parcă să se încordeze. Sus la Orații, aerul s-a schimbat dintr-o dată: s-a făcut gustos ca niște bucate cărora le-ai pus mirodenii și sare. Muntele se închipuia de o parte și de alta nu de piatră, ci ca de răcoare condensată, o înaltă răcoare verde, crestată pe azurul cerului, prin care fulguiau luminile apusului.

Am găsit familia în parc, așteptându-mă, și am coborât la hotel, unde unchiul avea masa lui cu serviciul special. Eram obosit, posac și indispus. Mâncam în silă, ascultând distrat conversația, cu a cărei întreținere își cheltuia numai unchiul vorbele. Ca de altfel și banii pentru tot ce era de plată.

Ne-am ridicat devreme de la masă și am plecat la vilă, unde ne așteptau cafelele, bineînțelese preparate cu cafea veritabilă adusă de unchiul, care a găsit prilej să ne vorbească despre toate felurile cum se prepară cafeaua în lume, la

pol, la tropice, la ecuator. Dar, decretă el, cea mai delicioasă e tot cea preparată ca la noi, așa-zisa turcească.

Îl ascultam și-l analizam a suta oară pe acest detestat unchi din Java. Culesese de pretutindeni și strânsese în el multe lucruri bune: puțină morgă englezească tăiată cu o undă de umor, multă dezinvoltură americană, oarecare flegmă olandeză, ceva emfază spaniolă, un dram de perfidie, dar și de subtilitate asiatică, un fel de olla podrida, din care se respira mereu izul românesc, căruia mediul îi dădea ghes să iasă din ce în ce la iveală. Un fel de mitocănism, alcătuit din naivitate și dintr-un soi de lipsă de ipocrizie, așa cum ți-ai sufleca mânecile și ți-ai scuipa în palme – la figurat, bineînțeles – care trebuie să-i fi adus succese în multe împrejurări.

După ce s-a sfârșit cu cafeaua băută afară, pe terasă, s-a ajuns repede iar la mine și la viitorul meu. Adică al unchiului din Java, care, dorindu-mă pe mine alături de el, tot la sine se gândea. Ne-a spus din nou că ar fi putut să se ducă pentru aer la Simla, în Himalaia, unde se strânge toată protipendada anglo-indiană, sau în Elveția, ori în munții Scoției, dar preferase România numai pentru mine, să mă ia cu el.

I-am răspuns ritos, ca și până atunci, că nu-mi părăsesc părinții. Mama a ridicat, oftând, ochii către stelele ce pâlpâiau pe cer, tata i-a lăsat în jos surâzând, și din nou am întărit declarația că nu simt vocație pentru altă îndeletnicire decât cea literară.

— Adică poezia, făcu ironic unchiul.

— Poezia și toate celelalte, replicai.

— Dar astea nu sunt realitate, ridică el glasul. Sunt nori.

— Cum nu sunt realitate? mă îndârjii eu. Te rog ia-l și strânge-l în mână. Poți să spargi capul cuiva cu el, și-i întinsei volumul meu Stele negre, care, frumos legat, sta pe masă, adus de tata.

— Asta chemi tu realitate, se degustă unchiul.

— Sigur, și chiar după concepția d-tale: mi-a adus câteva sute de mii de lei venit.

Unchiul surâse lung, făcu ochii mici și răutăcioși după moda javaneză și ceru alt rând de cafele.

— Bine, zise el, recunosc: volumul tău e real la pipăit. Dar tot atât de departe de realitate cât e o fată javaneză.

— Și ce? O fată din Java, îndrăznii eu să spui, roșindu-mă, este mai puțin femeie? Nu are și ea de dat și de primit cu trupul și sufletul ei o dragoste?

De data asta unchiul se lăsă pe spatele fotoliului cu un hohot de râs zgomotos.

— Ei, ai mare haz. Pentru asta meriți să afli îndată câtă realitate reprezintă versurile tale. Și ceru îngăduință de la mama să-mi istorisească o întâmplare a lui, care crede că-mi va folosi și mie. Să nu se supere nimeni dacă povestea e puțin cam suvelcată, adaose sorbind ultima înghițitură de cafea.

Soseam întâia oară în Java, unde mă chemau treburi însemnate, puse mai dinainte la cale în marile metropole comerciale ale lumii. Nu eram un naiv. Crucea Sudului lucise de multe ori deasupra mea. Străbătusem de câteva ori

de la un capăt la altul cele două Americi și căpătasem o experiență cât aș fi ocolit pământul pe jos. Singur New York-ul – acest microcosm – este în stare să-ți dea lecții de ce e lumea întreagă. Fiecare din mahalalele lui exotice valorează cât țara respectivă pe care o reprezintă. Cunoscușem acolo, ca și la Săn Francisco și pe toată coasta Pacificului, ca la ei acasă, pe negri, pe chinezi, pe japonezi și pe indonezii la care veneam acum și pe care-i manipulasem deja cu acea superioritate pe care ne-o dă pielea noastră albă și sufletul nostru negru.

Debarcam în Java ca biruator, un fel de proconsul al cauciucului. Pusesem mâna pe cea mai mare întreprindere de cauciuc și gutapercă și, în subsidiar, mă infiltrasem peste tot în comerțul cu zahăr, piper și scortişoară.

Trebuia acum să mă așez în carne și oase pe pământul și între oamenii pe care până atunci îi cârmuiam numai de departe, cu cifre și radiograme.

Enormitatea afacerilor mă silise să lichidez pe toate celelalte risipite în trei continente și să mă așez acolo.

Am debarcat dimineața în portul Bataviei, capitala Javei, care m-a primit cu o măreață sărbătoare de lumini pe cerul exotic, atârând în el ca imense steaguri desfășurate, cu splendide benți, de la aurul lichid și topazul topit până la smaraldul care se amesteca lin cu safirele mării.

Subalternii obsecvioși, albi și metiși, cu o droaie de servitori galbeni, s-au urcat pe punte să mă salute și să-mi care bagajele. O mașină imperială m-a dus la hotel, pe o autostradă umbrită de copaci imenși, de pe care nu s-a ridicat un fir de praf. Patronul, directorul, întreg personalul mi-au ieșit înainte, să primească și să se ploconească în fața unui potentat al insulei fermecate. Mi se pregătise un apartament în latura de nord a clădirii.

— E mai ferit de căldură, îmi spuse, frecându-și mâinile, directorul.

Știam că e o minciună cu care sunt amăgiți toți călătorii, ca să li se stoarcă mai mulți bani. Căldura la ecuator e aceeași pretutindeni, în odăi, ca și în pivniță... Dar primii hatârul, cu un surâs de mulțumire, ca un suveran.

Cum eram odihnit, îmbăiat de pe vapor, am luat numai micul dejun și am poruncit ca imediat să plecăm la birourile administrației... Am străbătut orașul. Văzusem multe minuni; tropicele îmi erau familiare, dar Batavia, cu înfățișarea ei nu de oraș, ci de codru în care s-au rătăcit ici-colo case, vile și pavilioane, ca niște scufițe roșii din basme, m-a încântat.

Am călătorit prin inima orașului ca printr-o junglă cu tot soiul de copaci peste care domneau smochinii gigantici, sprijiniți fiecare în zeci de trunchiuri ca niște colonade... Palmieri de toate soiurile, cedri uriași, alternând cu boschete de flori senzaționale, de toate formele și culorile, te făceau neconținut să te crezi într-un parc fermecat, nu într-o cetate îmbâcsită de negoț și mărfuri.

Are să-ți placă mult, mi se adresă direct unchiul. Acolo natura n-a cedat un pas. Și chiar în oraș, cum slăbește o clipă mâna omului, o liană, un copac, o ferigă uriașă îi ia repede locul. Dacă nu ne-am apăra, lumea vegetală ne-ar înăbuși într-un singur sezon tropical.

Trebuie să vă spun că până la vremea amiezei ne-a plouat de vreo trei ori. Și tot de atâtea ori cerul s-a înseninat într-o splendoare de azur din ce în ce

mai pur. O furtună izbucnită pe neașteptate în pădurile Javei este cel mai extraordinar concert simfonic, în care cerul, norii cu tobele lor, ploaia, copacii și coamele zbuciumate scot ca din mii de instrumente armonii și ecouri, pe care, ascultându-le, un poet poate scrie poeme nemuritoare. Și, spunând asta, unchiul îmi adresează un surâs perfid și, întorcându-și ochii languroși către mine, adaose: Știu că-ți place muzica și că urmărești simfonicele. Acolo te asigur că nu au să-ți lipsească, și încă din acelea colosale, cum numai natura știe să pregătească.

Dar, răpit de entuziasmul neistovit de atunci, m-am rătăcit iar în jungla magică a Bataviei, deși ar trebui să fiu blazat și sătul de ea, și m-am depărtat de scurta întâmplare pe care-mi propusesem să v-o spun și la care mă întorc.

După masa luată în grădina hotelului, alt imens parc exotic, directorul s-a apropiat discret și mi-a spus, întorcându-și pe dos ochii măști ca un codoș, că masa de seară se ia la ora nouă și că în odaia de culcare mă așteaptă în pat o fată javaneză, anume pentru mine pregătită.

Am tresărit fără voie... O fată javaneză? Diseară, în patul meu? N-o cerusem. Nici măcar nu avusesem gând pentru așa ceva. Dar dacă astfel e obiceiul... Și, până să protestez sau să refuz, un fior mă gădila de câteva ori în sus și în jos prin măduva spinării și mă opri să răspund.

Și unchiul își dezveli într-un rânj sardonice dinții galbeni, privindu-ne pe rând cu ochii lui lucioși de bolnav de friguri. Mama se prefăcu că s-a înecat și tuși în mână. Tata, stânjenit, roși și pentru mine. Eu, furat cu adevărat de povestea târâmurilor de vis, am ascultat, cu naivitate, înainte.

— Am plecat apoi, urmă unchiul, cu mașina în vechiul oraș olandez, fosta capitală a Javei, la câțiva kilometri depărtare, unde aveam magazinele și antrepozitele de mărfuri, și spre seară ne-am întors în Noua Batavie. Mărturisesc, fără să vreau, mintea nu mi-a fost tot timpul decât la fata din odaia mea de culcare. Mă întrebam cum are să fie? Micuță, gîngășă și galbenă ca o indoneză...? M-ar fi supărat dinții lăcuiți cu negru. Îi doream albi. Sau are să fie o creolă splendidă, amestec de sânge spaniol cu olandez și malaez, care dă câteodată exemplare unice, cu o carne admirabilă, arzuie și insațiabilă, în care perfidiile și voluptățile se topesc cum se împreună petalele orhideelor ca să zămislească o formă monstruos de frumoasă?

Și deodată mă pălea frica tainică; dar dacă o fi cine știe ce stărpiciune? O urâtenie? Nu, nu, îmi spuneam tot eu. Nu îndrăznește directorul să mă păcălească tocmai pe mine.

Până la masa de seară am colindat pe jos câteva alei... Era încă lumină întârziată, cu bogăție de nuanțe, care se răsfrângeau pe lumea întreagă. Femei de tot soiul și de toate condițiile treceau agale. Unele aproape goale, cu sânii dezveliți, cu formele pline și unduioase, cu trupul numai ademeniri și viclenii. Mă supărau din când în când acele saronguri de rogojină, un fel de jupoane de paie împletite, fuste rigide de rafie în care femeile se vâra de la brâu în jos. Îmi venea să sfâșii coviltirele astea, sulurile astea de rogoz în care tănuiau tot ce aveau mai prețios.

Comparam în gând fiecare femeie pe care o întâlneam cu acea misterioasă fată javaneză care mă aștepta ca o mireasă în patul meu de la hotel. Dar să vă scutesc de toate gândurile și nerăbdările mele.

După masă m-am urcat în odaia mea. Urcat e o vorbă. Acolo clădirile nu sunt decât cu parter, din pricina deselor cutremure. Un boy malaez mă conducea și mi-a deschis ușa, apoi s-a retras repede.

Am pătruns emoționat, cu bătaie de inimă și inundat de sudoare. Eram chiar încurcat... eu, omul hârșit de trei continente. Îmi explicam de altfel eu însumi starea. Tot timpul pe vapor fusesem cuminte, model de continentă, aproape ascetică.

Mi-am compus o figură cu o expresie binevoitoare și oarecum nepăsătoare și, înaintând în mijlocul odăii, mi-am aruncat ochii întâi de jur împrejur, pe fotolii, jos pe covoare... nimic. Am trecut în camera de toaletă, am cercetat baia. Fata javaneză nu era nici acolo. Mi-am adus aminte atunci de vorbele directorului, care-mi spusese că fata mă așteaptă în pat. Sigur că așa era obiceiul și astfel cere decența javaneză. Cât sunt de mici și delicate aceste creaturi exotice, s-ar putea prea bine să se fi vârât sub cearșaf și să fi adormit acolo. M-am apropiat tiptil și am ridicat învelișul. Iarăși nimic. Patul gol.

O zvâcnire, un protest al întregii mele cărnii, creier, inimă, măduvă, toate la un loc, mă făcură să-mi dau seama de câtă însemnătate pusesem în această simplă aventură. Tremuram tot, un tremur nervos, nestăpânit. Și o furie de proporții dincolo de neînsemnatul incident mă aprinse. Își bătuse directorul joc de mine. Asta numai o clipă, căci imediat mă fulgeră un gând: dar dacă fata, plictisită de așteptare, sau poate speriată de prima ei aventură, o fi fugit acasă? Codoșul mi-o recomandase ca nouă, proaspătă și pregătită înadins pentru mine. Deci încă neștiutoare și spăimântată de ceea ce își închipuia că o așteaptă. Și un regret, amestecat cu remușcări, îmi aduse în gând o fetiță plânsă și despletită, de care m-aș fi lipsit bucurios.

Dar numaidecât evocai iarăși una din acele splendide femei, învoalte ca o fructă tropicală gata să se despice, din care întâlneam atâtea în oraș. Și mă hotărâi. Sunai. Malaezul cu chipul de tărtăcuță intră. Cerai în tot felul să-l fac să înțeleagă întrebările mele despre fata javaneză, dacă a fost, unde e acum, de ce a plecat... N-a fost cu puțință să mă înțeleg cu el.

Am coborât atunci eu însumi jos și am chemat pe director, căruia, sub cuvânt că-i cer alte deslușiri, i-am spus foarte detașat, așa, în treacăt, că n-am găsit în cameră fata javaneză de care-mi pomenise.

— A, cum se poate? se miră el. E acolo, vă rog, chiar eu am dus-o.

— Atunci a plecat, făcui eu cu simplitate.

Directorul mă privi uimit.

— Cum să plece? Nu se poate! Căutați-o vă rog bine, este în pat.

— Am căutat-o și în pat. Nu e, replicai.

— Atunci merg eu cu dumneavoastră.

În acest timp mă liniștisem. Siguranța cu care vorbea directorul, încredințarea că nu e mistificare îmi aduseră cumpătul.

Intrarăm în cameră. Însoțitorul merse îngrijat drept la pat și dădu cearșaful de olandă la o parte.

— Iat-o, domnule! E la locul ei și vă așteaptă.

Și, întorcându-se satisfăcut, îmi arătă pusă lângă perete o pernă lungă, un soi de sul zvelt și mlădios, îmbrăcat în pânză albă, care se odihnea în patul meu. Am rămas o clipă zăpăcit...

— E chiar cea pregătită pentru dumneavoastră, nouă și din material cu totul proaspăt. Nu a mai folosit-o nimeni, cum se practică în alte hotele.

Într-un fulger de intuiție, înțelesei totul și frânai tumultul din mine.

— A! nu ridicasem cearșaful, mă scuzai eu și îi mulțumii surâzător.

El ieși urându-mi noapte bună.

Mă dumerisem deplin și râsei singur de mine. Fata javaneză nu era, cum crezusem, o fată. Era perna, sulul cu care oamenii din Java dorm noaptea în brațe și pe care l-au botezat fata javaneză! Din pricina căldurilor tropicale și a sudorilor care te inundă, dacă ai sta toată noaptea cu coapsele lipite una de alta și cu brațele lângă trup, pielea ți se opărește și se rănește. Când se adaugă complicații, se ajunge la putrezirea cărnurilor atacate de secrețiile acre și fierbinți ale sudorilor. Ca să te aperi de aceste neplăceri, iei în brațe și-ți încolăcești coapsele în jurul acestui sul, lung cât corpul, făcut din ierburi uscate, care te desparte astfel de tine însuși. El sugă și-n el trec toate zeurile impure pe care ți le stoarce căldura în tot timpul somnului.

Și, în loc de dorita fată din Java în carne și oase, am dormit în brațe cu perna care-i purta numele.

Așa faci și tu acum... Strângi în brațe și chemi realitate ceea ce în fapt nu e decât o fată din Java confecționată din vorbe: poezia.

Concluzia brutală și directă ca o lovitură strică pentru mine tot farmecul povestirii care mă furase până atunci. Unchiul băgă de seamă, dar, tiranic și lipsit de tact, insistă mai departe cu morala fabulei.

— Am folosit și eu fata din Java, dar cu bună-știință că e un simulacru și că realitatea este alta. Ba i-am adus tot soiul de îmbunătățiri inventate de mine.

Am plăsmuit-o din alge marine, cu miros răcoros de ape. I-am lăsat miezul gol și în el am ascuns un ventilator electric. Dar știam că strâng în brațe tot o păpușă, o iluzie pentru care nu părăsesc celelalte femei.

Așa și tu, oricât vei inventa ritmuri noi, sau că vei trece la romanul compact, tot numai cu fata din Java ai de-a face, s-o știi.

Nu tăgăduiesc, uneori, când ți se urăște cu realitatea, când te sature de carne adevărată, te poți odihni câteva nopți cu perna poeziei între coapse. Dar așa, toată viața, cum visezi tu!...

Sinaia răsufla sălbateca răcoare din toți plămânii ei de codri întunecați. Și ne poftea la culcare.

A fost un deliciu să mă pot înveli și să dorm în pătura înfățată. Dar toată noaptea m-a obsedat fata javaneză. M-am visat numai cu ea în brațe, când în chipul volumului meu Stele negre, alungit ca un sul îmbrăcat în piele galbenă, când preschimbată într-o luxuriantă femeie tropicală, din carnea căreia ieșeau

paie și alge care mă înțepau. Și m-am deșteptat mai obosit și mai indispus decât mă culcasem.

A doua zi am părăsit vila și am fugit cu primul tren la București, în subsolul plin cu versuri și coji de pepeni verzi.

LIMANUL.

DOAMNA SUNĂ DE DOUĂ ORI și ceru să vie nursa cu copilașul. Era ora 11, ora plimbării de dimineață, și, ca bună mamă, înainte de plecare, trebuia să inspecteze toaleta micuțului, ca și a bonei, care i-l aduse numaidecât în brațe. Dintr-o vultoare de volane albe, ce-l cuprindea spumegătoare din cap până mai jos de piciorușe, ieșea doar un chip vag de păpușă bolnavă. Doamna îl luă din mâinile bonei, îl sărută, îi rândui horboțelele de la capișon și, punându-l iar femeii în mâini, dete „bunul de ieșire”.

— Cum a dormit astă-noapte? întrebă doamna.

Femeia care pornise se întoarce și răspunse că băiețelul dormise foarte rău, din pricina dinților care vor să iasă și-l sâcăie de câteva zile.

— Doctorul a fost azi dimineață?

Fuse și prescrisese o doctorie pentru frecat gingiile.

Când au ajuns la ușă, doamna întrebă din nou despre copil, dacă mănâncă bine.

— Cu multă caznă, abia ia jumătate din papița obișnuită, răspunse nursa, care mai așteaptă câteva clipe celelalte recomandatii, ce nu întârziară.

— Suzana, fii cu băgare de seamă. Nu lăsa nici o clipă copilul singur.

Nursa ridică plictisită capul.

— Și mai ales nu îngădui nimănui să se apropie de el, insistă doamna. Vezi că și azi scriu gazetele despre alți copilași răpiți de bandiți. E al doilea în timp de o săptămână. Au ajuns Bucureștii mai rău ca New York-ul.

— N-aveți nici o grijă, doamnă, o asigură bona ieșind.

Era în adevăr pe vremea când ecouri din isprăvile gangsterilor americani se izbeau până în malurile Dâmboviței. Și doamna al cărei soț se număra în elita industriei autohtone avea ambiția să se creadă pusă printre cei dintâi pe lista bandiților de copii.

Jos în stradă aștepta căruciorul, pomponat ca un madrigal. În afunzișul lui alb și pufos copilul se pierdu ca într-un val.

Când au ajuns în Cișmigiu, soarele pripea ușor și o lumină îmbătătoare umplea grădina. Era sfârșit de mai. Umbrele pe sub copaci sclipeau, fragede și aeriene așijderi foilor de sus. Mici șipote de vânt izvorau ici-colo din senin și se țeseau de la o alee la alta, schimbând între ele miresmele ca pe niște bucurii, de-a lungul cărora mergeau oamenii.

Dar copilașul se arăta nesimțitor la frumusețile lumii. El își urma lupta cu dinții săi îndărătnici și scâncea neconținut, frământându-se sub zorzoanele plăpumiței. Nursa trebui de astă dată să-l plimbe cu adevărat și, în loc să se așeze ca de obicei lângă celelalte bone, făcu de câteva ori înconjurul grădinii.

În cele din urmă, copilul adormi. Întâi cu tresărituri, apoi din ce în ce mai adânc. Bona se retrase în fund, în colțul cel mai ferit de zgomot, unde nu se

jucau copiii, lăsă căruciorul cu micuțul în soare și ea se așeză la o lungime de braț, pe o bancă.

Era trudită. Nu dormise de câteva nopți, trezită ceas cu ceas de plânsetele copilului, chinuit de primii dinți. Ziua nu avea timp de odihnă. Trebuia să-l hrănească, să-i facă baie, să-l schimbe, să-l plimbe. Și trebuia să se îngrijească și de ea, până la cochetărie, cum cerea eticheta mării case la care slujea. O dureau ochii și o ardeau pleoapele. Puse ochelarii de soare, și umbra lor căzu ca un pansament blajin peste vederea obosită. Scoase aproape cu împotrivire din săculeț lucrul, ghemul, andrelele și vru să împletească. Dar mâinile îi cădeau neascultătoare pe genunchi.

O pereche de guguștiuci se năpusti cu fâlfâituri zgomotoase în frunzarul de deasupra ei și începură refrenul lor stupid, strigându-se pe nume: gu-gu-știuc... gu-gu-știuc... Copilul tresări și chipul i se schimonosi în somn. Ea se ridică și alungă cu batista fluturată păsările tulburătoare. Și iar încercă să lucreze un timp.

Acum înainta cu scârțâit de nisip sub pași o pereche omenească. Doi tineri îndrăgostiți trecură înlanțuiți prin fața ei. Fata râdea, un râs revărsat sub migala de sărutări a băiatului. Căruțul tresăltă brusc. Bona întinse brațul și-l clătină ușor, ca un legănat. Dar copilul trezit începu să țipe și să se zvârcolească înăuntru. Perechea se pierdea fără măcar să întoarcă o clipă capul... Își privi ceasul. Mai erau 10 minute până la sorocul mâncării. După porunca doamnei, îi da copilului una sau chiar două mâncăruri în grădină, ca el să rămâie cât mai multă vreme afară în aer; îl lăsă să plângă și începu pregătirile: termos, ceașcă, linguriță, pesmeți, bărbuță, tot dichisul se înșirui acum pe banca invadată de soare. Copilul mânca tot silnic, cu refuzuri, cu smucituri din cap, care risipeau papiță pe șervețel sau i-o prelingeau pe la colțurile gurii în jos sub bărbie. Un adevărat chin de mai bine de o jumătate de oră... Era târziu. Șiruri de cărucioare porneau, cu strigăte și chemări, spre casele lor. Grădina se golise. Trecuse amiaza mare... Un pustiu binefăcător se întinse în jurul celor rămași...

După ce schimbă copilul de rufe și-l culcă la loc, bona întinse pledul pe scândura băncii și se așeză la lucru, mahnită. Nici ea nu știa de ce.

De primăvara care-și întetea farmecele-i trecătoare? De viața ei, care trecea asemenea? Avea douăzeci și cinci de ani... Era înaltă, mlădioasă, cu părul bogat, ochenată și albă. Chipul avea o frumusețe nu de linii, ci de amănunte și nuri... Iar tinerețea o împlinea ca un cadru de aur. Amintiri repezi, nestăpânite, toată viața ei, o năpădiră, ca pe cel ce e gata să se înece. Ea se afunda, se îneca în apele somnului. Suzana își istovise copilăria toată și acum își irosea tinerețele numai ca să îngrijească de copiii altora.

Abia ieșită din găoacea copăii unde o luluise maică-sa, ea s-a trezit, acolo, în satul ei din fundul Bucovinei, legănând zi-noapte, an de an, fără de răgaz, pruncii popii, șase în șir, unul după altul. Nu avea nici măcar bucuria să crească și ea odată cu micuțul, pe care îl sălta dincolo de hotarele leagănului. Alt copil lua locul celui zburătorit. Înjugată la leagănul unde preoteasa depunea noul plod, ea se întorcea și se făcea iar mică, pe potriva slujbei ei, de simplă

manivelă. Dar jinduia multă vreme după cel drag, care acum, înstrăinat de ea, se hârjonea pe afară cu câinii și ceilalți copii. Și gândul ei pipernicit zbura trist în mijlocul lor.

— Ce tot moțai acolo, fă?! se răstema preoteasă.

Și mâna adormită, care până atuncea azvârlise în vis cu pietre, ori culesese flori, se înțepenea iar în buza de lemn a leagănului... Suzana deschise ochii și se trezi uimită, nu în tinda popii, ci, cincisprezece ani mai târziu, în grădina Cișmigiului. Întinse ca odinioară brațul... Leagănul? Ah! nu, căruciorul, care sta liniștit și-l cuprinsese umbra dulce a după-amiezii.

Acum luă cu tot dinadinsul lucrul și începu să îndeplinească amintirile.

După ce popa a sfârșit cu copiii lui, a trecut-o unui cumnat în Storojineț. Tot la copii mici. Alt leagăn, aceeași hurducare moțaită în isonul orăcăielilor de plozi. Aici nu a avut de ridicat decât doi copii. Orășeanul nu a vrut să tragă peste numărul reglementar. Dar cu ei Suzana a avut caznă mult mai mare. Copiii trebuiau spălați des, nu ca ai preotesei, îmbrăcați, primeniți, hrăniți la ceasuri cu soroc. I se cerea să le spele scutecele și să le cârpească rufe. Au învățat-o cu sila să lucreze, să coasă și să îndeplinească. A deprins cum să îngrijească de copii la boală. A dus însă multă vreme dorul ramatului de copii din casa popii. A jinduit mereu după grădina cu poame și după bătătura cu vaci și cu viței. Dar aici a trăit mai bine. A mâncat mâncări gătite; a crescut dolofană și voinică. Pe deasupra, au învățat-o să citească și să scrie. Și mai ales n-a mai bătut-o nimeni, cum se întâmpla des la popă.

Când a isprăvit și cumnatul popii cu pruncii lui, au trecut-o unui prieten însurat de curând, care aștepta primul copil. De data asta Suzana a fost aceea care, până să sosească moașa, a primit pruncul pe brațele ei iscusite. De acum creșterea copiilor nu mai avea nici o taină pentru ea. Fără școală, fără patalamale – și era abia o codană – ajunsese o nursă deplină.

Așa, Suzana s-a rostogolit de la Storojineț la Cernăuți, de la Cernăuți la Iași, de la Iași la București, din mână în mână, din stăpân în stăpân, fără o aventură, fără o ispită. Era ascultătoare, harnică și conștiincioasă, nu atât din fire, cât din mândrie. La început, ca să se ferească de bătaile și certurile stăpânilor. Pe urmă, din ambiție și un fel de demnitate a slujbei ce îndeplinea. Avusese noroc să intre întotdeauna numai la perechi tinere, cu cei dintâi copii, unde domnul, încă îndrăgostit de soție, nu-și aruncă ochii asupra slujnicilor. Era de altfel serioasă și cinstită... Așa că până acum sufletul ei sta încă nefolosit, într-o teacă de temeri și neștiințe. Nici un domn nu-i vămuise fecioria.

Aici, la București, în casa unde slujea acum, i se da importanță și onoruri ca pentru o nursă cu mofturi și pretenții. Ea însă se simțea tot Suzana, slujnică hârșită și obosită, care își irosește tinerețele, cum și-a istovit copilăria, numai ca să vadă de copiii altora, de când se trezise.

Se scutură, deschise repede ochii și întinse brațul. Căruciorul sta liniștit. Umbra castanilor plecase de lângă el. Grădina, până în fund, era tot pustie. Nu începuseră să vie celelalte bone cu copiii lor. Privi ceasul. Nu era patru. Se ridică și, în vârful pașilor, se apropie de cărucior și se plecă peste el, ascultând. Copilul părea că doarme adânc. Ascultă mai atentă: nici o suflare. Privi

înăuntru și începu să scormone și să ridice învelișurile, febril, mai febril, adânc, mai adânc... Nu-l găsea. Sigur că micuțul s-a zbatut, ea nu a auzit și el a alunecat la fund, s-a împotmolit sub pleduri și perne. Poate s-a înăbușit.

Spăimântată, cu brațele cufundate în stratul de așternuturi, cotrobăia căruțul ca o nebună, căutând copilul. Scutură și zvârli jos tremurând, una câte una, cârpele, plapuma, pledurile, saltelele, deșertând până la podeaua de scânduri căruciorul. Copilul dispăruse. Privi năucă împrejur. Nimeni și nimic. Și panica tăbări asupra-i. Începu să-și smulgă părul și să plângă... Întâi înăbușit, apoi tare, din ce în ce mai tare. Nu o auzea nimeni! A trebuit să se liniștească singură. În sfârșit, și-a venit în fire și a început să caute în preajmă, apoi mai departe, boschetele, colțurile, băncile, grădina întreagă, iscodind, întrebând. S-au strâns trecătorii, au înconjurat-o celelalte bone și surori, care soseau în câduri. Nimeni nu văzuse, nu auzise, nu știa nimic. Toți își dădeau cu părerea că gangsterii răpiseră copilul. Tatăl, enorm de bogat, putea plăti o răscumpărare regească.

În sfârșit, se ivi și un sergent, supărat de aglomerația care amenința să-i calce iarba și să-i strice florile. La auzul întâmplării, el luă o atitudine magistrală, întrebă, făcu investigații, căută... În cele din urmă, propuse să meargă la comisariat, împreună cu reclamanta. Lumea se împrăștie. Căruciorul, uitat, fu împins repede până la sergent, care îl luă ca pe un trofeu la poliție.

Comisarul ascultă cu răbdare plângerea și porunci unui agent să pornească împreună cu bona în Cișmigiu, unde să facă din nou cercetări, cu reconstituirea întâmplării pe teren, să culeagă urme, date, informații și să ia firul. El între timp va telefona la Prefectura Poliției, care să organizeze o echipă de cercetare și de descindere la gazdele de hoți. Bineînțeles, s-au luat semnalmentele celor doi tineri îndrăgostiți care trecuseră pe lângă cărucior, ochind copilul. Suzana trebuia să-i recunoască din câteva mii de fotografii ce-i vor fi puse dinaintea ochilor.

Din nou în grădină, agentul isprăvi repede cercetarea lui în vânt și plecă să ducă rezultatul. Suzana căzu pe bancă și începu să se bocească încet. Era sleită. O lua frigul, uitase să mănânce la vreme, când o furase somnul. Și groaza, durerea, disperarea o torpilau fără de răgaz. Se frământa singură, bâiguind vorbe fără noimă. O tânără care trecea pe acolo se apropie repede de ea și o strigă pe nume:

— Suzana, tu ești?

Suzana sări, speriată de nădejde:

— A, Livia, Livia! De-ai ști ce s-a întâmplat! Nu cumva ai aflat unde este copilul?

Și, apucând de gât pe fata uluită, o târi lângă ea pe bancă și îi povesti îngrozitoarea întâmplare, nenorocirea care o lovise. Livia o ascultă cu interes, dar liniștită, mângâind-o pe păr și obraji. Slujiseră împreună la Cernăuți, în casa unui negustor. Nu se mai văzuseră de ani. Dar pe Livia o podidi mila și luă prietena cu sila la ea acasă, să se întremeze câteva ceasuri. Ședea departe,

dar cu tramvaiul se ajungea numaidecât. După ce s-o odihni și s-o mai înviora, se poate întoarce la comisariat, după noutăți.

Sosiră într-o mahala, viermuind de lume, sădită cu cârciumi, pline de chioțe și veselie. Acolo, pe stradă cu caldarâm de bolovani, intrară într-o curte, cuprinsă pe trei laturi de câte un șir de odăițe, ca niște chilii de mănăstire. Rochii pestrițe, jupoane colorate, fuste roșii, rufărie, ciorapi puși la uscat atârnav în fața fiecărei cămăruțe. Prietena deschise cu cheia și pătrunseră într-una din chilii. Un pat curat, o oglindă în perete, un lavabo alb, dulap, un cufăr și ilustrații pe zid. Pe masă, câteva cărți și o mașină cu petrol, pe care Livia o aprinse. Cu același chibrit aprinse și o candelă de sub icoana Maicii Domnului, ce străjuia un colț al odăii. Și o lumină roșie prinse a clipi sfioasă.

Livia fierse ouă, făcu ceai, prăji pâine, alergă de cumpără mezeluri. Și pe măsură ce-și îndestula și-și mângâia prietena, îi povestea viața ei de zbucium și chin... Până ce a găsit liniștea și odihna aici. Era mulțumită. Putea să trăiască de capul ei așa cum vrea. Nu trebuia decât să-i dea gazdei, pe lângă chirie, atât din ce câștigă. Și cât va fi tânără, câștigul nu are să-i lipsească.

Suzana se rușină și se-ngrozi. Să-ți vinzi trupul! Să te pângărești pentru pâine!

— Nu pentru pâine, lămuri prietena. Pentru libertate și pentru liniște. Scapi de stăpânii răi, de copiii plângăcioși, de stăpâne păcătoase, mai păcătoase decât slugile lor. Decât să te terfelească ei, mai bine alege tu pe cine îți place. Și nu e același lucru, trebuie să o recunoști. Tu crezi că ai să scapi? Într-o zi, tot un domn are să te ademenească, pentru ca peste câteva luni nevastă-sa să te alunge ca pe mine, cu sămânța blestemată în tine.

Suzana se sculă să plece. Mâncarea îi sta în gât, ca un nod de plumb, și sufletul i se înnegrise.

— Dacă nu mai ai ce face acolo și scapi, dă-i dracului și vino aici. E o cameră slobodă lângă a mea. O să lucrăm amândouă și o să trăim bine. Ai să vezi!

Ajunsă din nou în Cișmigiu... Suzana se aștepta să găsească grădina compătimitoare, tristă, veștejită. Dimpotrivă, era mai strălucită decât o lăsase, plină de mângâierile serii care se apropia. Nimeni n-a mai oprit-o s-o întrebe, să-i dea un sfat... Trecu ca o umbră umilită și necunoscută, străbătu aleile și se îndreptă spre comisariat cu inima zvâcnită.

Comisarul, cum o văzu, începu să zbiere la ea.

— Bine, nebuno, ce e asta? Pui toată poliția capitalei pe foc degeaba?!...

— Cum degeaba, domnule, îngăimă ea, sprijinindu-se îngrozită de un scaun.

— Degeaba, copilul e acasă.

— Acasă, unde?

— La părinții lui, urlă comisarul.

— L-au dus hoții? Cât au cerut?

Și în gând ea socotea anii câți trebuie să slujească degeaba ca să despăgubească pe stăpâni de suma răscumpărării.

— Ce hoți, smintito? Nici un hoț... Ai fost tu o netrebnică. Auzi, în loc să vezi de copil, tu dormi ca o putoare!

Suzana nu pricepea deloc... Comisarul urmă:

— Noroc că stăpână-ta, ca o adevărată mamă învegheată, a venit în Cișmigiu să te controleze.

Suzanei i se tăiară picioarele.

— A venit? Când?

— Când? Când sforăiai... și-a luat copilul acasă.

— Și-a luat copilul? Din căruț?...

— Spăimântată de primejdie, l-a luat în brațele ei de mamă... Ce? trebuia să împingă căruțul în locul tău?... A trimis de l-a ridicat pe urmă de la comisariat... Haide, ieși! Altădată să nu mai petreci noaptea cu amanții și ziua să dormi la datorie!

Și palma grea a comisarului căzu peste obrazul ei, incendiindu-l.

Pământul începu să se învântească iute, tot mai iute... Îmbrâncită, ea ieși împleticindu-se și se rezemă de zidul clădirii... Pe urmă porni cu pași clătinați către Cișmigiu. Se așeză pe o bancă deoparte și stete, întâia oară singură pe lume. Șezu cu ochii deschiși, fără să vadă, fără să auză, până ce grădina se goli iarăși.

Violența supliciului o devastase. Dintr-o dată se urâtise. Chipul i se uscaseră și se pârlise ca de o arșiță năprasnică. Buzele i se crăpaseră și-i sângerau. Ochii se decoloraseră și nasul i se boțise. De zdruncinul lăuntric, sângele secret se dezlănțuise neașteptat și înainte de vreme. Ceea ce însemna că în câteva ceasuri de tortură se prăpădise o lună de viață.

Suzana zăcea acolo goală de suflet, goală de trecut, goală de viitor. Îi rămăseseră numai rușinea și ciuda. Se poate oameni atât de nemiloși? Să o lase să se zbată într-o nebunie de chinuri? Fără să se îndure să o înștiințeze că băiețelul nu fusese furat?! Ar fi primit orice pedeapsă, chiar închisoarea, pentru vina ei. Dar răzbunarea asta diavolească nu și-ar fi închipuit-o. Și n-o putea suporta. O respingea. Cruzimea o strivise mai mult decât orice batjocură, chiar decât siluirea. Îi trebuia o răzbunare. Și nu putea să se răzbune decât asupra ei înseși...

Hulubii se lăsau greoi pentru culcare în copacii sumbri. Sus, în vitrina amurgului, se aprinse luceafărul tânăr. Suzana îl zări. Se smulse și porni orbecăind către strada cu casa tainică, unde se înșirau chiliuțe ca de mănăstire, cu liniștea lor de liman.

Și fiecare copac pe sub care trecea o aplauda, lovind în boarea nopții, una de alta, pălmuțele frunzelor... Grădina întreagă o petrecu până departe cu freamătul ei primăvărat, ca o încurajare.

Când ajunsese, Livia îi deschise brațele.

Joi, 23 ianuarie 1947, București.

LIPITOAREA.

E PRIN PĂRȚILE NOASTRE, sub munte, o misterioasă pasăre de noapte, i se spune lipitoare. Se arată rar și puțini au văzut-o. Văzut? Atât cât poți osebi dintr-o umbră ce alunecă, mută, prin străvezimea întunericului înstelat...

Pe mine, odinioară, pasărea asta m-a prigonit mult.

Eram copilandru. Veneam, vara, de la școli acasă cu sufletul schingiuit de viața pe la gazde și mă cufundam în basmul traiului slobod de la țară.

Îmi plăcea mai ales să hoinăresc nopțile cu pușca în spate pe streșinile satului, unde aveam, risipite pe muchi, câteva petice de vie și livezi.

Tânjeam după o poezie revărsată acolo la picioarele mele, de-a lungul văilor tremurate, pe care n-am mai ajuns-o de atunci niciodată.

Îmi deschideam inima lunii ca pe o carte de zodii căreia stăm ațintit să-mi surprind destinul, adică pe mine însumi. Un soi de narcisism naiv, dar tulburător, din care mă trezeam cu sufletul împăienjenit, de lunatec coborât de pe acoperișuri.

De la o vreme, tuturor acestor nostalgii și vrăji se adause năluca pasării. Dintr-o dată, o umbră cu aripile arcuite, ceva mai mare ca un lăstun, plutea deasupra mea, ca să se așeze la câțiva zeci de pași înainte, în albia drumului, unde se făcea una cu întunecimea.

Acolo sta nevăzută, lipită de pământ până mă apropiam, gata s-o calc. Atunci se ridica fără zgomot, fără un fâlfâit, ca să se lase iarăși la câțiva pași mai departe, de unde o sculam din nou. Astfel, mă însoțea cu stăruință ciudată, petrecându-mă până în poartă.

Câteodată se isca așa de tainic pe neașteptate, parcă s-ar fi desprins de undeva de foarte aproape, din umbra mea, s-ar fi zis chiar din mine, o proiecție a mea.

La început n-am știut ce este și n-am băgat-o în seamă. N-auzisem despre asemenea vietate. Dar după câteva nopți de tovărășie, n-aș putea spune că n-am simțit nimic. Nu teamă. O strângere, o ușoară înfiorare, ca de orice necunoscut.

Cea dintâi pornire a fost să o iau la ochi cu pușca. Și nu m-am sfiit să trag. Eram țintaș bun, doboram liliecii, cu tot jocul lor întortocheat. Am pândit-o cu arma întinsă și degetul pe trăgaci; când scăpată ca din praștie în văzduhul de dincolo de mine îmi sosea pe linia ochiului, apăsam. Suflul împușcăturii o zguduia, și umbra dată peste cap se rostogolea... Alergam s-o adun de jos, sigur că a căzut. Și în timp ce băjbâiam cu mâinile prin țărână, ea se înălța de sub mine, ca să se coboare iar ceva mai departe și să-mi jaloneze fără să-i pese drumul. Bubuiturile puștii n-o speriau, alicele treceau pe lângă ea fără s-o atingă sau – știu eu – poate o străbăteau. Ajunsesem să cred că trag într-o nălucă.

A trebuit să mă resemnez și s-o primesc soață de hoinăreală și reverie, deși nu pot spune că mă deprinsesem cu ea. Așteptam, nici eu nu știu în ce chip, un deznodământ care mi-ar fi adus scăparea.

De altfel, pasărea nu mă bântuia regulat. Alte nopți mă părăsea. Umblăm atunci ușurat, fără umbra străină lipită de mine. Apoi începea iar, din senin, să se țină umbră de umbra mea.

O presimțeam deodată în spate, de unde, zvârlită de o mână tainică, zvâcnea, punându-se o clipă între mine și stele, ca să se mistuie sub ochii și sub pașii mei.

Fără să fi crezut că e mare lucru, bănuiam totuși o taină. Firească poate pentru alții. Nedezlegarea ei pe mine mă ținea însă sub obsesia unei vrăji neprielnice. Mai cu seamă că ori de câte ori cercam s-o dobor, mă simțeam deodată vlăguit, golit de viață, parcă împușcătura m-ar fi atins și pe mine. Mă clătinam, cu o senzație de sfârșeală: eram nevoit să mă sprijin ca să-mi vin în fire. Cum nu vream să cred altceva, puneam asta pe seama loviturii ce-mi pricinuia arma prea încărcată, care îmi smucea din loc umărul până să mi-l amorțească. Mă hotărâi să schimb arma.

Aveam în casa de sus un perete întreg acoperit cu tot soiul de puști și pistoale, rânduite pe o scoarță verde atârnată din tavan până în pământ. Neam de ostași și vânători din moși-strămoși, fiecare generație le mânuiuse pe ale ei și le lăsase acolo, înșirate unele sub altele, ca niște inscripții.

Uneori mă culcam sub ele și le priveam de jos în sus, să citesc leaturile răsturnate, ca niște oseminte de fier și oțel. Lângă mine și la îndemână, pușcociul naiv cu care prigonisem în copilărie vrăbii și ciocârlani. Alături, pușcuța dragă cu care plecasem întâia oară după iepuri. Cât îi dezmierdasem odinioară patul din lemn roșu de cireș gătit în latura dreaptă cu căpăcelul de alamă, unde se ascundea cutiuța cu provizii de capse!

Un șir mai sus stau armele franțuzești cu foc central. Deasupra lor spânzurau puștile tatii cu câte două țevi, totdeauna încărcate, cu cocoșele grele și posomorâte puse pe capse. Dincolo de ele, pierzându-se spre podină, sumedenie de unelte ucigașe, care de care mai vechi și mai ciudate. Sinețe zvelte și subțiratic de ale bunicilor, flinte haiducești cu buzele răsfrânte în pâlnie, durde carne, groase și scurte, care se mânuiau pe crăcane, șuşanale turcești cu țilindrele pe laturi, în scobiturile cărora se așezau cremenele. Toate încrucișate cu pistoale arnăuțești bătute în argint și sidefuri, bumbașire crunte, cornuri și ploști pentru iarba de pușcă, tasce și teșile pentru plumbi, săbii damaschinate, hangere corioate și iatagane aprige.

În mijloc, tăindu-le curmeziș pe toate, o riflă uriașă, adusă de cine știe unde.

Acum însă niciuna nu-mi era de folos. Am ales doar o carabină cu care mă exersasem la țintă fixă, un „Peabandy Martini”, înadins prefăcut de armurier pentru un glonț mic și subțire ca o viespe, în cămașa lui de alamă galbenă.

Într-o noapte cu lună plină, am prins-o în gura armei tocmai când se profila pe discul alb, ca o pată din lună, și am descărcat carabina în ea. Dacă ar fi fost cu adevărat, nu mai putea scăpa vie. Odată cu detunătura, am simțit o atât de ascuțită fulgerare, ca și cum glonțul s-ar fi izbit de astru și s-ar fi întors înapoi în mine. Când m-am dezmeticit a trebuit să mă târăsc până acasă. De atunci nu m-am mai încumetat s-o vânez. Umbra, din ce în ce mai increzătoare, se zbătea lângă mine gata să mă atingă.

Până atunci ținusem ascunsă legătura mea cu pasărea. Poate din orgoliu, să nu rădă lumea de spaimile mele. Poate mai degrabă dintr-un respect copilăresc pentru taina ce mă alesese. După asta însă m-am hotărât să întreb și pe alții, ca pentru o anchetă folclorică. Ai mei nu știau nimic. Oamenii din

sat, cât de bătrâni, dau din umeri. Unul auzise despre lipitoare. Altul o văzuse când se întorsese târziu de la han. Cum la țară lumea trudită se culcă devreme, cine mai avea timp de ciudățeniile povestite de alde pierde-nopți, că le fâlfâie pe la ureche! Le erau de ajuns strigoii, stafile și celelalte arătări cunoscute ca să-și mai adauge încă o năzăreală de copil.

Cine mi-a putut spune unele, puține, deslușiri au fost flăcăii dați în dragoste cu fete și cei cu ibovnice. Pasărea le ținea și lor uneori de urât. Dar nu știau despre ea mai mult. Nici unde are cuib, nici ce mănâncă, nici unde stă iarna. Doar atât, că penele-i sunt în fața umbrei, că n-are glas, că iese numai noaptea, umblă totdeauna singură, desperecheată și nu stă niciodată pe cracă; ori jos pe pământ, ori alunecând în văzduh. Că-ți pândește calea și nu te mai slăbește, ținându-se lipcă de tine, asta nu este nici un semn rău. E numai un nărav al ei. Un fel de joc de-a v-ați ascunselea. Pesemne că îi sunt dragi anume oameni. Pasărea nu avea nici o legendă.

Unul mi-a povestit mai mult: o întâmplare care nu m-a dumirit, dar mi-a stârnit închipuirea până la emoție și m-a pus pe gânduri.

Omul se ducea la o ibovnică, femeie măritată în alt sat. Se avuseseră dragi de copii. Dar cât flăcăul lipsise la armată, pe fată o daseră cu sila după altul. Acum se doreau cu arzime toată ziua, și abia așteptau să se întâlnească noaptea, când nevasta își adormea bărbatul cu buruieni, ca să poată ieși la omul drag.

Într-o noapte, când mergea întins acolo, i s-a ivit în drum lipitoarea, jucăușă înaintea lui, ca o călăuză. La o răspântie pasărea a lăsat șoseaua și s-a abătut pe un drumeag lăturalnic în stânga. Flăcăul a vrut să-și vadă înainte de cale. Umbra s-a întors, i-a căzut la picioare și iar a oblicit la stânga. Asta de atât de multe ori, cu o încăpățănare atât de îndârjită, că, aproape vrăjit, el a părăsit drumul și s-a luat fără voie după ea. Pasărea l-a dus săltându-i înainte până la o moară părăsită. Ajunși acolo, în ograda goală, umbra a pierit. Dar chiar aproape de poartă s-a împiedicat aproape să cadă de un trup. Când s-a aplecat să cerceteze, era femeia la care se ducea. Adormise acolo plânsă și pustie. Pârâtă de neamuri, bărbatul aflase de dragostea lor, o bătuse de moarte și o alungase în toiul nopții. Amețită, cu mințile luate, ea fugise, se rătăcise și căzuse de spaimă și oboseală, nici ea nu știa cum, în curtea morii. Atunci, de deznădăjduită, se zbuciumase cu inima, cu gândurile, cu toată ființa spre el, chemându-l s-o scape, și o minune i-l adusese.

Trecusem astfel câteva veri și toamne, bântuite de pasărea tainică. Mă cumpăneam acum între adolescență și tinerețe. Simțeam și mai adânc farmecul nopții, parcă aș fi fost plămădit din aceeași esență cu ea. Nu mă sfiam de beznele ei luminate, care mă împresurau din toate părțile. Ele dădeau prilej să răsufle dorurilor romantice de vis și singurătate, tescuite, acolo la oraș, adânc în mine. Eram alcătuit întreg numai din așteptări. Un soi de speranță crepusculară, de sub orizontul vieții, îmi mija ca o misterioasă vestitoare de auroră. Nu s-a desfășurat niciodată până la lumina învoaltă a dimineții. Totuși, m-a făcut să gust toate îmbătărilor presimțirii.

Într-o noapte pornisem colindarea pe furtună. Bătea austrul și norii alergau cu coarneau în lună, o doborau, o luau de picioare și o călcau până rămânea numai țândări printre copitele lor involburate... De ajuns să pot umbla și să zăresc pasărea ce m-a întâmpinat de cum am ieșit pe poartă, măsurându-mi calea. De data asta umbra își schimbase jocul. În loc să mi se aștearnă ca de obicei în față, acum se ridica dinaintea mea, trecea înapoi peste mine, lăsându-mă în urmă. S-a țesut astfel fără răgaz, de zeci de ori, cu o insistență atât de inversunată, că m-am oprit. Prea trecea ca o săgeată arătătoare trasă în văzduh de mâna nevăzută, parcă înadins făcând semn spre îndărăt. M-am supus aprigului ei îndemn și m-am întors, luând drumul înapoi. N-aveam de altfel nici o țintă. Am ieșit afară din sat cu pasărea, țâșnindu-mi acum, pas cu pas, înainte. Ciurdele de nori, alungate de vânt, se risipiseră și o lumină îndoielnică împăienjenea întinderile, schimonosind contururile, strâmbând perspectivele. Am mers astfel grăbit câțiva kilometri pustii, numai în tovărășia umbrei. Cine mă chemă cu atâta arzime? N-aveam iubită, și totuși pasărea mă călăuzea, ca și cum un suflet în cumpănă cumplită mă striga la el... Tocmai treceam podul peste Valea-Seacă.

Deodată, în depărtare mi s-a părut ceva, un trunchi lungit. Ițelea păsării se întetise. M-am apropiat. Trântit cu fața în sus, un om zăcea în mijlocul drumului. I se deosebeau cămașa albă, trunchiul voinic, mâinile răstignite în lături, picioarele cu genunchii îndoiți. La câțiva stâneni, un cal, cu șaua pe el, ronțăia iarba pe marginea șanțului. Când m-a simțit a întors capul și a nechezat bucuros. Dam să cred că e un bețiv și mă pregăteam să-l ocolesc, când am văzut deslușit cum pasărea s-a coborât pe trupul dezbrăcat și i s-a așezat pe latura stângă. S-a lipit acolo, pată închisă pe albul cămășii... Eram în toată firea și tare de înger, dar m-am înfiorat. Când am sosit lângă om, pasărea se strecură și se făcu nevăzută în el. Un interes teribil mă cuprinse: nu m-am putut stăpâni, m-am aplecat și am îngenuncheat să văd pe unde. În stânga se deschidea o rană mare, căscată ca o gură, care ducea în adânc, ca în fundul unei mine, în inimă... Când pasărea pătrunse acolo, rănitul s-a mișcat, a suspinat greu și a căscat ochii, alte găuri funebre scobite în chipul înnegrit. Apoi se închiseră la loc. Umbra păsării se ivise iar. Ieșise din el? Cum am zărit-o, am știut, fără să mă gândesc, că omul își dase sufletul. Obrajii i se scofălciră, gura i se îngropă între dinți, pieptul i se dezumflă și căzu cu un horcăit prelung, care răsuflă pe vrana rânii cu bolboroseli de sânge amestecate cu bășici de aer.

Cum priveam îngrozit, m-a spintecat deodată un fulger de amintire: o trăire atât de adânc și așa de fantastic de repede, încât, înainte de a o prinde, s-a și stins, o și uitasem. Toată cazna de a o aduce înapoi a fost zadarnică. Privea pe mort? Pe mine? Fusesse un amestec atât de strâns și tainic, că nu era chip să-l dezbin. Lăsase numai în urmă o dâră arsă, cum lasă în inima pomilor trăsnetul.

Mi se alungase însă spaima. Mă părăsise până și uimirea. Mă năvălea un sentiment straniu de amestec intim, de participare tainică la drama desfășurată. Ca și când aș fi venit înadins să privesc ceea ce aș fi știut că se

întâmplase, mă aștepta și mi se înfățișa acolo: un om, un necunoscut misterios, care mă chemase să-și dea duhul, în miezul nopții, în mâinile mele. Urmăream dărele, reconstituiam cu interes lupta, după frământarea rămasă în țărână răscolită și vânzolirea în jurul unei pete mari de sânge, pe care pământul încă nu o supsese. Cheagul crunt răstrângea lumina stelelor ca o nestemată roșie. Contemplam mortul cu liniștea cu care m-aș fi privit pe mine într-o oglindă vrăjită. Am stat așa îndelung, așteptând să treacă un drumet. Umbra de lăstun pribeag, încă neogoită, ca un suflet rătăcit în preajma leșului, când jos, când în văzduh. Deodată, ca și cum și-ar fi schimbat gândul, și-a luat alt zbor, pe sus, și s-a pierdut. Pleca să cheme pe altul? Greșise vestindu-mă pe mine? Pilda ei m-a dezmeticit și m-am smuls din vraja mortului.

Înainte de plecare m-am uitat cu băgare de seamă de jur împrejur ca să-mi însemn bine locul. Nu se afla nimic. Nici piatră, nici copac, pământul gol cât cuprindeam cu ochii. Roibul pierise. Plecase în câmp după iarbă mai bună. Știam, aici, în marginea drumului, pe dreapta, o cruce veche lângă niște puieți de salcâmi. Am căutat-o înapoi. N-am găsit-o. Omorul se întâmplase deci departe de ea? Singură, în depărtare, silueta parapetului de la pod, după care puteam socoti distanța crucii, și asta mă încurca. Am intrat în șanț să caut un bolovan. Aici zăceau zvârlite o haină de târgoveț și o pălărie... Ce mi-a venit? Am rupt iute câteva fire de pelin și le-am pus mănunchi la capul mortului. Rămas în mâini, izul lor amar m-a întărit. Am alergat acasă. Am strigat omul din curte. Am sculat pe tata, care la început credea că aiurez. Pe urmă nu s-a învoit să se amestece decât dacă merge și primarul. Nu vrea să intre în cine știe ce bucluc. A trebuit să aștept până a înhamat caii la brișcă. Apoi am ocolit jumătate satul. Primarul, un bătrân verde și neobosit, deși trecut de optzeci de ani, era sfătuitorul și cârmuitorul satului. Nu se făcea nimic fără el. Nouă ne venea rudă apropiată, un fel de moș... Acum îngreuiat de somn, nu pricepea ce vrem și ne-a întârziat mult. Când s-a urcat morocănos în leagănul învelit cu velințe, aburea amurgul zorilor.

Fixasem în minte locul întâmplării la câteva aruncături de suliță, dincolo de podul Văii-Seci. N-am scos până acolo niciunul o vorbă. Gândurile ne goneau în rând cu caii. Ne-a trezit huruitul scândurilor jucând deodată sub roți. Soseam. De atâta ațintire încordată a privirilor, ne dureau ochii. Nu se vedea nimic. Trecusem de locul arătat. Am întors brișca și am mănânat înapoi la pod. Unii priveam pe dreapta, alții pe stânga. Nu descopeream nimic. Drumul gol, șanțurile slobode. Nici urmă de mort, nici picior de cal. Primarul căuta la mine mânios. Tata, îngrijat, lăsă biciușca și-și trecu mâna peste fruntea mea, nu cumva să am friguri. Ardeam. La pod am sărit jos, ceilalți după mine, și am luat la cercetat postăța de cale unde părăsisem mortul.

După o bucată de drum m-am oprit. Însoțitorii m-au ajuns. Rămăsesem zgâit, cu gura căscată și tremuram. În praful drumului zăcea smocul de pelin, încă proaspăt. Încolo, nici urmă de frământare. Colbul lucea neted, ușor umezit de rouă. Mortul și calul pieriseră. Sângele dispăruse. Am răcâit să văd dacă nu cumva fusese acoperit și înăbușit cu pământ. Țărâna se descoperea curată. Am alergat la șanț să aduc haina și pălăria... Se mistuiseră și ele. Se vedeau numai

pașii mei, limpezi ocol prin pulbere în jurul pelinului... Ieșit din minți, am început să urlu:

— L-au luat... au venit și l-au ridicat... era aici... uite pelinul pe care i l-am pus la căpătâi.

Și smulsei de jos tulpinele amare... Eram atât de schimbat, așa de smintit, că tata mă apucă în brațe, să mă potolească, și-mi apăsă capul la pieptul lui, unde mă zbăteam bâiguind. Mă liniștii repede și-mi venii în fire. Înțelesei că trebuia să mă stăpânesc dacă vream să mă asculte. Și mă sforțai să-i fac să mă creadă.

Începui să le povestesc din nou cele ce văzusem. Pe măsură ce vorbeam, primarul se frământa prins de neastâmpăr. Am zugrăvit, aprins, cu amănunte pe care atunci nici nu le văzusem și care acum îmi veneau în minte, scornite nici eu nu șitiu de unde, chipul oacheș al mortului, nasul subțire și drept, ochii – când i-a căscat pentru ultima oară – albaștri, mustața neagră, cu sfârcurile ușor aduse în sus, urechea dreaptă cu o toartă de cercei, cizmele cu potcoave, un ceasornic de argint prins cu un lăntuc de brâu, o tașcă de piele legată cu o curelușă de după gât.

— A, țipai, îi lipsea un deget.

Bătrânul se grămădi spre mine, înspăimântat.

— De la care mână?

— De la stânga, strigai cu glas străin.

Știam bine că de la stânga. Ne oprirăm o clipă și tăcurăm, ajunși pe marginea unei prăpăstii...

— El era... Aidoma!... răsuflă primarul greu, și se clătină, gata să se prăbușească.

— Vezi că era! răcnii. Unde-i acum? Cine l-a ridicat?

Tata, galben, în zorile ce se ridicaseră împurpurate, mă privea năuc, parcă mă imploră să tac, să sfârșesc...

— Trebuie să-l căutăm, țipam eu și nu-l slăbeam.

Aprig, cercam să-i târăsc pe câmp.

— Nu, băiete... se împotrivi bătrânul. Ceea ce ți s-a arătat...

Se opri însă lovit de un gând.

— Stai, se întoarce el, de ce ai pus buruienile astea la capul lui?

— Ca să rămâie un semn. Nu se afla nimic lângă el.

— Nu era crucea? și-mi arată spre marginea drumului.

Crucea veche, pe care o căutasem cu de-amănuntul câteva ceasuri mai înainte, sta acum întreagă în dreptul mănunchiului pe care îl aruncasem la capul mortului.

— Cine a pus-o la loc? bâlbâii încremenit. Astă-noapte nu era.

— Nu era când s-a petrecut întâmplarea, căreia tu nu i-ai văzut decât stafia... Pentru asta n-ai găsit-o. Dar trebuie să ne liniștim, hotărî el. Altfel ne ieșim din minți.

Și, apucându-mă de mână, ne traserăm, cu tata năucit după noi, pe marginea șanțului, lângă crucea pe care o pipăiam să nu fie o amăgire.

După ce-și culese și-și așeză gândurile, bătrânul ne povesti în frânturi cum vedenia mea zugrăvea o întâmplare petrecută aidoma, cu șaizeci și ceva de ani mai înainte, când îl găsiseră pe bunicul meu ucis chiar în locul acela. Pentru amintirea morții lui năprasnice – tu nu-ți mai aduci aminte, că erai mititel, lămuri el pe tata – copiii ridicaseră la capul lui crucea. Mie mi se năzărise omorul săvârșit înainte de așezarea pietrei. Și se plecă adânc să-mi cerceteze chipul.

— Leit el, murmură tulburat.

— Leit cine?

— Bunică-tu... Sufletul nehodinit te-a chemat să te vadă.

— Sunt locuri bântuite, urmă, unde duhurile nedestrămate se întorc uneori în vedenii, și întâmplările se zămislesc iar din aburii nopții...

Îl ascultam aiurit. Citisem și eu despre fantome bântuitoare și clișee păstrate în arhivele veșniciei, de unde revin la răstimpuri să se închege.

Dar de astă dată știam bine că este altceva. Trăisem o întâmplare din altă viață a mea? Eu fusesem necunoscutul ucis odinioară pe drumurile nopții? Printr-o obscură simetrie, pasărea care se țesuse între el și mine era aceeași atunci ca și acum, a lui și a mea, una și aceeași, peste timpuri și locuri, nemuritoare?

Cine ridicase stăvilarele timpului și-i dase drumul să curgă înapoi?

Și mă simții deodată că nu sunt decât un strigoi.

Ianuarie 1949, București.

LOBOCOAGULAREA PREFRONTALĂ

„Lobii frontali sunt inamicii umanității. Lobotomizatului pierde compozanta emotivă a activităților sale etC. Etc.” (Presse medicale, nr. 41 din 10 iulie 1948, articol „Lobotomia prefrontală, încercare de psihochirurgie” de Pierre Wertheimer)

LUMEA SE POTOLISE DE MULT. Sub suprema oblăduire a Perfectului Prezidiu Permanent al Popoarelor Păcii [sau cei cinci P (P. P. P. P. P.)], viața curgea pentru toți și pentru totdeauna tihnită.

Se făcuseră progrese tehnice uimitoare. Și fiecare ins, din locul unde era așezat chiar de la naștere de către comitetul respectiv, lucra cu zel și recunoștință pentru fericirea obștească.

Se ajunsese, în sfârșit, la râvnita minune a lumii – mulțumirea și pacea socială domneau în această piramidă răsturnată, în care mulțimea, baza, întoarsă și înălțată cu toată fața ei către lumină, apăsa, ea acum, cu întreaga-i greutate asupra vârfului, care o sprijinea pe pământ și căruia îi împrumuta, de sus în jos, uriașa putere a masei ei organizate. Capodoperă de justiție socială și armonie, model veșnic de edificiu democrat.

Se înțelege că în această situație privilegiată, de apăsător, individul nu mai avea nici o justificare și nu mai putea găsi în el nici o veleitate de răzvrătire.

E drept că piramida nu era deloc înaltă. Dimpotrivă, aproape plată, toată masa ei de odinioară fiind acum turtită. Dar era foarte întinsă, jumătate

pământul. Lucru care singur conta. Și vârful nu se mai pierdea în nori, ci, susținând singur marea construcție, sta pe pământ.

Se putea susține fără paradă, cum de altfel făceau teoreticienii celor cinci P., că acest mers înapoi era de fapt un imens progres. Ceea ce se pierdea în planuri și adâncime, se câștiga în linie. Adică idealul: întoarcerea la lumea unidimensională.

La această eră fericită se ajunsese cu o mulțime de mijloace. Printre ele, cel care ajutase mai mult era lobocoagularea prefrontală, un procedeu derivat dintr-o veche și timidă operație de psihochirurgie, ajuns acum de o simplitate copilărească.

Chiar în prima oră după naștere, se așeza pe capul oricărui nou născut, indiferent de sex și constituție, slab, gras, debil, o coroniță de tuburi încărcate cu forțe radioactive sub înaltă tensiune. După ce se înșuruba, aparatul se declanșa singur grație unui sistem de referințe automate, care arătau cu precizie matematică locul pe unde trece din lobul frontal anterior al creierului, către nucleii cenușii lăuntrici, fasciculul de fibre nervoase care face puntea între aceste sedii psihice. Atunci, prin două găurele opuse, țâșneau dintr-o parte și din alta, străbătând oasele frunții, două fascii de raze, care, întâlnindu-se într-un minuscul trăsnet radioactiv, în punctul ales, ardeau instantaneu și total numai sculul de fibre cu pricina. Restul creierului nu suferea nimic. Copilul, afară de o ușoară zguduire, care îl făcea calm și indiferent la emoții toată viața, nu simțea de asemenea nimic.

Operația se repeta la vârsta de șapte și apoi la optsprezece ani, ca astfel să se asigure exterminarea radicală a lăstarelor de fibre răufăcătoare, care ar fi putut odrăsli eventual din centrii nervoși mai dârzi.

Nici un cetățean nu putea fi scutit, sub nici un motiv, de această necesară operație. Ea intra cu înaltă precădere în șirul de sterilizări, vaccinări și revaccinări care garantau sănătatea publică. Fără certificarea că ai suferit-o de trei ori nu era cu putință viețuirea în imensa uniune a oamenilor liberi. Trebuia să te expatriezi în lună. De altfel, lipsa a două ușoare semne, două cicatrice negre pe laturile bazei frontale, te denunțau transfug al colectivității și te osândeau oricând și oriunde la aplicarea imediată a aparatului, de către oricine te descoperea, cu adaus de amenzi și pedepse pe deasupra.

Dar de zeci și zeci de ani nu se întâmplase o asemenea criminală scăpare. Căci nu numai în spitale, dispensare, primării, fabrici, ateliere, școli, dar nu era casă în care să nu se găsească, printre cele mai uzuale instrumente medicale, termometru, ventuze, irigator etc., și câte o coroniță de lobocoagulare. Prezența ei era obligatorie.

Această mică, nevinovată, dar imensă ca efecte și rezultate măsură salutară de prevedere psiho-sanitară, care scăpase omenirea de o mulțime de plăgi și o îndrumase în făgașul progresului calm, n-avea nimic misterios în ea.

Se știa de foarte multă vreme, și mai ales în ultimele războaie mondiale oamenii de știință – medici, chirurghi și psihiatri – stabiliseră rolul nefast pe care-l joacă lobul anterior frontal al creierului în viața omenirii.

El este focarul tuturor instigațiilor la neliniște, neastâmpăr, răzvrătire și aventură. Sediul nemulțumirii și al întreprinderilor. Sălașul nefericirii.

„În acest teritoriu prefrontal se înscrie proiecția individului în viitor. Aria prefrontală naște și cârmuiește ideile despre eul interior și îndrumarea lor spre năzuința de lărgire.

Individul lobocoagulat pierde compozanta emotivă a activităților sale ideative, în special cele care privesc previziunea și viziunea interioară, funcție esențială a extremului pol frontal...”

Operatul este eliberat de toate nenorocirile care însoțesc conștiința de sine, pierde ambițiile egoiste, visurile de mărire și interesul ce-și acordă sie însuși.

Din personalitatea lui se șterge orice urmă de reflexiune, toate aspirațiile către necunoscut. Nu mai este hărțuit de întrebări, chinuit de mister.

Și încetând de a se complăce într-o excesivă măgulire de sine, care ajungea până la egoism și hiperprețuire, el se întoarce la stadiul de perfect cetățean aliniat în muncă. Adică rămâne capabil de orice activitate intelectuală sau practică, inginerie, mecanică, matematică, știință, în stare de a exercita orice profesie unde se cere nu numai energia brațelor, ci și scrierea, calculul, judecata, adică îndeplinește toate operațiile mintale necesare activităților practice, realiste, dar toate astea fără să se mai gândească la el, fără să se compare cu alții, fără să privească în sus ori înainte, într-un cuvânt, fără să mai fie nemulțumit. Arderea fasciilor nervoase stârpește din el orice urmă de emoție, orice culoare a eului, care rămâne cenușiu ca pură materie cerebrală, șterge orice veleitate de vis, înlătură orice falfăire de misticism, care altădată abăteau pe om de la îndatoririle lui elementare. Coagularea îl ușurează astfel de tot sectorul afectivo-emoțional, plin de primejdii și tulburător.

La început, operația asupra lobului prefrontal se făcea numai bolnavilor, anxioșilor, melancolicilor, obsedaților de sinucidere, râvnitorilor la perfecțiune, schizofrenicilor, nebunilor, pe care de cele mai multe ori îi aducea în fire. Dar atunci era o operație sângeroasă. Se scobeau două găuri în oasele capului și chirurgul băjbâia cu bisturiul prin creier după rădăcinile fibrelor vinovate.

Simplificarea ei prin radiocoagularea automată rezolvase una din problemele capitale ale redresării insului și pacificării omenirii.

Celebra carte „Lobii prefrontali, inamici ai umanității” a savantului Karpman sta la temelia acestei cruciade, dusă cu atâta sânguință și succes împotriva centrilor blestemați, unde se cuibăreau altădată toți insurgenții eului, visul, emoția, meditația, nemulțumirea de sine, râvna către perfecție, mizantropie și alți dușmani ai liniștei și buneii rânduieli individuale și sociale.

Autorul deplângea că Sfântul Francisc, Dante, Pascal, Descartes, Byron, Chateaubriand, Napoleon, Beethoven și alți neliniștiți celebri și mari vizionari nu se născuseră în era lobocoagulării, care ar fi făcut din ei alți oameni.

Acum omenirea muncea, mânca, dormea și se scula fără grijă, lobocoagularea și celelalte mijloace care-i asigurau fericirea funcționau fără greș. Căci fericirea e să nu-ți faci idei false despre ea. Și la această falsificare a vieții contribuiseră până atunci lobii aducători de nenorocire. Dar acum crima

pasională dispăruse. Tribunalele civile se desființaseră. Singură poliția de siguranță, supraveghere și prevedere, ca o divinitate tutelară, plana, nevăzută, deasupra noroadelor. Ea avea monopolul neliniștilor, bănuielilor și al urii.

Dar de la o vreme câteva semne, aproape imperceptibile la început, dădură veste despre o mică deranjare a sistemului.

Ele se iviră mai întâi în tineret și se arătară în chip fiziologic. Între altele, ici-colo, cazuri de dispepsii, tulburări de mistuire, crize de ficat, lipsă de poftă de mâncare, anemie și mai ales constipație.

Medicii le constatară cu uimire, le recunoscuseră cu greu, după îndelungi consultări, fără să și le poată explica. Asemenea tulburări nu se mai pomeneau de când se instituiseră lobocoagularea. De când, adică, ideile și activitățile lor încetaseră de a fi stânjenite de emoții, meditații, reflecții. Cu un cuvânt, de când calea afectului spre creier și amestecul centrilor emoționali inferiori în treburile omului fuseseră tăiate.

Dar, cu încetul, tulburările luau înfățișări și alură psihologică. În tineret, cazurile de complicații sufletești începuseră să punteze, ca niște bube, epiderma până atunci atât de curată a P. P. P. P. P.-ului și rătăcirile să se înmulțească. Tinerii de ambele sexe tânjeau, mâinile lor pe uneltele de muncă aveau gesturi și întâzieri ca de gândire, opriri ca de alegere. Unii își mângâiau fruntea sau își treceau degetele, ca pe niște plete imaginare, peste chelia precoce. Alții fură observați cântând, adică gungurind singuri, fiindcă acum cântecul nu se exercita decât în cor. Fetele îndrăzneau să-și pieptene părul, lăsat să crească mare, în ciuda regulamentului strict. Sau își schimonoseau uniforma cu fel de fel de zorzoane, adaose și flori.

Într-o bună zi, câțiva tineri fură prinși că plâng. Lacrimi, în P. P. P. P. P.?! ... Asta dete efectiv alarma. Comitetele, colectivele, consiliile, plenarele fură convocate, Prezidiul Suprem – sesizat și o vastă anchetă – instituită pe toată imensa întindere a uniunii. Căzuse oare în desuetudine practica coagulării? La catagrafie, nici un individ nu fu găsit fără cicatricile revelatoare și atestatele de rigoare. În privința asta nu mai încăpea deci nici o îndoială. Și oarecum liniștea și siguranța forurilor superioare asigurată.

Alte cercetări minuțioase stabiliră, de asemenea, că nici o carte cu conținut anarhic, roman, nuvelă, din vechile serii condamnate, nu scăpase de ardere sau retopire. Desenele, tablourile, statuile, și toate operele de artă nefastă care ar fi putut amăgi tineretul și deștepta sămânța nebuniei trecute, fuseseră vândute pe valută forte altor țări, retrograde, cu care nu se mai aveau legături.

Copiii, născuți toți în maternități, rămâneau acolo și nu erau legănați, ceea ce ar fi constituit o înclinare mai târziu spre reverie. Nu erau adormiți în lăut sau cântece, nu auzeau un basm, nu ascultau o poveste. Creșteau apoi în vaste educatorii publice, sub cea mai strașnică priveghere, cu cele mai sugestive exemple sub ochi și cele mai sănătoase lozinci în urechi.

De unde, dar, neorânduiala ivită? Căci, curând, dezordinile crescuseră și mai grav. Mai ales în ceea ce privește sexualitatea. Un cuvânt trecea, șoptit, de la o ureche la alta, ca o boare otrăvită. Poliția află cu greutate că era vorba de

„Frumusețe”, care nu mai figura în niciunul din dicționarele P. P. P. P. P.-ului. Tineretul nu mai privea reproducerea ca pe o lucrare de stat oficială, o slujbă cetățenească, încredințată numai unora, după anumite criterii. Ci se descoperi că băieții și fetele au înclinări și preferințe, se aleg singuri, între ei, își închipuie că găsesc, dincolo de scopul real, procrearea, pricini de plăcere și motive de exaltare într-un simplu act fiziologic. Perechile se făgăduiau unul altuia ca într-o logodnă de odinioară, de care nu auziseră. Sinuciderile celor împiedicați de la această nebunie se înmulțiră. Și un alt cuvânt, nou, netrecut în dicționare, se înfiripă, sub nasul poliției, cuvântul „Iubire”. Frumusețe și iubire. Tineretul bolnav alerga după ele ca după un miraj localizat în anume persoane, pe care le scoteau din rânduiala comună, înălțându-se deasupra prezidiului.

Astea toate dovedeau o îngrijorătoare zdruncinare a alcătuirii, amenințând cu ruina tot ce se clădise.

În curând, ceva nou, spăimântător, își făcu apariția. Cu atât mai primejdios, cu cât era nevăzut, nepipăit, insesizabil. În acea lume realistă începu deodată să se vorbească despre spirit: ceva dincolo de om, pe care-l poate mișca și agita. O mai mare calamitate nu se putea abate asupra colectivității, agitația fiind exclusiv în căderea ministerului de resort. Oamenii acum ridicau ochii și brațele în sus, la cer, fără să știe spre ce, așteptând, cerând de la un mare necunoscut – nu de la Supremul Prezidiu – împlinirea unei nedesluite aspirații, care nu mai ținea de pământ.

Asta era prea mult. Pedepse exemplare, privații de libertate, munci suplimentare, rații alimentare reduse, castrări, sterilizări nu folosiră cu nimic. Se recurse la căptușirea creierelor cu plăci de plumb și alte metale impermeabile razelor cosmice și oricăror emanații venite din alte sfere. Inutil.

Ba dimpotrivă. Ca uleiul peste foc, toate astea nutreau flacăra nebuniei, sporeau gustul nou al martiriului.

În acest timp, laboratoarele lucrau fără de răgaz. Cu tot soiul de reactivi, electro și isotopi, se cerceta în ungherele și ascunzișurile creierilor pricina acestor neașteptate trădări ale științei.

Nu cumva fibrele blestemate dăduseră alte lăstare lăuntrice, neatinse de trăsnetul coagulator? Poate că centrii nervoși anatemizați găsiseră alte căi de legătură între ei?

Nu se descoperi însă nimic anormal. Materia cerebrală era cu toate localizările neschimbate și punțile între nucleele infernale definitiv tăiate.

Singură epifiza, glanda pineală, păru ușor modificată, congestionată și infimizezimal crescută. Savanții, răsfoind vechile tratate, găsiră că ea fusese odinioară asemănată cu un ochi. Ocultismul de tristă memorie o numea ochiul lui Siva. Această glandă – spuneau superstițiile – se proiecta afară din craniu la oamenii dinaintea noastră și prin ea se putea privi lumea viitoare. Prin ea se primeau insuflările și inspirațiile de sus. Apoi ea se retrăgea și se ascundea iar sub oasele capului. Aici se făcea în timpurile barbare tonsura preoților, pe unde s-ar fi înlesnit, țineți-vă răsul, pătrunderea Duhului. Alți autori și mai ridicoli susținuseră că ea ar fi fost ochiul ciclopului.

Dar cum da de bănuir, se hotărî extirparea epifizei. Și operația se aplică fără excepție tuturor cetățenilor de rând.

Pentru o vreme, fenomenele morbide părură că se alină, fără să înceteze. Pentru ca în curând să zbucescă mai cu furie.

Prin pivnițe și hrube, dar mai ales în pădurile păstrate ca singure monumente ale naturii, se descoperiră indivizi fugiți de la îndatoririle lor. Ascunși acolo în peșteri trăiau singuratici, dedându-se la acte ce aminteau străvechile culte ale magiei.

Țăranii mai ales alergau la ei și cu destrăbălări de gesturi și îngenuncheri îmbrățișau lemne tăiate în cruce, boite cu tot soiul de culori. Bărbații cântau și femeile se boceau la picioarele acestor semne neînsuflețite.

Asta fu picătura care făcu să dea vasul pe dinafară.

Trebuia cu orice chip pus capăt. Dar cum? Știința șovăia, cuprinsă de zăpăceală. Ce este și de unde vine această necunoscută și nestăvilită forță ocultă, care îndrăznește să încalce stăpânirea Supremului Prezidiu și să-i anuleze providențialele măsuri și decrete?

Din ordinul cărmuirii se instituiră experiențe uriașe pe milioane de indivizi deodată, ca să de depisteze locul anume unde s-a sălășluit forța adversă, altădată localizată în polul frontal.

S-a mers până la coagularea completă a creierilor unor indivizi, care au ieșit din experiențe perfect imbecili, fără să renunțe la nebunia lor, fie adorare, fie dragoste sau speranță. Idioți, dar se închinau și iubeau.

Situația părea disperată. Tinerele generații se alterau din ce în ce, iar vechile, care începuseră turburarea, pe măsură ce îmbătrâneau își înrăiau racilele căpătate în tinerețe. Visul, lenea, împopoțonate cu numele de meditație, reflexia, migala cercetărilor lăuntrice, aplecarea spre mândrie, mândria, gelozia, lupta cu adversarii pentru o femeie, pentru o slujbă, nemulțumirile de tot soiul, și mai ales de sine, grija pentru viitor, toate spaimele metafizice și complicațiile sentimentale luau fel de fel de chipuri, cum nu se mai pomenise.

Lumea se clătina iar pe marginea prăpastiei.

Dacă uniunea ar fi avut vecini fără îndoială că această zbucnire de neastâmpăr și fierbere s-ar fi întrupat într-un război, spre care poate că ar fi fost mai bine să fi fost îndreptate și canalizate.

Acel spirit, acea rătăcire și-ar fi găsit astfel o localizare, unde ar fi putut fi prinsă și pusă în frâu. Dar așa? În creieri și în glande nu se mai afla. Afară, în văzduh, era o nebunie, ca în vechile superstiții, să o cauți. În cer? Atât mai trebuia ca să dea smintiiilor cea mai neroadă justificare.

Unde dar era de găsit și stârpit Spiritul? Căci trebuia stârpit, cu riscul de a stârpi odată cu el omenirea și a plămădi alta, nouă. Se ventila și ideea aceasta.

De pe capul oamenilor de știință răspunderile trecură pe umerii responsabililor, care, neputincioși, le puseră în mâinile cărmuitorilor. Aceștia, la rândule, le așezară la picioarele Perfectului Prezidiu spre a hotărî, încrucișându-și brațele în smerită așteptare.

Bătrânul președinte, într-o insomnie agitată, avu o inspirație. Își aminti de o veche, infailibilă metodă. Acea a cumpărării, a spionajului, a mituirii și denunțării, până la auto-delațiune.

Printr-un ucaz care deroga de la toate legile se institui cel mai înalt premiu, cea mai mare recompensă, o decorație unică, onoruri supreme, îngăduința căsătoriei cu femeia iubită și călătorie de nuntă în străinătatea necunoscută, aceuia care va afla și va denunța locul unde se ascunde insesizabila forță tulburătoare, sediul spiritului.

Rezultatul nu întârzie și fu strălucit. Un tânăr se înfățișă cu curaj și își denunță propria-i inimă.

El lămuri cum simte că inima lui, acest cuib de mușchi găunoși, în veșnic neastâmpăr, mereu plină de sânge învăpăiat, găzduiește acum duhul care agită lumea. Zvâcnelile ei dureroase, umflăturile ei până să plesnească, fierbințeala ce o împrăștie, bucuria care o cutremură sunt semne nedezmințite.

Îndată se constată că în adevăr fuseseră destule indicații, pe lângă care savanții trecuseră fără să le bage de seamă, în înverșunarea lor numai asupra creierilor.

Cele mai multe sinucideri, aproape toate, se săvârșeau trăgându-se în inimă. Versurile, cântecele, poveștile care colindau nu vorbeau decât numai despre ea.

Vechile superstiții din erele primitive puneau în inimă centrul cunoașterii suprafirești. Și pentru unirea cu duhul pretindeau că pot, cu anumite practici de închinare, să coboare mintea în inimă.

Se începură alte noi cercetări, îndreptate cu toată luarea-aminte asupra organului incriminat.

Se disecară cu amănunțime morții, se făcură numeroase vivisecții pe voluntari, se sacrificară sute de mii de indivizi pe altarul binelui obștesc, despicându-se astfel inimile lor, care fură cusute la loc.

Și spre surprinderea obștească se găsi că inima își schimbase nu numai aspectul, forma și greutatea, ci și arhitectura histologică. Era mai grea, mai roșie, mai globuloasă, mai puțin musculoasă, înțesată cu fibre nervoase și ganglioni autonomi.

Iar, minune, în partea de sus, pe globul ei, numaidecât sub ieșirea cârjei aortice, se prăsiseră niște sâmburi creți de substanță cenușie, care aduceau aidoma cu niște muguri de creier.

Se adeveri astfel că inima se întorsese din nou la vechea funcție de odinioară, ca centru al inteligenței afective, sediu al spiritului stăpânitor peste ideea productivă și utilitară.

De aici până la dezlegarea definitivă a problemei nu fu nevoie nici măcar de un pas. Radiocoagularea stârpi pe loc și acest nou camuflaj al duhului răzvrătit în om.

Până când? Se va vedea.

Cum tânărul voluntar care cel dintâi se denunțase nu supraviețui operației, toată recompensa trecu asupra președintelui prezidiului, cu al cărui nume se botează noua operație asupra inimii.

Și, pentru genială, suprafireasca inspirație ce avusese și care dusesese la descoperire, el fu ridicat la rangul suprem, declarat și identificat pentru masele democratice cu Dumnezeu. Nu numai cu îngăduința, dar cu porunca de acum înainte să fie neconținut închinat și mărit ca atare, într-un cult care întrece tot fastul ceremonial al vechilor religii.

Spre el să se canalizeze toate aspirațiile neamurilor omenești.

Dar Duhul evacuat vagabondează prin lume și își caută, chinuind neconținut pe bieții oameni, alt locaș.

1948, iulie 27, București.

LUPTA CU ÎNGERUL.

URIAȘA CUMPĂNĂ A LUMII, urnită de ritmul cosmic, mișca talgerele-i potrivnice, ziua și noaptea, pentru asfințire. Talgerul luminii, îngreuiat de aur, se plecase de tot și spânzura jos în răsul pământului, dincolo de apus; buza lui fulgera, înainte de scufundare, către talgerul nopții, care se ridica gol în slavă și astupa, cu fundu-i negru, cerul. Săgeata cumpănitoare încremenise, cu luceafărul în ascuțiș.

Caprele răcăiau țărâna închinând cu copita culcușul... Clopotele aninate de turelele gâturilor sunau limpede și fiecare vită era o vecernie.

Apa râului luneca în lăuta țărmurilor cântare înăbușită sub căluș de sălcii gânditoare și plop amintitori. Șarpe descolăcit din aur, amurgul descânta păsările cristaline, care picau din slăvi, înțelenite, pe ramuri.

Când, o prevestire trecu și scutură din florile tălăncilor o rouă de clinchete. Păstorul tresări sub cerul unde se ruga. S-a sculat leul pustiei și vine să-i dijmuiască turmele?

O formă nedeslușită înainta, fără pași, spre staul. Sărise din talgerul luminii, care acum se cufundase în puțul de dincolo de pământ. Iacob se repezi cu ghioaga să-și apere averile. Statura măreață îl aștepta în strungă, ațintindu-i calea.

Nu era leu, nici fur. Părea o arătare de pe alt tărâm.

— Ce vrei? – răcni ciobanul, clătinat între spaimă și uimire.

— Luptă – răspunse celălalt, ca și cum ar fi zis bună-seara.

Nu dorea nici oi, nici bogăție, ci altceva, mai de preț: puterea. Spre a fi stăpân se cere să fii tare. Care din ei doi e mai vrednic? Și vedenia nu propunea enigme, pretindea încercarea puterilor.

Prin labirintul crengilor despletite pentru somn, vântul trecea degetele-i încărcate de plânsete moi. Caprele se sculasera și priveau din târlă. Înfațișarea cu chip de zburător îl înfrunta din poarta țarcului. Iacob îi deslușea asupra capului un moț, adus ca gluga ciocârliei... Și glasul îi cântase a viers. Cine, oare, se ascundea în veșmânt păsăresc? Iacob simți o râvnă tinerească să se măsoare cu taina... Necunoscutul îi căzuse drag deodată, așa cum îți cade un prinț hoinar, colindător după ciudățeni, căruia nu i te poți împotrivi să nu-i faci gustul.

El primi lupta fără vrăjmășie, prinzându-se ca într-o horă cu îngerul, ochii iezilor – bucuroși de salturile stăpânului în lupta cu cerescul partener. Și astfel Iacob s-a luptat cu îngerul, nu împotriva lui...

Fiecare din noi, măcar o dată în vreme, trebuie să ne măsurăm trimisul Domnului, la un popas, sub sicomor, lângă o fântână de răscruci. Te iei cu el la luptă, așa cum te lupti, copil, cu un frate mai mare, dornic să te învețe lupta. E un exercițiu pe care trebuie să-l deprinzi, măsurându-te cu cineva mai puternic. E o voinicie la care trebuie să te ridici sub povăța unui superior, unui dascăl cunoscător al tuturor adevărilor atletismului spiritual.

Îngerul și Iacob își împrumutau numai prezența, nu și substanța. Aparența lui se lăsa cuprinsă... Și rezistența divină se echilibra prin forța umană, care se mlădia pe tărie și urca, târâită de model, victorioasă asupra ei înseși. Îngerul, senin, se împotriva opintelilor, nu ataca. Zămbitor, ațâța la efort, nu căuta să doboare. Deși înger, el se alcătuia într-un prilej chibzuit și cumpănit pentru încordarea mușchilor sufletești ai omului răpit în ideea biruinței.

Nici arc, nici pală. Luptau luptă dreaptă, încinși cu brațele. Și mâinile omului se încheștau, pafta cu zimții degetelor petrecuți unii într-alții în șalele îngerului. Iar aripile acestuia, ridicate din sfârc, se încondeiau pe umerii discipolului, așa încât el, cătând drept în ochii miraculoși care-l stârneau la vitejie, nu le vedea strejuindu-l, ca să nu se înspăimânte. E îngăduit fiului de om să biruie, în virtute și har, un înger, alcătuit din șapte stihii mai mult?

Oricum, îndemnul îngerului adevărat e totdeauna lupta. Numai Satana e ispita, vrajă de câștig ușor asupra a tot ce cuprinzi cu ochii.

Minunea cea mare a fost că atingerea cu îngerul îl întărea pe om. El devenea mai puternic, pe măsură ce se îndelunga îmbrățișarea. Virtutea lui creștea, cu cât dura misterioasa inițiere. Iacob se împuternicea ca Anteu, dar, spre deosebire de acela, nu atingând pământul, ci cu cerul coborât de înger. Omul alăturat de înger suga fluid sfânt, care trecea în el ca în legea vaselor comunicante, din cel plin în cel gol, prin mediatorul înaripat, încât precursorul lui Cristos a trebuit să se smulgă cu violență din veriga ce-l strângea din ce în ce mai cumplit, înainte de a se umple de el omul întreg. Căci nu era el Mesia, menit să săvârșească deplin transfuzia divină.

A durat lupta o noapte, un veac? Cine știe... Solul a zburat. Dar lecția rămase indelebilă. În zori, nostalgic, căuta urmele vânzolelei. Dar nici un semn nu sta mărturie: pământul nu era găurit de călcăie. Iarba, trează, își mîjea lumina-i verde nestrivită din pământ. A fost o nălucire? Și totuși n-avea nici o șovăială... Nimic nu pătrunde mai de-a dreptul în suflet ca un miros respirat... Și el simțea mireasma îngerului stăruindu-i adânc, acolo unde amintirea se țese cu uitarea, împletind sufletul. Îngerul a fost? Dar s-a hărțuit cu el afară, în luncă? Sau în lăuntru, în gând? Fusesse o luptă sau o meditație? Zăvozii lui o știau mai bine, căci nu dăduseră nici un lătrat.

MOARTE AMÂNATĂ.

De trei săptămâni bătrânul boier Amza se lupta cu moartea și nu se da biruit. În fiecare noapte cei ce-l vegheau îi strecurau în mână lumânarea aprinsă, pe care el, horcăind, o alunga cu mânie. Ținea în el cu ultima îndârjire sufletul gata să-i iasă. Câteodată părea chiar că s-a isprăvit și l-a scăpat. Rudele și îngrijitorii se pregăteau să răsuflă ușurați. Dar boierul, încordându-

se, își aducea iar sufletul înapoi, cu sila, de departe, ca pe un rob fugit de la stăpân. Și dimineța îl găsea din nou viu, cu ochii țintă pe calendarul de care nu se dezlipea. Deși aproape leșinat, ținea să rupă el însuși zi cu zi filele. Controla astfel răbojul vremii ce i se mai cuvenea să trăiască încă și alunga moartea la data dinainte hotărâtă. Nici în clipele cele mai grele nu lăsa calendarul din mână. Se temea ca nu cumva cei din preajmă, sătui de atâta zbucium, să-l înșele și să smulgă mai multe foi deodată, încurcându-i astfel socotelile, ca să-l facă să moară mai repede, înainte de ziua statornicită. Asta prelungea grozava agonie dincolo de marginile îngăduite puterilor unui muribund și răbdării celor ce-l păzeau, rubedenii și slugi, care abia se mai țineau pe picioare.

Dar boierul se îndărătnicea să se împotrivească arhanghelului culegător de suflete și, dârz, îl îndatora să-l adaste până la împlinirea vechiului zapis statornicit odinioară între Cel Atotputernic și un strămoș al lui.

Bolnavul pe toate celelalte le uită. Din mintea lui ciuruită... scăpau ca prin niște găuri negre stările de față și întâmplările din jur: nu mai cunoștea oamenii, bâiguia, uita că a mâncat, nu mai știa că s-a spovedit abia cu o clipă înainte și cerea preot, amesteca trecutul cu prezentul. Confunda toate... Un singur lucru rămânea înfipt acolo în conștiința lui, ca un țărnuș de care i se încheșta viața: că nu trebuie să moară înainte de împlinirea sorocului unei mari făgăduinți.

Povestea era veche și tainică. Boierul Amza se trăgea din teribilul neam al Drăguleștilor, care au însângerat cu competițiile lor la domnie câteva veacuri ale istoriei. Unul din strămoși, ca să curme prigoana fratelui său, crunt voievod al țării, și-a schimbat starea și numele și, ascunzându-se cu familia în munte, a izbutit să intre pentru totdeauna în obscuritate și uitare. Urmașii lui au scăpat de căsăpie și și-au câștigat încet averile. Bătrân și cucernic, el s-a tras în urmă la Ierusalim, apoi la Sfântul Munte, unde cu râvna lui întru sfințenie și-a agonisit o slavă nepieritoare. Vestit în toată ortodoxia ca mare isihast și tainic închinător al rugăciunii minții, care aduce pe domnul Hristos în inimă, el s-a înălțat la stări neînchipuite pe treptele suirii la cer și ale cunoștinței de Dumnezeu.

Tradiția familiei spune că, astfel, cu harul de sus și prin îngăduința proriei, fericitul isihast a căpătat un privilegiu întărit cu legământ și pecetluit de însăși blagoslovenia Celui-de-Sus, ca el, precum și toți cei dintâi născuți, bărbați din neamul său, să fie de-a dreptul mântuiți și să le fie deschis raiul. Pentru împlinirea acestei făgăduințe, moartea era îndatorată să nu-i poată lua decât în întâia noapte de Paști, la slăvita înviere a Domnului, când porțile raiului stau larg deschise pentru toți fericiții răposați în acel ceas, răpiți acolo odată cu Mântuitorul.

Și până atunci pronia își ținuse legământul: șase bărbați, capi de generație ai neamului privilegiat, de-a lungul a patru secole și jumătate, își daseră duhul în noaptea luminată.

Acest ceas izbăvitor al Învierii îl aștepta neclintit boierul, ca să moară după vechea datină și el, al șaptelea și cel din urmă din șirul neamului ce se

stingea, deși pe el Dumnezeu nu-l blagoslovese ca pe înaintași cu o vârstă matusalemică, ci îl chema abia în al nouăzeci și doilea an al vieții. Dar la asta nu putea pune împotrivire, lungimea de ani nu era trecută în zapis, fără numai favoarea strămutării la ceruri în ziua și ceasul cel mai luminat al pământului.

Așa că pentru nimic în lume și dincolo de lume, boierul n-ar fi consimțit să-și dea sufletul măcar și numai cu o clipă mai înainte.

Pentru asta ochii lui erau pururi țințiți pe calendar și urechile la clopotul Patriarhiei. Pentru orișice altceva le ținea strânse și închise.

Dar mai erau încă două săptămâni de aprigă războire cu moartea până la Paști. Două săptămâni de cazne agonice, în care zi-noapte brațul arhanghelului trebuia abătut și moartea nerăbdătoare ținută în loc.

Însă o uriașă nădejde și o încredere mai presus de fire îl ajuta să săvârșească minunea. Adică izbutea să pâlpaie atât cât să nu moară cu adevărat și să dureze până la Paștele care venea cu târâșuri de melc. Atunci când va cădea cea dintâi foaie din cele trei la rând însemnate cu roșu și vor suna clopotele Învierii, va îngădui și el morții să-și facă datoria, strigând ca tâlharul: „Pomenește-mă, Doamne, întru împărăția ta”.

Așteptarea asta migălită cu tot soiul de întreruperi și morți înșelătoare umplea de spaimă pe cei ce-l pândeau, sleiți de oboseală și de ură. Mai ales cucoana Catinca, sora boierului, vedea cu groază cum se irosește în cheltuieli zadarnice și bruma de avere ce i-ar mai putea rămâne de pe urma răposatului. Dacă el ar fi murit de la început, de când s-a îmbolnăvit, tot s-ar mai fi ales cu ceva. Dar așa, de două ori pe zi și de cele mai multe ori și noaptea, medici, în fiecare seară preotul, care să-i citească și gata în ascuns pentru împărțășanie (căci boierul nu primea cu nici un chip cuminecătura mai înainte de Paște, încredințat că aceasta i-ar fi ratificat moartea), două surori îngrijitoare cu schimbul tot timpul, alt rând de slugi tocmite peste cele ale casei, medicamente scumpe, injecții, baloane de oxigen și altele câte spulberaseră în aceste vremi de năprasnică scumpete sute de milioane. Încât coana Catinca se gândea chiar că dacă bătrânul s-ar întâmpla să scape ar rămâne sărac și i-ar cădea ei pe cap.

De aceea, coana Catinca pe drept căuta chip și fel să-l ajute să moară, dacă s-ar fi putut numaidecât. L-ar mântui de chinuri și ar mai scăpa ceva din averea care se mistuia ca fumul. O parte să o aibă pentru înmormântare, cu cealaltă să-și mai îndulcească și ea viața de boieroaică scăpătată. Pentru asta rânduise fără învoirea bolnavului masluri cu câte șapte preoți, care s-au rugat pentru ușurarea pătimășului din chinurile vieții, i-a așezat fără știrea lui la căpătâi icoana făcătoare de minuni a arhanghelului Mihail, adusă cu cheltuială de la o vestită mănăstire, icoană cu puteri să scurteze chinurile morții. Învățată de o prietenă pricepută, i-a făcut, de viu, slujba și pomeni de mort, a plătit preoților de s-au rugat pentru ușurarea lui la sfântul altar, doar o izbuti să împingă limbile ceasului morții cu câteva zile mai înainte. Toate însă zadarnic. Bătrânul Amza, orice i s-ar fi făcut, nu putea muri decât ca un întâi născut din neamul privilegiat al Drăculeștilor, adică în ceasul luminat al Paștilor, pe care,

după făgăduința nedeazămințită, îl aștepta, înfruntând toate asalturile nerăbdătoare morții.

Așa că medicii continuau să vie, medicamentele scumpe să se îngrămădească pe tăblia scrinului, preotul să citească la căpătâi (cu potirul ascuns pentru o eventuală împărțășanie), surorile sleite de veghe să mănânce cât șapte, slugile să risipească și să fure. Agonicul cu calendarul la subțioară nu se sinchisea de îngrijorările Catinchii și își vedea de unica lui treabă, încă două săptămâni de împotrivire năvalei celei fără de împotrivire. Și izbutea să-i ție piept, abia cu un firisor de viață desfășurat cu scumpătate de pe mosorul unei uriașe voințe.

Între timp au bătut clopotele cu sonoritate de renaștere italiană ale Paștelui catolic. Toți dimprejur au vestit pe bolnav despre acest nimerit prilej, nădăjduind că are să consimtă să moară. Tot Paște se cheamă că este, același Hrist despica piatra mormântului și înviază la cer. Dar boierul Amza, cu ochii pe calendarul lui, n-a văzut, n-a auzit. Calendarul lui îi amâna moartea cu încă o săptămână. Coana Catinca și toată șleahța ei a trebuit să se plece și să aștepte.

În sfârșit, prima foaie din cele trei însemnate cu roșu s-a arătat, și Pastile drept credincioșilor s-a vestit pentru a doua zi. Bolnavul dintr-o dată s-a liniștit și s-a pregătit să-i iasă într-o întâmpinare. Chinurile au încetat și agonia s-a schimbat într-o radioasă bucurie. Cu mintea mai limpede ca oricând, i-a chemat pe toți, și a cerut iertăciune, i-a sărutat, apoi din nou s-a mărturisit, s-a împărțășit de data asta, și-a luat rămas bun și când a sunat clopotul cel mare de la Patriarhie a pus de a deschis aparatul de radio și a ascultat cu sfințenie slăvitul Cristos a înviat, amestecat cu salvele de tunuri. Apoi a poruncit să se stingă luminile electrice, să se lase numai o candelă aprinsă și, îmbăiat, îmbrăcat în haine noi înadins făcute pentru înmormântare, cu barba frumos pieptănată, i-a pornit pe toți la culcare, iar el s-a întins pe pat, a încrucișat pașnic mâinile, între care a încheștat lumânarea aprinsă și a închis ochii, vegheat numai de sora de noapte, pe care a rugat-o să aibă grijă de lumânare. Și în odaia cufundată în întuneric a pornit să se petreacă misterul mult așteptat al mântuirii.

Bătrânul a ațipit ușor, cu răsuflarea din ce în ce mai potolită, tot mai slabă, ca o stingere. Sora l-a privegheat o vreme, apoi, toropită de oboseală, a suflat în lumânare, care amenința să ardă mâinile mortului, și s-a culcat în fotoliu să doarmă până a doua zi cum avea poruncă de la boier: Moartea lui să se săvârșească în mare pace și taină.

Și toți prin odăi, acum împăcați, au căzut ca morți într-un somn greu și lung, cel dintâi nestingherit, după atâtea săptămâni de nopți cu vaiete, injecții, baloane, buiote, spovedanii și rugăciuni.

A doua zi dis-de-dimineată, un lung fior sonor a străbătut întreaga casă adormită, ca o alarmă: chema neîntreput soneria din odaia mortului. Dezmeticiți cu greu, s-au îndreptat toți împleticindu-se într-acolo, afară de cucoana Catinca, mai lăncedă la auz și sigură pe rămășița de moștenire.

Când au deschis ușa și au intrat n-au văzut deodată nimic, perdelele groase atârând încă în ferestre. Dar au auzit cu spaimă gura boierului Amza, care, inimos, striga cât îl îngăduiau puterile după slugi. Toți s-au tras înapoi de groaza strigoiului. Dar țipetele boierului nu conteneau. Cu mare sfială s-a strecurat ușor sora de schimb și a aprins lumina. Boier Amza, în capul oaselor, odihnit și luminat, cerea să i se aducă apă caldă și prosopul pentru spălat, peria și pieptenele pentru dichisit și apoi numaidecât cafeaua cu lapte și cozonac, că îi este foame. La masă are să ciocnească ouă roșii și ar pofti puțin stufat de miel. A lămurit pe toți că trecuse hopul. Dumnezeu l-a încercat numai și îl amânase iar – cine știe! – pentru Paștele viitor sau peste mulți alții. În același timp a cerut să se ridice de pe patul lui, unde zăcuse și zăcea pieziș sora de noapte, leșinată de spaimă când mortul în zori îi poruncise să-l gătească și să-i aducă mâncare.

A fost apoi o istorie nemaipomenită. Puțin a lipsit ca, în locul boierului, cucoana Catinka să se bucure de privilegiul neamului și să intre așa păcătoasă de-a dreptul în împărăția cerului, ca una ce a fost gata de atâta ciudă să dea pe loc ortul popii.

Căci îndată boierul s-a pus pe trai și îngrijiri, ca un om ce trebuia să dureze cel puțin un an, adică până la Paștele viitor.

A chemat numaidecât avocatul să-i vândă casa, cu clauza ca să fie lăsat să locuiască în ea cât va mai trăi. A dat la vânzare niște acțiuni din fondul lăsat pentru pomenire. A tras numerarul destinat cheltuielilor de înmormântare și i-a deturnat întrebuințarea pentru mâncare și băutură și a mai anulat alte danii și legate făcute moștenitorilor.

A doua zi, familia îngrijorată s-a adunat la sfat mare. Boier Amza risipea acum, fără putință de a-i pune stavilă, averea. De bucurie că n-a murit, zvârlea banii în vânt. Trebuiau luate măsuri grabnice. La mijloace tari nu se putea ajunge. S-ar fi căzut ori să-l strângă de gât, ori să-l otrăvească. Dar nu ar fi făcut nimeni asta, chiar dacă se gândeau. Nădejdea era numai la Barbu, nepot de soră al boierului, un fel de Ulise al familiei, fertil în tertipuri și viclenii.

Barbu a cerut timp de gândire. Și după câteva zile s-a înfățișat cu dezlegarea. Bătrânul se înșelase, așa cum era înșelată toată lumea. Nu murise fiindcă Paștele ce se sărbătorește acum nu este Paștele cel adevărat. Cu schimbarea calendarului pe stilul nou, biserica însăși își zăpăcise rânduielile și-și încurcase sărbătorile, aducând Învierea Domnului cu o săptămână mai devreme decât se cuvenea și de cum cereau canoanele și vechiul calendar. Paștele cel adevărat pentru care pronia hărăzise slăvitul privilegiu strămoșului iubit de Dumnezeu va fi dumineca viitoare. Atunci se sărbătorește autenticul și veridicul Paște la Ierusalim și în toate bisericile Răsăritului rămas ortodox. Numai în acea noapte, care va fi peste trei zile, se deschide cerul și dă drumul către rai celor aleși. Ca dovadă stau adevăratele de la schiturile rămase credincioase, aduse de către un bătrân călugăr stilist la patul bătrânului și care amenință cu veșnice cazne pe toți câți prăznuiesc Paștele eretic. Nepotul a mai înfățișat încă vechea Pascalie cu litere chirilice, ale cărei calcule inspirate de înțelepciunea divină arătau Paștele la data lui neclintită, adică peste trei zile.

Bătrânul a ascultat cu supunere și s-a clătinat adânc. Dintr-o dată susurul de viață a secăt în el. Și agonia, întreruptă miraculos câteva zile, a început iarăși, grea. Din nou s-au pornit vechile de noapte, injecțiile, baloanele cu oxigen, cu care să se mai înnoade firul vieții până la sfârșitul săptămânii.

Acum nepotul smulgea pentru bătrân foile calendarului și îi cârmuia drumul către veșnica alinare. Și în ceasul hotărât de nepot, la miezul nopții, când după o placă de patefon au răsunat anunțate în limba engleză clopotele Ierusalimului și slujba Învierii de la Sfântul Mormânt, cu Hristos a înviat cântat după canon în douăsprezece limbi, boierul Amza și-a dat duhul cu un zâmbet fericit pe chipul întors spre strămoșii privilegiați, care-l așteptau să-l îmbrățișeze în porțile deschise ale raiului.

PETRECIERE. REGELE CEL DREPT.

LA O VÂNĂTOARE, PE CÂND se frigea o bucată de vânat pentru regele Nouch-Irrevân cel drept, slujitorii văzură că lipsește sarea... Atunci trimiseră repede un rob la satul cel mai apropiat, ca să aducă...

Nouch-Irrevân îi spuse:

— Nu uita să plătești sarea ce iei... Căci dacă tu îi lua-o degeaba, fapta ta o să ajungă obicei și bieții oameni din acel sat au să moară de foame curând.

Curtenii, mirați, spuseră:

— Doamne, dacă robul nu plătește sarea ce-o lua, paguba și răul n-are să fie mare...

Regele răspunse:

— În lumea aceasta, apăsarea și nedreptatea au început dintr-un nimica toată... Dacă regele ia un măr din grădina unui supus al său, robii săi, după el, are să ia pomul întreg. Pentru cinci ouă pe care un rege le va lua pe nedrept, oștenii lui au să puie mii de găini în frigare... (După Poetul Persan Saâdi) („Dumineca poporului”, 6 septembrie 1915, p. 3)

DEȘERTĂCIUNEA PEDEPSITĂ.

UN ȘOARECE FLĂMÂND se învârtea împrejurul unei nuci.

Din lăuntru ei însă, un vierme îi spuse:

— Nu te mai căzni degeaba. Tot miezul l-am mâncat eu și tu n-ai să te alegi cu nimic, decât cu osteneală...

Șoarecele stete pe gânduri, apoi întrebă:

— Dar tu ești gras sau slab?

Viermele, în deșertăciunea lui, răspunse:

— Sunt gras, așa de gras și sătul, că nu mai cer nimic de la viață.

— Foarte bine, zise atunci șoarecele... Nădăjduiesc că grăsimea ta o să aibă gust de unt de nucă...

Și spărgând coaja, scoase viermele și-l mănă...

Fă ca înțeleptul, care nu se îngâmfa niciodată, chiar în mijlocul celei mai mari bogății. („Dumineca poporului”, 23 august 1915, p. 3)

SACUL CU CARTOFI.

Meleagurile Basarabiei de miazănoapte se imprimăvărau încet. Zi cu zi pământul, sub cerul fără soare, tare ca osul, se înmuia. Apele Nistrului creșteau cu vuiet sub carapacea de ghețuri groase care se umfla pârâind din

toate încheieturile (și se) rupea ici colo cu trosnete de tunet, încălecându-și unul peste altul, ca niște năprasnici armăsari, (sloiurile).

În cancelaria unui târgușor evreo-moldovenesc de pe malul drept al fluviului, interogatoriul continua în mare taină și fără întrerupere de mai bine de un ceas. Singură dimineața, o dimineață nordică, rece și tăioasă, îndrăznea să se uite prin geamurile nespălate în încăperea mohorâtă, la preșul lung și îngust de cocos azvârlit pe jos și la cele două scaune șoldii, rezemate de perete.

Paznicul, obișnuit cu cercetările secrete, sta în sala întunecată, la ușa care da în uliță și, făcând pe nizmăit, își răzuia cizmele de glod și aștepta. Mai totdeauna el știa ce se petrece în „birou”, fără să spioneze cu nerușinare. Avea mijloacele lui firești. Gardist, curier, camerist, păzitor al celor închiși în celulă, apoi mijlocitor cinstit pentru micile ploconuri și măruntele chișliguri ce aduce de la sine dregătoria de comisar, i se cuvenea să se înfrupte oarecum din rodul întâmplărilor care se perindau acolo.

De data asta se găsea nedumerit și zbieretele șefului nu-l lămureau îndeajuns. Aceasta din pricină că, deranjat pe neașteptate din postul lui de ascultare, pierduse de la început firul; îndată ce tânărul vagabond fusese prins și adus de jandarmi, polițaiul îl trimisese să adune și să-i cheme numaidecât o mulțime de ovrei înghesuiți prin dughenile micii ulițe, împreună cu rabinul lor. Și culme a uimirii, era, (o dată cu ei), chemat și venerabilul preot creștin. Cu toată graba pusă, până să-i găsească pe toți, prăpădise o mulțime de vreme. Și deși nu-i așteptase să se strângă și să-i însoțească, ci alergase singur înainte, ajunsese prea târziu ca să mai priceapă ceva din răcnetele ce răzbăteau până la el. Cu răzușul în mână, se cumpănea și nu știa ce să facă. Să adaste până sosesc cei chemați și să intre cu ei odată când i-o băga la șef? Sau să se strecoare chiar acum, sub cuvânt că supraveghează focul?

Înăuntru, comisarul, un grăsun scundac și roșcovan, asudase în uniformă ponosită pe care o dezbrăcase. Deși soba de tuci nu se înroșise bine, mânia îl înfierbântase. Înfuriat de tăgădele pârâtului, da neconținut cu pumnul în masa acoperită cu mușama pătată de felurite cerneluri, sarea de pe scaun și se căznea să răcnească din toată răgușala-i învechită.

În fața lui un tânăr sta în picioare. Asupra-i se vărsa întreg vierșunul3 șefului. Dar el, slăbuț și strein, îl privea fără să se clatine.

— Asta-i toată declarația? se înecă în gâtleej anchetatorul și, lăsându-se pe scaun, îl privi din nou cu băgare de seamă de jos în sus.

Arăta a un băiețandru pirpiriu și deșirat, cu pieptul scofâlcit, fața osoasă și pielea chipului plină de pistrii, cu părul aprins dat peste cap. O bărbuță arămie, moale ca un puf de fofoloancă și niște mustăcioare la fel nu-i împlineau bine obrazul alungit, din care zbucnea pliscul nasului ascuțit și coroiat ce-i destăinuia seminția. Supus și sfielnic, zâmbea la orice insultă și se încovoia cu blândețe, plecându-și capul ca să asculte mai de aproape sudalmele. Dar perechea de ochi mari, albaștri, îi scânteia de o neclintită, aprigă seninătate atotcuprinzătoare, care turba pe anchetator.

— Asta ți-e toată declarația? cercă să urle încă o dată comisarul, dar sugrumate de indignare cuvintele îi suierară cu anevoie, încât tânărul se

încalină cu atenție și, ciulindu-și cu mâna urechea, îl rugă cu glas nespus de dulce, pătrunzător:

— Cu mine vorbiți, vă rog, mai tare. Eu, deocamdată, nu aud bine... și zâmbi.

Și ușorul lui accent evreo-rus preschimba rugămintea într-o cântare târăgănată. Roșcovanul crezu că-l ia peste picior. El țipa de-și spărgea pieptul și netrebnicul, de-al dracului, se făcea că nu aude. Sări iar, și pumnul îi cutremură masa.

— Va să zică tăgăduiești tot? izbuti să urle.

Liniștea învinuitului, ca o apă înghețată, nu făcu nici o cută.

— Eu nu tăgăduiesc nimic... Am spus deja tot.

Și iar zâmbi.

— Unde ai ascuns manifestele?

Furia cercetătorului se urcă acum din glas în ochii bulbucați, gata să-i iasă din cap.

— Poftiți? Și fruntea umilită cu mâna la urechea ciulită se plecă din nou spre gura șefului. Manifeste ați spus?

Polițistul, scos din țățâni de gestul repetat al tânărului, care i se părea un joc, o manevră menită să-l încurce, ieși de după masă și se repezi la el.

— Nu te mai preface, tâlharule! Mă aduci în stare să te...

Și, înhățându-l de pieptii hainei, îl zgâlțâi de câteva ori. Se potoli simțind însă puținătatea, stârpiciunea vrăjmașului. Îl privi țință în ochi.

— Eu n-am ascuns nici un manifest, spuse netulburat tânărul, cu o parcă dulce și liniștită ironie. N-am avut o asemenea nevoie.

— La cine ai dosit instrucțiunile?

Aprinzându-se din ce în ce mai nestăpânit, polițistul îl plesni peste mâna dusă la ureche, înșirând ca într-un pomelnic pe nerăsuflăte:

— Unde ai semănat planurile, tracturile, documentele?

Tânărul așteptă să sfârșească și răspunse zâmbind senin.

— La nimeni, nimic, zic zău!

— Adică să te cred ca un prost că ai trecut tu Nistrul așa, de florile mărului, cu mâinile goale în buzunar?

Și comisarul își răsfrânse buzele disprețuitor.

— Am trecut la mama, la tata, la familia mea. M-am întors în orașul unde m-am născut... Mi-era dor și am venit, spuse tânărul cu ușoară emoție și convingere, devenind deodată serios.

— Atunci de ce ai mai fugit acum doi ani la bolșevici? îl tăie cercetătorul.

— Am spus acolo... Ca să scap de armată.

Și arată calm spre hârtiile de pe birou, unde sta consemnat tot ce răspunsese.

— Și de ce nu te-au împușcat bolșevicii, când te-au prins strein, trecut fraudulos, fără acte, fără nimic?...

— De ce să mă împuște? Nu le făceam nici un rău, rosti cu o logică calmă învinuitul.

Acum polițistul izbucni:

— Ba încă le făceai servicii... Și acum treci înapoi, trimes să spionezi, să semeni zăzani, să faci propagandă. Lasă, că știu eu tot!... Sunt mâncat de voi! – și rânji... amenințător.

Tânărul păstră același calm și cântă iar:

— Nu spionez. Aveți să vedeți... Eu nu mai plec înapoi... Rămân aici la dumneavoastră. La ai mei...

Apoi, deodată schimbându-se, împreunând rugător palmele:

— Domnule polițist, ați trimis după tata, după rabi, cum v-am rugat?

Comisarul, la auzul repetării îndrăzneței cereri, sări turbat:

— Aha, va să zică ești în legătură cu ei. Prin familie afli tot ce se petrece aici și transmiți apoi bolșevicilor. Cunoaștem!

Dar inculpatul, tare pe logica lui, îl opri cu îndrăzneală.

— Domnule polițist, vă rog să observați că eu abia astă noapte am trecut Nistrul aici.

Apoi mișcat, cu glas înlăcrimat:

— Eu n-am mai văzut pe tata de când am plecat, nici pe mama. Doar uneori i-am visat.

— Las' că te deștept eu din vis, scrâșni înversunatul.

— Și, vă rog, domnule polițist, să trimiteți și la rabi, continuă simplu anchetatul rugămintea.

Pe comisar, la auzul rabinului, îl apucară năbădăile.

— Apoi, sigur. Conspirația e întinsă. Ați alcătuit, toți, o rețea în mrejele căreia ne pescuiți țara și o vindeți bolșevicilor.

— Bietul rabi!

Și evreul privi adânc pe polițist.

— Bietul rabi!... El să pescuiască! Și, pe deasupra, mai este și supărat pe mine...

Apoi, din nou rugător:

— Dar vă rog, pe părintele l-ați chemat, cum v-am cerut?

— Ce tot amesteci aici pe popa creștin, se răsti comisarul exasperat. Crezi că scăpați voi? Sunt hârșit cu amăgelile și vicleniile astea ale voastre.

Dar tânărul stăruie ferm, fără abatere.

— Vă rog, domnule polițist, să chemați neapărat și pe părintele. E o chestiune importantă. Aveți să vedeți!

— În interesul instrucției, concedă comisarul, am făcut și asta... îi aștept.

Apoi, așezându-se pe scaun și luând în mână hârtiile:

— Vra să zică, nu mai ai nimic de adăugat la cele ce ai spus!

— Nimic, decât să fiți dumneavoastră sănătos, cântă dulce evreul.

— Bine, bine. Lasă. Eu sunt... Dar tu ai să te îmbolnăvești rău!

Și, citind declarația pe care tot el o scrisese, îl privi pe sub gene.

— Vra să zică, te cheamă Ițic Holtfleis, fiul lui Haim Holtfleis, din târgul Băcanului.

— Da, al bietului Haim, oftă Ițic, și al Rebecii.

— Declari că ai trecut noaptea Nistru' înot.

Ițic tresări uimit.

— Am spus eu deja asta? Cum era să-l trec așa? Așa de prost înot, că era să mă înece. Am spus din sloi în sloi, că venise năboiul și ghețurile, izbindu-se, se detunau ca dinamita. Le auzeați și dumneavoastră din casă...

Dar comisarul, neținând seamă de protestul evreului, citește înainte.

— Te-ai strecurat apoi printre grăniceri.

Îțic, uimit și ironic, vrea să-l oprească.

— Am mai... și asta? Nu se poate. Cum era să mă strecur, și încă printre mai mulți grăniceri, dacă nu era niciunul pe unde am trecut eu.

Dar polițistul, întorcându-i jocul, citește netulburat, fără să ție seamă de uimirile lui Îțic.

— Și ai apucat în zori drumul mare înapoi.

— Ce drum mare? Din malul Nistrului până acasă, doar o mică plimbare.

— Și te-au prins jandarmii, fără îndreptări, fără legitimație, vagabond.

— Ce vagabond? Veneam acasă, la familie. Mă întorceam din călătorie...

— Îți dau eu ție călătorie... așteaptă numai!... Și spui că erai singur, dar minți...

— De ce să mint? V-am zis: singur, bodogăni, căci tovarășul, adică Timofte, cum am declarat, rămăsese...

În aceeași clipă ușa din dreapta se deschise și intră, cu demnitatea slujbei împlinite, paznicul.

— Ce e? Ce vrei? se întoarce spre el comisarul...

— Să trăiți! Vin toți. I-am găsit și i-am adus. Stau la ușă.

Îțic se îndreptă de spate și crescă, radios.

— Ce bine îmi pare. Și pe tata? Și pe mama? Și pe părintele?

Dar comisarul se repezi ca un uliu, punându-se între paznic și inculpat.

— Nu e voie să vorbești neîntrebat, răcni la Îțic... Intră repede în celulă, înainte de a sosi ei!... Și să nu crâcnești acolo, să nu miști, că moartea ți s-a tras.

— Moartea?

Și Îțic, neînțelegând, se împotriva polițistului care-l împingea către peretele din fund, unde se deschidea o altă ușă.

— Ce? De ce? Stați! Lăsați-mă să-i văd. E un drept sacru, bodogăni el, dus de-a-ndărătelea de pumnii care îl cârmeau fără îngăduință spre celulă.

— Haide, haide, intră mai repede!... Nu mai face pe deșteptul!

Paznicul rămăsese în poziție de drepti, cu mâinile de-a lungul pantalonilor, și privea nedumerit scena.

— Vără-l, mă, mai degrabă, îi porunci aspru stăpânul. Ce te uiți la el, parcă n-ai ști ce trebuie să faci? Ia-l! Să nu-l găsească aici ai lui. Fac confruntare între ei, cum vreau și când vreau, pe neașteptate. Nu cum pui tu la cale, pui viclean de jidan.

Și, lăsând pe Îțic, îmbrânci pe paznic în el. Acesta întoarce pe evreu cu fața spre ușa deschisă și-l cârmui ușor de spate într-acolo. Pe câteva trepte scârțâitoare se coborî într-o firdă sub nivelul cancelariei: o chichiță cât să se miște un om în ea, celula. Îțic pricepu, în sfârșit; intră de bună voie și pieri în beznă. Paznicul îl încuie și puse cheia pe masă.

— Acum, bagă-i! porunci comisarul și se așează încruntat la birou.

Zgomote de pași, bocănituri de ciubote, tuse și șopoteli umplură sala de așteptare... Omul ieși, făcu liniște și-i mână înăuntru. Intrară sfioși, în șir, un bătrân smerit, bărbos, în caftan cafeniu, tatăl, o femeie vârstnică, îmbrobodită, mama, o fată voioasă, cu cozi împletite și rochie de stambă veselă, sora, apoi un lungan slab, înalt, cu ochi șugubeți într-un obraz strâmb cu barbă rară, care ținea de mână o fată sperioasă, cu ochii mereu plecați în pământ... Grupul înțepenește o clipă la ușă. Apoi înaintează iute; Haim Holțfleis, în frunte, se oprește respectuos în fața dregătorului.

— Să trăiți, domnule polițist, începu, pipăind terenul, cuvânt protocolar bătrânul. Să trăiți și să fiți sănătos!

Comisarul, sufocat, nu-și venea în fire. I se călcaseră toate ordinele. Apoi, deodată, schimbând pe un ton glumeț:

— Unde este fiul meu? Întors, spre Rebeca: Copilul nostru. Am auzit că a sosit, pușlamaua.

Oftând adânc, cu năduf, (se) dezmetici, replică, se fâstâci, ațintit pe mutra neschimbată a polițistului:

— Ce necazuri ne-a făcut, prăpăditul ăsta! Nu-i așa, mamă?

Și-și înghionti balabusta, care, îngălbenită, își rotea ochii în toate colțurile, căutând; și nu-și vedea copilul.

— Nu-i așa, spuneți și voi, se întoarce (el) și spre ceilalți, cerându-le mărturie...

La acest îndemn ceata prinse curaj, înaintă un pas și toți începură să vorbească, gălăgioși, cu gesturi lăbărțate.

— Ho, răcni comisarul, zvâcnind în sus. Ho!... și îi încremeni... Ce-ai făcut, dobitocule! ocări el pe paznic. Le-ai spus că l-am prins pe individ! Ptiu! Bată-te Dumnezeu – și-l scui pă... Nu ți-ai ținut gura! S-a dus dracului confruntarea pe neprevăzute. Mi-ai stricat cursa în care vream să-i trag. Am să te dau afară, am să te-nchid!

Și se sugruma în propriile-i cuvinte ca în niște fărâme de mâncare scăpate pe beregușul răsuflării.

Dar omul primi calm bruftuluiala și amenințările. Știa că, orice ar fi, comisarul nu ajunge până acolo, îl ținea în prea multe clenciuri.

— Ce era să fac, domnule! se îndreptăți el pașnic. A trebuit să le spui, că altfel n-ar fi venit niciunul la ceasul ăsta. Cum și-ar fi lăsat dughenile? Și, pe urmă, atât m-au descusut și m-au bătut la cap, femeile de-o parte, bărbații de alta, că mi-am pierdut mințile și am scăpat vorba... Era doar copilul lor!

Aici, Haim găsi cu cale să se amestece oarecum vesel și mieros, luând partea comisarului...

— Dar cum era să ne tăinuieți că ne-a sosit feciorul, tocmai dumneavoastră, părintele târgului.

Și, în gând, îl da la toți dracii.

— Dumnealui n-a greșit cu nimic!

— Când vorbești cu mine să taci! îl repezi comisarul furibund.

— Iacă tac, sunt deja mut.

Și bătrânul încrucișă mâinile la piept.

— Cu mine să nu faci pe prostul, că te smintesc!

Se prefăcu că sare să-l ia la bătaie, dar folosindu-se de spaima ce se iscase, trecu pe neașteptate la cercetare:

— Ce știi de fiul tău?

Și-și înfipse ochii holbați în ochii bătrânului.

Acesta se fâstâci la început, se uită împrejur, apoi la ai lui, cerând parcă sfat, și-și veni puțin în fire.

— De fiul meu? De Ițic? întârzia el cu răspunsul. De păcătosul ăla? Nu știu nimic.

— Cum nimic? Bagă-ți mințile în cap! Nu mai merge cu tăgada. Acum l-am prins și el a mărturisit tot.

— Nimic, zic zo că nimic, se lepăda tatăl. Decât ce ne-a spus domnul paznic, că a venit de la bolșevici.

Aici tăcu, de teamă să nu se încurce iar, având oarecum știință despre bolșevici. Și-și ia vorbă înapoi:

— Adică a trecut zăpăcitul Nistru' și...

Apoi se opri a spune prea mult, ca să nu intre în bucluc.

— Și... îl aștepta comisarul.

— Și a tras la dumneavoastră în gazdă, ocrotitorul târgului, sfârși Haim, bucuros că a găsit cea mai bună formulare... și tăcu lung.

În tot acest timp comisarul îl privea fix, în tăcere, scrutând parcă prin țeasta acoperită cu scufa neagră, cum își scremea mintea și-și întortochea gândurile ca să găsească vorbe de scăpare.

— Și? făcu din nou omul legii.

— Și, urmă Haim ca să umple tăcerea mai plină de învinuiri decât orice cuvinte, și a venit la ai lui, la tată. – apoi, arătând pe fiecare în parte la rând – la mama... – femeia suspină încet – la soră... – fata își netezi rochia de stambă veselă – la logodnică... – aceasta, palidă și sfioasă, plecă și mai adânc privirile în pământ – la socru, și-l arătă pe lunganul strâmb, care-și prefiră cu degetele barba rară.

— Numai la socru nu i se făcuse dor de el, se lepădă cu dezgust cel arătat, înecându-și ochii șugubeți sub pleoapele de sus. Nu fi proastă, dojeni el pe fata a cărei mână tremura în mâna lui... Și, la urmă nici nu-i sunt socru! Ce, s-a făcut nunta? O vorbă, așa, ca de logodnă... nu leagă...

— Și pentru ce-a plecat de acasă? întrebă rar, pe neașteptate, comisarul, răstindu-se la Haim.

Tatăl rămase stâlpit, mut.

— Hai, răspunde, că pun gârbaciul pe tine.

Dar bătrânul nu izbutește să miște fălcile tremurătoare. Bâțâie numai din toate încheieturile.

— Stai atunci, să te iau altfel. Când a plecat? îl suci comisarul.

— Când a plecat? Asta știu bine, acum doi ani, în august.

Dumneavoastră nu veniserăți deja încă la noi.

— He! Dacă eram eu, vă luăm chiar de atunci, pe loc, de gât... Și unde s-a dus?

— Unde s-a dus? Și bătrânul, în rezervă, cumpănindu-și orice silabă, abia șopti... zic zo că nu știu.

— Nu știi? Ia gândește-te bine, șuieră amenințător gâtlejul.

— Iacă, mă gândesc, și bătrânul își plecă adânc capul pe piept, nu știu... adevărat, mă jur. Dar după câte ne-a spus înaintașul dumneavoastră, domnul comisar Giureș, am bănuir că mișelul a trecut Nistrul cu diavolul acela de Timofte.

Și suspină, în timp ce mama plângea încet.

— În ce scop? îl sâcăi cu neîndurare starostele târgului.

— De unde să știu eu, păcatele mele, se tângui surchiditul. Cred că l-au furat bolșevicii, izbucni el, căutând să scape.

— Cum să-l fure? Ce, era prinț? General? De unde știi? Răspunde!

Odată ce-i scăpase vorba, tatăl trebui să făurească la strâmtoare o lămurire goală, care să nu-l angajeze cu nimic.

— Vedeți, el era băiat deștept și frumos.

— De deștept ce era dă în gropi și de frumos înțarci copiii cu el, se amestecă cu dispreț socrul.

— Tu să nu vorbești neîntrebat! Urmează! porunci comisarul lui Haim.

— Și știa limbi multe: nemțește, englezește, idiș și acum, la urmă, și rusește... Era tobă de carte și mintos.

— Ei și?

— Și puseseră, cred, bolșevicii ochii pe el... Așa o comoară, un mare învățat.

— Parc-ai vorbi de regele Solomon, mormăi socrul. Las-o mai moale!

— De ce s-o las, dacă așa este... Fata ta...

Nădăjduind să abată cât de puțin cercetarea printr-o hartă cu Nuhăm, tatăl se gătea de dispută, dar comisarul îi curmă tactica.

— Și cum l-au cumpărat bolșevicii?

— Cumpărat? Vai de mine! Dar cine ar fi dat o para chioară pe așa o pramatie, numai pe mine m-a costat o mulțime de bani, că nu era bun de nimic.

— Atunci cum a ajuns la bolșevici?

— L-au amăgit cu Timofte, care sucise mințile copilului, cu poveștile și taciunile lui. Țasta, după cum ne-a spus domnul comisar Giurea, adăugă cu băgare de seamă Haim, ăsta l-a dat în mâinile lor... de l-au trecut Nistru'. Și bine că nu l-au ucis! sfârși suspinând.

— De unde știi că nu l-au ucis? Vezi că aveai legături cu el? se repezi comisarul, crezând că l-a dovedit.

— De unde știi? făcu simplu Haim... Apoi nu ne-ați trimes dumneavoastră, părintele târgului, vorbă prin domnul paznic, că Ițic s-a întors, e sănătos, a tras la dumneavoastră și cere să ne vază?

— Și, de când a fugit, n-ai mai avut nici o știre de la el?

— Zic zo, așa să-mi ajute Dumnezeu, cum am știut eu ceva!

Comisarul se opri și ascultă... Cineva ciocănea la intrare. Paznicul, cu gura căscată la câte spusese, nu auzea. Trebui ca șeful să-l trezească.

— Vezi cine este, nătărăule! Ai surzit?

Pe ușa dată toată în lături preotul și rabinul umăr la umăr se strecurau să pătrună amândoi odată, nevrând niciunul să dea întâietate celuilalt. Ei înaintau gravi și mândri, în vestmintele lor lungi, care stârniră praful încuibat în preș, dădură mâna cu polițistul și, fără să mai aștepte pofteală, se așezară singuri pe scaune, ca să se deosibească de norodul prost, ținut în picioare.

Comisarul, incredințat că paznicul destăinuise întâmplarea celor noi sosiți, li se adresă de-a dreptul.

— Nici dumneavoastră n-ați avut știri de la fugar? Nici o legătură cu el, în timpul ăsta?

Nu răspunse decât cineva din grupul rudelor.

— Nu, nimeni, nimeni.

— Nimeni, nimeni, se alăturară numaidecât și ceilalți, tot bulucul...

Anchetatorul se-ntoarse și-i fulgeră...

— Voi să nu crâcniți! Apoi către rabi: Rabi, ce spui... Nu l-ai văzut pe ascuns, cât a lipsit? Nu ți-a scris? Nu ți-a trimes semn? Ce-ai știut despre el?

Rabinul, jignit, se înțepeni în demnitatea lui atinsă; doar zulufii, sfredele moi de păr, îi tremurau de o parte și de alta a urechilor.

— Ce să știu? Și se roși... Eu nici nu știu deja pentru ce m-ați chemat aici.

— Părinte? se-ntoarse polițistul întrebător spre preot.

Acesta tăgădui și mai răspicat:

— Nici eu nu știu pentru ce m-ați invitat. Ce s-a întâmplat? Aveți nevoie de un duhovnic?

Comisarul, încurcat, nu știa ce să mai facă. Simțea că se dezumflă... Încercă o lovitură directă... Se înfipse triumfător în rabin... ciocnind fiecare cuvânt ca într-o apostrofă de învinuire.

— L-am prins pe Ițic Holțfleis, feciorul ăstuia și ciracul dumitale. Țăla care a fugit acum doi ani la bolșevici... Și rânji, frecându-și mâinile. Îl cunoști și dumneata, părinte!

Și preotul, și rabi dădură din umeri, fără interes. Ce-i privea pe ei Ițic. Bine că nu a fost altceva mai grav. Dar tatăl sări ca ars:

— L-ați prins? Nu a venit el de bunăvoie, cum spunea domnul paznic?

Polițistul nu-l luă în seamă, vorbea înainte cu preotul, spionând pe rabin.

— Și acum trebuie să cercetez și să aflu ce spionează, ce uneltește!

— Ce unelte? Care unelte? se văită bătrânul. Derbedeul n-a deprins nici un meșteșug.

— Ba da! A învățat și mânuiește meșteșugul spionajului, zvârli vorba înapoi anchetatorul, nu degeaba s-a întors. Are un plan. O misiune.

— Are pe dracul în capul lui, își dădu cu părerea Nuhăm... L-au izgonit bolșevicii de acolo, că e un bezmetic, un blestemat. Nu-i bun de nimic, decât să sucească mintea fetelor proaste ca a mea.

Și o zgudui de mâna încleștată în a lui.

Urmă o ușoară destindere. Polițaiul căuta și pregătea altceva... Din nou trecu la birou, se așeză pe scaun și se adresă solemn întregii adunări:

— Încă o dată întreb! Nu știți nimic despre el? Mărturisiți acum, cât încă e vreme. Pe urmă vai de cel ce a mințit, nu-l mai scapă nici Dumnezeu [pe cel ce-l dovedesc.

Toți strigară într-un glas: nimeni, nimic, nimic. Comisarul se hotărî să dea lovitura – ca la teatru:

— Introdu-l pe individ, porunci el paznicului și-și înveghia privirile.

Gardianul păși moale și descuie ușa. Din întunericul celulei, pe treptele scârțietoare se ivi întâi capul, apoi pieptul lui Ițic, care se clătina beat de lumină pe prag. Dar zări pe ai lui și năvăli cu brațele întinse.

— Mamă, tată!

— O! Vei!...

Grupul uluit vru să se miște și el. Comisarul se repezi ca fulgerul și-i ținui pe toți locului...

— Nu... Stați! Acuzatul nu are voie să comunice cu nimeni. Așteptați ordinul meu!...

Și, dându-l înapoi pe tânăr, împinse pe paznic între Ițic și ai lui, unde omul rămase tot timpul.

Tatăl ciulise urechile.

— Auzi, mamă, fiul nostru acuzat! Văleu! În ce dandana intrăm... Trebuie să punem lacăte la gură și la inimă.

Dar femeia nu asculta. Tremura toată și suspina, frământându-și mâinile. Singur, bătrânul se căzni să-și înăbușe brațele în cutele caftanului, hotărât să se schimbe și se făcu de gheață. Toți ceilalți, scheunându-l pe nume, zvârleau lui Ițic, încrucișate cu ale tânărului, văităturile lor de jale și bucurie, pe care paznicul dintre ei le primea în față, în spate, din laturi, peste capul lui, îl pătrundeau și-l străbăteau cutremurându-l.

— Oi, vei, tata, mama, Mali, Rașela, cânta pe rând Ițic înțepenit locului, vânturându-și brațele peste capul gardianului.

Dar în ochii rămași netulburați stăruia aceeași stranie, sticloasă seninătate.

— Oi! Oh, Ițic! Ițic!... Băiatule... Frățioare, îl chemau mama cu sora, tânguindu-se.

Logodnica își bălăbănea mută doar capul cu plete negre, coborât și mai adânc spre podea. Tatăl, dând înapoi, se trase posomorât din locul ce-și alesese în fruntea grupului și se dosi după Nuhăm, care, spăimântat, se gândea ce ghidușie mântuitoare să scornească. Polițistul îi sorbea și se delecta... Când sfârși de savurat scena, cu o poruncă îi amuți iarăși. Toți își îndreptară tresărind trupurile schimonosite de gesturile durerii și așteptară.

— Acum vorbește! ordonă el lui Ițic... și se puse la pândă.

— Ce să vorbesc? Acum ar trebui să plâng! îi răspunse cu agerime tânărul... Dar nu pot... și-nfipse privirile în paznic.

— De ce ne-ai părăsit, Ițic? se boci încet mama.

Ițic de departe își întinse gâtul, ciulind cu mâna urechea.

— Cu mine, mamă, te rog să vorbești mai tare. Sunt surd deocamdată.

— Oi, vei, ia uitați-vă! L-au bătut acolo afurisiții bolșevici până i-au spart urechile, țipă ea. De ce ne-ai părăsit băiatule, atunci?

— Ca să vă fac o bucurie și mai mare acum, cântă fiul și le zâmbi împăciuitor.

— De așa bucurie cu poliție puteai să ne scutești, îl întâmpină socrul și făcu un gest cu dosul palmei, ca și cum l-ar goni dintre ei ca pe o primejdie.

Amestecul lui Nuhăm îi deșteptă pe toți... inimile le pălpăiră altfel, a spaimă, și o tăcere amorțitoare căzu peste ei.

Comisarul trebui să intervie ca să-i dezmoștească.

— Nu așa! Spune mai întâi pentru ce ai plecat?

Dar tatăl, lepădându-se de el, țipă dureros.

— Nu! Mai bine să spuie de ce a venit? Ce caută nemernicul și cât o să stea pe capul nostru așa o secătură?

Și-și clătină sfredelele de pe lângă urechi.

— Are dreptate tata, glăsui Ițic calm. Dar mai mare are domnul polițist. E frumos și cinstit să spun deja pentru ce am plecat. Întrebați-mă, mă rog!

— Știu... Ai să spui că din pricina armatei, cum ai declarat, îl repezi comisarul. Vreau să mărturisești aici, în fața lor, adevărul.

— Ați ghicit. Da, jumătate de frica armatei. Dar jumătate de altceva mai greu...

Și Ițic zâmbi dureros.

— De altceva mai greu? sări speriat bătrânul... Eu nu știu nimic.

— Nu ți-am mărturisit, că nu vreau să te mâhnesc cu frământările mele, tată. Dar rabinul știa.

— Ce știam eu? Eu nu știam nimic. Ce arunci? Ce arunci acum pe mine? sări la rândul lui rabinul furios și șuruburile perciunilor îi pendulară.

— Și părintele știa, urmă liniștit tânărul, desprinzând ochii din paznic și pironindu-i în preot.

— Pe mine să nu mă amestecați în mârșeveniile voastre, rosti răspicat popa. Eu nu mai stau între nelegiuți și nebuni.

Și se ridică să plece. Dar Ițic rugător îl opri.

— Părinte, numai o clipă, cântă el cu flautul duios al glasului... Fă-mi bucuria asta și vei fi mulțumit... Știi cum te-am respectat, mă cunoști întreg, m-am spovedit de atâtea ori... Și mă încurajai.

La mărturia asta neașteptată toți se uitară mirați la preot, care, încurcat, roșind, e silit să dea lămuriri.

— De altfel, părinte, nu poți pleca până nu sfârșesc ancheta, spuse țepos comisarul... Și, după câte văd, ai avut relații cu individul.

— Recunosc, șovăi omul bisericii. Nădăjduiam să-l aduc pe calea cea bună și să-l câștig pentru Cristos... Venea să-i explic Evanghelia și făgăduia să se boteze.

— Nu, n-am făgăduit niciodată!... Cercam și căutam numai, mă informam, studiam, spuse cu tărie Ițic.

— Auzi, auzi blestematul, făcu rabinul. Dar parcă nu simțisem și eu că te daseși cu goii?

— De aia ți-a mers rău, nătărăule, că umblai cu capul în două lunturi, îl șfichiui Nuhăm.

— Lăsați-l să vorbească! se răsti anchetatorul. Spune mai departe.

— Ce să spui? Întrebați-mă dumneavoastră! Numai să vorbiți mai tare că sunt surd, deocamdată.

— Ba văd că ești și gângav, îl luă peste picior socrul. De când vorbești așa, de parcă ai avea alune în gură?

— L-au bătut bolșevicii ceia blestemați de i-au sărit măselele, se văicări mama.

— Nu m-au bătut, le zâmbi Ițic. Aveți să vedeți îndată pricina pentru care sunt și surd și gângav. E ceva trecător.

— Cum, ești surd cu schimbul? În rate? îl zeflemisi Nuhăm.

— Lăsați fleacurile! zbieră șeful. Vino la chestie, nu mai face pe [mehengiul]! Crezi că-mi scapi printre degete? De ce ai plecat? Spune drept!

— De ce am plecat? Am plecat să mă fac ateu! se destăinui tânărul.

— Ateu? Ateu?

Vorba necunoscută trecu pe diferite tonuri prin gurile tuturor.

— Ateu? Ce funcție e aia? E o meserie rentabilă acolo? se învioră tatăl.

— La bolșevici, da, rentabilă, zâmbi el trist.

— Și cum e? se alătură curios socrul.

— E o meserie așa, ca să nu crezi în Dumnezeu, rosti grav Ițic.

— Ptiu! Lua-te-ar dracul! îl scuipă tatăl. Văleu, trebuie să-mi sfășii caftanul. Blestemul cadă asupra ta...

Și cu mâinile tremurate cerca disperat să-și rupă vestmântul... dar nevasta îl opri, mângâindu-l cu bunătate ca pe un copil.

— Lasă, tată, lasă. Sfășie-l în gând. E tot una. Zi că l-ai sfășiat!

— Faci economie, îl batjocori Nuhăm.

— Așa e, se potoli bătrânul.

Ițic sta acum mâhnit că și-a supărat părintele și tăcea, cu privirile asupra gardianului, de la care parcă cerea înțelegere. Cum consternarea generală amenința să se îndelungeze, comisarul porunci din nou:

— Ei, povestește înainte. Poate printre toate prostiile ce spui scapi și ceva care să intereseze.

— Ce să vă mai spun. Știți, mie mi-a plăcut cartea și filosofia, cântă el cu o dulce și senină emoție, vorbind ca pentru niște copii. Îmi plăceau gândurile și [să] mă adâncesc în ele. Și am studiat legea noastră cu rabi. Tora și Talmudul le știam pe degete și mă înnebuneam după Hagada... – și se opri, poposind departe, în amintiri.

— Numai sufletul meu știe ce năuc erai. Mă înnebuneai cu întrebările. Câte celea, toate îți trăsneau prin cap.

— Dar sufletul meu nu se alina, rabi, nu se sătura numai cu atât, nu mi-l umpleau învățăturile tale.

— Auzi colo obrăznicie! se oțărî vechiul dascăl. Și de ce, mă rog?

— Se amestecau și se învăluiau copilării, cu lucruri neînțelese... Și totul atât de neîncăpător.

— Cine? Legea? Talmudul? îl fulgeră furios rabinul. Acum te afurisesc și eu!

Ițic se mulțumi să dea trist din cap, răsfrânt în paznicul din fața lui, care, ca o oglindă vie, făcu descurajat la fel.

— Nu mă afurisi încă, așteaptă, rabi!

— Ce să aștept?

— După aceea m-am dus la părintele și am cercetat legea cea nouă.

— Taci, goi păcătos, îl certă tatăl, vrând să-i curme spovedania care scandaliza tot grupul evreilor.

Socrul gesticula, chinuindu-și barba cu degetele crispate, mama urla și își frângea mâinile, sora, boțindu-și rochia de stambă, bodogănea mânioasă. Până și logodnica ridicase din pământ capul cu plete negre și îl privea spăimântată... și își arăta ochii mari, tăiați în migdală, cu gene lungi de mătase ușor încârligate.

— Tăcere, că vă bag la beci! răcnea comisarul și izbuti cu greu să-i liniștească.

— Nu fiți necuviincioși! îi înfruntă preotul, jignit. Da! A venit și la mine, ca un rătăcit, și m-a întrebat. I-am deschis brațele și i-am răspuns, ca să-l îndrumez, cu blândețe și cu bunătate, cum ne învață Mântuitorul.

— Da! Mi-ați răspuns blând și cu bunătate, și Ițic surâse strâmb. Dar tot n-a fost de-ajuns. Mă sugruma ceva.

— Evanghelia? Te sugruma iertarea lui Cristos? îi repezi indignat preotul. Nu, Ițic! În capul tău îndrăcit, mintea ta îngustă.

— Fie și asta, părinte, primesc! zise cu părere de rău tânărul, fără să-și astâmpere sticlirile limpezi din privirile-i îndrăznețe. Fie! Dar eu îți spusesem de atunci. Vream ceva care să le încapă, să le înțeleagă și să le cuprindă pe toate. Căutam un Dumnezeu al tuturor – și, arătând hotărât cu degetul, spuse – unul nu numai al lui rabi, altul numai al părintelui, altul al meu, cu totul altul al domnului polițist, și zâmbi batjocoritor acestuia.

Ascultându-l, toți rămaseră buimaci. Se uitau la el, încremeniți în diferite atitudini, cum îi surprinsese mărturisirea, cu înfățișări felurite: tatăl spăimântat să nu fie compromis și târât în cine știe ce nenorocire; socrul, disprețuitor și furios; mama, sfâșiata de grijă pentru soțul [ei] și de milă pentru copilul pierdut; rabinul furios, cu gura plină de blesteme; preotul învrăjbit, polițistul depășit de mărturisirile tânărului și în același timp întărâtat. Paznicul singur crescuse până a-l înțelege cu inima... în inima lui s-a răsfrânt de acum încolo toată drama din sufletul tânărului. Rând pe rând a fost, cu Ițic odată, ucenic la rabin și la preot, a învățat cu osârdie legile, le-a simțit întâi dulci, apoi strâmte, amare și le-a zvârlit ca să se facă ateu, bezbojnic... Omul blând din popor, aluatul acela de moldovean pașnic cu rusnac aiurit, întruchipează mulțimea, gloata sătulă de varga lui Moise și Crucea lui Isus, setoasă de nou, lacomă [de] senzational, gata să pornească pe căi aspre, nemaiumblate. Cuvintele lui Ițic cad în mintea lui ca razele magnetice din privirile unui fachir

pe pământul din care va crește numai în câteva ceasuri, dintr-o sămânță atunci pusă, un copac întreg.

Ițic, după ce i-a privit câțva timp cu dispreț, s-a întors spre gardian, povestindu-i:

— Și i-am ciocnit, și-am frământat în capul meu...

— Pe cine, mă idiotule? îl întrerupse comisarul, venindu-și în fire.

— Pe dumnezeii toți, domnule polițist.

— Pe dumnezei?... Ești nebun?

— Nu sunt deloc... ca un înțelept i-am frământat pe toți la un loc, căznindu-mă să fac o singură cocă, pe care s-o coc în focul inimii mele și s-o mănânc și să mă satur de Dumnezeu.

Paznicul, în timp ce-l asculta, își mișca ușor fălcile și înghițea.

— Mâncați-ai mațele! izbucni tatăl. De aia cheltuiam eu bani cu tine? Nu ai fost bun de nimic, descreieratule!

— Nu-i așa tată, sunt bun acum, îl mângâie Ițic. Ce eram vinovat, dacă așa mă făcuserăți voi, un visător, un mistic, un vântură gânduri.

Și întorcându-se din nou la paznic, legă cu el mărturisirile cu cele dinainte.

— Și dacă am văzut că nu izbutesc să-i împac, m-am supărat pe Dumnezeu.

— Ptiu, taci! îl scuipea iar tatăl.

— Spune ceva serios, nu mai bate câmpii, îl îndemnă polițistul zăpăcit.

— Și l-am alungat din mintea și din inima mea, încheie patetic Ițic.

— Pe cine, mă smintitul!

— Pe Dumnezeu, și n-am voit să mai știu de el. M-am făcut ateu, fără Dumnezeu.

Grupul, care-l ascultase crispat de emoție, se învălmăși din nou, bărbații gata să-l rupă în bucăți, femeile acoperindu-și fața cu mâinile. Dar ochii paznicului se deschid mari și lacomi, gura i se cascadează să respire văzduhul nou, pe față îi pâlpâie toată bucuria unei cunoașteri necunoscute încă, după care jinduise de când e lumea. Buzele șoptesc înfricoșate și fericite: fără Dumnezeu – bezbojnic; brațele i se ridică și se lasă fără voie, ca niște macarale care ar pogori ceva din cer. Drama lui Ițic se joacă până în cele mai mici amănunte cu simplitatea, mai adâncă decât orice complicație, a omului care gustă întâia oară din misterul otrăvit al cugetării.

— Blestemul tău asupra ta! zbugni înfricoșat tatăl. Ah, trebui să-mi sfâșii caftanul!

Și unghiile îi hârjăiră stofa aspră.

— Uiți că l-ai sfâșiat deja adineauri? îl liniști mama, apucându-i mâna.

— Așa e! se înmuie bătrânul... L-am sfâșiat deja.

— Domnul cu noi! Dumnezeule apără-ne, sfinte iartă-ne, conjură preotul, înflorat, amenințările cerului mâniat.

— Ateu, dobitocule? Și-mi cereai deja fata, răsări într-un târziu și Nuhăm.

— Stați, nu eram încă! Dar de vreme ce aici la noi, cum vedeți, e greu să fii ateu, că te bate tata și te ocărăște mama și te blestemă rabi, am hotărât cu Timofte Bogoseov să trec în Rusia, unde ateistii huzuresc ca în sânul lui Avram.

— Acolo-i iadul, păcătosule, urlă comisarul.

— Îți spuneam eu că Timofte ăla e deja o pușlama primejdioasă, și tu îl primeai, dojeni Haim pe nevastă-sa.

— Lăsați vorba, îi opri polițistul!... Spune înainte! Văd în sfârșit că ai început să spui ceva mai acătării... Ai fugit cu Timofte împreună.

— Da, într-o noapte de august; ne așteptau niște tovarăși pe malul Nistrului.

— Și?

— Și, ajuns în Rusia, m-am și făcut bolșevic.

— Așa repede! Fără cercetări? Fără să înveți?

— Nu a fost greu. Știam destul de la Timofte.

— Și ce făceai?

— Trăiam pe socoteala statului, care ne purta de grijă. Mâncare și haine ca astea pe care le vedeți!

Și Ițic arată un fel de tunică lungă cusută ca plăpumile în baclavale și cureaua neagră care-l încingea.

— Cum e bolșevicul? urmă anchetatorul.

— Bolșevic e tot una cu spion și polițist, căci, fără nici o meserie, am intrat numaidecât în poliție. Aveam numai îndatorirea, împreună cu alți tovarăși, să păzim bisericile să nu mai intre nimeni în ele.

— Prigonitori ai creștinilor, îl înfruntă preotul.

— Și ai ovreilor și ai tuturor credincioșilor de orice fel, indiferent, mărturisii cu seninătate ironică tânărul.

— Numai atât făceai?

— Era chiar prea mult. Azi așa, mâine așa, până ce în sectorul meu n-a mai rămas nici un templu, nici un altar. Doar cele de sub pământ.

— Ce le făceați?

— Pe unele le dăream. Pe altele le-am ars. La cele mai multe le schimbam destinația.

— Le schimbați destinația? Cum adică? se indignă preotul.

— Le prefăceam în ateliere și fabrici, în școli și ateliere, în teatre și cinematografe.

— Sfânta Sfintelor pângărită, gemu rabinul.

— Așa era rânduiala, urmă Ițic. Podoabele le luam, vasele sfinte le stricăm. Mulți credincioși au fost uciși. Mulți, goniți în Siberia. Unde vedeam pământ proaspăt, săpam, dezgropam icoane ascunse și le ardeam.

— Ce sacrilegiu, se văita preotul.

— Blestem, blestem, toți în șeol5, gâlgâi glasul rabinului.

— Taci, nu mai rupe inima mamei! cercă bătrânul iar să-l oprească. Nu mai plânge, mamă, nu vezi, e nebun, aiurează. Nu-l credeți.

— Am făcut mai mult, urmă Ițic. Acum trebuia să umblăm cu lumânarea după credincioși să-i descoperim. Căci ei se ascund prin tainițe, se pitesc prin

hrube, se adună în beciuri și catacombe ca să se închine lui Dumnezeu. Noi intram după ei ca niște copoi, îi târam afară, îi băteam și-i dăm pe mâna poliției speciale.

— Cum putea să săvârșească una ca asta un om cu inimă, ca tine, Ițic? îl dojeni preotul.

— Un om cu inimă face asta chiar mai bine decât unul [fără], părinte, surâse desperat tânărul. Îți iei inima, o pui în capul mazdracului și dai și dai și dai, convins: căci dai din toată inima.

— Va să zică, făceai parte din poliție! îl luă peste picior comisarul.

— Da, domnule comisar, suntem oarecum colegi.

— Zât, astâmpără-te!... Și tu ai omorât mulți?...

La cuvântul omor toți holbară ochii și înlemniră iar. Numai paznicul, cu un surâs lăbărțat pe chipul adineaori blând, acum hâd ca al unui ucigaș, își încheștase pumnul pe un gârbaci închipuit și, icnind, încerca gestul lovirii. Dar Ițic îl liniști, cu glasul lui senin, simplu și adânc convingător.

— Eu? Nu. Pe nimeni. Ce nevoie aveam? Eu făceam numai experiența mea atee. Îmi judecam propriul meu proces religios la tribunalele bolșevicilor și l-am câștigat împotriva judecătorilor fără Dumnezeu. Sau, dacă vrei, mă ucideam pe mine însumi.

— Vai, Ițic! Te-ai ucis? zbugni mama, înțelegând anapoda. De ce te-ai ucis?

— Ca să înviezi? și preotul întoarse capul și-și făcu cruce scârbit.

— Da, să înviez...

Aceste cuvinte răvășiră iarăși grupul, care tresare speriat. Rabinul, zguduit, închide ochii tulburat. Tatăl cearcă iar să-și sfâșie caftanul. Femeile se strâng la un loc, se îmbrățișează ca într-o primejdie și își ascund capetele una la piepții celorlalte. Comisarul nu mai pricepe nimic și răcnește ca să-și limpezească mințile... Paznicul, cu o mimică extraordinară, primește totul ca pe o revelație, înălțând brațele și privirile spre tânăr. Pentru el, Ițic urmează destăinuirea.

— Așa, persecutându-i, am cunoscut în fundul catacombelor pe adevărații credincioși, pe închinătorii sinceri, fie creștini, fie eretici, ori evrei, indiferent...

Și vorba „indiferent” lua în gura lui un înțeles larg și cuprinzător cât lumea și cerul.

— Vai, doamne, de cum i-am cunoscut bine, îndată m-am și schimbat. Ateul din mine dăduse faliment.

— Faliment! Așa mai merge, vii la matcă, glumi Nuhăm.

— Cum schimbat? îl întreabă preotul, agățat de un fir de nădejde.

— Întâi m-am mirat și n-am crezut. I-am prigonit și mai rău. Apoi i-am privit de-aproape și m-am înduioșat. Curând i-am ascultat și am făcut ca ei.

— Te-ai întors la Iehova? sări lacom rabi.

— Te-ai întors la Cristos? îl ispită preotul.

Ițic, crucificat între ei, le surâdea dureros.

— Stați puțin, nu m-am întors încă la niciunul.

— Nu încă?

Și rabinul se strâmbă de scârbă.

— Vai, păcat!

Și preotul se întoarce de la el cu silă.

Paznicul tremura ca o trestie bătută de toate vânturile și se aținea la gura tânărului ca la un șipot de apă vie.

— Am văzut atunci că zadarnic dăream bisericele și ruinam sinagogile; puterea lor nu ședea în piatră și cărămizi, ci în sufletele oamenilor. Năruiam templul de zidărie și, în locul lui, se alcătuiă în adânc altul, de suflete, nevăzut, neatins...

— Cum asta, Ițic, tu ești nebun?... Templu de suflete! Nu vedeți că e zănatic? se vaită tatăl, scos din fire.

— Nu, tată. Vreau să spui că oamenii nu mai aveau nevoie să se ducă la biserici, aduceau biserica, una singură, la ei și pe Dumnezeu, unul singur, între dânșii. Și-i slujeau la fel.

— Cui, mă? zbieră Haim.

— Lui Dumnezeu, tată...

— Slujeau ovrerii în biserică? Țsta trebuie legat și dus la balamuc.

— Cum, Ițic? întreabă preotul. Slujeau oameni fără osebire? Mireni, femeile?

— Da, chiar și copii, zâmbi tânărul. Simpli particulari. Acolo credincioșii trăiesc ca la început: fiecare e apostol și preot. Toți laolaltă fac o singură obște credincioasă, în care bate o singură inimă uriașă, Dumnezeu, și se iubesc, se iubesc. De ce-i chinuiam, de ăia erau mai fericiți. Cu cât îi băteam, cu atât se bucurau mai mult. Pe cât îi omorâm, pe atât viețuiau mai viu și mai adevărat. Pe cât îi stârpeam, pe atât creștea numărul lor. Ca într-o minune.

— Ce tot spui prostii, Ițic! Isprăvește cu nălucirile tale!

Și bătrânul se zvârcolea, nemaiștiind cum să-l oprească. Își da seama că orice cuvânt al fiului său era o boroboacă și-i înclia pe toți într-un pericol de moarte.

Dar Ițic, exaltat de favoarea paznicului, urmă tot senin și simplu:

— Legea la ei nu mai este slovă scrisă, strâmtă și nemilostivă, negru pe alb. Legea e dragoste de toate și între toți, și libertatea să crezi. Nesugrumat de canoane și opreliști, cu atât crezi mai cu dor.

— Fără templu? mârâi rabinul.

— Fără biserică? bodogăni preotul.

— Fără, și tânărul cântă: biserica scăpată de turle și clopote, ușurată de odăjdii, despovărată de bogății, a ajuns nevăzută dar pretutindeni, mlădioasă ca o mireasmă puternică și ca un duh atotpătrunzător. Ce fericire pentru biserică. E ca o cămilă scăpată de povară, care aleargă slobodă către izvoare, pe sub palmierii pustiului, peste ruinele Rusiei...

Și oftă adânc, cu luminile ochilor ațintite departe.

— Ce are de-a face cămila cu mireasma! îl sâcâi socrul.

— Dar sinagoga? se interesează rabinul.

— Când zic biserică zic și sinagogă, indiferent. E tot una, rosti ritos Ițic.

— De unde tot una? se supără preotul.
— De la Dumnezeu, cântă tânărul.
— Ești un nebun, se înțelesesă să-i strige amândoi odată, și preotul, și rabinul.

Dar paznicul dorea să-l asculte mai departe și-și împreună rugător mâinile.

— Căci acolo este atâta sete de Dumnezeu, continuă Ițic, că pruncii, când încep să gângure, în loc să zică mamă, zic întâi Dumnezeu, și în loc să spuie tată zic Iehova.

Toți îl privesc uimiți, răsturnați de o vrajă și nu-și pot dezlipi auzul de la el. Paznicul crește lăuntric până a ajunge uriaș și jocul de pe chipul, din trupul, din întreaga alcătuire a lui tălmăcește într-o clipă toate aventurile credinții de-a lungul vârstelor lumii.

— Și, de îndată ce se fac mari, în loc să ceară jucării cer pe Dumnezeu și plâng, după joacă și zbenguială, cu Cristos și tânjesc după Moși, indiferent.

Și bolti, spunând „indiferent”, cu brațul cerul deasupra ascultătorilor.

— Ei, și bolșevicii îi lasă de capul lor? se indignă polițistul.

— Bolșevicii? Credința stă și crește sub ei, așa cum crește grâul sub zăpadă. Ce, parcă zăpada care ne îngheață pe noi face vreun rău viitoarelor holde? Dimpotrivă, noi ceștilalți, necredincioșii, pierim sub bolșevici. Dar credinciosul îi mănâncă și îi topește, cum mănâncă grâul neaua. Și deodată te trezești cu lanul și recolta bogată. E și asta o minune lăsată de Dumnezeu!

— Nu pricep, fii mai lămurit. Ce-mi umbli cu grâu verde și lanuri. Eu te întreb de bolșevici! se supără comisarul.

— Sunt foarte limpede, domnule polițist. Lumea intră într-o grozavă iarnă spirituală – părintele știe bine, și rabi la fel – și e amenințată să piară de gerul materialismului și al mecanicismului. Atunci Dumnezeu a așternut toată zăpada asta a bolșevismului, de care gângăniile și viermii stricători pier, dar sub care adevărata credință stă și așteaptă învierea. Tot o minune a lui Dumnezeu!

Polițistul, aiurit, simțea că-i țiuie urechile și, scuturându-se, urlă scos din țâțâni:

— Va să zică bolșevicii tăi țin de cald? Hai? Sunt un fel de plapumă? Du-te dracului de aici!

— Eu ce spui, îl aprobă bucuros tatăl. Bine, dar bolșevicii nu se apără? Ateii nu lucrează? Necredincioșii ce fac?

— Bolșevicii? Ateii? Și ei cred. Ei cred că nu cred în Dumnezeu.

— Ei cred că nu cred? se miră preotul.

— Ei au religia atee, zâmbi tânărul. E o credință și asta. Se cheamă tot o religie. Asta-i leagă și-i unește. Am auzit pe mulți rugându-se așa: Doamne, Dumnezeule, ajută-mă să nu cred în tine! Chiar așa ajunsese și eu să mă închin, și parcă mă mai răcoream.

— Dacă-ți era așa de bine în Rusia, pentru ce n-ai rămas acolo? îl încolți comisarul.

— Așa! De ce ai venit pe capul nostru înapoi? tăbărâra pe el tatăl și apoi socrul.

— Ca să aduc și aici experiența de acolo. Să facem și noi ce fac ei...

— Așa! Începi propaganda, zvâcni polițistul. Aici te-am vrut, pezevenghiule!

— Nu ce fac bolșevicii, ci credincioșii, îl opri tânărul. Să ne unim adică. Să ne înfrățim. Să lăsăm ura în Dumnezeu, care ne învrăjbește, pentru iubirea în El, care ne adună. Ce-i aia creștin, mozaic, musulman?... Rătăcirii.

— Măsoară-ți cuvintele, Ițic! îl apostrofă preotul.

— Sunt căutările de mult, părinte. Iată, să vă spun ce mi se năzărea câteodată acolo, cugetându-mă. Credința ni se arată așa de tânără, de proaspătă și fragedă, ca o copilă. O fecioară cuvioasă, senină, dulce și bună ca Maica Domnului.

— Ițic! și preotul se smuci mânios.

— Sau, atunci ca Sefora...

— Ițic! răsună certarea rabinului.

— O fată atunci, întâia oară mamă... crezu tânărul că-i împacă.

— Cine, mă idiotule? îl plezni tatăl peste obraz...

— Credința, tată, pornirea asta bătrână de când e lumea mi se părea o tânără mamă, pe genunchii căreia săltau doi gemeni și amândoi sugeau sânul deodată.

— Gemeni? făcu rabinul bănuitor.

— Da! Pe un genunchi biserica și pe celălalt sinagoga, lămuri Ițic. Și în poalele ei dormeau îmbrățișate celelalte culte.

— Și amândouă sugeau de la aceeași mamă? îl hărțui rabinul.

— Da... Și o țâță era Evanghelia, iar cealaltă Legea.

— Minți, minți! strigă rabinul turbat.

— Numai că, sugând la același piept, pruncii tot se băteau și se încăierau chiar acolo, în Rusia, și frați încă nu se simțeau.

— Nici nu sunt, rosti sentențios preotul.

— Vai, ce iese din gura unui jidan nebun! se văită tatăl.

Dar tânărul urmă netulburat predica pentru paznicul care se chinuia de toate nefericirile credinții.

— De aceea m-am gândit și mi-am zis. Aici în Rusia nu-i încă nimic de făcut. Vechea alcătuire e un haos. Credința nouă e prea mică – o copiliță abia.

— Adineaori ziceai, parcă, o fecioară, îi ținu calea rabinul.

— Față de credința veche, organizată, de aici, cea din Rusia e, vă spun, o pruncă. M-am gândit s-o las să crească și să mă întorc acasă. Aici biserica și sinagoga sunt niște persoane în toată firea, vârstnice, înțelepte, cu scaun la cap.

Și Ițic arată spre rabin și spre preot. Aceștia se privesc unul pe altul, se măsoară, neștiind dacă tânărul vorbește serios sau îi zeflemisește.

— Am să le spun ce e Rusia, ce primejdie îi amenință, ce pedeapsă de la Dumnezeu îi pândește și am să izbutesc să le topesc și să le unesc...

Și, adresându-se de-a dreptul, cu o naivitate fierbinte:

— Rabi! Părinte!

— Ce?

Și amândoi prelații îl scrutară.

— Biserica și Sinagoga nu sunt surori bune?

— Nu, zise cu glas înalt preotul.

— Niciodată, întregi rabinul.

— Dar ce ești tu, prufet? îl ironiză socrul.

— Nu, dar am scăpat din iad și vă [dau] vești de acolo.

— Sigur, numai îndemnurile iadului te trimet aici, rosti preotul.

— Și de aia vii înapoi, îl certă tatăl, ca să faci afacerea asta? Ai o misiune bună! Auzi! Să unești biserica și sinagoga! Și cine, mă rog, te plătește?

— Dumnezeu!

Și răspunsul pătrunse pe paznic ca o suliță de raze.

— N-are credit pe piață. Caută și tu altceva. Fă un negoț ca lumea, îl batjocori Nuhăm.

— Îl și fac, nu vedeți... Negoțul lui Dumnezeu...

Și tânărul, ca prin farmec își schimbă vorbele, purtarea, gesturile, cum ai face pentru niște copii al căror joc vrei să-l nimerеști și să le fii pe plac...

— Rabi, părinte, domnule polițist, pentru afacerea ce vă propun, foarte rentabilă, v-am adus o arvună, numai și numai ca să [vă] convingeți.

Și Ițic începu încet, misterios.

— Când m-am hotărât să plec înapoi, aici, Timofte nu m-a lăsat singur. A pornit și el cu mine.

— Ce fel de bolșevic e Timofte? îl întrerupse polițaiul.

— Cred că nu era bolșevic bun. Era spion și aici și acolo.

— De unde știi?

— M-am convins!... Într-o noapte mă prefăceam că dorm. El vorbea cu alți tovarăși, care îl certau așa: de ce nu ne-ai adus și tu, Timofte, un ofițer cu aeroplan cu tot și ne-ai procopsit cu un jidan prost? Timofte nu m-a apărut. Le-a spus numai atât: o să vedeți voi că și o tinichea e bună, când e plină cu dinamită!

— Ți-au zis-o bine. Capul tău e plin cu pulbere. Și ce a făcut Timofte?

— Timofte o scălda. Cred că bolșevicii îl bănuiau că-i înșeală și-i vinde, căci nu ne-au mai îngăduit să trecem aici: ne-am hotărât atunci să fugim și am ajuns până aproape de malul Nistrului. Aveam cărți în regulă pentru înlăuntru, n-aveam pașapoarte pentru ieșirea peste hotare. Autoritățile ne-au simțit. Când ne-am strecurat din sat către zăvoiul din marginea apei, numai [ce] au început să împuște în noi.

— Au tras în voi! Văleu, și nu te-au lăsat mort pe loc! Ce bine ar fi fost! se amestecă socrul.

— Cum vezi, nu. Pe Timofte însă l-au rănit greu. Abia ne-am târât și ne-am ascuns într-o casă de creștin. Timofte trăgea să moară. Atunci m-a chemat alături și mi-a șoptit să-l caut în urechea dreaptă, apoi în urechea stângă și pe urmă m-a pus să-i scot un ochi pe care-l avea de sticlă.

— Nu vedeți că e nebun? Nu-l mai ascultați! se zvârcoli tatăl, în timp ce mama își frângea mâinile și socrul râdea, scuturându-și fata de braț.

— Așa nebuni ca mine ați vrea să fie mulți! Stați numai oleacă! îi amână tânărul, scobindu-se în urechea dreaptă din care se căznea să scoată parcă ceva. Da, sunt un nebun care aruncă o piatră. Rabi, întinde o mână! Iată, abia îl trag din matca urechii.

Toți se repeziră să vadă, ca niște copii, ce dă Ițic rabinului.

— Nu se cunoaște, urmă el, că-i înfășurat în vată. El stă în calea auzului meu de către Iehova. Acum, că l-am scos, aud deslușit glasul lui. Asta era Sinagoga. Ține-l, rabi, pentru săracii poporului! Să se întărească sufletul cu el.

Rabinul sta nepăsător și nu-l învrednicea nici măcar cu o privire.

— Ia-l, rabi! se rugă Ițic mișcând între degete o boabă culeasă din gaura urechii. E diamant...

Rabinul tresări, primi cu neîncredere în palmă și-l desfăcu încet, cu sfială... Și o flacăară îi incendie obraji.

— E adevărat, un diamant, și diamant negru, mare cât o fasole! strigă el, fără să se poată stăpâni.

— Diamant negru? se chiorî Haim în căușul palmei rabinului.

— Negru? S-o fi înnegrit de inima mea întristată. Eu nu știu, l-am visat noaptea, pe-ntunerice, se apără tânărul.

— S-a înnegrit de fumul din capul tău stricat, care iese și pe gură și pe urechi și strică toate.

— Nu-i stricat. E cel mai scump diamant... doar mă pricep, bâlbâi rabinul.

Dar văzând expresia de lăcomie a comisarului, își înghiți vorbele și închise mâna, încheștând-o pe lucrul din ea.

Polițistul sări ca un apucat la rabin, bătând să spargă masa.

— Imediat, pune-l aici pe birou, imediat, spumega el, e corp delict... și făcu un pas amenințător.

Ițic îl opri, înveselit de izbândă.

— Numai puțină răbdare, domnule polițai.

Și cu cealaltă mână se scormoni în urechea stângă... Toți înmărmuriți îi urmăresc mișcările, gâfâind de greutatea așteptării. Tânărul scoase și de acolo ceva și întinse preotului.

— Părinte, primește și dumneata! Asta îmi ținea calea către Cristos. Acum, că m-am destupat, aud deslușit și din partea asta. Ia-l părinte! El e biserica ce-mi astupa auzul. Și acum puteți vorbi cu mine mai încet, spuse Ițic zâmbind mulțumit.

Ceata se buluci acum asupra preotului, țipând: „alt diamant, alt diamant”, cu polițistul care se zbătea între ei schimonosit.

— Jos, imediat aici pe masă totul!... Omul și toate ale lui aparțin poliției!

Și, împiedicat de ceilalți, se zvârcolea să ajungă la mâna popii, înălțată spre tavan.

— Numai puțin, domnule polițai. Așteaptă, am și pentru dumneavoastră ceva.

Comisarul se opri și se întoarse congestionat, stacojiu la față, cu vinele tâmpelor bătând parcă să se spargă... Și așteptă. Ițic își băgase degetele în gură, ca un clește de dentist și trăgea cu putere, strâmbându-se.

— Ai, ai, spuse el, după ce izbuti să smulgă ceva rotund. Ochiul nu mi l-am putut scoate, ca să pun pe cel de sticlă al lui Timofte, dar l-am spart și am luat din el piatra asta.

— Alt diamant, alt diamant, urlau toți...

— Da, altul. A trebuit să-mi scot două măsele, cele mai mari și mai sănătoase, ca să ascund, în golul fălcii, boaba asta. Și, ridicând brațul sus, o privi.

— Vai, e tot neagră...

— Nu-i nimic. Dă-o, porunci polițistul cu gura plină de bale, stând atârnat sub mâna lui Ițic ca sub o creangă cu roade.

— Pofțiți-o, domnule polițist. Asta era scaiul care-mi împiedica vorba. Acum, că am lepădat-o, grăiesc slobod și pot proclama unirea lor, și tânărul lăsa în palma comisarului nestematul.

— Ce unire, a cui unire? se sperie rabinul.

— Adică a bisericii cu sinagoga și cu statul, spuse înflăcărat Ițic.

— Ai dreptate, se deșteptă ca dintr-un somn comisarul, cufundat în contemplarea diamantului din palmă. Imediat toate pietrele aici pe masă! Sunt corpuri delict...

— Un moment, domnule polițai. Nu înțelegeți... Diamantele acestea sunt numai un simbol, ca într-o parabolă. Ele erau legate împreună într-un singur giuvaer. Numai așa fac un lucru și frumos și folositor. A, ce mai giuvaer pe pieptul lumii, biserica, sinagoga, statul, făcând una și aceeași dumnezeiască sculă!

— Văd și eu acum că ești nebun. Te credeam numai șiret, se potoli polițistul. Să puie toți pietrele jos... sunt de furat.

— De furat! se descumpănește tânărul. Eu le am de la Timofte, m-a rugat să le iau. Altfel nu mă încarcăm cu ele să fiu surd și gângav. Pentru dumneavoastră trei le-am adus, ca să vă conving.

— Dar nouă, dar nouă? se văicărî tatăl, mama, nouă ce ne-ai adus?

— Vouă... Stați! aveam și pentru voi o cruce...

— Ptiu, să-ți fie rușine! îl ocări Haim.

— O cruce de aur! Așa o raritate, bătută cu pietre scumpe. O scăpase Timofte din mănăstire.

— Unde-i? se repezi comisarul, lăsând pentru o clipă pe preot și pe rabin. Unde-i?

Dar Ițic nu-i răspunse, ci halucinat, cu ochii trimiși departe, continuă să o descrie.

— O cruce așa, și arată întruchipând din două degete o cruce, cu mare meșteșug lucrată, ca brațele din lături să se miște pe un șurub și să se ascundă în dosul trunchiului. Când o deschizi e cruce, când o închizi rămâne doar o linie groasă de aur.

— N-am mai auzit. Ce cruce e aceea? întrebă cu jind preotul.

— Noua cruce a credincioșilor, ca să nu o prinză bolșevicii. Când vor să se închine o deschid, întinzându-i brațele în lături; când sunt în primejdie i le strâng și le pitesc, ca pe niște aripi, îndărătul trupului, și rămâne un simplu bețișor, în care se ascunde taina.

— Dă-ne-o, atunci! Haide! Primim așa o cruce, se roagă Haim.

— Pune-o pe masă, tâlharule!... Părinte, rabi, dați înapoi imediat ce ați furat! Vă avertizez pe toți...

Și parcă dracii se băteau la gura comisarului, gata să plesnească de apoplexie.

— Cum v-aș da-o, dar n-o mai am, se jelui tânărul.

— Ce vorbă! Minți... Scoate-o numaidecât! E a poliției. Să n-ascunzi nimic, urla polițistul.

— Cum a poliției? Ne-a adus-o nouă, îndrăzni să crâcnească tatăl.

— Stați, ascultați-mă! Ca s-o aduc, am tras-o din carnea lui Timofte și am vârât-o în carnea mea.

— Ce? se zgâi polițistul.

— Crucea.

— Crucea în carnea ta, Ițic! Ți-ai spurcat trupul! se cutremură tatăl.

— Da, în carne. Timofte o ținea ascunsă într-un fel de buzunar scobit în carnea pulpii drepte. Tăiase cu cuțitul pielea, o ridicase pe dedesubt și ascunsese acolo crucea. Apoi se legase cu cârpe și spunea la cine-l întreba că e o rană din război. Cui să-i trăsnească prin minte să caute în fundul ranei crucea.

— Mari hoții ai învățat tu acolo! se minună polițistul.

— Eu n-am făcut asta decât pentru cinstirea crucii la care se închina pe pitiș Timofte.

— Și tu nu te închini?

— Încă nu. Dar ce are a face: mi-am crestat și eu carnea, mi-am burdușit pielea și am ascuns juvaerul acolo. Dar eu n-am mai putut umbla. Timofte o fi fost mai voinic. Sau fiindcă era creștin. Eu am ologit numaidecât și am căzut lângă un pom. Piciorul mi se umflase.

— Pedeapsă dumnezeiască, suflă preotul.

— Poate nu știți, dar urmăritorii erau pe urmele mele. Mi-am scos atunci crucea din carne și am spânzurat-o de o ramură de copac.

Și tânărul ridică brațul lateral ca și cum ar fi aninat ceva sus...

La cuvântul „spânzurat” de un copac, chipul socrului are o schimonosire grozavă, amestec de cruzime cu bucurie sălbatică.

— Ai spânzurat-o?!...

— Da.

— Și?

— Am sărutat-o și am lăsat-o acolo...

— Trebuia să te spânzuri și tu lângă ea, stărui cu ură socrul.

— Nebun, nebun, zbiera Haim. A atârnat aurul de copac străin... Și cu ce, mă rog. Cu lanțul de aur?

— Nu, cu o sforicică de la gâtul cămeșii, lămurii Ițic.

— Oi, bine că ai păstrat lanțul, se mângâie bătrânul.

— N-avea lanț... nu încăpuse cu el în borta piciorului.

— Ptiu, păcătosule! Și nouă ce ne dai acum, se bocea Haim. La toți ai adus ceva. Și nouă, ce ne dai?

— Vouă? Vouă mă dau pe mine...

Paznicul aprins, cucerit, deschise brațele să-l primească și să-l strângă la piept.

— Pe tine? Du-te dracului, dacă ești goi! îl blestemă socrul.

— Ție nu ți-a mai rămas nimic? îl întrebă jalnic bătrânul.

— Mie mi-ați rămas voi, cântă fiul cu mâinile întinse.

— Să vă spun eu ce i-a rămas lui, îl pironi cu degetul socrul: cureaua și un copac.

Ițic tresări și își pipăi cureaua...

— Și mai ce? făcu el zâmbind spre socrul.

— Ți-am zis deja: și un copac.

— Va să zică, pentru noi nimic, se-ntoarse tatăl.

— Nu vă sunt eu destul? cântă Ițic.

— Acuma da, prea destul.

— De ce n-ai înghițit-o Ițic, șopti sora.

— Ce să înghit?

— Crucea...

— Cum era să înghită el o cruce, se-nfioră rabinul.

— Îi era frică să nu facă pui în el, se-ntoarse Nuhăm la ginerele lui.

— N-am înghițit-o fiindcă bolșevicii știu și tertipul ăsta. Te caută cu raze și când găsesc ceva ascuțit îți spintecă burta.

— Oi, vei, blestemații!

Și mama se plesni cu pumnii în cap.

— Și tu crezi că aici ai să scapi neperchiziționat, scrâșni polițistul.

— Pofțiți! se predă Ițic...

— Ce percheziție? Vă pierdeți vremea. Așa e, nebunul ăsta nu mai are nimic! A dat bunătate de scumpeturi la alții și la ai lui vânt... Hai, mamă, acasă. Lăsăm haimanaua.

Și Haim porni spre ușă.

— Nimeni nu se mișcă de aici, porunci comisarul...

— Dar ce avem noi cu smintitul ăsta, rostește bătrânul. Nu-l cunosc.

— Tată, strigă Ițic – și ieși puțin din încleștarea cercului – tată, de ce-ți trebuie diamante de piatră? Când eram mic nu-mi spuneai tu că sunt diamantul tău? Iată, acum ies din suferință mai limpede ca o piatră rece și străină din pământ.

— Ești tot piatră proastă, mai ales la cap, îl respinge bătrânul, ciocnindu-și fruntea cu degetul încârligat.

— Mamă, și dumneata mă alungi?

Și fiul își ținti ochii, acu ușor tulburați, asupra femeii.

— L-ai supărat rău pe tata, îi răspunse ea printre suspine. Și eu trebuie să țin cu el... Cine să-l mângâie?

— Mamă, nu-mi ziceai dumneata „scumpete”?
— Zicea, dar nu credea... Și mai ales nu erai... glumi Nuhăm.
— Mali dragă, și Ițic se suci spre logodnică, într-o dureroasă strâmbătură. Mali, când ne sărutam nu spuneai tu că sunt juvaerul tău? Ce-ți mai trebuie altul de sticlă?

Dar Nuhăm se așeză repede oblon înaintea fetei, care plângea înfundat, ferind-o de privirile tânărului.

— Pardon, Mali e logodită deja cu altul, n-are timp de vorbă cu tine, spuse tăios Nuhăm și înăbuși capul fetei în subțioara lui ca să nu se audă protestul.

Ițic se clătină, ca sub izbitură de pumn, și duse mâna la inimă.

— Mali logodită? Nu m-a așteptat, cum a fost vorba?

— A, va să zică te înțeleseseși cu ea? sări din pânda lui comisarul.
Trebuie s-o arestez și s-o înaintez împreună cu tine.

— Nu. Nu, n-am vrut să spun asta, dete înapoi Ițic spăimântat. Am exagerat, nici nu eram logodiți... Am înșelat-o în Rusia cu o sută de femei.

Și seninul din ochi i se întunecă tot mai mult.

— Auziți ce spurcăciune a făcut pe acolo; nebunul ăsta stricat ar trebui ucis cu pietre. De-aia nici nu ne uitam la el, îl alungam când se-nvârtea pe lângă dugheana mea, spuse Nuhăm.

Ițic sta și se gândea: „Sunt golit pe jumătate... Am pierdut părinții, am pierdut logodnica, îmi rămâne însă visul cel mare, fapta pentru care îmi pusesem în joc viața”. Se întoarce prăpădit spre rabi.

— Rabi, ajută-mă! În Rusia ovreii sunt așa buni că parcă ar fi creștini. Plămădim o religie nouă... vechea sinagogă...

— Nu mai vorbi blestemății, uite, îmi astup urechile să nu le mai auz.

Și rabinul duse mâinile la urechi.

— Vezi să nu le astupi cu diamantul, rosti Nuhăm. Cade cumva în bortecele adânci și nu-l mai găsești.

— Glume proaste, se scârbi rabinul.

— Ca pentru mușteriii mei, și ochii lui Nuhăm clipiră a șolticării.

Ițic aștepta un zâmbet de durere, un alt cuvânt, o mângâiere.

— Sunt eu așa nebun, așa de vinovat? se tângui el.

— Ești un goi mincinos și îndrăcit. Vrei să pângărești legea. Nu am de-a face cu tine. Te blestem, ca și tată-tău, ca și maică-ta!

Ițic își făcu socoteala că se golise pe trei sferturi și se îndreptă spre preot, implorându-l. Paznicul trăiește tot mai întetît chinul lui, frângându-și mâinile.

— Părinte, scapă-mă! cerși el. Toată viața mea am închinat-o studiului și căutării lui Dumnezeu. Râvnesc să clădesc o catedrală în care să încapă lumea toată...

— Ai apucat pe căi greșite, se milostivi să-i răspundă preotul. Ești rătăcit mai rău ca Arie. Trebuie jertfă și canoane mari ca să te mântuiești de mincinoasa trufie care ți-a rătăcit mințile. Să căutăm, poate, la un schit.

— O mănăstire? Să părăsesc lumea? gemu Ițic și privi spre logodnică.

— Ce mănăstire? Un balamuc, izbucni Nuhăm.

— Ocnă! De ce? țipă Ițic îngrozit.

— Fiindcă l-ai ucis pe Timofte ca să-i furi lucrurile, din care numai o mică parte ai depus aici, ca să ne amăgești.

Ițic se făcu alb ca varul și rămase stupid. Paznicul, covârșit, se încovoiease ca sub o povară zdrobitoare.

— Eu, ucigaș! izbuti să bâlbâie mai mult pentru el tânărul.

— Și fiindcă, urmă nemilos comisarul, vii să faci propagandă bolșevică. Ți-am descoperit toate scopurile și uneltirile. Vrei să răstorni statul, să năruie religia.

Învinuirea scoase pe tânăr ca dintr-un leșin.

— Eu să năruie religia... Eu vreau s-o înnoiesc și s-o întăresc.

Și spunând asta deschise inspirat brațele în lături, cu capul înclinat pe un umăr, întristat până la moarte, într-o atitudine foarte cunoscută, încolțit într-o parte de ceata care-l ocăra și în cealaltă de judecătorii care-l osândeau, și ridică ochii la cer cu un gest amintitor, încât paznicul strigă cu glas tare:

— Este El... și se prosternă adânc.

— Cum este El? înnebuni de-a binelea rabinul. Iar vine să ne tulbure? Iar atârnă cu brațele răstignite în lături? Nu se poate!

Și-și astupă ochii cu palmele.

— Ițic, nu mai blestema! îl certă tare preotul. Ce înseamnă scandalul ăsta? Orice vorbă a ta e o nelegiuire. Ești în slujba lui Anticrist care lucrează prin tine...

— Atunci, tot ce am gândit, tot ce am sperat e zadarnic, părinte?

— Zadarnic, îl osândi preotul.

— Nu-mi mai rămâne nimic?

— Nimic.

— Ba da! Îți rămâne cureaua... Păcat că nu e și un copac pe aici, insinuă Nuhăm...

Acum Ițic se simți golit de toate... Se dezmetici... Își pipăi cu grijă cureaua și se uită iarăși senin împrejur...

— Un copac, vorbi el...

Un copac? Dumnezeu face minuni. Are să crească unul pentru tine... Apoi după o scurtă reculegere, urcând ca din fundul unei prăpăstii, găfâi:

— Domnule polițist, pe mine mă doare capul de atâta harababură.

Lăsați-mă să intru în cămăruță și să rămân singur scurt timp, cât să-mi adun gândurile! Am atâta nevoie de liniște și întuneric. Apoi jur că vă spun totul.

— Bine, îți îngăduim un răgaz de gândire. Intră. Până atunci regulăm cu dumnealor chestia nouă, a diamantelor. Paznic, vâra-l în celulă! porunci el.

Dar paznicul șovăia, nu îndrăzne să se atingă de tânăr... Polițistul îl silește:

— Haide, haide, iar te-ai îmbătat. Dă-i brânci, blegule.

— Merți, spuse Ițic, nu e nevoie, intru singur.

Găsi în el atâta putere în seninul înghețat al ochilor, cât să-l turbeze iar pe comisar, care-l înjură de-a dreptul. Din prag trimise o neașteptată, sfâșietoare sărutare cu mâna, strigând:

— Adio, Mali!

Treptele scârțâiră și celula îl înghiți, pecetluindu-l.

Și numaidecât odaia se umplu de o mare larmă. Bărbații țopăiau, se certau, trăgându-se de bărbi, femeile vorbeau... într-o vâlmășeală pe care comisarul zadarnic încerca s-o stăpânească bătând în masă.

— Tăcere! Ce-i aici, lavra voastră? Părinte, rabi, puneți diamantele pe masă!

— Piatra e un dar pentru biserică, se apără cu o mare demnitate popă.

— E de furat.

— Cu atât mai mult, le revendic pe toate pentru biserică. Sunt jefuite de la un odor bisericesc și trebuie înapoiate.

— Nu-i adevărat, se oțărî rabinul. Sunt dintr-o sinagogă. El a zis-o. Apartin toate sinagogii.

Haim intră disperat în cearta lor.

— Nu-i așa. Stați puțin, ți-pă bătrânul ca să biruie gălăgia și să se facă auzit: Nu-i așa! Știți cu toții că noi avem niște rude în Rusia. Ele ne-au trimes bijuteriile prin Ițic, ca să le scape de bolșevici, zic zo – așa să-mi ajute mie Dumnezeu! Și Ițic, de frică le-a dat lui rabi și domnului polițist și părintelui. Dar sunt ale noastre, din familie, deja le-am cunoscut.

— Și crucea? îi tăie rabinul.

— Desigur, spuse fără să clipească bătrânul. Era un amanet de la un goi. Păcat că a pierdut-o pe drum. Așteptați, să-l întreb.

Și, făcând un pas afară din vâlmășag, se apropie de ușa unde paznicul sta de veghe cufundat în durere și strigă:

— Nu-i așa, Ițic? Și mai încet, cu alt ton: Fii și tu o dată în viața ta deștept... Nu-i așa că nestematele sunt de la unchiul Sam și de la tanti din Moscova?

Dar numaidecât rabi se repezi, îl dete la o parte.

— Nu-i așa, Ițic, că sunt din tezaurul sinagogii celei mari? Mărturisește, când vei ieși!

— Ițic a spus drept, o dată pentru totdeauna, că giuvaerurile sunt furate dintr-o biserică, spuse tare popa dominând rumoarea din locul unde se afla. A trecut vremea minciunilor.

Toți tăcură câteva clipe, așteptând parcă un răspuns de sus. Pe care îl dete polițaiul.

— De unde de neunde, ele rămân confiscate de poliție.

— Și așa vă urăm să le stăpâniți sănătos! încheie zâmbăreț Nuhăm.

— De aceea, vă poftesc pe toți să depuneți aci pe masă lucrurile prețioase ce posedați.

— Și pe cele cu care am venit de-acasă! se strâmbă Nuhăm, învârtind verigheta de pe deget.

Comisarul nu-l luă în seamă.

— Părinte! se zborși el din nou.

— Protestez cu toată tăria! se zbătu preotul. Nu mi se va lua decât cu silnicie, deschizându-mi-se mâna cu forța. Este un abuz; cer să se dreseze proces verbal cu mărturia celor de față că diamantul a fost dăruit bisericii.

— Ce proces verbal, de unde scornești proces verbal dumneata acum? urla comisarul.

— Mă voi plânge până sus, la rege. Sunt despuat de un drept sacru, amenință preotul.

— Lucrurile de furat nu pot fi sacre, spuse sentențios polițistul, dar nu-i astupă gura.

— Vă rog să-l aduceți din nou să-l mai întrebăm o dată și să-i luăm o declarație scrisă. Nu dau diamantul din mână chiar de-ar fi să mă închizi și pe mine alături de Ițic...

Și preotul își înțepeni brațele pe piept.

— Ca și la noi, rabinii, popa numai ia, nu dă înapoi niciodată, domnule comisar.

— Domnule comisar, șopti Haim, domnule comisar, eu zic că trebuie să-l scoateți și să-l percheziționați bine. Țsta este căptușit cu diamante. Dacă intră popa acolo la el, îl scoate din minți și i le ia pe toate. Așa poate scăpați unu, două și pentru familie. Văleu nebunul, dobitocul, le-a dat pe cele mai mari. Am să-l omor în bătaie.

Asta puse pe comisar într-o și mai mare încurcătură. De bună seamă că Ițic păstrează asupra lui și alte lucruri, poate chiar mai prețioase. Trebuie, înainte de a-l scăpa din mână, să-l percheziționeze; căutate cu raze cum fac bolșevicii... Și n-avea mijloacele trebuitoare. Se gândi să facă o cercetare de ochii celor de față, ca să scape de bănuielile lor, păstrând pentru când va scăpa de martori puricarea individului cu de-amănuntul, la piele, și până dincolo de piele... Și porunci paznicului să-l scoată pe tânăr din celulă.

Gardianul șovăia... Suci încet cheia și apăsă pe clanță. Ușa nu se deschise... Încercă din nou. Se împotriva ceva.

— Nu se poate deschide, spuse el speriat.

— Cum nu se poate? Ce-i asta? Împinge! se răsti comisarul.

Omul urcă iar cu sfială. Ușa rezista.

— Hai, pune umărul! Ce te mocăiești atât, porunci stăpânul.

Cu oarecare greutate, ușa se deschise la o nouă opintire. Paznicul rămase fricos în prag.

— Hai, intră și adu-l! Ce-i neascultarea asta?

Paznicul păși cu teamă înlăuntru, se auzi scârțâitul treptelor și privirile tuturor se ațintiră într-acolo... După câteva clipe de așteptare, din negrul celei zbuclni paznicul singur, radios, cu chipul în extaz, strigând ca un nebun:

— Minune! Minune!

— Ce minune? Ai înnebunit? îl înjură comisarul.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

Și toți săriră pe el.

— S-a întâmplat minunea.

— Care, ce?

— A pierit. Nu mai e în celulă!

— Ai înnebunit? Cum să piară? Celula nu mai are altă ieșire.

— S-a făcut nevăzut, stăruie neclintit paznicul.

— Nu se poate. Căutați-l bine! Nu e duh să se mistuiască prin ziduri. Dar gardianul refuză să asculte și să mai coboare:

— Nu mai intru, ar fi o nelegiuire. A străbătut pereții și s-a înălțat.

Minunea, pe care o așteptam, s-a săvârșit!

— Dobitocule!... Intră de-l adu, că te dau afară din slujbă.

— De acum fă-mi ce vrei. Nu-mi pasă. Am văzut minunea cu ochii mei.

— Mă faci să-l scot eu. De unde-l scoți tu duh? L-am pipăit doar eu cu mâinile mele.

— Domnule polițist, dacă Ițic a făcut minunea ca dumneavoastră să-l pipăiți numai, atunci a săvârșit-o și pe asta, și Nuhăm închise un ochi.

— Eu l-am pipăit? Vorba vine. I-am scăpat acolo câteva perechi de palme și niște ghionți...

— Ei, atunci se schimbă chestia. Atunci e sigur acolo... Ce zici, Haim?

Haim nu răspunde. Își ținea de mâini femeia și fata și tremura apucat de friguri, fără să-și dezlipească ochii de pe gaura neagră a celulei. Și pe ceilalți începu să-i străbată o înfiorare. Comisarul, ca să le arate că nu-i pasă, ceru lanterna... Paznicul nu se mișcă.

— E în sertar, porunci el lui Nuhăm, ia-o și vino cu mine!

Și amândoi intrară. Dar după câteva clipe ieșiră, polițistul strigând cu chipul răvășit, cutremurat.

— Așa e, nu se mai află în celulă! S-a mistuit. Ce minune e asta?

Ceilalți toți se grămădesc și bagă sfioși capul, privind golul luminat de bateria din mâna lui Nuhăm. Celula mică și scundă, un dulap pentru ținut merinde, cât abia să încapă un om, încă goală. Nu se poate ascunde nimeni în ea. Lumina o umple cu prisosință. Trei pereți întregi, fără o crăpătură și ușa unde se înghesuiesc și se zgâiesc ei. Nici un șoarece nu ar scăpa nezărit.

Și preotul și rabinul trebuie să recunoască faptul. Ițic nu se afla în celulă... Pierise. O teroare amestecată cu ușurare se lăsă peste tot.

— Minune mare și adevărată, care trebuie împărtășită lumii! strigă paznicul.

Lui Haim îi clănțăneau dinții, sprijinindu-și la piept femeia leșinată; fata se zbătea ca apucată de ducă-se pe pustii, comisarul năucit căzuse pe scaun. Singur Nuhăm, cu lanterna în mână, își ținea firea.

— Desigur că e o minune, întări el. Dar e tocmai bine venită. Așa a vrut Iehova să ne scape pe toți din încurcătură. Domnule comisar, n-aveți nici o grijă!

— Ce vrei să spui?

— E mai bine, mult mai bine așa. Ascultați-mă pe mine, n-a fost Ițic adevărat, ci numai o părere, o arătare!

— O iluzie? O fantomă? se sperie rabinul.

— Da! Cum trimite de multe ori diavolul ca să ne încurce.

— Nu diavolul, ci Dumnezeu, îl îndreptă paznicul, care, dornic să audă, primea acum spusele lui Nuhăm.

— Sau Dumnezeu, urmă Nuhăm. Dar bine că a fost numai o nălucă. Altfel ce s-ar fi întâmplat? Asta, dacă era în carne și oase, zguduia biserica și sinagoga. Nu-i așa, părinte și rabi?

— Așa e, încuviințară toți.

Și pe măsură ce Nuhăm le vorbea calm și cu rost, se linișteau.

— Și puneă siguranța statului în primejdie, urmă el. Spion, propagandist, anarhist și mai cine știe ce. Trebuia să te ții de el și să-l urmărești. Chiar în ocnă își făcea tovarăși și ciraci. Pe când așa, a trecut ca un vis rău. Am rămas numai noi cei dinainte, fără diavolul între noi.

— Dar procesul verbal, scrisul, declarația lui, se trezi comisarul.

— Tot păreri și năzăreli numai! A scris el? E mâna lui, slova lui? Ați scris dumneavoastră în vis... Nici o urmă de la Ițic.

— Asta așa e, conveni polițaiul... Da, am scris eu, și nu întocmai cum spunea el.

— Apoi vedeți, n-a fost Ițic.

— Și Ițic? întrebă tatăl.

— Ițic e acolo, la bolșevicii lui. Arătarea i-a împrumutat numai chipul, ca să ne tulbure. Ziceți și mulțumiți lui Iehova că năluca nu v-a amăgit mai departe și că s-a risipit ca o umbră.

— Auzi, mamă, și Haim zgudui nevasta, n-a fost fiul nostru, ci o umbră!

— Fiul meu, o umbră? șopti femeia ieșită din leșin.

— Umbră, urmă convingător Nuhăm. L-ai pipăit?

— Nu, spuse mama.

— De ce n-ai încercat?

— Nu m-a lăsat domnul polițist.

— Chiar dacă ai fi avut voie, umbra ți-ar fi alunecat printre mâini ca un abur.

— Abur? Umbră? Dar diamantele? avu o răbufnire tatăl.

— Diamantele? îl înfruntă socrul. Dar unde sunt? Le vezi tu? Au pierit, căci și ele au fost amăgire. Le-ai pipăit tu?

— Le-am văzut. Cum să fie amăgeli?

— Așa cum a fost și fiul tău. Ia întreabă pe părintele, mai are diamantul? S-a mistuit. Și pe rabi, îl mai găsește în buzunar? Cel de pe masa domnului polițist nu se mai află. Au pierit și s-au topit ca niște boabe de rouă, ca și arătarea lui Ițic. Hai să plecăm acasă, încheie cuminte Nuhăm, să ne curățim de atingerea cu năluca. Domnule polițist, dă-le drumul să se ducă!

— Și diamantele celelalte, se îndărătnici comisarul.

— Lăsați diamantele. Parcă cel al meu nu a dispărut odată cu al lor? Așa scăpați de anchetă. [Bietul om căzu pe gânduri]. Dacă n-a fost Ițic n-au fost nici giuvaericelele, scăpați din încurcătură, de depunerea lor la parchet. Când pier arătarea, pier toate câte a adus ea. Căutați, vă rog, și vedeți dacă mai găsiți piatra dumneavoastră.

Comisarul se pipăi vag și trebui să recunoască repede că nu o mai găsește.

— A dispărut, se uimi el.

— Apoi, vedeți, tot așa și a părintelui și a lui rabi. Ascultați sfatul meu, domnule comisar, trimiteți pe toți acasă cu porunci să se culce și la sculare să uite vedenia.

Comisarul se frământa nervos.

— Lăsați, că fac bine!...

Și-i făcu cu ochiul.

— Atunci plecați! Toată lumea poate să iasă, se învoi comisarul și-l lăsă pe Nuhăm să rânduiască plecarea.

Acesta, încet, încet, împinge binișor pe toți afară... Bătrânul gârbovit abia trăgea picioarele, șovăia uitându-se înapoi.

— Zi mulțumesc lui Iehova că ai scăpat numai cu atât, coase-ți gura, șopti el tatălui. Pune botniță nevestei și fetei. Mali dragă, și o bătu pe spinare, tu ești cea mai cuminte din toți. Aleargă acasă și cum ajungi înhamă căluțul nostru la cotigă, să fie gata, că sosesc și eu. Trebuie să plec numaidecât după marfă. A, uitam pe domnul paznic! Mali, ia-l cu tine, bietul, așa l-a tulburat minunea, trebuie să-l întărim ca să poată povesti... Trage obloanele de la dugheană și dă-i să bea șnapsuri, oricâte o vrea. Mai bine șliboviță, de aceea tare.

Și dete pe gardian în grija fetei, șoptindu-i:

— Ascultă, bagă-l în prăvălie și ține-l cât mai mult. Până vin eu.

Omul, răătăcit, se supuse și Nuhăm le făcu vânt tuturor afară. Apoi încuie ușa și rămase cu comisarul.

— Domnule polițist, cu Ițic n-a fost tocmai o minune, spuse el grav.

— Cum, o întorci acum? se sperie.

— Ițic a ajuns numai la pragul minunii.

— Numai la prag? Ce vrei să spui?

— Veniți cu mine, îl pofti evreul, aprinzând lanterna...

Și coborî iar treptele scârțâitoare. Comisarul îl urmă înăuntru. Nuhăm închise ușa.

— Spânzurat? răcni îngrozitor polițistul. Cum nu l-a văzut nimeni?

— Era aici, norocul nostru, zâmbi strâmb Nuhăm, că nu l-ați găsit. Vă zăpăcise pe toți paznicul cu minunea lui.

— Nu pricep, se frământa comisarul. Doar l-am căutat.

— Bietul Ițic, se juca de-a v-ați ascunselea cu noi. Uite așa. Când deschideam ușa se pitea între ea și perete, că nu-l vedeam. Priviți-l, așa de subțire, ca o scândură. Cui să-i trăsnească prin gând să-l caute acolo?

— Și acum ce ne facem, se îngrijoră comisarul.

— Dumneavoastră mă întrebați pe mine? Deocamdată e cum nu se [poate] mai bine. Eu scap pe Mali de un nebun, orașul de un bolșevic mai rău ca cei din Rusia. Bietul tat-su scapă de o năpastă care i-ar fi târât în pușcărie. Rabi și preotul s-au ușurat de o grozavă încurcătură, religia lui cea nouă. Ați văzut cum o primea paznicul? Dumneavoastră rămâneți cu diamantul cel mare.

— Bine, ești deștept al dracului. Dar ce facem cu jandarmul care l-a adus pe Ițic?

— Ați dat chitanță de primire?

— E, asta e! N-am dat nimic.

— Îl cunoașteți și vă cunoaște?

— Nu.

— Atunci cum vi l-a adus?

— Ca să scape mai repede, lămuri comisarul. Jandarmul plecase în concediu. Pe drum, aproape de târgul nostru, l-a găsit pe Ițic fără acte și, ca să nu se mai înapoieze la post, mi l-a predat mie și s-a dus la treaba lui.

— Atunci, nu mai aveți nici o grijă din partea asta.

— Ai dreptate... Dar ce mă fac cu cadavrul? Ajută-mă!

Nuhăm se scărpină în cap.

— La urma urmei, înștiințez parchetul, se gândi comisarul.

— E greu... tocmai eu, pe dumneavoastră...

— Gândește-te, încearcă, doar ești misitul meu.

Dar comisarul tot nu se îndura să se despartă de cadavrul cu comori, apucat de parapon din pricina diamantelor pierdute.

— Să vedem, mai aveți cartofi din cei ce v-am adus cadou astă-toamnă?

— Am în magazie.

— Îl băgăm pe Ițic într-un sac, îl acoperim cu cartofi. Zicem că sunt stricați și mergem să-i zvârlim în Nistru.

— Da, o idee. Și căruța?

— N-ați auzit? Am poruncit deja fetei mele să inhame calul la cotiugă. Faceți rost numai de un sac mai mare.

Comisarul alergă și i-l aduse.

— Stai! Nu-l dau așa... se răzgândi polițistul. Trebuie căutat... sigur că mai ascunde lucruri scumpe la el.

— Nu mai pierdeți vremea... Țsta a dat tot. Să ne grăbim. Acum ne trezim cu tot târgul pe capul nostru, adus de paznic.

Dar comisarul nu se lăsă până nu întoarse buzunarele și nu-i scoase cizmele.

— Vedeți, în buzunare praf și în cizme glod.

Amândoi îndesară acolo leșul. Nuhăm ieși cu povara în spate, o aruncă în magazia din curte.

— Într-o clipă sunt cu cotiuga aici, nu vă mișcați, spuse el polițistului nerăbdător. Dar mergeți și dumneavoastră cu mine!

— Cu tine? Pentru ce? se împotrivi șeful.

— Cum pentru ce? Dacă mă văd grănicerii și vor să mă aresteze? Sunt în stare să spuie că m-au prins când vream să trec Nistrul cu mârtoaga mea ca să aprovizionez pe bolșevici cu carne de om și cu cartofi. Așa, cu dumneavoastră lângă mine, e altceva. Dumneavoastră profitați de căruța mea și faceți o inspecție.

Curând căruța lui Nuhăm huruia pe drumul din spatele târgului pe unde se cărau gunoaiete. Ajunși la malul pustiu al fluviului, Nuhăm umflă sacul și

coborî lângă apă. Nistrul se umflase, dar zăporul îl cuprinsese numai jumătate și bătea în țărnul stâng al Rusiei. Sub malul basarabean, înalt și ferit de soare, gheața ținea încă. Acolo se căsca o spărtură largă, de unde oamenii tăiaseră și căraseră lespezi și blocuri pentru ghețării.

Nuhăm, cercând cu piciorul, înaintă până la copcă:

— Sărmane Ițic, ce cartoafă stricată ai ajuns! îl jeli.

Zvârli sacul... Nistrul îl primi bolborosind și-l înghiți fără urmă.

ȘARPELE ALIODOR.

ANUL, GROZAV DE ECONOM în ploi, se sfârșise și mai zgârcit în zăpezi. Era iarnă plină, dar numai cu îngheț. Vremuise la început un pospai de zăpadă, pe care vântul o măcinase, zvârlind-o de colo-colo. Și oamenii se îndreptau îngrijorați către un Crăciun negru și uscat, semn rău pentru sămănături, ca și dinspre partea sănătății.

Cei mai necăjiți erau copiii. În loc să zburde cu sania pe derdelușuri, ei trebuiau să care acasă, cu spinarea, crosnii de crengi și vreascuri. Noroc că în privința lemnului satul era liniștit. Nu avea nevoie să pornească la păduri îndepărtate. Se încălzea aproape numai cu uscăturile ce-i dau petecutele de crâng, rămase codevâlmășie din falnicul codru sub care odinioară se cuibărise cel dintâi strămoș.

Copiii gospodarilor foloseau prilejul că uscăturile nu erau troienite de zăpezi și se întreceau să aducă acasă sarcini întregi, pe care le trânteau lângă vetrele duduind încinse. Când nu mai încăpeau acolo, le îngrămădeau, la îndemână, prin tindele întunecoase.

Într-o zi, copilașul cel mai mic al lui Padeș sta la vatră și se juca zvârlind în foc găteje, ca să le privească cum țiuie și se zvârcolesc, vii ca niște șerpișori luminoși. Umblând astfel cu mâna prin vreascuri să le aleagă, dete de o ramură mai moale și mai cărnoasă, pe care încercă zadarnic să o rupă: vreascul, negru și alunecos, se mlădia sub mânuțele lui în toate părțile. Tocmai se pregătea să-l arunce în jar așa întreg, când intrară pe ușă cei doi frați ai lui mai marișori. Copilul le arată creanga ciudată, pe care numaidecât cel mare i-o smulse.

— E o curea, strigă el bucuros, ia să vedeți cum mă încing eu cu ea!

Și-și încolăci brâul subțirel peste cămașă, cu mlădița ce se supunea ascultătoare ca o cordea, plimbându-se așa, mândru, prin odaie. Mijlociul ceru să încerce și el curelușa, că și el cărase crengile unde fusese găsită. Nu putea să se facă numai unul singur stăpân pe ea. Fratele mai mare se împotrivi cu hotărâre să i-o împrumute. Celălalt puse mâna să i-o smulgă. De unde hartă și încăierare. Cel mic, năpăstuit, se porni să plângă și să strige că dacă e pe bună dreptate, cureaua e a lui, că el a găsit-o întâi.

În toiul gâlcevei, când căteșitrei trăgeau de cureaua buclucașă, se ivi sora mai mare, sărind să-i împace. Și, cu autoritatea palmei ridicate, luă vreascul din mâinile celui mai arțăgos. Dar numaidecât îl azvârli înspăimântată, ținând ca luată deiele:

— E șarpe... Șarpele! Nu vă atingeți!

Cei doi copii mai mărișori se deteră câțiva pași îndărăt și încremeniră. Mezinul, neștiutor, prinse prilejul și-și luă odorul înapoi, virându-l repede în sân. Nimeni nu mai îndrăznea acum să se apropie de el. Era tabu.

La țipetele înverșunate ale fetei, alergă speriată mama, crezând că s-a aprins casa. La început nu pricepu nimic. Vorbele se îmbulzeau și se încâlceau involburate la gurile băieților, încă fierbântați de sfadă. Fata, îngălbenită și amețită de spaimă, tremura toată și se freca de zor cu scuipat pe degetele cu care apucase jigadina⁶, fără să poată descleșta gura. Numai Prâslea sta liniștit, cu mâna în sân strânsă pe prețuita curelușă.

— Mamă, șarpele, șarpele! țipară în sfârșit cei trei.

— Ce șarpe? Unde? întrebă femeia.

— În sân la Ionică... arătară ei înflorați.

— Spune, ce e, Marioară? Nu te mai face! porunci mama.

Fata se dezmetici și spuse întâmplarea. Cum printre vreascuri copiii aduseseră din crâng un șarpe degerat, pe care acum îl ținea ascuns în sân Ionică.

Mama nu credea.

— Cum un șarpe? Că am auzit ceartă...

Totuși, temătoare, porunci copilului să scoată și să arate ce a pitit în sân.

Ionică nu vru. Maică-sa cercă să-l sperie. Dar mâna lui mângâia cu plăcere prada jinduită de frați. O simțea cum la căldura trupului său dulce ca o zi de aprilie curelușa se dezmoțea încet.

Femeia nu știa ce să facă. Nu cuteza să apuce pe copil și să-l caute în sân cu sila. Se temea de misterioasa jivină ascunsă acolo. Așa că nimeni nu mai îndrăznea să se apropie și să brutalizeze copilul, care acum se afla sub protecția șarpelui. Ea trebui să iasă și să cheme bărbatul.

Gospodarul se hotărî cu greu să-și lase treburile pentru o ceartă a copiilor. Numai la strigătele nefirești ale nevastei și fetei se îndură să zvârle toporul și intră cu ele odată.

Ascultă și el întâmplarea și nu crezu.

— Vi se năzare vouă, fricoaselor. Ia să vedem, Ionică, ce ai tu acolo?

Dar Ionică nu se înduplecă nici la cererea tatălui.

— A! Nu te supui? Stai tu, că-ți arăt eu... și vru să-l prindă, ca să-l caute.

Dar copilul zvâcni în fundul sub-patului, unde se ghemui, cu neprețuita comoară la el, în cuibarul pisicilor. Nici amenințările, nici rugămințile nu l-au înduplecat să iasă.

— Am să te las acolo nemâncat, îl procitea maică-sa. Să-ți dea mâțile să sugi!

Părinții, după oarecari opinteli zadarnice să-l scoată, se liniștiră. Copilului nu i s-a întâmplat nici un rău. Ceilalți frați, pizmași, îl iscodeau, plecându-se la început temători, apoi tot mai îndrăzneți sub marginea patului. Cu ochii lor ageri, zăreau acolo ca într-o taină pe Ionică înfășurând și desfășurând curelușa minunată, cu care le făcea în ciudă.

În sfârșit, după multe ademeneli și făgăduieli, că nu-i ia nimeni curelușa, care rămâne a lui, numai să le-o arate, copilul ieși din ascunzătoare. Însă, neîncrezător, vârâse iar odorul la loc, sub cămașă.

La urmă se învoi să-l scoată, pentru un briceguț... și întinse pe pat sub ochii speriați ai gospodinei un șarpe, lung ca de un cot, negru pe spate și ceva mai deschis pe pânțele, cu capul mic și rotunjour, pe laturile căruia sclipeau două mărgeluțe de sticlă roșie, ochii fără pleoape. Numai coada subțire și ascuțită tresărea ușor. Încolo, zăcea inert, dar se simțea că pălpâie în el un firisor palid de viață.

Gospodarul cunoscuse numaidecât că e vorba de un șarpe neveninos, un biet șarpe nevinovat de pădure, care nu poate face nici un rău.

Femeia ceru totuși și stărui cu încăpățănare să-l arunce în foc. Omul nu se învoi. El se pregătea să-l ia cu două bețișoare, să-l scoată și să-l zvârle undeva departe, ce-o vrea Dumnezeu cu el, dar Ionică se repezi ca un uliu și-l vârî din nou în sân.

Acum toți copiii săriră și luară într-un suflet apărarea sărmanei jivine. Plânseră, se rugară, țipară că au să vadă de el și au să-l îngrijească numai să li-l lase tovarăș de joacă. Și gospodarul, milos, se învoi să-l oprească în casa lui. Numai femeia, înversunată, cerea alungarea șarpelui, certându-i și ocărându-i cu ce-i venea la gură. După multă tânguială, pacea s-a făcut. Șarpele rămase între copii. Aveau voie să se joace fiecare pe rând cu el, fără să se certe. La cel mai mic semn de neînțelegere, lighioana are să fie zvârlită pe apă... Rămânea însă statornicit că era al lui Ionică, singurul lui stăpân, care se îndatora să-l împrumute și fraților săi.

Ziua, fiara se dezmoțea lângă vatră și blândă se încolăcea fie de braț, fie, ca un colan, de gâtul frăținilor de joc. Dar îi plăcea mai ales în sân, pe pielea caldă, cingătoare în jurul mijlocului ori covrig în fundul cămășii la spate.

Începuse să-și cunoască prietenii, care nu se mai dezlipeau de el, era bun și drăgăstos îndeosebi cu Ionică, pe pieptul căruia dormea învârtit ca un colac. Copiii îl făceau sau brățară cu spiralele urcând de la cot până la gât, unde căpșorul lui cu limbi ascuțite juca ager sub bărbia băiatului. Ori și-l împleteau cunună pe cap, lanț de picior, sau ce li se năzărea lor, și șarpele se supunea la toate jocurile. Se domesticise de-a binelea.

Copiii îl botezară Aliodor, după numele unui viteaz din basme, și se părea că șarpele răspundea când era chemat pe nume. Venea mai ales când era șuiertat ușor pe limba lui cum numai Ionică știa s-o facă.

Îi puneau regulat sub pat un blid cu lapte dulce, pe care-l găseau totdeauna golit, nu se știe, de șarpe sau de mătă.

La început a fost foarte greu cu el în odaie... Îndată ce-l lăsau jos, unde era frig, amoțea. Atunci îl putea călca și strivi oricine intra. Trebuia să-l păzească toți ca pe ochii din cap... Ionică îl culca totdeauna seara cu el. Iar noaptea, când adormea el, i-l luau de pe piept și îl aruncau sub pat, unde sta înțepenit până a doua zi, când iar îl scoteau la joacă.

Numai femeia nu se deprindea cu el. Îl privea mereu cu spaimă și nu suferea cu nici un chip să se atingă de ea.

Au trecut așa iarna și primăvara, ca în basmele cu șerpi vrăjiți, în pielea cărora se ascund geniile binelui sau ale răului. Ajunseseră să creadă că poate era un pui rătăcit de-al împăratului șerpilor, care, când o afla unde se găsește feciorul, are să vie și să-l răscumpere de la cei ce l-au primit și îngrijit, cu o baniță de aur și de nestemate.

Când a dat căldura șarpele a început să se miște mai slobod prin casă. Nu mai sta cuminte sub pat sau unde îl puneau. Umbla mereu, se strecura, nesimțit, de colo până colo. Era foarte curios să știe tot. Îi plăcea să cerceteze și să se vâre în locurile cele mai ascunse. Îl găseau când în colțarul cu blide, când în dulapul cu haine, mai des după cotlon. Altădată, la cald, în cuibarul cloștelor, care săreau spăimântate de pe ouă. De câteva ori l-au descoperit în vatra cu cenușă, unde fusese gata să-l coacă de-a binelea. Odată s-a plimbat câtăva vreme în buzunarul lui Padeș. Noaptea părăsea copiii și vizita pe ceilalți membri ai familiei. Gospodarul nu spunea nimic, doar punea mâna pe el și-l zvârlea cât colo. Dar gospodina, ieșită din minți, cum îl simțea, țipa de scula toată casa. Trebuia să sară altcineva, de obicei Ionică, și să i-l culeagă. Femeia ocăra și blestema până ce adormea iar, târziu.

Trebuia să se facă însă la un fel. Nu se îndurau să-l ucidă. Nu atât de milă sau de hatărul copiilor, cât de teamă. S-ar putea ca un șarpe, venit așa din senin la casa lor, să fie un semn trimis de pricopseală. Ar fi fost să-și ucidă norocul.

Acum înadins îi lăsau mereu ușa deschisă și-l înlesneau să plece. Șarpele ieșea, se plimba pe unde-i plăcea și se întorcea iar statornic la căminul lui. Uneori, când copiii zburdau pe afară, se lua și se ținea, tiptil, după ei, alunecând voios prin iarba umedă sub prunii încărcăți de rod.

Căci faptul vrednic de luat aminte, dintre toate, numai livada lui Padeș nu fusese atinsă de un îngheț venit fără veste peste flori și își păstrase roadele toate. Și încă un lucru băgaseră de seamă. De când șarpele intrase în casă, se stărpiseră toți șoarecii și gândacii stricători. E drept că din când în când pieria și câte un puișor de cloșcă. Femeia învinuia înverșunată șarpele. Dar nimeni nu-l prinsese. Și până atunci rămânea doar un ponos pe capul blândului tovarăș.

Întâmplarea făcuse înconjurul satului, care lua parte cu însuflețire la peripețiile casei unde se aciuase lighioana. Cei mai mulți erau de partea șarpelui și-l socoteau piază bună. Alții, dimpotrivă, îl țineau drept un semn rău și sfătuiau să se arunce din casă spurcăciunea, care nu putea fi decât unealta diavolului. Dacă-l mai țin, are să le aducă nenorocire. O să muște vitele, are să apuce vaca de uger. O să sugrume copiii, strângându-se ca o frânghie de gâtul lor.

Mai ales vecina Dobra era dușmana neînduplecată a bieteii târătoare.

— Nu-l mai ține, surată, pe lângă casă. Asta îți intră o dată pe gât și nu-l mai poți scoate cu nici un chip din pantece. Nu știi ce-a pățit Maranda?

Și-i băga a zecea oară în cap femeii povestea Marandei, care dormise în câmp și un șarpe îi pătrunsese prin gură în burtă. A chinuit-o mulți ani. Numai

cu fum de argint viu l-a scos afară. L-a vărsat bucăți-bucăți, amestecat cu cheaguri de sânge.

Și povești de-astea cu șerpi oploșiți în pânțele oamenilor împuiau zilnic mințile bieteii gospodine, care începuse să intre la griji și să slăbească văzând cu ochii.

Într-o zi a găsit șarpele în putineii cu puțin lapte pe fund, din care mâncaseră toți. Din acel ceas femeia a început să bage de seamă că o doare și o arde în capul pieptului, la lingurică, acolo unde ajunsese mâncarea spurcată de lighioană. Își simțise stomacul întors, răzvrătit ca de o bubă. Și sănătatea ei porni să meargă la vale, din rău în mai rău.

Într-o noapte, era acum vară, dormeau toți afară, pe prispă. Deodată, femeia începu să geamă și să se zbată. Șarpele se urcase pe pieptul ei și se târâse până la gură. Îi mirosise a lapte dulce. Ea se luptă, dar cu toate opintelile nu-l putea dezlipi. Șarpele se furișă ca pe o gaură pe gâtul ei în spasme, până la pânțele, unde se întinse, coardă, și rămase cu dinții înfiți în rânza ei.

Gospodarul, trezit de țipetele și zvârcolirile nevestei, o zgâlțâi și o deșteptă.

— Ce visezi, femeie? o întreabă el.

— Nici un vis, strigă înnebunită femeia. A intrat șarpele în mine. De acuma mor.

Și, cu mâinile încheștate pe pânțele, se frământa în dureri grozave. De atunci a fost cu neputință s-o mai liniștească cineva.

Și lucru ciudat, care îi întărea spusele. Chiar din noaptea aceea șarpele a pierit și nu s-a mai găsit. L-au căutat pretutindeni, l-au chemat, l-au suierat copiii.

— Parcă a intrat în pământ! spunea Padeș.

— Nu în pământ, ci în pânțele meu! ținea una, văicărindu-se, femeia.

Și se apăsa cu pumnul sub furca pieptului, unde o vână încordată se zbătea, neastâmpărata și dureroasă, gata să crape parcă.

Satul acum era, tot, împotriva șarpelui și olicăia pe biata femeie: ca întotdeauna, lighioanei îi mirosise a lapte și se strecurase pe gură, ca de acolo să alunece mai departe în stomac, ca într-o scorbură, unde coada i se zbătea fără de răgaz.

I s-au făcut bolnavei descântece. A dormit nopți multe cu o strachină de lapte dulce la gură, ca să ademenească jivina să iasă afară. Șarpele venea până la înghițitoare și nu vrea să urce mai departe. Sta pândind acolo. Bolnava băga degetele pe gât să-l apuce și nu-l ajungea. Spurcăciunea se cobora iar repede în rânza răscolită de vărsături acre și galbene ca veninul.

Au afumat-o iar, au otrăvit-o cu buruieni, până ce, în sfârșit, Padeș a chemat doctorul plășii în treacăt pe la primărie.

Acesta a ascultat, a întrebat, a pipăit și a spus că e o boală de stomac pricinuită de prea mult rachiu băut pe inima goală și de prea multă mâncare de ceapă și oțet.

— Dar drogul care se zbate aici? spunea femeia pierdută.

Și plimbă mâna uscată pe umflătura dureroasă de deasupra buricului.
— E o vină mare, plină cu sânge, o lămuri doctorul. Așa zvâcnește la oamenii slabi și nervoși.

Și plecă, lăsând o hârtie cu câteva slove încâlcite, pe care nu le putu citi nimeni.

Dar cine s-a potrivit doctorului? Aici, își dădeau seama toți, trebuiau descântece tari, de vraci dibaci și puternici.

Și s-au perindat fel și chip de babe și moși, de țigănci vrăjitoare și preoți buni la Dumnezeu, fără să-i brodească unul leacul. Șarpele creștea și se umfla, căci tot ce înghițea bolnava îi pria numai lui.

Vâlva cu femeia care a înghițit un șarpe a făcut astfel ocolul satului, al plășii, al județului și a ajuns înflorită de atâtea guri în orașelul de reședință. O gazetă locală a găsit bun prilej pentru un articol senzațional în care șfichiua autoritățile vitrege cu sănătatea și igiena sătenilor de sub oblăduirea lor.

Prefectul, supărat, a dat ordin pretorului să facă numaidecât o cercetare și să raporteze de urgență. Pretorul a ordonat la rândul lui primarului, care, neștiind ce să facă și ce să răspundă, a urcat cu sila pe bolnavă în căruță și împreună cu bărbatul i-a înaintat peșcheș spitalului din oraș, cum făcea cu mușcații de câini turbați.

Aici au venit în pelerinaj la patul femeii să se intereseze prefectul județului, primarul urbei, procurorul, directorul gazetei și alți mulți. Toți au cules chiar din gura pacientei, al cărei chip împodobeau cu urâtenia lui pagina întâia a gazetei, istoria cu șarpele cuibărit în măruntaiele ei. Și arăta la toți, fără nici o stânjenire, pânțele galbene, umflate și zvâcnitor.

În cancelaria spitalului medicul le-a explicat că nu poate fi vorba de șarpe. E probabil un ulcer stomacal sau mai degrabă un cancer foarte repede crescut și inoperabil.

Dar la insistențele prefectului, fiu al poporului, care auzise și el acolo în satul copilăriei multe asemenea povești, medicul se învoi să facă o operație de explorare. Și cum era un tânăr nu numai cu știință, dar și cu suflet, se hotărî să purceadă la o îndoită operație: una asupra stomacului și în același timp alta asupra închipuirii, asupra moralului bolnavei, obsedată de gândul șarpelui. Era el însuși foarte curios de rezultat.

A căutat, deci, și a procurat de la farmacist un șarpe din aceia ținuti în borcane cu spirt la ferestrele spițăriilor, pe care l-a păstrat la îndemână.

La operație, a găsit, cum era de așteptat, un cancer.

Însă, un lucru straniu. Tumora nu avea forma obișnuită de ciupercă înflorită sau de rac. Ci închipuia aidoma un șarpe. O cordea cruntă, care, după ce își înfipsea capătul mai rotund în stomac, se răsucea peste el și, încolăcindu-l, își aducea coada subțire până la ficatul luat în pleasnă. Sub el aorta se zbătea deznădăjduită.

Medicul, înfiorat de înfricoșătoarele puteri ale închipuirii, a cusut fără să se atingă de măruntaie pânțele la loc. Dar când femeia s-a deșteptat el i-a arătat triumfător șarpele din borcan.

— Iată! L-am găsit și ți l-am scos! îi strigă el. De acum trebuie să te faci repede bine.

Și căuta să-i altoiască adânc gândul însănătoșirii pe amăgirea cu șarpele străin. Era o încercare care merita osteneala. Va avea spiritul, imaginația, din nou putere asupra materiei, care măcar să ușureze, dacă nu mai putea să vindece, ravagiile cumplite ale bolii pe care o stârnise?

Femeia, după ce ieși din amorțeală, luă de data asta fără nici o silă șarpele în mână și-l privi cu luare-aminte. Dar în loc să se bucure întoarse cu amărăciune capul, care se bălângănea de gâtul subțire ca o tărtăcuță pe vrej.

— Nu mă minți dumneata pe mine, făcu ea semn cu privirile. Țsta nu e șarpele meu!

— Cum nu e șarpele tău? Dar al cui e?

— Al meu e negru, mai mic și mai subțire. Țsta e pestrițat cu galben.

— Este el! spuse medicul încurcat. A mai crescut, și, stând acolo în zemurile acre ale pântecelui, și-a schimbat culoarea. S-a îngălbenit de fierea pe care a supt-o.

Femeia da cu îndărătnicie din cap în semn că nu e așa. Și nu vrea să iasă din ale ei.

— Și-apoi ăsta miroase a spirt. Și eu n-am pus în gură de-o lună măcar o picătură.

Planul și viclenia medicului erau astfel date peste cap. Închipuirea putuse să înlesnească zbucnirea cancerului și să-i întetească creșterea. Dar putere ca să lucreze acum de-a-ndoaselea nu mai avea.

Femeia a fost luată acasă, unde după câteva zile a murit.

Înmormântarea, cu marea ei petrecere, a pus în fierbere toate satele dimprejur, adunate să însoțească la groapă victima șarpelui fabulos. Toată vina cădea pe copiii care opriseră dihania în casă, și mai ales pe bietul Ionică. Oropsiți și huiduiți, ei plângeau singuri și răzleți, nemângâiați de nimeni.

După înmormântare lumea s-a întors la casa moartei, unde gospodarul, mișcat și mândru de atâta cinste, a poftit pe toți la praznicul ritual, dezlănțuit după vechile datine cu belșug de băutură și mâncare, cu râsete, glume și veselie de-a lungul a cinci mese întinse în bățatură.

S-a cerut și s-a băut mai ales multă țuică, făcută chiar de văduv din livezile lui. Încât repede balerca din pivniță se goli, așa că trebui să o răstoarne cu vrana în jos, ca s-o poată storce de cele din urmă picături.

Când cei trei oameni voinici, cârmuiți de Padeș, o deteră peste cap, ceva sună acolo înăuntrul gol al vasului.

Îl clătinară din nou cu putere. Se lovea încoace și încolo de pereți un lucru tare, căzut înăuntru.

Unul puse ochiul la preduf și privi în pântecul balercii. Nu se putea deosebi nimic. Întoarseră din nou butoiul și îl potriviră cu gura în jos, smucindu-l ușor și cu meșteșug, așa ca lucrul străin să ajungă și să vie la gura vranei. Și-l traseră afară.

Ieși de acolo, țeapăn și ușor zbârcit de alcoolul în care se păstrase neatins, Aliodor, puiul împăratului șerpilor, nevinovatul tovarăș de joc al

copiilor. Tot așa de negru, de subțire și nevătămător cum era înainte de a-l duce la pieire neastâmpărata lui curiozitate și năravul de a-și vâri căpșorul peste tot.

Oamenii începură să strige și scoaseră șarpele mort în mijlocul curții, unde mulțimea bea și se înveselea, ocărind pomenirea lui spurcată. Dar acum se adevăra că nu era el cel vinovat.

Copiii săriră cei dintâi și se jeluiră după Aliodor mai abitir decât după maica lor.

O femeie care băuse cam multă țuică din balerca unde se plămădiser șarpele, privindu-l, simți greață și începu să verse. Alta, cătând să-i vie în ajutor, se porni și ea pe același lucru. Și în urma lor alte zece. Care cum află de ce e vorba nu mai aștepta, se puneau pe icnit.

Apoi se urniră la treaba asta bărbații cu duiumul.

O adevărată molimă dase în toți câți gustaseră din grozava țuică, a cărei tărie, să-ți spargă gura, li se părea că era opera jigadinei.

Și nu azvârleau din ei numai ce mâncaseră atunci la pomană, ci tot ce duseseră în gură cu o zi înainte. Doar măruntaiele din ei nu le-au dat afară.

Praznic de pomină. Asta a fost răzbunarea lui Aliodor, năpăstuit pe nedrept de oameni.

Folosindu-se de văicărelile și icniturele obștești, Ionică a ridicat șarpele din țărână și, strângându-l ca odinioară la piept, a fugit cu el în fundul ogrăzii. Acolo i-a săpat o groapă și bocindu-l l-a înmormântat, așa cum văzuse că au făcut cu biata maică-sa.

1947, martie 7, București [ȘCOALA NOUĂ]

ÎN SFÂRȘIT, STĂPÂNIREA SE ÎNDURASE SĂ FACĂ local de școală în satul P. Școala cea veche, acoperită cu șindrilă spartă și înverzită, privea cu ciudă din vârful muchiei unde era cocoțată, la binaua din vale, ce creștea văzând cu ochii pe maidanul fost vatra satului, de lângă cârciuma lui Petrache. Ce e drept, și școala cea nouă, ca mai mică și mai ageamie, trebuise să se plece și să-și scoată căciula în fața hanului. Legea cerea să fie depărtare între ele cel puțin o sută de metri, și de, cum era să muți ori să închizi gogeamite han, statornicit acolo de peste treizeci de ani... Școala a trebuit să se dea ceva mai înapoi și să se puie temeliile razna, pieziș cu drumul și cam prea aproape de gârla din spate... Dar nu era nimic, cu ceva cheltuială se puteau face doi-trei leși care s-o apere de viitura apelor care năzuiau să o ia cu mal cu tot, primăvara și vara, când ploua la munte...

Toți erau mulțumiți. Învățătorul, că-i făcea și lui casă de locuit ca lumea, alături de școală. Cârciumarul, că toată salahorimea împreună cu maistorii mâncau și petreceau la el... Gospodarii că mai aveau ceva câștig, care cu găzduitul, care cu vândut rachiu pe ascuns, care cu cărat piatră, var, pământ. Satul se umplu pentru trei luni de viață și zgomot.

Dar nicăieri nu se petrecea mai bine ca în casa lui Costică Briciu, unde erau trași cei doi maistori zidari Petrea și Ivanciu, în seama căroră ovreiul antreprenor lăsase binaua...

Domnul Moise din Buzău luase fără licitație peste treizeci de școli în tot județul și trebuia să le dea gata până-n toamnă. Așa că dumnealui abia avea timp să treacă o dată, de două ori, în brișca lui cu un cal, până la „inaugurare”, când avea să vie cu domnul prefect și revizor școlar să ia în primire fiecare clădire în parte...

Era o priveliște rară și minunată întreaga robotă de pe fosta vatră a satului, însuflețită zi și noapte de mișcare. Toate se făceau cu rânduială: într-un cot al iazului se așezase cărămidăria, la care lucrau de zor vreo cinci familii de țigani cărămidari.

Acum erau la arsul celui de-al doilea rând de cuptoare... gurile neastupate încă azvârleau văpăi ca niște comori. Într-o șandrama de scânduri lemnarii lucrau o parte din tâmplărie, alta fusese dată în lucru pe la casele lor. În fund, gropile cu var. Școala, după planul întocmit, își ridica la un cot de pământ temeliile de piatră cioplită. Alături se săpau șanțurile pentru temelia casei învățătorului... Era un zgomot, o forfotă, o zarvă, o alergătură de te lua amețeala. Unii veneau, alții plecau cu hârdaie cu ciamur, cu var; salahorii se ciocneau din repezeală ori dinadins, se pumneau, iar maistorii, de sus, răcneau la ei înjurând.

Treaba mergea minunat. Era ea cărămida nu prea arsă, dar se întrebuița la școală. Pentru casa învățătorului, însărcinat cu supravegherea materialului, se hotărâse să se puie din cuptoarele arse bine, mai pe urmă. Nisipul, tot așa, cam nebine dat la ciur, cam mare la bob; varul bolovănos și negru; cheresteaua, nu prea bine uscată. Dar pentru domnul Nicu, învățătorul, facem cum e bine, deoparte... de altă calitate... Și treaba mergea minunat.

Seara, când se ostoia lucrul pe binale, începea petrecerea la han și ținea până târziu. Aci cinstea toată lumea și mâncau maistorii și salahorii străini. Se petrecea: câte două-trei putini de brânză pe săptămână și maldăre de șunci și costițe afumate, iar negustorul fusese nevoit să mai bage un băiat în prăvălie. Dar mai ales țuică de amândouă calitățile – nouă și veche. Nu se mai bea cu ciocana ori cu cinzeaca – cea mai mică măsură era litra, și băută dintr-o gălgăitură. Obiceiul ăsta îl adusesese Slană, maistor zidar, un slovac mic și pocit, care nu putea lucra decât beat... Treaz, spunea că amețește sus pe zid și nu poate călca pe schela cu podele de scânduri rare prinse de stâlpii binalei. Dar beat, nu se clintea din loc și lucra fără fir și fără metru, numai din ochi potrivind cărămida, că n-ai fi găsit cea mai mică sminteală ori abatere. Când simțea că-i trece damful, ridica mistria în sus și făcea ca un apucat semne spre han, zbierând: ohe, ohe! Numaidecât băiatul din prăvălie, care pândeia semnalul, se repezea cu litra de la gheață și i-o urca singur sus, că-i era și lui drag să se uite de acolo peste toată vârzuiala și amestecul acela... Slană pune sticla pe gura închisă, da capul din ce în ce pe spate, până ce aducea fundul sticlei drept în dreptul miezului cerului, apoi despărțea buzele și da drumul rachiului. Asta se întâmpla lui Slană cam de patru ori până-n prânz, de două ori până-n amiază și de cinci ori până seara.

Seara după mâncare cei doi tovarăși, maistorii Petrea și Ivanciu, se urcau sus la gazdă, în vârful muchiei, și dacă era a doua zi sărbătoare se întindea o

altă masă, cu alt soi de ȕuică și alte mîncări... Erau poftiți toți vecinii. Petrea lua țitera și începea să țârâie cîntece de prin Macedonia; Ivanciu umplea ceștile, Briciu făcea țigări – din tutunul maistorilor și împărțea la toți. Pe urmă, un soi de abureală se lăsa pe ochii tuturor, așa că parcă nu vedea nimeni cum Petrea lăsa țitera și ia pe Ileana, nevasta lui Costică, de gât, cum îi trage capul la pieptul lui și o sărută lung... apoi o ridică cu o mână de mijloc și intră amîndoi în casă...

Ceilalți ori petreceau înainte, ori se risipeau.

FATALITĂ.

După un tablou al lui N. Cons. [tantescu]

... NEBIRUIT, CAVALERUL SE ÎNTOARCE din îndelungata cruciadă, plin de slavă și izbânzi. Trupu-i oțelit nu mai simte truda atîtor ani de crîncenă luptă necurmată, nici povara cruntelor arme și zale de fier. Sufletul lui înăsprit de sânge și omoruri acum zboară mai blînd și mai duios decît o turturica spre logodnica ce-l așteaptă, de ani întregi, stînd neclintită la fereastra castelului.

În trapul săltător al calului – pe drumuri drepte, pe cărări cotite, prin paragini și pustiuri – el silește zi și noapte să ajungă acolo unde-l așteaptă fericirea.

Și prin gînd își trece cu mîndrie viața-i: primejdiile atîtor ani de războaie, bucuriile atîtor biruințe, faima, cîntea și gloria ce-l urmăresc pretutindeni. De zeci de ori a fost abia la un pas de moarte... fără scăpare... și totuși, în clipa din urmă, norocul, ca o pavăză, se punea între el și dușmani... și necontenit scăpa neatins, biruitor.

Neînfrînt și trufaș, cavalerul se întoarce acum, încărcat de pradă bogată, pe care s-o risipească la picioarele logodnicei mult dorite, ca un strălucit dar de nuntă.

Și în trapul calului, pe drumuri streine, cavalerul aleargă spre castelul depărtat – aleargă fără de odihnă și fără de popas.

Și un neastîmpăr pățimaș, o dornică nerăbdare a început să-l frămînte... Cu ochii pierduți visează... Mai are trei zile de cale, numai, și va sosi...

... Deodată calul se poticnește și cade. Mînios se ridică ostașul, cu mîna pe mânerul spadei; pe trupu-i uriaș zalele sună a moarte. Vai de vrăjmașul nesocotit ce-l oprește în cale! Iute ridică obrăzarul să vază: în fața lui, un tron măreț, regesc, umple, închide tot drumul, ca un munte uriaș. Împlîntat de-a curmezișul căii, neclintit ca o stîncă de cremene, tronul nu lasă pe nimeni să treacă, să se strecoare măcar dincolo și să-și urmeze calea. Pe tron, o femeie stă încremenită, cu ochii închiși, cu brațele încrucișate. Pare o regină... o regină surdă și oarbă: Fatalitatea!

Înfrînt, cavalerul aprig pleacă biruit armele și genunchii – se dă învins fără să cugete măcar la împotrivire!

Și cu fruntea-n țărîna drumului rămîne țintuit pentru vecie la picioarele tronului neînduplecat... Și cu un gest de sfîșietoare deznădejde el risipește la picioarele nemiloasei regine prada-i bogată – darul logodnicei sale – și toată comoara vieții lui – toată faima, slava și cîntea...

Și acolo va înțepeni de-a pururi, în colbul drumului, la trei zile departe de țelul spre care alerga aprig și setos d-atâta vreme.

Și departe, în castelul învechit, logodnica-l va aștepta mereu, încărcat de pradă și izbândă să vie să-i dea sărutarea nupțială. Va aștepta neconținut și zadarnic pe cel ursit Fatalității.

1909, ianuarie 6

PERNA DE PUF.

TÂNĂRUL SCRITOR, CARE, cu numele de Al. Philadelf, iscălește nuvele și povestiri din ce în ce mai prețuite, nu se lasă numai în seama talentului său firesc. El se îngrijește să-și agonisească neconținut și de pretutindeni material de tot soiul, temelia așezării lui artistice, și să-și înmulțească cunoștințele culese din toate târâmurile. Nu se leapădă și nu disprețuiește nimic. Variind aria subiectelor, lărgeste și adâncește fondul și prin artă îndatorează forma să-și dilate și multiplice tehnica, să-și intensifice și mlădieze stilul, altoit cu regimuri noi, silit să-și descopere singur expresiile proaspăt potrivite și numai cu asta originale.

Practicând metoda asolementului⁷ literar, nu exploatează până la sleire o vână. [Un teren ce-i dase roade.] O lasă odihnei și trece în alt domeniu: de la viața cea mai banal reală și autentică, la fantasticul cel mai pur și straniu absolut. Dinamica sa disciplină artistică îl urcă și coboară prin toată claviatura genurilor, îl poartă, ucenicind, pe toate treptele frumosului, ca să deprindă mânguirea tuturor uneltelor spiritului, de la intuiție la rațiunea strictă și analiza cea mai subtilă. El își impunea cultura instinctelor, pe lângă aceea a inteligenței și a imaginației, ca astfel înarmat să câștige nu măiestria, anchiloza meșteșugului, ci plinătatea.

Unul din mijloacele mai la-ndemână, când nu trece peste graniță, este peregrinarea prin diferitele ținuturi ale țării, cu așezarea în localitățile ce-i deschid zări inedite și cine știe ce alte ciocniri de aspecte și probleme neîntâlnite încă de interesul său creator.

În București, deși are baștina⁸ lui, o casă moștenită de la părinți, se mută mereu dintr-un cartier în altul, pentru câteva zile sau o săptămână, ori se schimbă de colo-colo în sânul aceleiași mahalale, după belșugul informațiilor și originalitatea documentării, care să-i dea ghes la lucru, să-i învioreze inspirația și să-i mărească imaginația. Căci pentru el, spre deosebire de fantezie, care e de soiul visului, imaginația e de natura rațiunii, o rațiune superioară, liberă, descătușată de toate formalitățile strâmte și încete ale rațiunii obișnuite.

Odată, un prieten care copilărise în cartierul evreilor, îi povesti despre un obicei al acestora de a înăbuși pe muribund cu o pernă apăsată pe față, în puful moale al căreia li se culege agoniciilor sufletul, ușurându-le și astfel caznele morții.

Văzuse, spunea prietenul, în casa ceaușului sinagogeii, lângă care locuise și cu ai cărui copii se juca, sumedenie de perne câștigate în chipul acesta. Lumea care știa nu le cumpăra. Se îngrozea să pună capul pe o pernă umplută de ultimele suspine ale agoniciului... Ceaușul le trimitea în alte părți sau își înzestra fetele cu ele.

— Ce înseamnă ceauș? întrebă scriitorul, emoționat de izvodul unui subiect senzațional.

— Un fel de paracliser al sinagogii, îl lămuri prietenul. Un slujitor laic care se îndeletnicește cu morții, îi spală, le curăță măruntaiele, îi înfășoară în giulgiu; în sfârșit, îngrijește de tot ritualul, foarte amănunțit, al ceremonialului înmormântării...

Entuziasmat, Philadelf aleargă la prietenul și confratele său mai mare, scriitorul G..., fervent iudaizant, amic al poporului evreu, cunoscut cu toți rabinii și învățații Israelului românesc. Bătrânul, după ce-l îmbrățișă acoperindu-l cu patrafirul bărbii lui albe, îl ascultă zâmbitor.

— Se poate tot ce-mi spui tu, făcu el îngăduitor. Eu nu știu. Dar dacă nu este o simplă poveste de folclor sau o invenție a creștinilor, cum bănuiesc, ci o practică adevărată, atunci să știi de la mine că nici un ovrei în toate mințile n-are să ți-o mărturisească... Pentru asta nu-ți dau nici o recomandatie către amicii mei de acolo. Ar fi să-ți tai de la început orice sorți de izbândă. Fii prudent, caută pe ocolite, poate ai noroc. Pe urmă vii și-mi spui și mie, sau îmi citești ce ai scris, să mă bucur...

Așa s-a pornit Philadelf, într-un început de vară caldă, să cerceteze partea de miazăzi a capitalei. Fermecat de neașteptatul labirint evreiesc înfășurat în jurul Văcăreștilor, el își strânse tot mai în loc colinda. Între Udricani – Sfânta Vineri și Dudești, adulmecă o întreagă altă lume, amestec străvechi cu ultra nou, îmbinări de rămășițe bătrânești cu îndrăzneli și apucături moderne. Foarte rare, ici-colo, tihnite căsuțe vechi de pe vremea lui Tudor, acoperite cu șindrilă, pridvoare pe stâlpi de lemn și băbuțe în poartă; sau ruinate case boierești, prizărite între țâfnoase clădiri gen steamer sau siloz, pline ca niște stupi de o seminție în veșnic neastâmpăr, veselă, guralivă, certăreață, promiscuă și gesticulantă, revărsată în stradă la orice oră, ca în așteptarea unei corăbii gata să intre în port.

Senzația o autentificau variate miasme, de coloniale stătute și necurățenii azvârlite în drum, de băcării cu mirodenii exotice și dughene cu izuri de țări și mezeluri trecute dincolo de marginile consumării, învârstate de exalațiile ce veneau pe răsuflătorile pivnițelor doldora de mărfuri.

Seara, pe la colțurile unde pândeau cârciumi, văzduhul învăluit în fum și miroase de grătar prindea gust de băuturi aromate, anison, portocală și secărică, întărit de îngustimea ulicioarelor neaerisite.

Între vechiul teatru Jignița, cu înfățișarea lui de magazie, sala Tomis și noul Barașeum, se revărsau atunci cele douăsprezece triburi regăsite: întâlneai caftane și levite orientale, laibăre lungi, talare vârgate, cațaveicile și șalurile moștenite de la strămoșii veniți din Polonia, perciunii de sub jobene soioase, bărbile sure de sub tichiile hahamice, toate de la anume ceas eclipsate de șicul celei mai rafinate mode pariziene, purtată de tinerețea sionistă locală cu dezinvoltura și eleganța unei desăvârșite grații apusene.

Vrăjit, Philadelf hotărî să se așeze pe timp nelimitat acolo. Cu capul întors spre zidurile caselor, izbit în piept cu toți trecătorii, el căuta ceasuri întregi ferestre cu bilete de închiriat. Vrea să se cuibărească într-una din acele

case-vapor, la o nobilă familie evreiască, de unde, ca de pe o punte de navă, să privească marea frământată de sub el și, ca un scafandru, să coboare afund în inima întregului sistem omenesc de acolo, pe care-l simțea bogat și adânc.

I-a fost însă cu neputință să găsească singur. S-a adresat samsarilor, care l-au îmbiat cu imobile de vânzare. N-a fost mai norocos cu bărbierii la care a intrat sub pretext să se radă. Figaroul, perdăfuindu-l, făcea politică sionistă și propagandă pentru emigrare, plângându-se că nu mai poate răsufli de înghesuiala concurenței.

Obosit, a bătut la o cărturăreasă, a cărei firmă i-a trezit o lucire de speranță: „„Esteră” prezice trecutul, prezentul și viitorul, consultă pentru afaceri, găsește lucrurile pierdute, ajută la realizarea dorințelor”. Dedesubt, cu alt soi de litere: „discreție absolută”.

Era o oră nepotrivită, când patroana se odihnea. A fost totuși primit. I s-a servit, după datină, cafeaua, în care se ghicește și în caimacul căreia scriitorul, cu agerimea lui critică de analist, ghici o muscă. Asta nu-l împiedică deloc ca persoana sibilei să-i fie dintr-o dată foarte simpatică. Impresie vădit împărtășită și de partea cealaltă. Avea în fața lui o fostă glorioasă, acum prea corpolentă, frumusețe, în care pâlpaia nestinsă, ca într-un vechi vulcan înăbușit de scorii, restul focurilor lăuntrice, azi puse, ca un prinos adus amintirilor, în slujba altora... Ochii micșunii, mari cât niște farfurioare din tacâmul unei păpuși de copil bogat, păstrau, pâlite, nostalgicele lor splendori, care emoționară pe scriitor. I-ar fi sărutat pentru nesecatele lor râvne cu care l-au învăluit, pâlpaitori. Lacomă de pasiunile celorlalți ajunseseră hrana ei zilnică, pe care și le asimila cu ardoare; scriitorul se văzu, profesional, întrecut cu mult, un ucenic în fața maestrului, și îi pizmui depozitul sacru de taine încredințat ei spre fructificare.

— Dumneavoastră n-ați venit pentru chestiuni de inimă, îl descifră ea ușor, privindu-l drept. Vă aduce altceva.

El consimți, înclinând capul. Ea lăsă cafeaua răcită și luă întâi pachetul de cărți în mâini. Duhul sombru al divinației o umbri îndată. Culoarea ochilor se întări spre violet sălbatec, trăsăturile feței se strânsură, chipul întreg se concentră în jurul lor, odaia se strâmtă și se posomorî.

— Dumneavoastră ați pierdut ceva, un lucru... și umblați după el...

Ridică privirile ca să se orienteze în gândurile răsfrânte pe fața tânărului și așteptă confirmarea.

— Nu l-am pierdut, nu-l aflu, o îndrumă el cu răspuns de șaradă.

— Dacă nu l-ați pierdut, înseamnă atunci că îl doriți, vreți să-l aveți, băjbâi ghicitoarea, întâmpinând cu mare băgare de seamă subțirimea de gând și cuvânt a scriitorului, pe care-l simți făcut din alt aluat decât cei mai aleși clienți ai ei.

— Să vedem unde se găsește... – și se aplecă întunecată peste tabloul pestriț al cărților. Dumneavoastră nu doriți lucruri care se pot apuca și prinde cu mâna, încheie ea scurt și strânse hotărât cărțile. Nu sunteți un client pentru mine: aci adânc, aci împrăștiat, dumneavoastră aveți nevoie mai degrabă de un rabin deștept. Eu descurc alt soi de afaceri, solide.

— Nu te supăra, o opri cu însuflețire Philadelf, aș fi nemângâiat...
— Nu mă supăr, ghicesc, îl tăie femeia.
— Lasă-mă, atunci, să-ți spun adevărul, cum trebuia să fac de la început, se mărturisi tânărul, decis să o biruie, să o câștige, cu o lovitură dreaptă.

Și-i povesti greutățile în legătură cu profesiunea lui de scriitor, nevoia să-și îmbogățească, cu studii și cercetări mereu înnoite, ceea ce-l adusese pe locurile acelea.

— Dumneavoastră căutați în biata noastră mahala peripeții ca într-o Americă, îi zâmbea, interesată, ascultându-i spovedania.

— Sunt tot atât de extraordinare și cele de aici, fără să fie așa departe... și-i surâse și el. Și eu sunt tot un fel de ghicitor, un cărturar ca dumneata, o măguli el, vorbindu-i serios. Dar în loc să vină lumea la mine, să o jefuiesc de secrete pe care să le zugrăvesc în cărțile mele, trebuie să umblu după ea. Dar suntem amândoi din aceeași plămadă, neamul neastâmpărat, iscoditor al cercetătorilor flămânzi de taine străine. Și cred că în privința asta aș avea multe de învățat de la dumneata.

— Vreți adică o odaie într-o familie aristocrată, rezumă potolită Estera. Dar nu e bine sus, la etajul bancherilor și capitaliștilor. Aia sunt la fel pretutindeni, la noi ca și la dumneavoastră, grași, suri, chei, nesimțitori. Nici o deosebire, decât, poate, ai noștri mai răi. Ceea ce căutați dumneavoastră se găsește jos, în casele mici, murdare și înghesuite, furnicar de lume vie, în curțile strâmte, pline de puiță pistruiată, în dosnicele uliți habotnice ale ghetoului. Așteptați-mă puțin.

Se întoarse numaidecât, după ce azvârlise un șal scump pe umeri și-și luase o umbreluță în mâini. Era acum o cucoană mare ce impunea respect necondiționat. Philadelf [în mss.: Philaret] se sculă în fața ei, plin de admirație.

— Mergeți cu mine! Pofțiți! Am ceva potrivit pentru dumneavoastră.

Și-l conduse pe câteva străduțe întortocheate din spatele Barașeumului, într-o fundătură, la capătul căreia se opri.

În dosul unei porți șubrede se descoperea o șuviță de ogradă ierboasă și strâmtă, unde pășiră nesupărați: era un drum de servitute ce ducea departe, în adânc, la o căsuță pitulată ca o minune în palma verde a unei bătături, plină de nalbă și mușetel.

— Madam Sura, strigă autoritară doamna Estera.

Se arătă o bătrânică mărunță, slabă, numai ochi și nas, care o salută cu umilință. Scriitorul văzu numaidecât că poartă perucă.

— Ce face domnul David? întrebă cucoană.

— E tot așa cum îl știți... – și oftă.

— Să n-aveți nici o teamă, se întoarse ea către tânăr. David Haimer, fratele dâșii, este bolnav de nervi, boală veche, mai bine de cincisprezece ani... Nu se ia... A căpătat-o ca pedeapsă. Madam Sura, dumnealui este de-al nostru. Caută o fată bună să se însoare. Dar dumneata nu te amesteci, și-o alege singur. Îi trebuie numai loc de unde să se uite bine de jur împrejur și să occhească.

Madam Sura se ploconi.

— Îl iei în gazdă și-i dai odaia mare. Ai grijă numai dimineța de o gustare și multă, multă curățenie. Plătește bine. La revedere... Am să mai vin.

Și, înclinând cu măreție de regină frumosul ei cap brun cu ochi micșunii, își luă rămas bun...

— Pentru orice nedumerire și lămuriri, vă adresați lui David, care e burduf de învățătură, dar nu și de minte, spuse ea tânărului. Puteți începe chiar cu el, e cel mai interesant de aici. Madam Sura are să vă poftască cât mai multă lume, de toate felurile, și tineret și bătrâni, adăugă ea.

— Dumneavoastră știți că la noi nu mai calcă nimeni, se plânse amărâtă bătrână.

— Au să vie la dumnealui, o puse scurt la locul ei madam Estera. Dumneata numai să mă ascuți. Dânsul nu stă mult. Vrea în scurtă vreme să cunoască toată mahalaua.

Astfel Philadelf se așeză oaspete al văduvei Sura ca într-un atol liniștit, bătut jur împrejur de spumegătoarea mare evreiască, în care se aventurase. Îi plăcea odaia. Făcu vizită bolnavului, un bătrân prematur, cu chip de cretă albă, sfințit de barba unui Dumnezeu.

Și începu să se miște chiar din primul ceas. Consumă câte ceva în vreo trei birturi economice. Stete în cafenele și ceainării, târgui în dughene, dete ocol halei cu vechituri, intră în Calea Văcărești, unde fiecare curte era un bazar cu zeci de tarabe, barăci și prăvălioare, în care se întâlneau cele mai neașteptate și heteroclite lucruri, cioburi, fiare vechi, evantaie, pene de struț, cărți și lacăte fără chei. Apoi se plimbă, amestecat în gloata forfotitoare, încoace și încolo... Spre seară, însoțit de madam Sura, intră la vecini, familii modeste, unde fu primit cu bunăvoință, grație recomandărilor de mai-nainte ale gazdei, care dase sfoară-n mahalaua atârțată de curiozitate.

Ajutat de temperamentul lui poetic, firesc scriitorului, de marele lui dar de asimilare, aproape mimetic, sporit de jocul rolului în care se producea, un „căutător de mireasă”, ieși lesne din toate încercările. Cu nemțeasca lui fără greș, se descurcă ușor în idiș, vorbind înțelepțește cu bătrânii, discutând aprins cu tinerii, glumind spiritual cu fetele. Atunci a folosit din plin întinsele lui lecturi biblice, inițierile în Kabala, cunoașterea autorilor iudaici iubiți, Șalom Aș, Șalomalech, An Ski, Izrael Zangwil și toți așii literaturii mondiale evreiești. Astfel că nu a dat nimic de bănuît și trecu o săptămână încântătoare, plină de inedit. Primul carnet, doldora de note, și-l încheie cu observația: „poporul evreu e calomniat pe nedrept de către toți, începând cu Dumnezeuul lor, Iehova, care le face mofturi și greutăți, ca un iubit prea mult adorat de ibovnica lui”. Mai târziu adăugase: „vorbesc de popor, nu de elită...”. Cât despre misterul pernei de puf, înăbușirea agonizantă, ceaș de sinagogă, nu dibuise până acum nici un grăunte de aluzie măcar, să-i poată lua urma. Nădejdea și-o puse în David.

Înainte de culcare intra la el, totdeauna cu un coalică cald, portocale, un cornet de migdale ori o pungă de cireșe și sta până târziu, când îl gonea, ca pe un strigoi, cântatul cocoșilor. Bolnavul îi era recunoscător nu numai pentru

curtea ce-i făcea, cât mai ales pentru prilejul ce-i da să-și împlinească nestinsa lui patimă talmudică de vorbă, de discuție și dezbateri, de care fusese lipsit atâta amar de ani.

Chiar din prima zi Philadelf îi aflase taina.

— De ce ați tras la păcătosul ăla? îl întrebase cu o mutră scârbită una din proaspetele cunoștințe.

— Aveți dumneavoastră o cameră mai bună? cercă să-i scoată indirect motivul nemulțumirii, scriitorul.

— Nu pentru cameră... Pentru el... ăsta, trebuie să o știți, nu merită nici măcar un scuipat să strici pe el.

Și îi spusese cu dezgust că David este un nemernic, un blestemat heimkehr, un ovrei spurcat, care se lepădase de legea părinților și se botezase, pentru ca apoi, zvârlit cu piciorul de goi¹⁰, să întoarcă spatele lui Hristos și să ceară din nou intrarea în sinagogă.

Toate astea i le-a spus, în urmă, pe adevăratul lor șart și înțeles, însuși David. Și scriitorul îi pricepu îndoita râvnă și mereu descumpănită căutare... Revenise la Moise, dar nu uitase pe Iisus. În adâncul sfintei sfintelor din sufletul lui, îi părea rău și jinduia în ascuns după marea pace creștină. Avea pururea în nări paradisiaca mireasmă a bisericii.

— Mi-e așa dor de mănăstire, se mărturisea el, povestindu-i cutremurătoarele impresii din schitul unde fusese închinat, își săvârșise inițierea și se preoțise. Rana ce-i făcuse în inimă dulcele, neînduplecatul Mântuitor, nu se putea tămădui, decât atinsă tot de El.

De atunci, ani întregi, zbatându-se el însuși între cele două țărături vrăjmașe, fără a să poată ieși pe unul din ele, zănatic, hulit de rabini, disprețuit de preoți, rătăcise nefericit, când dispărând, când apărând, pierdut prin orașele din provincie, pretutindeni ca un câine leproș, găsisese adăpost la soră-sa, care, înfruntând toată ura coreligionarilor, se milostivi să-l primească.

El, talmudistul neîntrecut, kabalistul fără pereche, cunoscătorul din fir a păr a legii vechi și celei noi, teologul mistic, a cărui minte, de o ascuțime aproape neomenească, se ridicase până lângă tronul Treimei, el care ar fi fost o lumină înaltă în Israel sau o strălucită față a ortodoxiei, se ascundea acum ca o sălbăticiune răufăcătoare într-un chiler întunecos al Surei, unde [într-un alt mss., adăugat de scriitor: așteptând să moară] citea, medita, se frământa într-o veșnică aiurare. Sunetele clopotelor îl chinuiau ca niște instrumente de tortură. Ele îi aminteau de spusele duhovnicului care-l creștinase, că întreg Vechiul Testament fusese un mare clopot de aur, dar un clopot mut. Hristos este inima lui, limba dumnezeiască venită să-l împlinească, să-i dea glasul auzit peste toată lumea veacurilor.

Și el era acum un asemenea clopot. Smulsese pe Iisus din miezul său și, pustiu, amuțise lăuntric. Scotea numai vaiere la toate loviturile din afară. Dar, dârz și mândru, se îndărătnicea la suferință [într-un alt mss., fraza continuă cu: împotrivindu-se cu încrâncenare sie însuși] și nu vrea să se mai întoarcă. Rareori se strecura afară, pe ulițe, și numai noaptea, ca să nu-l cunoască

nimeni. Atunci, uneori, se pomenea dând fără să vrea ocol vreunei biserici. Mânios, îi întorcea repede spatele și alergă să se închidă în casă.

Apostatul rămăsese totuși omul blând și cucernic. Convorbirile și disputele cu Philadelf îl înzdrăveneau, îl aduceau din nou pe lume, îi puneau la loc rațiunea în țâțâni. De la el numai, scriitorul culesese un caiet de însemnări pentru „o viață de sfânt blestemat” ce-și propunea să scrie, și despre care vorbise lui David și-i luase învoirea.

La un pașnic miez de noapte bogat în destăinuiri, când tânărul crezu că rodul prieteniei și încrederii se copsese îndeajuns și poate fi despicat, îndrăzni să-l întrebe despre întunecata poveste a pernei de puf.

Chipul apostatului se făcu și mai alb, de o albeață dureroasă în lumina gazorniței care-l îngălbenea puțin. O tremurătură cu neputință de stăpânit îl cutreieră tot, de la tufișul bărbii, scuturate de vântul spaimei, la mâinile apucate de zvâcnituri brusci. Picioarele slăbănoage săriră din genunchi ca sub niște lovituri peste tendoanele unde se caută reflexele. Și căzu, înțepenit, pe spătarul scaunului. Philadelf sări să-l sprijine, îl luă în brațe, îl întinse pe pat, unde criza se ogoi într-o molcomă băiguială neînțeleasă. Plin de teamă și muștrări, tânărul îl veghe îndelung și nu-l părăsi decât adormit. A doua zi dimineată întră îngrijorat, să-și ceară iertare.

— Eu trebuie să mă rog de iertare, îl liniști bătrânul. M-ați luat fără veste. Dar nu face nimic. Ședeți!... Am să vă spun totul. Așa este... În anume împrejurări, anume bolnavi, chiar nu tocmai în agonie, sunt ajutați să moară, înăbușiți cu o pernă de puf. Dar nu asta și nu aci este taina...

Și ochii îi luciră, înrăiți.

— Nu ca să li se ușureze chinurile agoniei... – și se opri gâfâind.

Philadelf deschisese gura ațintită la el, parcă să îmbrace, ca pe-o bucată de pradă, destăinuirea.

— Și nu li se face tuturor această onoare, urmă David, apucat de un rânjet mai mult lăuntric.

— Nu?

Scriitorul, în așteptare, își înălță umerii, își îndreptă statura, își lărgi cu o respirație adâncă pieptul, parcă să-și mărească volumul pentru capacitatea tainei ce presimțea.

— Noi, ovreii, suntem blestemați să nu uităm niciodată că suntem blestemați, și în viața asta și în cea viitoare, din pricina lui Hristos. Și dacă ne facem că uităm, acoperind sub necurmăte griji, sbătăi și strădanii, ca într-o nebunie, această plagă vie, apoi nesmintit ea se deschide la unii în ceasul morții. Și când Azrael vine să le ia sufletul, unii ca aceștia încep să se roage încet, sau să țipe tare: „Tevila,... Tevila”, și glasul talmudistului țâșni ascuțit, pronunțând cuvântul ca într-o clipă a agoniei.

Scriitorul se ridicase în picioare și se înclina ca îndoit de un vânt puternic peste bătrânul ce-și dase capul pe spate, căutându-i gura neagră, din care să nu-i scape nici un cuvânt.

După ce-și veni în fire, David urmă:

— Stați, vă rog!

Philadelf se așează la loc.

— Și acolo, în fața arhanghelului prădător de suflete, ovreiul se zvârcolește ca un vierme sub călcâi, se chinuie și imploră, în limba străveche cunoscută de Iehova și de duhurile lui: Tevila, Tevila, adică botez, botez...

Tânărul nu mai răsuflă...

David suspină adânc, un suspin lung, cu gura închisă și aerul tras anevoie și numai pe nări...

— Atunci, ca să nu moară în nelegiuire, familia bagă repede în odaie pe ceaușul de la sinagogă, care pândeste ceasuri ori zile întregi în dosul ușii, cu perna de puf în brațe... Înțelegeți, e nu numai dureros, dar chiar o pildă rea, care lesne găsește imitatori în familie, să auzi un tată scump, ori un frate drag, cerșind în praful morții îndurarea botezului... Atunci toți ceilalți ies din odaie și rămân numai ei trei.

— Care trei? tresări Philadelf.

— Muribundul, ceaușul și îngerul morții... Nu fac trei? se schimonosi David. Pe urmă... – dar tăcu.

— Pe urmă, îl îndemnă ca un ecou surd tânărul.

— Pe urmă ies numai doi: îngerul morții, cu sufletul scăpat de ispita botezului, și ceaușul cu perna, care-i rămâne plată. Înăuntru rămâne mortul cu fața vânată de nădușala pufului, și nasul strâmb de apăsarea ceaușului, dacă bolnavul a fost mai voinic și nu se lăsa... Atunci slujitorul sinagogei are de furcă până-l potolește și-l dă liniștit familiei.

Se lăsă o tăcere lugubră.

— Ai fost și dumneata un asemenea bolnav greu?

— Da, spuse bătrânul, tremurând. Dar atunci eram în putere...

Philadelf nu-l întrebă mai mult.

— Sura, strigă David, Sura...

Femeia se ivi.

— Du pe domnul Philadelf, chiar azi, în vizită la Malamet.

— La Malamet? se sperie ea.

— Da, la ceaușul sinagogii noastre, și privi cu înțeles spre tânăr... Are o fată frumoasă, urmă el pentru soră-sa, îi dă zestre bună, numai perne de puf mari și mici peste două sute. Fac o avere. Îi spui că este poruncă de la doamna Estera să-l primească și să-i arate codana. Adică, stai... mai bine, se răzgândi el, să treci tu întâi și să aranjezi vizita.

— Dar David, tu nu știi? Ceaușul Malamet este bolnav greu, pe moarte.

— Cu atât mai bine, cu atât mai bine, se bucură bătrânul, frecându-și mâinile. Poate avem ce studia, și zâmbi înspre scriitor.

Philadelf pricepu cu cine se luptase odinioară, într-un ceas greu, apostatul și de ce în toată casa Surei nu se găsește nici o pernă de puf. Pentru el a trebuit să împrumute de la vecin.

— Du-te, Sura, o îndemnă David, fă ce-ți spun! La nevoie dumnealui zice că vrea să cumpere perne, multe perne de puf. Plătește bine. Ah, adaugă că dânsul este un mare doctor și poate consulta pe bolnav, gratis bine înțeles. Laudă-l că vindecă toate celea. M-a tămăduit și pe mine.

Malamet ceașul, servitor de credință și intendent al sinagogii, locuia pe strada Căuzași, într-o căsuță vagon, cu o curte îngustă și besnoasă, unde Philadelf intră chiar în amiaza aceea, condus de madam Sura. Fură întâmpinați de soția bolnavului, o evreică ștearsă, firavă, și vârați fără nici o ceremonie într-o încăpere mare, unde de jos și până-n tavan se înghesuiau, teancuri, perne de toate formele și mărimile.

Scriitorul tocmai îi dăte arună pentru douăzeci din cele mai mari, cu înțelegerea să vie până-n seară fata, domnișoara Rașela, să ridice restul de bani... Marfa, trece a doua zi sau mai târziu domnul doctor să o ridice și poate chiar să mai aleagă.

Amândoi, și tânărul și madam Sura, se interesară de sănătatea domnului Malamet, de domnișoara Rașela, care nu se arată. Așteptară să fie poftiți în salon, măcar la o dulceață. Nimic. Trebuiă să plece...

Au pândit zadarnic până noaptea să vie fata după plată. Nu s-a ivit.

David se arată foarte nemulțumit, aproape supărat, de neispravă.

— Cum stați cu doamna Estera? întrebă pe scriitor.

— N-am mai văzut-o, mărturisi acesta.

— Rău ați făcut, n-o întrece nimeni... – și fraza începută o sfârși în gând. Dar să încercăm deocamdată altfel. Mergem acolo împreună. Au să fugă în fața mea toți, ca javrele când văd lupul.

În vastul, solstițiarul amurg de iunie ce se lăsa domol peste oraș, David, învăluit în talarul lui de bumbac sur bătut cu fire albe, ieși împreună cu prietenul său. Clipea ca o bufniță prinsă de lumină. Era ceasul șapte și jumătate seara, în una din cele mai lungi și strălucite zile ale anului. Cerul apusului, scădat într-o imensă glorie de aur în toate fețele, de la aurul alb și portocaliu la cel roșu și verde, înflăcări în apoteoza lui tot orizontul, cu dealul Mitropoliei profilat în fund. Și cu cât coborau treptat spre valea Dâmboviței, alte lumini se învăpăiau, mai apropiate, slăvind Spitalul Brâncovenesc, aureolând biserica Domnița Bălașa, nimbând morga, cheiurile poleite în lână de aur a teilor înfloriți, sub care se mișcau oameni bătuți și ei în aur, ca niște ființe extraordinare.

Philadelf mergea și visa. Strada Cauzași îl strămută în trecut, la luptătorii cauzei naționale, conspiratorii de la '40 și '48, care sălășluiseră și complotaseră împotriva stăpânirilor străine, pe acele meleaguri.

Se trezi în curtea ceașului. David bătu. Ieși fata. În întunericul dintre case nu se vedea bine. Ea nu cunoscuse pe evreul blestemat.

— Ce doriți?

— Cu domnul Malamet.

— E puțin bolnav.

— Atunci cu madam Malamet. Mata ești domnișoara Rașela? Spune-i că a venit un prieten.

Tânărul o petrecu din ochi cum intră în casă. Era brunetă, zveltă, destul de frumoasă, în sălbăticia ei feciorelnică.

Se întoarse cu mamă-sa. Evreica încremeni, vru să fugă, se împiedică.

— O clipă numai, ascultă Debora! În interesul tău, pentru scăparea lui Malamet.

Și punându-și mâna pe ea, o stăpâni.

— Vino-ncoa, mai la o parte!...

Zăpăcită, ea îl urmă. Se petrecu o scurtă convorbire, adică două-trei îngăimări ale ei și un răspuns la câteva fraze ale lui, spuse la ureche.

— Bagă bine de seamă, sfârși el tare. E o chestie mai presus de viață și de moarte.

— Mulțumesc, am eu grijă singură, zise femeia găsindu-și stăpânirea, și se smulse de lângă el, respingându-l cu oroare...

— Nu vrei să-l vadă doctorul? Dumnealui e un medic vestit.

— Nu, nu e nevoie acum. Altă dată. Avem doctorul nostru.

Și trebuiă să se retragă, bătuți...

— I-am împlântat cuțitul în inimă... și în creier, spuse într-un târziu evreul. Am incredințat-o că, fără greș, Malamet are să țipe, Tevila, Tevila, Tevila, și are să ceară botezul. Nu de altceva, dar el trebuie să-și amintească în ceasul morții că a auzit vorba asta de sute de ori, bâiguită de sutele de guri pe care le-a înăbușit și de la care s-a molipsit. Are să strige și el la fel: Tevila!

Tăcu...

— Și? făcu Philadelf, uimit de îndrăzneala bătrânului.

Și se opri în loc, să-l asculte.

— Și m-am oferit să stau eu acolo, la pândă, după ușă, cu perna. De ce să cheme ceaușul din celălalt capăt al târgului? Îi fac eu acest mic serviciu. Până să vie acela, Malamet moare blestemat.

Scriitorul se simțea și aici întrecut, un biet școlar care învăța o lecție grea, dar mare.

Și o începu...

Ziua își vedea de alte treburi, urmărea alte piste, făcea vizite numeroase, până sus la protipendadă, avea întâlniri, ghiftuindu-și carnetele cu buchiile lui mărunte cât niște purici leșinați. Noaptea cobora cu David, ca pentru o slujbă rituală, la casa ceaușului. Aci bătrânul ciocănea în ușă... Când deschidea cineva, se interesa de bolnav, afla că e din ce în ce mai rău și se propunea iar pentru înfricoșatul serviciu, ca să fie refuzat. Nu stăruia.

— Noi stăm aici, la îndemână, se ploconea el supus și nu pleca...

Oprea lângă el pe Philadelf și aștepta, veghind răbdător, afară. Până târziu sta și trăgea cu urechea sub fereastra odăii bolnavului, cu perdelele lăsate.

Până la urmă, ciocăniturile lui la ușă rămaseră neascultate. Nu mai deschise nimeni. Ceea ce-l îndârji și mai mult în răbdătoarea-i așteptare la geamul ceaușului.

Într-o noapte de acestea, o mișcare grabnică, o fugă zăpăcită în casă. Lumina speriată a lămpii alerga de colo-colo prin ferestrele casei vagon. Se auziră vaiere. David zgâlțâi ușa. Se opinti s-o descuie, s-o clinească din loc... Nu putu. Alergă la fereastra joasă, sparse geamul, smulse perdeaua. Nimeni nu

se sinchisi. În spaima dinăuntru putea pătrunde oricine din afară, fără să mai fie băgat în seamă.

David trase lângă el pe scriitor și privi lăcom: în odaia răvășită, agonicul se zbătea în aiurări și gemea ca o geamandură în vijelie...

— Nu mai e nevoie să sărim noi pe fereastră în ajutor, spuse calm evreul. Auzi-l, spune Tevila, cere cufundarea, botezul! Și David își freca mâinile. „Sus”, „pe el”, „Debra”, „nu te lăsa”, îndemna el ca la o întrecere...

Nevasta agonicului, cu o pernă mare în mâini, se căznea să i-o lipească pe față și se lupta să-l înăbușe. Dar nu izbutea. Malamet, învoinicit de delir, de furiile agoniei, o îndepărta cu brațele întinse, cărora femeia le puna mereu înainte, ca o pavăză, puful.

La un moment dat el izbuti să înhațe perna, să i-o smulgă și s-o arunce. Femeia rămase descoperită înaintea bolnavului, care, sculat în șezut, nebun, îi înfipse mâinile-n gât și prinse s-o strângă. Ea țipă, începu să horcăie, slăbind... David se pregătea iar să sară. Dar înțepeniră... De dincolo, se repezi fata, cu părul negru răsfirat pe spate, involburată în lungă cămașă albă de noapte. Zbură întâi în spatele bolnavului, pe care-l apucă și-l culcă înapoi pe pat. Stând așa, o clipă, la căpătâiul lui, ca arhanghelul Azrael. În a doua clipă se plecă fulger, ridică pernă și trecu lângă maică-sa în fața bolnavului, pe capul căruia trânti puful. În a treia (clipă) se și aruncase în pat. Puse genunchiul în pernă moale și apăsă, apăsă, lung, nesfârșit, până ce mama sa o dete la o parte și o scoase din cameră.

Scriitorul se mulțumi cu această ultimă scenă. Se desprinse nesimțit de la fereastră, lăsând pe David lipit acolo. Nu se mai întoarse nici la madam Sura.

Și multă vreme a ocolit cartierul pernelor de puf.

1954, iunie 20-22, Buc [urești]

SCHITUL DE CEARĂ.

În albinele din prisaca Profirei intrase o răzmeriță necunoscută care le răsturna toată firea și rânduielele; nici mai mult nici mai puțin, albinele căpiaseră.

Mai întâi, începură să-și fure între ele, de la stup la stup, mierea, ceea ce isca încăierări cu bătălii grozave. Văzduhul ogrăzii era numai bâzâit furios, iar jos pe pământ se zbăteau cocloașe de albine cu acele înfipite unele în altele.

E drept că furțișagul îl deprinseseră de la niște albine streine, care, în lipsa băștinașelor, plecate la cules, pătrunseseră după jaf prin uleiele chiabure. Dar, de la alungarea tâlharelor, păgubașele, spăimântate de sărăcie, în loc să alerge după hrană, se năvăliseră să se jăcmănească între ele. Și, ca niște dușmance, se prădau unele pe altele.

La început i-a fost greu Profirei să creadă o asemenea blestemăție. Albinele ei să se dea la apucături atât de nelegiuite! Nu se putea: erau, de bună-seamă, tot niște hoțoaice venite de aiurea, care săvârșeau asemenea fapte. Ca să dovedească adevărul, a trebuit să stea câteva ceasuri de pândă la urdinișul unui buduroi, presărând cu un șomoig muiat în făină lucrătoarele ce intrau și ieșeau fără rost și în mare neorânduială. Albinele însemnate astfel cu praf alb, în loc să zboare la pajiști și să se întoarcă, încărcate, la matca lor,

alergau de-a dreptul la miere de-a gata pe la ceilalți stupi, de unde ieșeau alungate și urmărite de stăpânele furioase, care, la rândul lor, se strecurau hoștește pe la vecine, să-și îndestuleze fără trudă cămara. Din găngăniile blânde și cuminți de odinioară ajunseseră acum niște muște hoațe, leneșe și nerușinate, numai bâzâit fără nici o treabă. Nu le mai păsa de puiet, ci se îmbuibau ele de miere. Uitaseră de roit și lăsau să se înmulțească mișuna trântorilor. În schimb, își asasinau reginele. Astfel se pierdu nefolosită toată primăvara într-o învălmășeală, o dihonie și o nebunie care aduseră sărăcia și ruina prisăcii.

Dar n-a fost de ajuns atât. Curând s-a pornit printre ele o boală. Albinele, toropite, nu mai puteau zbura. Slabe, sfrijite, cu aripile ofilite ca niște frunzulițe zburlite de brumă, ele tândăleau pe acoperișurile uleiilor, de unde cădeau jos, moarte. Profira le aduna cu mătura și le ardea în foc, cum o învățaseră oamenii, ca să stăvilească molima. Nici roinița înflorită, nici isopul¹¹ amestecat cu indrușaim¹² și busuioc înmuiat în aiasmă n-a fost de folos. Și un miros ca de hoit împruțit începu să duhnească din știubeiele ciumate.

Acum, biata vădană alerga văicărindu-se năucă de la popă la învățător după povețe, căci prisaca era singurul ei avut, din care își ținea copiii. Popa și învățătorul deschideau cărți, puneau tacticos ochelarii și citeau... Dar molifte și sfaturi se dovedeau fără putere și de prisos. Nimic nu se împotriva răului, și repede stupina ajunsese în paragină. În știubeiele care nu se mai puteau apăra se așezaseră moliile de ceară și se cuibăriseră șoarecii. Singurul leac tămăduitor, își dau cu părerea oamenii, era să le dea foc. Câțiva stupi mai voinici, care vuiiau încă încetișor a viață, trimițând arar câte o albină să cerceteze grădinile, se stingeau și ei. Și asta, în pragul verii, când teii atârnavu coplesii de arome și salcâmii se clătinu îngreuiati de miresme.

Nu mai era timp de pierdut. Văduva nu mai avu încotro. Urgisită de cer, istovită de rugăciuni neascultate, trebui, după îndemnul tuturor, să alerge la vrăjitoarea satului, de care până atunci, ca femeie cu frica lui Dumnezeu, se ferise ca de ciumă. Baba își sumese buzele subțiri ca tăișul de cuțit și ochii i se aprinseră de o bucurie în care luceau strelici de mânie. Bisericoasa Profira, care se ținea așa de grozavă parcă ar fi avut rudenie de-a dreptul cu sfinții, și pe ea, ca pe o păcătoasă, n-o băga în seamă, îi căzuse acum în mână! Avea să se răzbune cum nici satana n-ar iscodi în chip mai drăcesc.

Femeia, plecată, și-a spus cu noduri în gât năduful, a plâns și a cerut ajutor, adică să se ridice de pe prisaca ei blestemul. Vrăjitoarea a ascultat-o cu toate mințile ei la pândă. Și-a dat repede seama că nu e ușor s-o prindă. S-a gândit câțva timp și la urmă i-a dat în șoaptă la ureche un sfat tainic, la auzul căruia Profira s-a scuturat înfricoșată, a schimbat fețe-fețe și s-a împotrivit cu deznădejde. Vrăjitoarea rămase stană neclintită și n-a mai scos un cuvânt. Zadarnic s-a zvârcolit femeia. Până la urmă n-a mai avut încotro și, supusă, a primit să facă întocmai. Trebuia cu orice chip să mântuiască prisaca, stupii ei dragi cu care se înțelesese până atunci cum s-ar fi înțeles cu niște prieteni cuminți.

A doua zi, duminică, Profira s-a gătit în grabă și a pornit împleticindu-se la biserică. Singură, fără să-și ia copiii cum făcea de obicei. Acolo, galbenă ca moartea, n-a auzit, n-a ascultat nimic. Cu ochii țintă numai la icoana Maicii Domnului, a stat ca o neroadă, fără pic de rugăciune în gură sau în gând. Când preotul a ieșit cu sfintele daruri, ea a căzut atât de adânc pe pardoseala de piatră, că i-a plesnit pielea genunchilor și i-a dat sângele. Ea n-a simțit. A rămas așa, cu fruntea pe lespezi în colțul unde căzuse, până la sfârșitul slujbei.

Oamenii, care o știau evlavioasă și necăjită, nu se mirară și o lăsară acolo. Preotul, după ce se dezbracă de odăjdii, trecu grăbit și ieși din biserică fără s-o vadă. Văduva se trezi singură și închisă, cu toți ochii sfinților mari deschiși asupra ei. Dar curând se dezmetici și șoaptele vrăjitoarei îi sunară în urechi. Deodată se sculă în picioare și, cu mare îndrăzneală, porni spre altar. Îi auia auzul ca la cufundătorii în apă, când se lasă la mari adâncimi. Dar făcu o opintire și întinse mâna spre ușa din stânga... Șovăi o clipă. Simți tăind-o în tot trupul o durere care-i aminti de durerile facerii, când născuse întâia oară. Se cutremură. Dar se gândi ce bucurie îi venise pe urmă, când sălta pe genunchi pruncul pentru care atât se chinuise. Și îndrăzni. Împinse ușa și pătrunse valvârtej în sfânta unde odihneau înfricoșatele taine. Dete la o parte năframa învelitoare și înhăță cu mâna țeapănă paharul cu sfânta grijanie. Se miră că-l poate clinti cu atâta ușurință. Se aștepta să se lupte cu el mai greu decât cu o stâncă. Și îl ridică. În fundul de argint ușor coclit sclipea sângele misterios al vieții, cu fărâme din trupul cel fără de moarte în el. Femeia duse la gură potirul și, cu lăcomie de bețiv, își umplu pe nerăsuflăte gura. Și chiar din altar, o împunse la goană spre casă, se repezi în ogradă și se năpusti asupra știubeielor, unde scui pă în fiecare la șir câte o picătură din sfânta cuminecătură adusă cu atâta agoniseală de păcat.

Apoi, sleită, ca și când ar fi cărat un munte, se prăvăli între știubeiele pustii și adormi ca moartă. Abia spre seară au găsit-o copiii și o târără în casă, de unde n-a mai ieșit. A căzut la pat și a zăcut rătăcită, cu zăpăceli și spaime, bâiguind întruna despre lucruri neînțelese de vecinii strânși la capul ei. Vorbind mereu de un foc, de azimă dulce, de care îi este neconținut plină gura. Și se miră că nu vede nimeni văpaia ce zbugnește când o deschide. Ținea mai ales cu scumpătate scuiatul și-l înghițea întruna. Pentru nimic în lume nu l-ar fi lepădat jos... A stat așa câteva zile. De câteva ori, când i se mai întremau mințile, a dat să cheme preotul. Dar își lua seama. Aștepta încă. Întreba mereu de stupii care dormeau înainte somnul morții. Și se căina în gând că vrăjitoarea o înșelase trăgând-o într-o cursă cu înfățișare de evlavie, ca s-o arunce în păcatul cel mai de neiertat, batjocorirea sfințelor taine. Dar așa i-a trebuit, dacă a părăsit pe Dumnezeu și a alergat la cel viclean!

Lumea n-o lăsa în pace, îndemnând-o să cheme vrăjitoarea să-i descânte... Ea n-a vrut să mai audă, hotărâtă măcar de acum înainte să nu mai greșească. Canonită fără' de răgaz de muștrările cugetului, trimise în sfârșit după popă, care veni cu cartea învăluită în patrafir. Profira îi ceru s-o spovedească. Dete pe toți afară și rămase singură cu duhovnicul.

— Azi să-ți citesc numai o moliftă pentru boală, o îndemnă acesta. Nu e nevoie să te mărturisești. Nu ești pe moarte. Și n-am adus grijană.

Femeia, la auzul cuvintelor, se zvârcoli toată.

— Am păcătuit cumplit, părinte, și nu mai pot răbda păcatul în mine. Trebuie să-l deșert, gâfâia ea, stâlcindu-se în îngenuncheri. Nu cer grijanie. Te rog numai să mă ascuți fără să mă alungi și să mă blestemi.

Și se smucea de păr ca o apucată.

Preotul desfășură silnic odajdia, și-o petrecu pe după gât, cu poala acoperi capul strivit de pământ al păcătoasei, citi o rugăciune și cu ochii în tavan așteptă, gata să asculte. Femeia tăcea, plângând cu suspine.

— Spune, se îndulci duhovnicul, mișcat de atâta umilință și frământ.

— Nu îndrăznesc, părinte. Mi-e groază de mine singură, se scutură ea. Și iadul are să se înpăimânte de fapta mea.

— Îndrăznește, fata mea! Iadul a fost biruit și Domnul poate ierta orice păcat – zise popă, într-o doară.

— Al meu e prea mare. Îl simt aici, în mine, ca pe o vietate spurcată.

Și se plesnea toată.

În sfârșit, popa o înduplecă să vorbească. Și femeia, cu sughițuri, povesti frânt și încâlcit isprava ei. Amestecă pe vrăjitoare cu grijană și stupii cu potirul, bătându-și pieptul că a fost o neroadă și s-a lăsat târâtă de diavol în pierzanie, încât duhovnicul nu înțelese mai nimic. Își dete și el cu părerea, ca toată lumea, că femeia e pocnită la cap și aiurează.

— Cum? – o întrebă el zâmbind, ca s-o încerce – ai băut cuminecătură chiar din potirul de pe sfânta masă?... Din altar?

— Da, părinte. Mi-am umplut cât am putut gura cu grijanie din pahar, că toți stupii erau bolnavi și-mi trebuia multă.

— Nu se poate! – spuse popă. În potir nu rămâne niciodată cuminecătură. Stă gol. În el nu e nimic. Nici măcar o picătură.

Profira holbă ochii nebuni la el.

— Da, urmă popă, nici măcar o picătură. Sunt îndatorat să-l golesc după fiecare liturghie, când mă împărtășesc, și să-l curăț cu grijă. Nu e îngăduit nici umed să-l las. Îl șterg cu năframa. Cum ai putut găsi cât să-ți umpli gura?

Femeia tăcea cufundată în durerea ei, fără să-l asculte mai mult. Ea știa bine că-și umpluse gura. O ardea încă puterea cea nerăbdătoare a grijaniei.

— Cum era potirul? – întrebă preotul, puțin îngrijorat de neclintirea ei.

Profira i-l zugrăvi întocmai. I se întipărise, odată cu toate spaimele, în minte.

— Și de unde l-ai luat? – urmă popa cu cercetarea, nădăjduind o încurcătură sau o abatere a femeii.

Dar ea arătă întocmai locul unde odihnește obișnuit vasul, precum și învelitoarea cu dungi roșii de mătase și cruci de fir cusute la cele patru colțuri.

Preotul, clătinat, se uimi iar, dar repede își reveni în fire: cine știe cum și când zărise ea toate astea prin ușile deschise ale altarului.

— Pe care ușă ai intrat în altar? – urmă să o cerce popă.

— Pe ușa din stânga, unde așteptăm când dăm pomelnice și liturghii... și pe unde ieși Sfinția-ta, cu sfintele daruri.

— Și nu te-a înspăimântat arhanghelul care o străjuiește cu sabia de foc? Femeia se opri o clipă să-și amintească.

— M-a întâmpinat cel cu crinul, părinte.

— Păi, vezi că minți?! În stânga, pe unde zici că ai pătruns, e zugrăvit Mihail, mormăi mai mult pentru el preotul, găsindu-și cumpătul. Nu-i fi vrând acum să cred că arhanghelii și-au schimbat locul pentru tine...

— Știu eu, părinte?! – gemu ea și se plesni cu palmele peste obraji, îngrozită că a pricinuit tulburare îngerilor.

— Și ai găsit cât să-ți umpli bine gura?

— Da, părinte. Am sorbit tot ce se afla în pahar – mărturisi ea, zbuclind în plânsete. Și pe urmă am scuipat-o în stupi, cum m-a îndemnat diavolul, ca să mă piardă.

Preotul clătină din cap. Nu se mai îndoia că bieteii văduve i se strâmbaseră mințile. Citi repede o moliftă pentru dezlegarea păcatelor, spuse o rugăciune pripită și căută s-o liniștească, încredințându-și că Dumnezeu o iartă pentru orice ar fi păcătuit. Se prefăcea că-i ia de bună-seamă smintenia și o crede. Ce folos să se pună cu nebuna, și cum să-i dovedească rătăcirile închipuirii ei bolnave? Și-i dăte iertare cu inima ușoară...

Dar, plecat de acolo, pașii îl duseră fără voie la biserică. Nu trecuse săptămâna de când slujise, și vasul era gol, curat, cu fundul netezit, așa cum îl lăsase. Doar că l-a găsit descoperit. Cine știe cum îi alunecase năframa de pe gură și el nu băgase de seamă, după sfârșitul slujbei, când ieșise... Hotărât, femeia aiura.

În urma spovedaniei, Profira rămase multă vreme jos, în nesimțire. Și iar boli câteva zile, părăsită de toți, neîmpăcată, fără alinare. Când, într-o dimineață, copiii deteră buzna peste ea, țipând că în ogradă au năpădit niște albine care au umplut prisaca pustie. Auzul ei se deschise îndată și un zumzet harnic îi pătrunse urechile. Profira sări ca înviată din morți, lepădă de pe ea boala, muștrare de cuget, tot ce o împovăra, și se repezi afară. Se ținea oare vrăjitoarea de cuvânt? Stupii, înviorați, vuiau înțesați de albine, care ieșeau și intrau în mare rânduială, toate la rosturile lor, și încărcate pe la încheieturi cu pulberea florilor. Erau albinele ei. Le cunoștea bine. Sporiseră, dar multe purtau încă pe spate firișoarele de făină cu care le însemnase.

Și numaidecât prisaca se porni pe o hărnicie și o muncă fără odihnă, parcă să câștige timpul pierdut cu boala și rătăcirea.

A fost o vară înadins lungă și bogată, cu belșug de flori și fânețe, cu câte trei rânduri de coasă. Apoi, o toamnă târzie, lăncedă, cu târăgăneli și întoarceri de primăvară, a dat ghes merilor și salcânilor să înflorească a doua oară, ca și liliacului să se umple de ciorchini. Strugurii au huzurit neculeși prin vii până-n gura iernii, ca și celelalte pometuri, așteptând că albinele Profirei să-și umple fagurii. Stupii au avut timp astfel să roiască de câte două și trei ori puiță numeroasă și sănătoasă, cât femeia nu mai prididea să prindă și să aciuieze atâta norod.

Dar în toată vremea asta ea nu a îndrăznit cu nici un chip să se atingă de stupi și să-i reteze ca să le ia mierea. Privea uneori cu ură la albine și, muncită de gânduri, o podideau lacrimile. Ele nu strângeau pentru casă și pentru copii, ci pentru Satana, în a cărui slujbă erau. Căci viermele neadormit al păcatului o rodea fără curmare. Nu era totul o ademenire a diavolului? Și nu se iscase dintr-o vrajă? Îi venea câteodată să ia furca și să risipească prisaca blestemată, care nu se îmbelșuga decât ca să-i amintească și mai aprig de vrăjitoare și de vina ei fără ispașă. Mierea care se aduna era spurcată, și fagurii blestemați de nelegiuirea săvârșită asupra trupului și sângelui Mântuitorului. Ca să dea copiilor să mănânce din rodul vrăjilor, însemna să-i arunce și pe ei în ghearele necuratului... Și e de ajuns ea!

Până la urmă, mierea începu să curgă afară din știubeie. Albinele se ostoisera din alergătură, pregătindu-se de rânduiala iernatului, astupând găurile, căpăcind fagurii. Copiii plângeau lihniti, cu ochii la șiroaiele de miere prelinsă... Bulzul de ceară veche se sfârșise și nu mai erau lumânări pentru biserică. Și iarna da semne întetite că are să vină cu toată neîndurarea.

Văduva se gândi iar la preot, să-l cheme pentru un sfat, pentru o sfeștanie. Dar își luă seama. Iar n-ar fi înțeles-o.

Într-o seară căzu, hotărâtă, la icoana Maicii Domnului și se rugă, luându-și asupra-și întreg păcatul. A doua zi începu, singură, retezatul prisăcii. Când desfăcu capacul celui dintâi stup, se așteptă s-o împroaște trăsnetele iadului, sau măcar mierea să miroasă a pucioasă. Dar nimic altceva decât ochiuri limpezi, pline de cleiul cu mireasmă desfătă... Deodată, mâinile ei, uimite, încremeniră. În inima fagurelui se pitula o zidire cu totul deosebită de rostul și alcătuirea dimprejur. Sta acolo, zămislit din ceară albă ca zăpada, un sâmbure de chivot mărunț, aidoma cu o bisericuță mică numai cât o lacrimă, dar atât de amănunțit și desăvârșit lucrată, că nu-i lipsea nimic, uși, ferestre, turlă, pridvor, din câte se cuvin unui sfânt lăcaș. Și înlăuntrul chivotului, prin ușițele date în lături, se zărea sprijinită pe un fir de picioruș o țintișoară luminoasă, pristolul pe care odihnea un potir, mic cât o scânteie, unde strălucea păstrat stropul de împărtășanie scuipat de ea... De jur împrejurul chivotului, de cele patru laturi, se înțesau niște chilioare, închipuind o mănăstire pitică, de ceară, unde, rânduie de pază, slujeau o seamă de albine anume închinat.

Femeia, cuprinsă de o înfricoșată bucurie, alergă din stup în stup și-i deschise pâlپând de spaimă. În miezul fiecăruia străjuia strălucitul chivot, cu sfânta cuminecătură în boaba potirului, împrejmuit de chiliile schitului de ceară. Îndată, mințile ei zbuciumate se luminară și pacea coborî peste ea. Pricepu că se întâmplase ceva dincolo de pricepere... Dar ea nu destăinuie nimănui minunea.

Nici chiar preotului, la spovedanie. Pentru ce încredințarea că potirul fusese gol și că ea băuse numai închipuire?... Dacă Dumnezeu nu voise să deschidă slujitorului său înțelegerea, atunci când, sfârămată, i se mărturisise, poate acum ar fi săvârșit un păcat descoperindu-i ceea ce se cerea acoperit. Și nu-și deschise gura, care păstră toată viața aromele împărtășaniei furate.

SEZON MORT.

NE SĂTURASEM DE POVEȘTI vânătorești în care vitejia fiecăruia dintre povestitori întrecea cu mult isprăvile legendarilor eroi cinegeți și ca de obicei tot nu se mai sfârșea.

— Da' altceva nu mai știți? ne întrerupse un nou-sosit în cercul nostru.

— Altceva? Ce?

— Mă rog, dumneavoastră, vânătorilor, când nu vânați nu vi se întâmplă nimic? tăcu el dulce.

Ne priveam uimiți. Și asta e una. Ce alte întâmplări ar mai putea fi pe lume afară de cele în care intră iepuri, lupi, urși, mistreți și cerbi?

— Dumneavoastră nu aveți sezon mort? ne hărțui fără milă tulburătorul.

Toți pleoștirăm capetele la amintirea acelei morți sezoniere prin care trece viața vânătorului: opreliștea vânatului.

— Să vă istorisesc eu o – cum să-i spun? – o pățanie. Nu propriu-zis a mea, a unui prieten, ridică brusc mânușa zvârlită doctorul X..., medic și poet în orele libere, de care avea, slavă Domnului, berechet... Numai un îndrăgostit despărțit de iubita lui, începu el, e capabil să înțeleagă stările în care se zbate adevăratul vânător în sezonul mort, cum îi place dumnealui să-i spuie. Că nu mai simte gustul vieții și tot ce bea și mănâncă parcă pune alături, e nimic, pe lângă chinurile morale îndurate tot timpul cât nenorocitul străbate această Sahară nemilostivă: oprirea vânatului.

Printr-un astfel de deșert treceam și eu acum câțiva ani pe-o vară toridă, în Bucureștii pustii. Nu știu cum se făcuse că rămăsesem singur, fără nici o invitație, fără nici un aranjament. Mă morfoleam între zile insipide și nopți fără somn, cu buzunarele jiletcii pline de veronall³, și nu-mi găseam astâmpăr.

Generalul B..., care altădată mă lua cu mașina și ne mai ostoiam dorul de vânat cutrierând pădurile în jurul capitalei sau inspectând locurile de vânătoare arendate spre Obilești, adică mâncând cotoare de jindul fragilor, plecase în streinătate. Și ștrandul, cu aleile lui de platani și dâmburile acoperite cu verdeață era desființat. Aneful, cu sările și curtea de tragere, în reparație. Baraca de ochii, cu deviza „Exersați ochiul și mâna pentru patria română”, unde ne treceam multe după-amiezi scoțând mireasa pitită după culise, spărgând lulelele din gura moșului ori dând drumul morii, ca de acolo să pornim cu amurgul în spate spre „Carul cu bere”, pierise de pe maidanul din colțul fostei Prefecturi de Ilfov și nu-i mai dam de urmă. Moșii erau închiși.

Deznădăjduit, am alergat la o veche instalație cu lansare mecanică de talere și porumbei de lut, așezată într-o coastă a pădurii Băneasa. Scrâșneam din dinți altădată când amatorii se întreceau să ia dublete, blidele nevinovate ce icneau negre deasupra șandramalei, zvâcnite de cele două brațe ale resortului manipulat de umilul servitor dinlăuntru. Nu puteam suferi să stau mai mult de un ceas. Și asta de hatârul amicilor. Mi se părea că toate hârburile sparte acolo în cer se năruiesc în capul meu și fugeam ocărând comedia botezată „pavilion”... Acum aș fi stat și o zi întreagă. Dar mașinăriile se stricaseră și magazia zăcea ca o moară părăsită. Cluburile luaseră vacanță. Joc de cărți nu

găseam nicăieri. Toate codanele, despărțitele și văduvele erau pornite, după noroc, la munte ori la mare. Mă topeam de spleen.

Tocmai încercam, cum spun franțuzii, un avant-goût de sinucidere, plecat pe balustrada unuia din podurile de peste Dâmbovița secată, când cineva mă zgudui de umeri.

— Ce faci aici? Nu simți ce duhoare vine de dedesubt?

Era amicul Charles, dintr-un vechi neam de francezi așezați de mult în țară, care mă târî câțiva pași din zona rău duhnitoare, înainte de a mai deschide gura.

Îl priveam aiurit.

— Spune, ce faci?

Dădui nesimțitor din umeri.

Prietenul căută cu îngrijorare în ochii mei și pricepu.

— Ești liber?

— Da.

— Hai cu mine. Se uită la ceas: Acum e unsprezece și jumătate. La unu fără un minut pleacă trenul. Ia o valiză și câteva lucruri trebuitoare, nu uita pasta de dinți, și vino la gară. La unu fără un sfert să fii pe peron, la acceleratul de Ploiești. Bilete scot eu.

Și, ca într-un vis, m-am trezit chiar în după-amiaza aceea într-o gară mică, după ce am trecut duduind podul peste Ialomița. Acolo ne aștepta o brișcă. Cu ea am străbătut în tăcăneala cailor pe liniștite drumuri de țară, cu praful de trei palme, câteva sate albe, înmormântate în tăcere. Am trecut Ialomița înapoi, prin vâd, și am intrat în baia de răcoare a pădurii.

Prietenul, tăcut de felul lui, n-a scos tot timpul nici un cuvânt, m-a îngăduit să-mi vii singur și-nceț în fire. Nici eu nu l-am întrebat unde mergem, ce-o să facem. M-am lăsat luat ca de-o apă.

După un drum delicios, pe-o cale așternută cu catifea de umbrele copacilor, am sosit spre seară în fața unui luminiș, la capătul aleii ce slujea așezarea prietenului împrejmuită cu sârmă ghimpată.

Ne-a primit o slugă morocănoasă, Simion. Amicul m-a lăsat și a plecat în latura stânga, unde l-a întâmpinat o larmă de piuituri, cloncăte și fâlfăieturi. S-a întors însă curând la mine, care stăm încă, uluit de hurducătură și aerul tare, în mijlocul curții, și m-a împins într-un bordei, unde după ce am coborât trei trepte am eșuat ca o barcă ce ar fi luat apă.

M-a îndemnat apoi la o friptură rece și la un pahar de vin bun, mi-a pus după asta periuța de dinți în mână și mi-a arătat într-un ungher ligheanul de tablă cu cana de apă alături. Cât m-am spălat, a desfăcut un pat de campanie, a întins pe el un cearșaf, a trântit o pătură și a ieșit afară. M-am culcat, și până dimineața n-am mai știut de mine.

M-am trezit într-o larmă necunoscută. Când am scos capul din bordei, Charles umbla prin curte, luat cu asalt de o oaste întreagă de puișori, pui, puiendri, găini, cloști, cocoșei și cocoși, care se țineau după el cu tot soiul de puieli, chirăituri, cloncănituri, cotcodăceli și cucuriguri, sărindu-i în cap,

cocoțându-i-se pe umeri, ciugulindu-l de pantofi, ciupindu-l de picioare, trăgându-l de pantaloni, hărțuindu-i mâinile pline.

Era o unduire vie de sute de culori de tot felul. Un alai împărătesc de fulgi, pene, aripi, penaje și cozi care de care mai învoalte, mai răsfirate, mai încovoiate sau mai trufașe. Licăreau pretutindeni aurul și azurul, verdele și albastrul paradisiac, roșul și ruginiul tomnatec, într-un amestec frenetic.

— Ei, ce zici? mă întâmpină Charles venind spre mine.

Îndată fui și eu împresurat de valul cotropitor al sumedeniei de vietăți dezlănțuite asupra noastră. Atunci îmi dădui seama că erau fazani, sute de fazani și fâzânițe de toate neamurile, de toate vârstele și mărimile, de toate nuanțele, bătându-se, fugărindu-se, împreunându-se, hârjonindu-se la picioarele noastre, alături de cloștile și de puii de găină cu care crescuseră împreună, toți cerând hrană de la prietenul care, ca un zeu, cu gesturi largi, le zvârlea semințele. Am priceput. Mă aflu într-o fazanărie, așezată în inima pădurii, și m-am bucurat că un copil. Prietenul îmi zâmbea. După ce mai potoli puița, trecu vasul slugii, și ieșirăm din roata turbulentă a orătăniilor, care începeau să se aleagă după soiuri și simpatii, îndreptându-se către volierele deschise – puietul, sub oblăduirea destoinică de sergent-major a cloștilor, fazanii adulți bătând aerul cu zborul lor gras și pământesc.

— Vezi, îmi spuse amicul. Toate vietățile astea trebuiesc ocrotite, apărate, zi noapte. Altfel, pier până la una, numai în mai puțin de-o săptămână. De pretutindeni și în orice clipă dușmani lacomi, văzuți și nevăzuți, le pândesc.

Se vede că am făcut un gest ori am schițat un zâmbet de neîncredere, precum că exagerează.

— Nu, nu, făcu el. Nu glumesc. Aici vânătorearea nu e oprită nici o secundă și nu se sfârșește niciodată. E o întrecere între jivinele răufăcătoare și moartea cu care le întâmpinăm, încât, oricât de harnici am fi noi, aproape că nu izbutim să ținem cumpăna.

Spunând asta, puse pușca, pe care n-o băgasem de seamă, la ochi și doborî o coțofană ce se lăsase cu repejune într-un plop din apropiere.

De atunci a început pentru mine o nouă viață vânătorească. În adevăr mărunță, ticăită, lipsită de glorie și peripeții, dar nu de farmec, nici de neprevăzut.

Crescătorii asta de fazani din mijlocul pădurii exercita o vrajă uriașă până la mari depărtări. Jungla toată clocotea înnebunită din pricina ei. Undele și emanațiile atâtor vietăți se amplificau și dădeau de veste tuturor răpitoarelor până-n afundul bugetelor și în creștetul tărilor văzduhului. Ațâțate, ele pluteau, zburau, alergau, se furișau, se strecurau, se târau prin toate vămile, peste toate stavilele, pe sub toate piedicile, până aici, după prada râvnită. Colosalul focar de viață fragedă și gustoasă aprins de prietenul meu deschidea poftele și chema neconținut, cu vibrațiile profunde, toate gurile și pânțele hulpave să se înfrupte din el. Răscolite, rânduri-rânduri, năvăleau la ceasuri regulate, și trebuia să le așteptăm și să le ținem piept fiecăruia după șartul cuvenit.

Dimineăta, din zori, se iveau coțofenele, cu piepții albi și nevinovați. Deși se tăiaseră copacii din preajmă ca să nu mai aibă unde se ascunde, găseau totuși chip să se apropie. Pândeau din toate colțurile, aciuat pe sub toate ramurile, de pe garduri, din văzduh. Nu le speriau nici momăile înfipite în prăjini, nici tocăliile duruite de vânturi, nici ulii răstigniți pe stinghiile înălțate în aer. Când nu puteau altfel, se lăsau nerușinate și dau chiorâș iama în cârdul de pui. Eram nevoiți să le ochim cu mare băgare de seamă, ca să nu lovim cloștile. După ce le doboram, le tăiam gheara dreaptă, pe care o spânzuram trofeu, alături de celelalte înșirate pe sârmă. Într-o singură lună se strânseseră 137 de cângi.

Apoi soseau repede hereții și numaidecât după ei șoimii închiondorați, urmați de ulii negri sau pestriți, care se roteau deasupra luminișului în cercuri din ce în ce mai strânse și mai apropiate. Deodată, unul plonja ca o nălucă, fulgerat din zbor de armele noastre. Dacă era numai aripat, ne încăiera cu ghearele și abia ne scoteam mâinile din cângile lui fioroase. Acestora le țineam răboj aparte. Optzeci și trei de picioare solzite cu galben, cu vânăt sau cu albastru spânzurau la locul de cinste. Ne părea rău de corbii viteji, acești câini de vânătoare ai văzduhului. În loc să-i ucidem, am fi fost bucuroși să-i domesticim și să ni-i facem, ca-n evul mediu, prețioase ajutoare cinegetice. Dar cine putea sta de asta!

La amiază ne dau ocol găile cu aripi zimțate, hultani semeți, pajure heraldice și vulturii cei mari, rotitori în slava cerului, asmuțiți din cine știe ce depărtări de miroasele adulmecate de simțurile lor extraordinare. Acvile ne spionau din afundurile seninului. Dar rareori vreuna din ele se lăsa până la bătaia carabinelor.

Între timp, se șteau peste tot, țeșând acrobatic pânze de zboruri peste limanul fazanilor, stance îmbrobodite cu basmale sure, ciori hoate, gaițe clevetitoare, ghionoi ochioase și iar coțofene gulerate, toate cu ochii ațintiți asupra noastră, fără să ne slăbească o clipă din supraveghere. Căci, la drept vorbind, noi eram vânatul lor.

Pe la chindii se iscau alte rânduri de răpitoare, cărora, li se făcuse foame și primiseră înștiințări misterioase despre comoara de carne din inima junglei. Trebuia să întâmpinăm valul de asalt al cioacelor băutoare de ouă crude, care soseau smerite ca niște măicuțe, al vindereilor sprijiniți pe vânt, al hereților fulgeratici.

Eram nevoiți să mânăm devreme la culcare în volierele înalte cârdurile de fazani, căci acum începeau să iasă din scorburi ciuvicile cobitoare, cucuvăile holbate, bufnițele cu moațe atârinate de ureche, toate lacome de pui fragezi și mult mai greu de răpus în jocul de umbre ce urma amurgurilor.

De acum se pornea alt război, cu lumea beznelor și forfota întunericului: jigadini stârnite de intensul farmec răspândit din vulcanul de viață adormit sub paza sârmelor. Soseau liote de lighioane lihnite, jinduind cruziciuni. Vulpi cu pași de pâslă, ademenite din hățisuri, părăseau prudența și-și încercau norocul dând târcoale volierelor. Le găseam urmele și nu ne lăsam până nu le stârpeam până la al nouălea neam. Viezuri, cu ponosul de leneși, prășiți în malurile

răului, și-au lăsat blănurile pe gardurile noastre. Nevăstuici bălțate, cu mușcătura veninoasă, încercau să se mlădieze prin găurile pânzelor de fier. Dihori nerușinați scormoneau pe sub uluci. Șobolani, șoareci, guzgani, ciufi zgâiți, huhurezi hohotitori și câte alte jivini neștiute veneau, se furișau ca într-un pelerinaj la locurile sfinte, pline de ispita unor ospete fericite. Din străfundurile desigurilor se prelingeau pisici sălbatice, cu blăni fumurii dungate cu negru și capete mari, rotunde.

Am dat un război și mai aprig câinilor răzlețiți din sate, care apucau calea codrilor și tâlhăreau prin pădure prinzând iepuri și alergând fazanii cu zbor greoi. Nu ne-am odihnit până ce nu le-am stins sămânța. Oamenii țineau zi și noapte zăvozii în lanțuri și femeile închideau pisicile în odăi. Altfel, li s-ar fi stârpit sadina pentru multă vreme.

Căci pe toți și pe toate îi așteptau neadormite puștile și capcanele întinse. La toate le luam pieile sau le tăiam numai etichete ca să le zvârlim la grămadă, cum obișnuiau faraonii cu robii de război.

Stam atârnați de gura povestitorului, fascinați de verva lui, când cineva intreruse:

— Și ce făceați cu atâtea mortăciuni? Cred că mirosea acolo mai rău ca într-o zalhana...

— Lasă-l, domnule, ce interes are?... îl apostrofarăm noi.

— Are dreptate, încuviință el. A fost o problemă pe care Charles o rezolvase, pe cât de ingenios, pe atât de practic. În adevăr, hoiturile trebuiau strânse și repede îndepărtate ori îngropate. Altfel, ele sporeau nebunia pădurii exasperate. Atâtea stârvuri adunate acolo chemau la un nou asalt corbii iubitori de leșuri, ciori îndrăgite de putreziciuni, vulturi ahtiați de imputăciunile purtate de vânturi, cloncani hoitari cu spinările bătând în albăstriu.

Atunci, cum nu se mai găseau râme, ouă de furnici, nici viermuși îndestulători pentru sutele de păsări jinduite de albumină vie cu vitamine în ea, prietenul puneă să se toace carnea vânată și o da așa crudă puilor de fazani și păsărilor.

— Și o mâncau?

— O zvântau. Câteodată se înfrupta și Azor din vreun copan fript anume pentru el. Oasele erau calcinate în cuptor și pisate. Amestecate în hrana puilor, îi făcea să crească voinici. Găinilor și fâzănițelor le ajuta să facă ouăle cu coaja tare.

Uneori venea tiptil și câte un arici, tot noaptea, poftind și el un puișor. Pe el îl dibăcea, cu râvnă, numai Azor și-l lătra cu furie până ce sosea unul din noi.

Îi găseam față în față. Un ghem de ghimpi de-o parte, o labă nehotărâtă ridicată cu prudență de cealaltă. Îndată ce ne vedea, câinele își deșerta cu dezgust bășica peste vietatea ce făcea pe mortul, care nici la această supremă injurie nu se clintea, dezmințindu-și astfel legenda. Aricii țineau de resortul lui Simion, care, dintr-o sticlută, turna petrol peste ei și le da foc. Noi plecam înainte de a începe mirosul de porc pârlit.

Dar mai ales de mare folos era câinele în vânatul șerpilor, pe care-i descoperea, așa zice, cu o intuiție neasemuită. Șerpii se hrănesc, când apucă, și cu pui de pasăre, pe care-i înghit de vii. Se târau până la noi râvnitori de fofoloci plăpânzi, despre care mersese vestea, șerpi negri de pădure, șerpi verzi de livadă, vârgați cu albastru, veniți din toată lumea, care trebuiau prinși la vreme și stârpiți din rădăcină. Am colindat de multe ori pădurea, cu Azor, ca să le descoperim cuiburile și să-i ucidem pe loc, fără să le mai așteptăm vizita.

După ce-i omoram cu focuri de armă, sluga îi jupuia și îmbrăca bețe de lemn cu pielea lor. Carnea mirositoare a usturoi rămânea să se zbată multă vreme năpădită de furnici. Strânsesem astfel o impresionantă colecție de toiege în fel de fel de culori.

Până și broaștele auziseră de carnea magică crescută în pădure și râvneau la ea. Nu știam de asta și nu ne luasem măsurile. Până ce într-o zi am auzit piuituri înspăimântate. O broască mare, râioasă, apucase cu lăcomie un pui și, holbată, se căznea să-l înghită, lărgindu-și gura până la umeri și umflându-și gușa cimpoi.

Astfel, fără să vrem, crescătoria iradia ca un gigantic magnet, dar se și aținea ca o imensă capcană întinsă tuturor vietăților văzduhului, pământului și subpământului, care roiau în jurul ei ca fluturii la lumină și veneau să moară în flacăra armelor noastre.

Ce să vă mai spui! Era o colosală întrecere și bătălie, o întretăiere de pofte și lăcomii, o țesătură de cruzimi și viclenii, de atacuri, de apărare, de moarte și viață, strânse acolo pe câteva pogoane de pajiște, care m-a umplut de farmec și învățăminte cât o mie de cărți la un loc.

Cum v-am spus, sau nu v-am spus încă, la corvezi ca și la pază ne da ajutor Simion. Dar la pază mai ales câinele, Azor, asupra căruia trebuie să mă opresc și să stărui, căci el joacă un rol însemnat în întâmplarea de care abia acum îmi amintesc că trebuie să v-o povestesc.

Azor era un câine-lup splendid. Șui, cu pieptul larg, ieșit ca o carenă, cu pânțelele supt, soldurile vânjoase și coada mândră ca un trofeu, ușor sucită, cum se cuvine, spre stânga. Am încercat chiar din prima zi să-l câștig și să mi-l fac tovarăș de zburdălnicii. Dar câinele, deși tânăr numai de trei ani, m-a primit cu răceală și m-a privit oarecum de sus, parcă spunându-mi: „Fii serios, domnule”.

Am înțeles numaidecât că era un câine grav, cu caracter și foarte bine educat. Un câine nobil, cu stil, după chipul stăpânului. Nu că Charles era trufaș sau și-ar fi dat ifose. Doamne ferește! Dar te ținea oarecum la distanță cu tăcerea lui, cu rezerva lui, cu politetea ce pune în toate. Se știa de rasă și se păstra cât mai neatins. Bun prieten, însă totdeauna la rece... Ceea ce mă încânta, căci și eu sunt împotriva familiarităților chiar între cei mai buni prieteni. Riscă să degenereze. Lui Charles îi plăcea vânătoarea, singurătățile, lecturile, manierele alese. Altfel, sobru, cumpătat și echilibrat în toate. Avea un miros foarte fin, și fața lui bălaie se schimonosea când se apropia Simion cu izul lui de usturoi și de băutură. De aceea își pregătea singur mâncarea, la un

primus. Zicea că toți sunt murdari și nu primea pe nimeni să-i strângă așternuturile.

Pe nevasta lui Simion, care venea la două-trei zile să-i aducă din sat mălai, lapte sau premeneli, n-o primea în bordei. Nici nu se uita la ea. Abia o îngăduia să intre în crescătorie. Spunea că miroase, că e hoată, că-i fură ouă de fâzăniță, că i-a pierit o linguriță și un cuțit și ea i le-ar fi luat.

Numai eu am întâmpinat-o de câteva ori și am vorbit, glumind, cu ea. Pe cât de sanchiu și dugos bărbat-su, pe atât de plăcută și dezghețată era femeia, și cu mult vino-ncoa. Nu era frumoasă, sau poate ar fi fost dacă ar fi arătat mai plinuță. Dar părea slabă de nemâncare și trai rău. Avea un păr bălai care își furișa cârlionții nebunatici pe sub legătura albastră. Ochii, verzi, cu cozile lungite în sus, spre tâmpile, sub dunga sprâncenelor, ce se întindea dreaptă fără întrerupere, te priveau adânc, fără să clipească. Pelița obrazului, palidă, dar netedă pe oasele feței cu galba frumos modelată, nasul subțire, drept și gura cărnăasă, cu buzele, când râdea, răsfărânte, ceea ce-i da un farmec deosebit. Bărbia ascuțită puneă un nespun interes pe chipul ei de obicei trist.

Încolo, subțire la trup, cu mădulele gingașe și încheieturile delicate, un piept plin și rotund, picioarele cu pulpe albe și labe mici lăsausă se ghicească coapsele alungite și bine făcute. Straiele de pe ea, curate, miroseau a proaspăt și a flori de ladă. Am drămuț-o fără să știu, fără să vreau și fără s-o râvnesc. Aveam altceva la ce să mă gândesc și cu ce să mă îndeletnicesc. De la cafeaua pe care mi-o aducea în zori Charles la măsuța din dosul volierelor și până la cina din bordei, când cădeam trudit, n-aveam odihnă. Eu trăgeam pătura până peste cap, așteptând să fiu trezit dintr-un ceas într-altul. Prietenul rămânea afară să doarmă în pățul, c-un ochi mereu deschis, iepurește. Câinele, slobod, prin curte. Sluga se trântea pe-o sarică undeva, gata să sară la cea dintâi alarmă.

De altfel, Charles n-ar fi îngăduit nici o abatere de la regula schimnicească la care ne legasem. El trăia într-o castitate de pustnic. Ceea ce mi-am impus și eu îndată, fără mare jertfă. Și, cât am stat acolo, nu s-a adus măcar o dată vorba despre femei.

Câinele, vrednic de chipul și asemănarea domnului său, nu arăta nici o urmă de ușurătate, necum de necumințenie, nici o umbră de urât, nici o veleitate de hoinăreală și aventură. Toată ziua ne da semnale. Când lătra înțiglat știam că s-a lăsat undeva aproape țarca. Dacă alerga hălălăind, se rotea uliul. De bufnea înfundat, simțise dihorul. La vulpi se da în anume fel. Șerpilor le sluja, ca și aricilor, o chelfăneală aproape dureroasă. Era un animal neprețuit de mintos și înțelegător. Nu se depărta un ceas de ocolul încredințat lui.

Într-o dimineață, după ploaie, era la începutul lui august, am găsit câteva urme proaspete de vulpe împleticite în preajma crescătoriei și pe Azor liniștit. L-am pus să adulmece, l-am asmuțit pe dăra lor, dar câinele s-a mulțumit să dea din coadă și să latre vesel, ca la o veche cunoștință. N-am avut altceva de făcut decât să ne mirăm și să veghem. Câinele a stat toată ziua cu capul între labe, tângjitor. I-am pipăit botul. Nițel cam cald. Am crezut că e

bolnav și i-am dat o strachină cu lapte. Nu s-a atins de ea. Seara nu s-a arătat... L-am strigat... N-a venit. Pierise. L-am așteptat zadarnic două zile. Nu s-a ivit.

Am simțit atunci, mai ales Charles, o durere ca și cum pierdusem un frate. Eu mi-am dat cu părerea că s-a ascuns să moară undeva departe, cum fac animalele când își simt sfârșitul. Prietenul, care-l cunoștea mai bine, sta încredințat că i-ar fi murit la picioare. Alta era teama lui. Să nu se fi luat după un vânat primejdios, un lup colțos sau o altă dihanie, și să se fi rătăcit. Sau să nu i se fi întâmplat ceva și mai rău în pădure. Să-l fi împușcat un braconier.

A treia seară, pe o lună gigantică, după ce am ferecat cu lacăte fazaneria, am pornit câteștrei să cercetăm la întâmplare codrul. Era o rămășiță încă impunătoare din străvechea Vlăsie, cu stejari falnici încovoiați, învrâstată cu mult fag, frasin și ulm. Printre ei, presărați tei. Ici-colo, bungeturi nepătrunse și desişuri necălcate, cuibare de jivini stricătoare, pe care le-am cotrobăit după stârvul lui Azor.

Spre miezul nopții, ne-am oprit într-o poiană minunată și am stat acolo, cu luna în creștet, multă vreme. Într-un timp ni s-au părut câteva lătrături depărtate. Prietenul a șuierat semnalele cunoscute, la care câinele alerga nesmintit. Zadarnic. Lătrătura s-a repetat... Ne-am așezat la pândă. Luna bătea de sus de-a dreptul în capul nostru, îmbăindu-ne în magia ei amețitoare.

Târziu s-au ivit zburdând prin iarba până la brâu a poienii două fiare. Azor, hârjonindu-se nebunește cu o soață subțiratecă, sfioasă, roșcată...

— Vulpea! strigă unul din noi.

— Exact! Cu o vulpe, întări povestitorul.

— Asta nu se poate! sări ars unul din ascultători.

— Ce? întrebă doctorul.

— Căinii nu se împerechează cu vulpile niciodată.

— De ce nu? se amestecă, arțăgos, altul. Sunt împrejurări când...

— Dumneata ai auzit de împreunări între pisici și iepuri, năvăli un al patrulea. Eu...

— Imposibil, eresuri populare! răcnea cel dintâi. Un om cu scaun la cap nu poate susține așa ceva. A fost pur și simplu o cățea venită din sat.

— Asta s-o crezi dumneata, a fost vulpea! țineau morțiș adversarii.

Și s-a stârnit o încăierare de păreri pro și contra vulpe, a cărei potolire povestitorul o așteptă cu brațele încrucișate, zâmbind disprețuitor.

În sfârșit, gâlceava se liniști. Și doctorul, la îndemnul nostru, înnodă firul.

— Era o joacă aproape caraghioasă să vezi pe demnul și seriosul Azor lăsându-se pe labele dinainte, sărind, făcând fel de fel de giumbușlucuri și gudureli împrejurul vulpii, care, sălbatecă, se apăra de alintările lui.

Simion întinse pușca. Dar Charles îi dete peste mâini și i-o coborî.

— Ss... făcu el, certându-l.

Și-l trimise înapoi la crescătorie.

Omul supus se târî și plecă tiptil. Noi rămaserăm. Cu ochii lacomi, prietenul privi îndelung dragostea fiarelor, care până la urmă sfârșiră prin a se

împerechea. A fost o nuntă ca în basme. Cu luna sus, copacii ce încercuiau rariștea și noi, martori și musafiri.

Se vărsau de pretutindenii miresme ușor coapte, prevestitoare ale toamnei. Ușoare mâhniri izvorau din copacii scuturând câte-o foaie veștedă. Veneau suflări îngândurate de vânt cu răbufneli de zgomote din pădurile surde sau din satele adormite, unde numai ibovnicii vegheau. Doruri mute izvorau din ierburile mature, niciodată cosite, gătite de scuturare, și spicele lor, cu semințe rodnice, ne gâdilau obrazele cufundate în umbră. Se isca din toate un fior, un îndemn, ca un spasm către o împlinire înainte de a-ți da sfârșitul, fără care viața n-ar avea rost.

Și prietenul nu se mai sătura privind, ascultând, pipăind, mirosind, cu un surâs straniu înghețat pe gură și o lucire sălbatecă în ochi. Mi-am închipuit că se bucură de plăcerea câinelui și l-am lăsat până ce perechea s-a afundat iar în pădure. Atunci l-am trezit. Adică am încercat, dar n-am izbutit. Rămăsese ca beat și se clătina ușor. La înapoiere a vorbit, el, tăcutul, tot timpul până acasă de formidabila putere a reproducerii, marea zămislitoare a lumii; a înălțat imnuri iubirii care apropie polii și topește urile de neam și rasă, prefăcându-le, ca alchimiștii, în iubire. A pledat cauza lui Azor, de al cărui gust mai mult decât îndoielnic mă declaram nemulțumit. Și a tunat împotriva gestului slugii care ridicase arma, povestindu-mi o fabulă din Metamorfozele lui Ovidiu, cu nu știu ce tânăr pedepsit de Afrodita fiindcă despărțise cu violență doi șerpi împreunați. Abia l-am liniștit și l-am suit cu sila în pățul. A doua zi n-a mai scos o vorbă. A stat tot timpul dârz și concentrat ca un războinic în ajunul luptei. Azor se întorsese, dar sluga îl pusese în lanț, unde moțăia resemnat. Nu dormise atâtea nopți.

Pe la prânz sosi nevasta lui Simion. Charles parcă o așteptase. Cum se ivi, îi sări înainte. O rugă să intre în voliere după niște pui, o puse să-i cerceteze cuibarele, o însoți în bordei, unde îi dete să-i coasă un cearșaf sfâșiat, și la plecare merse alături de ea câțiva pași pe drum. Nu știu cum, dar toate astea mi-au amintit fără voie de gudurăturile lui Azor în preajma vulpii...

Apoi prietenul se urcă în pățul și rămase cu fața în sus până către seară, când coborî cu vestea că pleacă numaidecât la București pentru un proces de care uitase și care cădea chiar a doua zi. Zadarnic am încercat să-l înduplec să trimeată pe Simion după brișcă. Cunoștea el o potecă ce scurta calea mai mult de jumătate și-l scotea de-a dreptul prin pădure la gară, unde va fi la miezul nopții, când trece trenul. Lăsă în paza mea fazaneria. Își luă numai pușca și câteva cartușe în buzunar și se pierdu în desiş.

După ce am hrănit și am culcat păsărețul ajutat de Simion, am vrut să dau de mâncare lui Azor. Câinele trăsesse până rupsese veriga și fugise cu lanțul târâș.

Ne-a cuprins pe amândoi o ciudă ce mocnea în noi adânc din noaptea trecută și mai ales de când cu plecarea neașteptată și neînțeleasă a lui Charles. Și, fără să ne sfătuim mult, dintr-o mută înțelegere, luând carabinele, am așteptat până s-a înălțat bine luna și am pornit pe dâra lăsată de lanțul câinelui, pe care am pierdut-o curând. Vruî să mă întorc. Dar Simion ținea

morțiș să împuște vulpea. La care repede mă înduplecai și eu. Ne-am îndreptat atunci încet, cu ocoluri, căutând, către inima pădurii. Am rătăcit așa câteva ceasuri, ocolind curăturile cu luminișuri prea mari, și ne-am strecurat într-o margine de poiană, în care lumina lunii curgea ca într-un heleşteu.

Dam să ațipesc, când un foșnet ne izbi auzul. De bună seamă, o ciută. Sau poate chiar vulpea... Ciulirăm urechile și ascuțirăm privirile. De sub pleata copacilor, pășind ușor, se ivi o sălbăticiune, ba nu, o siluetă de femeie. Acum se vedea bine. Cămașa albă plutea ca o zăpadă spre mijlocul rariștei.

Din celălalt capăt, din umbră de dinapoia unui trunchi, se desprinsese o altă siluetă, o făptură omenească, alergând cu brațele întinse spre cea dimpotrivă. Era Charles. Luna îl bătea drept în obraz. Femeia îi căzu la piept. El o sărută îndelung, o înfășură cu brațele, o înhăță cu patimă, o ridică în sus ca pe o pradă și porni cu ea sub stejarul unde o așteptase și unde căzură amândoi, îmbrățișați.

Asta se petrecu în câteva clipe încremenite. Când mă întorsei, Simion, cu pușca la ochi, țintea. Abia avui timp să-i smucesc arma în sus, și descărcătura vui lung, plouând cu alice de lup copacul sub care perechea se zvârcolea.

Dar în aceeași clipă Charles sări în picioare și trase în noi. Avusesem însă vreme, c-o piedică, să trântesc pe Simion și să mă lipesc și eu de pământ. Când am ridicat ochii, am zărit femeia fugind ca o nălucă și sluga pierită de lângă mine.

Am alergat la capătul unde sta Charles, strigând să nu tragă, că sunt eu, doctorul... Rămăsese rezemat de trunchi și se uita la fumul ce ieșea încă din țeavă.

L-am luat de braț, l-am domolit și am pornit spre casă. Nu s-a împotrivit. Pe drum a aiurat tot timpul. A scos din buzunar portofelul și mi-a întins un pachet de hârtii de câte o mie, cu porunca să mă duc numaidecât în sat și să cumpăr de la Simion nevasta. Să-i dau cât mi-o cere. Apoi să plec la București, să-i târguiască un trusou întreg femeiesc, de la cămașă până la rochia de bal. Și câte năzbâtii...

Nu l-am potolit decât cu un somnifer tare și cu comprese reci pe cap, schimbate des. Cred că făcuse o – cum i-aș putea spune mai bine? – o inlunație...

— Ce-ai spus? întrebai eu.

— O inlunație... Adică fusese lovit la creier de lumina prea puternică a lunii. Așa cum alții capătă insolație, sunt persoane simțitoare la razele mult mai magnetice ale lunii...

Când s-a domolit l-am băgat în bordei, l-am întins pe pat, l-am acoperit cu pătura, am tras ușa și l-am lăsat adormit buștean. Eu i-am luat locul de caraulă în pătul. De altfel, n-am putut să dau geană în geană. Curând, un tremur verzui a început să se infiltreze ca o apă depărtată în culisele orizontului. Stelele spânzurau din ce în ce mai apropiate și mai mari. Luceafărul, cât pumnul, se înălța în răsărit să privească feeria... Luna asfințise.

Și, încetul cu încetul, întunericul se limpezea ca o soluție concentrată în care stau topite toate sărurile, până ce câteva picături de reactiv le face să se

precipite. Așa, lumea și lucrurile începeau să-și frângă ființa, să se precipite și să cază rând pe rând la fund, pe pământ, începând cu vârfurile copacilor, apoi acoperișurile volierelor, pe urmă stâlpii, îngrăditurile, bordeiul, tufișurile joase din fund...

M-am smuls deodată cu hotărâre din amăgirile ce mă cuprinseseră și am pornit aproape în goană spre sat. Am ieșit din pădure, am trecut Ialomița desculț și am alergat la casa lui Simion. Era lumină mare, și razele soarelui, încă ascuns, zburneau de dincolo de pământ ca niște spăngi uriașe de lumină.

Am bătut la poartă cu inima strânsă. A venit el de după casă. Ținea o coasă în mâini. Ne-am dat binețe, i-am plătit simbria pe trei luni înainte și i-am cerut înapoi pușca cu care plecase. A primit tăcut banii și mi-a adus arma, descărcată și de a doua țeavă. Am înghețat. L-am întrebat îngăimat despre nevastă. A strigat-o și ea a ieșit îndată cu mătura într-o mână. Când m-a văzut, m-a privit drept în ochi. Avea doar câteva vânătăi pe obraz și o pleopă mai umflată. Când să plec, m-a întâmpinat întinsă pe uluci o blană proaspătă de vulpe roșcată.

— Acolo merseseră alicele din țeava a doua, făcu unul din ascultători.

— Așa mi-am zis și eu, și am râsuflat, încuviință povestitorul. La înapoiere am trecut pe la pădurarul satului și l-am rugat să vie să ne ajute până găsim alt argat, că Simion are de muncă și nu mai poate sluji. Omul a primit bucuros și am pornit numaidecât amândoi spre crescătorie.

Când am sosit, larma și vânzoleala erau în toi. Păsările cereau în gura mare hrana. Doar că nu ne-au mâncat și pe noi. Azor se întorsese și lătra întărâtat la un uliu din văzduh. În bordei, Charles dormea.

Când s-a trezit, pe la amiază, era limpede și sănătos ca și mai înainte. Și-a văzut liniștit de treburi, cu aceeași destoinicie ca și până atunci. Nu i-a tremurat mâna și a ucis ori de câte ori a tras. Câinele s-a așezat la pază neclintită și n-a mai fugit. Am așteptat noaptea cu teamă. Charles s-a urcat în pățul, ca de obicei. A doua zi s-a coborât cel dintâi, a dat mâncare păsărilor și s-a apucat să îngrijească crescătoria.

Am stat acolo până s-a deschis vânătoarea, adică încă o săptămână și ceva, fără să schimbăm o vorbă despre cele întâmplate, ca și când nimic nu s-ar fi petrecut. Uneori îmi venea să cred că am visat.

Când s-a împlinit sorocul, ne-am despărțit tot așa de scurt și fără emoție cum ne întâlniserăm.

Și ne-am văzut din ce în ce mai rar... Am avut grijă să nu mai rămân stingher în sezon mort.

— În definitiv, cum îți explici alunecarea amicului dumitale și toată aventura din noaptea aceea? întrebă cineva.

— Nu sunt psiholog și mai puțin freudian, se scuză povestitorul. N-am căutat nici o explicație omenescului izbucnit în el și debordând peste artificialul ce-și impusese.

Că a fost pilda câinelui care îl îndemnase la mezalianța cu o țărancă disprețuită până atunci, sau influența lunii, ori prea lungă abținerea la care

se constrânsese, nu vreau să știu. Aventura lui era pentru mine firească, și orice om mai ușuratic, adică normal, ar fi săvârșit-o de la început.

Numai caracterul și ideile lui Charles au dat întorsătura ciudată pe care o luase întâmplarea foarte banală altfel.

Cu asta, amicul n-a pierdut nimic în ochii mei. Ca și Azor, care a urmat apoi să fie rece, distant și serios ca și înainte de morganatica lui căsătorie, sfârși doctorul X... povestirea.

Început 1 iunie ora 6 dimineața și sfârșit

1 iunie ora 12 noaptea 1948, București.

UN CHARACTER după Theofrast¹⁴

ÎN LEGENDA CE-ȘI FĂURISE el însuși despre sine, se spune că fusese și slab. Ba chiar gingaș. Când l-am cunoscut eu era întreg căptușit și înzăuat în grăsimi. Dar mai ales egoismul lui căpătase trei rânduri de guși și personalitatea lui înaltă ajunsese la al treilea cat de burtă... Nu știu dacă trecuse prin egoismul îngeresc al copilăriei, nu cunosc dacă străbătuse pe cel zvelt, aprins, destrămat al tinereții. Eu l-am aflat oprit în egoismul așezat și prosper al maturității. Un egoism gras, grav, masiv, solid înfipt în temelii neclintite. De pe acum monumental... Mă fascina... Ca o piramidă vie la picioarele căreia, eu, un infim turist cu gâtul întins și gura căscată, râvneam, visam. Una din cele puține – șapte – minuni ale firii. Nu era nevoie să călătoresc în pustiile Egiptului să admir; era el, aici, la îndemână, crescut, statornicit între noi de jur-împrejur, cu tot nisipul sterp ce se cuvenea. Egoismul lui avea forța sacră, teribilă a zeilor și a demonilor; mă vrăjise, mă încremenise în oroare sfântă. Ah, mai ales acel desăvârșit simț al posesiunii! Totul era al lui, de fapt, de drept, prin legea firii lui – nu pune în nici un fel hotar între ce este al său și ceea ce este al celorlalți. Nici o deosebire între al tău și al lui. Te anexa, te încorpora, te înghițea fără să aibă habar de ce săvârșește, dacă îi făcea trebuință numai o fărâmiță din tine. Întindea mâna și își lua, își însușea, storcea și apoi zvârlea orice poftea. Fără patimă, fără gând, simplu, dar cu poftă. În el era numai o formidabilă, imensă poftă, care culegea și îngrămădea în el, cu același lacom deliciu, zaharicale și dulciuri, desfătări sexuale, rafinate senzații estetice, cele mai gustoase prospături culturale. Creierul lui era alt organ supus, tot un pântec, destinat să-i sature apetiturile intelectuale.

Capacitatea de întindere și cuprindere a egoismului său n-are un capăt, nici sfârșit. Cu el nu rupeai, nu isprăveai niciodată. Uitat ani și ani, ca o batistă mototolită în buzunar, să fi avut numai o cât de mică nevoie te căuta și te scotea să-și sufle nasul.

Ținuse șase neveste... Câteșișase se spulberaseră pe rând în lume, părăsite, neștiute, singure, în mizerii. El hăpătea pe cea de-a șaptea. Dar dacă întâlnea una din cele vechi, egoismul lui se înduioșa până la o îmbrățișare grasă, ceea ce îi pricinuia o plăcută gâdilare. Cumpăra atunci un pachet de ciocolată, rupea, îi da ei un baton și pe celelalte cinci le mânca el. Chiar dacă câteșișase femeile i-ar fi ieșit în același ceas, întâmplător, în drum, ar fi mâncat

bucuros cu ele șase pachete, bineînțeles păstrând nesmintit proporția de batoane.

În privința asta avea măiestrii și virtuozități care mă sileau să-l admir cu stupoare: i se părea că simte un vag junghi? A doua nevastă, smulsă ca o păsărică din cuib de privirea magnetică a șarpelui (în împrejurarea de față, înlocuită cu soneria insistentă a telefonului), alerga să-i pună ventuze, muștar, cataplasme.

Se zgâria cu mașina de ras, se rănea cu foarfecele la unghia încarnată a degetului mare de la piciorul stâng? A patra, aciuiată la „Crucea roșie”, da fuga cu tot materialul trebuitor să-l panseze.

Avea nevoie de o carte, de o traducere, de un citat? Cea dintâi, scormonită și trasă dintre culisele teatrului unde o oploșise, venea ca o fantomă, la inexorabila chemare a magului.

Arderile de tot ale devotamentelor se urcau până la el ca fumul jertfelor la nasul idolului impasibil. Prietene de o zi aruncate la coș, amante de o noapte lepădate odată cu prezervativul respectiv, chelnerițe ce-l slujeau la birt, gustate și date înapoi la bucătărie, vânzătoare de cărți de prin librării răsfățate o clipă și trântite la loc în raft, la porunca egoismului său irezistibil se sculau ca din morți și veneau să-l slujească pentru un moft, pentru un fleac, pentru o toană.

Într-o neconținută, extatică admirație, nu mai mă înduram să-l privesc, studiindu-l cu toată fervoarea. Pentru mine, el era modelul, arhetipul... Și mă căzneau, mă ingeniam să-l prind măcar cât de slab și palid într-o întâmplare, într-o povestire, ca un roman care să-i pună în toată lumina somitățile lui de genial egoist.

Și nu găseam nimic. El nu îndurase dureri, n-avea drame, nu suferise tragedii, nenorociri, fericiri, nu știa de soartă, slăbiciune, cădere... Prin cuirasa egoismului nu pătrundea nimic. Aluneca tot.

E drept că și el, ca și oricare total egoist, pătimea de o uriașă constipație. Egoismul lui avar nu se îndura să dea afară nimic din ceea ce apuca: creierul lui doldora de lecturi, ca și mațele ghiftuite de bunătați. Dar din astea nu [se] putea înjgheba un roman, nici o nuvelă cumsecade. El și le rezolva singur, lunar, cu un purgativ, cu o splendidă conferință ori articolaș. Ce aș mai fi putut face eu?

Avea o singură găurică la platoșă, pe unde m-aș fi putut strecura la sacrosancta-i piele. Un singur clenci, de care l-aș fi apucat: Dumnezeu.

El, care privea de sus toată creația – fără considerație și nici desconsiderație, ci o îngloba în el ca pe o mâncare, se purta cu Dumnezeu, ca, aș zice, cu un partener – cu mânuși fine. De la egal la egal. Fățîș, chiar cu oarecare condescendență, deși el însuși se socotea un sfânt... nu se botezase de la sine, cu toată autoritatea, anticipând asupra hotărârii sinoadelor – sfântul?

Ei bine! El, care nu se ducea la casele altora decât poftit la ospete, intra în locașul Domnului neinvitat, bine înțeles tot cu aceeași călcătură, rară, apăsată, ca pe stradă, cu același pas îngâmfat, fără sfială, cu aceeași legănare levantină de pașă cu trei tuiuri ale dinapoiului, tot cu capul sus, pieptul înainte, privirea cutezătoare, strecurată printre pleoapele strânse ușor arogant

în dosul ochelarilor reprezentativi, cum intră în cafenele sau în biroul lui de mare dregător.

Dar, oricum, în casa Domnului făcea o sută de mari cruci, privind în cerul boltei, să-l vadă gazda și să-i înnumere lumânările închinat tacticos de câte trei ori și aprinse la fiecare icoană.

Atunci făcea cu stăpânul locului înțelegerea reînnoită des... însă donnant-donnant: îl ruga ceva, plătea un pomelnic, îl angaja, încheia pactul trăgând ca niște iscălituri peste piept alte cruci și ieșea, uitându-l și uitându-și angajamentul. Celălalt, bun din fire, nu-l trăda, îl primea, îl suferea, îl ajuta, zâmbind la toate uimirile și nedumeririle rele. Cred că-i plăcea și acestuia, ca un antipod dialectic al universalului său altruism. Așa că m-am lipsit să pun, cum mă gândeam, egoismul lui – un dumnezeu – în conflict închipuit cu un adversar demn de el, cu Dumnezeu adevărat. Și să scriu apoi peripețiile acestei drame, în care aș fi desfășurat toate ascuțimile, profunzimile, avânturile, înălțimile, vâltorile, strategiile, capcanele, coturile, chichițele egoismului său la trântă cu divinul Adversar.

Mi-a fost frică să mă vâr între două pietre de moară, amândouă tari, și m-am lipsit. Am auzit însă că marele meu amic a început să și-l scrie singur, lămurind diavoleasca-i sfințenie, pentru posteritate.

Încât, de totdeauna și astăzi, totul i se îndeplinește, regulat, egal, cu exactitate. Regi, președinți, miniștri, înalți dregători sunt unelte care se cuvine să-i ude, să-i sape, să-i gunoiască, să-i cultive nemaîntâlnitu-i, extraordinaru-i egoism, punându-i la îndemână toate înlesnirile: salarii, pensii, palate, vilegiaturi prielnice, ca acest supraomenesc egoism să se dezvolte slobod.

Așa că neavând motivul unei snoave, măcar al unei anecdote, cel puțin al unei istorioare de care să mă agăț – sâmbure al unei fabulații unde să-l prind, să-l cuprind și cu pana înmuiată în culorile lui vii să scriu o viață ilustră peste toate veacurile, dincolo de Plutarh – am înjghebat acest sarbăd, spălăcit portret în alb și negru. Poate chiar în prea mult alb și-i cer iertare.

Miercuri, 4 iunie 1958

VACA BLESTEMATĂ.

ÎNTINSELE DOMENII ALE PRINȚULUI, cu uriașii lor codri, pânza neîntreruptă din tivul dealurilor și până-n ponoarele munților, nu aveau pădurar mai harnic și mai priceput ca Breb.

Aprig și neadormit, el veghea cu strășnicie peste multele lui mii de supuși, copacii, pe care-i cunoștea ins cu ins și-i ocrotea cu milă, de la ulmul tânjitor de oftică, până la bradul podidit de mușița bărboasă a coniferelor.

Neam de neamul lor, Brebii fuseseră pândari de păduri și, odinioară, vestiți crescători de brebi. Brebul de acum, deși tânăr, se arăta vrednicul lor urmaș; cârmuia verdea-i împărăție cu dragoste și dreptate.

Acolo unde se ivera el, parc-ar fi avut un legământ: furii de lemne piereau și încetau stricăciunile. Sălbăticiunile erau vămuite de puști străine și vânătorii de mână stângă intrau în pământ.

Și nu era om rău sau înfricoșat. Atât numai că credea în tot ce făcea. În lucrul mâinilor lui își trecea chiar puterile sufletului său vrednic.

Știa de pildă nu numai pe soi, dar chiar pe număr vietățile mari și mici din cuprinsul ce i se încredințase. Atâți urși, atâți lupi băștinași și atâția venetici; câte lupoaice fătătoare; toată mișuna de mistreți cu godacii lor, pe fiecare încotro merge, unde se adapă, în ce colț se adăpostește. Cerbii îl adulmecau de departe și ciutele îl pândeau cu boturile întinse, când el, ca unor zei păduratici, le aducea prinoase, iarna, la răstoace, poloage de fân proaspăt și le presăra vara cărările cu tainici bolovani de sare.

Dar vrednicia și numele bun își au pe lume și partea lor rea. Oriunde se iveau o greutate, se dovedea o pagubă, oriunde treburile se încurcau, îl trimeteau pe Breb. Și lucrurile trebuia să le îndrepte el. Breb încăleca și pleca fără măcar să se uite la ce lăsa înapoi. Așa îl sâcâiau de colo până colo, pe întinsul a patruzeci de mii de hectare de codri cu douăzeci și unu de sate țiitoare de ele.

Năpristan îl luau de acasă, de la nevastă și gospodărie și-l surghiuneau cu săptămânile pe coclauri streine, unde cu judecata lui trebuia să împace iarăși pe oameni, cu firea, cu copacii și cu fiarele și să așeze între ei liniștea și înțelegerea.

Și în timp ce el, departe, își bătea capul cu răii și neînțelegătorii, pe meleagurile lui se iveau nelegiuirile. La întoarcere, găsea sadinile călcate, copacii abătuti, vânatul speriat și copcile limpezi împruținate de păstrăvi.

Odată însă și-a găsit tulburată chiar gospodăria, care era de frunte.

Breb își avea cantonul afară mult din sat, pe un tăpșan întins la poalele pădurii. Casa fusese clădită de administrația moșiei, cu belșug de odăi. În curtea cu uluci cătrânite se înălțau grajduri încăpătoare, pline de vite, cotețe cu păsări, hambare doldora, șuri, fântână sistematică și șoseluțe pietruite până-n prag. De jur împrejur, zece hectare de pământ negru, moșie dată lui Breb, coborau lin până-n apa Neagrei.

Cum să nu pizmuiască lumea atât duium de avere? Fără să judece că numai munca și destoinicia lui Breb o strânsese.

Îl ajutase mult și nevastă-sa, Domnica. Dar acum a găsit-o la pat, unde o ținea o lungă lehuzie. Sluga fugise. De copii abia vedea fata cea mare, o copilă de opt ani. Un cal șchiopase. Muriseră două oi. Fânul se trecea necosit. Apele înecaseră grădinița cu zarzavat de pe malul Neagrei. Dar dintre multele pagube, cea care-l durea mai mult era boala Dumanei, vaca de rasă nobilă, fala gospodăriei lui.

Până acum câțiva ani Breb era sigur că din tot ce i-a dat Dumnezeu, nevasta îi este mai scumpă și mai dragă pe lume. Acum, când sita se mai învechise, dacă s-ar fi socotit bine în sufletul lui, nu se știe dacă n-ar fi aflat că ține mai mult la Dumana.

În adevăr, vita era nespus de frumoasă. De o pură frumusețe animală. Un exemplar de tot rar, cu capul mic, împodobit de coarnele aduse ca la lună nouă, cu ochii mari, dulci, cu priviri mătăsoase, cu grumazul mândru, cu șolduri largi și trupul falnic, unduios la mers ca o navă elegantă, albă cu portocaliu, parcă ar fi fost zugrăvită de un meșter. Iar ugerul, visterie a laptelui, cu străvezeli trandafirii, se legăna umflat de bunătați ca o căldare de argint.

La întoarcere, pădurarul găsisese și nevasta și vaca bolnave.

Nevasta că nevasta, au s-o tămăduiască babele. Dar de vacă nu se mângâia deloc. Vita își schimbase firea. Se făcuse rea, neascultătoare, da cu piciorul, împungea copiii, nu mai suferea să fie mulsă. Și mai ales nu mai da lapte, fără să fie timpul să înțarce. Îl ascundea. Ținea laptele pitit în ea, acolo în tainele pântecelui, de unde nu-i da drumul. Îl păstra cu viclenii fiziologice, cum știi vitele să-l păstreze, pentru viței, pe care-i alăptează cu belșug, după ce stăpânului i-au dat la mulsoare numai o bărdacă.

Dar Dumana pentru cine-și mai păstra laptele? Că nu mai avea vițel. Și totuși, în loc să dea ca altădată vadra de lapte la mulsoare, acum cu mare chin se-ndura să lase în vas preț de o strachină.

Pădurarul se pricepea la vite. Dar vaca neastâmpărată nu se lăsa pipăită. O cercetă despre mâncare. Mânca tot așa de bine ca și înainte. N-o mai putea însă ține cu nici un chip acasă, în curte. Toată ziua umbla prin pădure, hoinară. Cu greu o aduceau copiii seara. Dimineața făcea ce făcea și fugea iar. Nu se știa unde. Razna prin codri. Se mirau cu toții că n-au mâncat-o lupii. Poate numai fiindcă o cunoșteau și ei că e a lui Breb.

— Să știi, bărbate, că vaca noastră e vrăjită, și-a dat cu părerea Domnica. I-au luat pizmașii mana laptelui. Trebuie să chemăm să-i desfacă farmecele.

Și baba Safta i-a descântat trei zile la rând, a afumat-o cu fel de fel de peri, i-a pus în tărâțe buruieni închinat... Fără folos. Vaca s-a făcut și mai îndărătnică.

Altă mătușă se jura că vita, în lipsa și de dorul vițelului, a prins drag de un șarpe laur care o suge, pe furiș, în pădure. Că sunt acolo șerpi grași ca putineiu, pe care uneori vacile îi iau de suflet și-i alăptează, vrăjite de puterea magică a jigadinei.

Breb a dat din umeri și s-a dus la popă, să vie să facă sfeștanie casei și să citească moliftele pentru alungarea duhurilor.

Popa a botezat pe rând cu aghiazmă odăile, a stropit curtea, a afumat cu tămâie cotețele... Când să binecuvânteze grajdul, Dumana nicăieri. Fugise, cu toată ușa închisă! Știa să ridice veriga cu cornul și învățase să deschidă singură poarta. A căutat-o zadarnic toată ziua. Seara s-a întors de bună voie, parcă mai ostenită, mai lăncedă și mai nesupusă.

Breb a lăsat toate treburile baltă, și-a încordat puterile istețimii și s-a așezat pe pândă. A încuiat seara vita în grajdul ferecat cu lacăte și a dat drumul câinilor din lanț. Noaptea, vita prizonieră a stat liniștită. A doua zi însă a mugit toată vremea bocănind cu coarnele în ușă și în pereți, nu s-a atins de mâncare, nici de apă, cu gâtul întins a fugă.

A doua noapte Breb a ținut-o la fel încuiată... Vaca a părut mai liniștită. Nu s-a mai auzit frământare în grajd. Dimineața câinii dormeau sătui... Stăpânul a descuiat plin de nădejde grajdul. Dumana lipsă. Pe unde putuse să iasă?

Peretele din fund al grajdului ținea loc de ulucă și de afară, către pădure. Breb l-a cercat scândură cu scândură. I s-a părut că găsește vreo patru-cinci

clătinate și bătute proaspăt la loc. S-a luminat deodată. Dar a tăcut. A luat în cercetare pajiștea din dosul curții. Nu se cunoștea nici un soi de urmă. A rătăcit apoi prin pădure, până în fundurile ei. Zadarnic. Vaca pierise cu totul. Spre seară a găsit semne de copită într-o vâlcea cu apă. Atât.

Când s-a întors acasă târziu, vaca, sosită pe altă parte, aștepta la poartă să i se deschidă. La mulsoare nu s-a îndurat să lepede din uger nici o lingură de lapte.

Breb, cu gândurile tănuite, și-a făcut socotelile. A lăsat înadins grajdul cu ușa deschisă, porțile larg desfăcute și el a plecat, când se lăsa noaptea, cu pușca în spate. A dat întâi să ia cu el un zăvod, dar s-a răzgândit. Câinele ar fi tulburat pădurea. A pornit singur, către inima pădurii, unde a mers și s-a înfundat ceasuri multe. Acolo s-a așezat într-un pisc cu vedere panoramică peste tot codrul adâncit sub el, din toate părțile, ca un imens găvan... Și a așteptat alte ceasuri.

Tot timpul, prea-plecatul codru a cercat să-i ție de urât. Și-a scos întâi toate plocadele lui de podoabă și velințele de lumină și le-a aninat de bolți, ori le-a zvârlit peste poieni... Și-a răscolit miresmele de miere sălbatecă, amestecată cu arome întrupate de zmeură și fragi... Zadarnic.

I-a trimis o căprioară care s-a apropiat îndrăzneată până i-a mirosit minteanul cu iz de trifoi atunci cosit și sta gata să-i lingă mâinile cu gust de tărâțe sărate. Breb, ca o stană, nu s-a clintit.

Pe urmele ciutei a sosit un cățelandru inimos de lup care l-a privit în ochi. Pădurarul n-a clipit și fiara s-a depărtat umilită.

S-a istețit apoi o vulpe, care-l cunoștea de mult. I-a dat târcoale de câteva ori, a schelălăit, dar nebăgată în seamă s-a dus și ea cu coada târâș... Au rămas numai iepurii, săltându-și urechile în lună, să joace perechi-perechi, până târziu, ca o ceată de copii de casă la curtea unui vodă. Breb n-a întors capul și nu și-a descrețit fruntea. Niciunul din solii pădurii nu i-a destăinuit ce se întâmpla cu Dumana.

Au trecut peste el, treaz, cele trei rânduri de zori, albi, galbeni și trandafirii... Către dimineață s-a ivit și Dumana, cotind ca o arătare strecurată printre copaci.

Breb a ochit-o. Cu ochi arși de nesomn a urmărit-o lacom încotro apucă și s-a luat repede, dar nesimțit ca o fiară, pe urmele ei. I le-a pierdut de la început. Vita și le ascundea parcă, așa cum se pricepea să-și ascundă laptele. Apoi le-a găsit și iar le-a pierdut.

Pe la prânzul mare a căzut într-o încâlcitură de bunget, pe care el, stăpânul locurilor, nu-l cunoștea și nu-l mai călcase. Acolo i se păru că aude un zgomot, ca un muget înăbușit. Breb începu să se apropie cu viclenii de fiară, când târâș, când în coate, când în vârful pașilor, ca o vulpe nesimțită de pradă. Tot nu se zărea bine ce este. Mai mult se presimțeau câteva pete albe și o ușoară fluturare, o clătinare venită de dincolo de tufișuri. În sfârșit, cu migăleli și istețimi de sălbăticiune, omul dete în lături ultimii lăstari și încremeni. Dumana ședea și aștepta înfrigurată, cu gâtul întins, cu ochii lânzezi duși pe

altă lume, cu trupul descordat, ugerul doldora și, chemătoare, mugea lung, nostalgic.

Șuietări din ce în ce mai apropiate îi răspundeau. Deși tare de înger și gata pentru orice primejdie, lui Breb îi îngheță sângele. Nu puteau fi decât șuietările șarpelui gros cât putineiu, dedulcit la laptele Dumanei. Și se făcu mușuroi la pământ.

Din tainițele codrului țâșni o făptură neașteptată. Un demon al pădurilor. Era aproape gol, cu pielea neagră. Din chipul oacheș, ochii îi albeau mari, fascinanți. Dinții în gura lărgită a zâmbet îi sclipeau ca sideful. Breb își coborî repede privirile spre picioarele arătării: nu avea copite ca diavoli cu pulpe de țap ce se adăposteau odinioară prin scorburi. Ridică iar ochii: nu purta nici coarne ca dracul cel de amiază-zi. Voinic și tânăr, cu șale puternice, aducea la înfățișare aidoma cu omul, cu un flăcău. Și-a făcut pe urmă cruce. Arătarea nu s-a ascuns.

Năluca se repezi la Dumana, o luă de gât, o îmbrățișă lung, o sărută pe ochi, pe bot și îi încolăci grumazul cu o mână. Cu cealaltă îi întinse un smoc de ierburi pe care vaca le luă cu lăcomie și îi anină de coarne o cunună împletită din flori. O mângâie apoi lung și o scărpină sub gât, pe piept.

Se lăsă și el lins de vacă pe față, pe păr. Apoi, aplecându-se sub ea, tăbărî lacom, întocmai ca un vițel, și începu să sugă cu ghiorțăituri de-a dreptul din ugerul trandafiriu.

Vaca își bolti ușor nava trupului, desfăcându-și picioarele ca să-i înlesnească suptul și întoarse capul mugind cu dragoste către sugar. Acesta se oprea din când în când și bătea cu fruntea ugerul, așa cum fac vițeii nemulțumiți. Apoi se pornea iar să sugă pe îndelete, cu opriri și legumiri.

Vaca aluneca din ce în ce într-o visare adâncă, nelămurită și totuși tresărea și întorcea iar capul nerăbdătoare.

În sfârșit, sugarul se sătură de lapte. Se ridică... Și sub ochii holbați de groază ai pădurarului, se schimbă din fiu în ibovnic. Cu mâinile-i negre începu niște mângâieri meșteșugite, lungi dezmierdări întârziate printre coapsele animalului, între pulpele cu piele subțire și gâdilitoare, cu care atâta simțurile vitei. Vaca, supusă, cu ochii leșinați, începu să-și vâlureze trupul, să-și lăbărțeze flancurile pline cu desfrânare, să mugească scurt și să gâfâie, ca o hetairă, pălită de voluptăți neîngăduite. Găliganul, ca un faun aprins el însuși ca de o scârnăvă luxură, urcat pe un buștean lângă dobitocul ieșit din fire, se pregătea, amant bestial, pentru fornicare.

Zguduitura din mintea lui Breb îi smuci deodată gândurile către o amintire. Mai văzuse făptura asta neagră. Demonul îi mai ieșise cândva în cale. Unde? Când? Deodată răsuflarea i se opri. Era unul din țigani rudari care veneau cu linguri și vase de lemn în sat și urcau până la cantonul lui. Îl cunoștea după zâmbetul mioros, după mlădierea și focul alb al ochilor.

Breb se ridică scurt în picioare. Pușca pusă la ochi își șovăi o clipă țința între țigan și Dumana.

Când tună, vaca se clătină și căzu întâi cu capul în pământ, unde stete așa câteva clipe cu coarnele înfipite în țărână. Apoi se prăvăli, și trupul, pe-o rână, bătând pripit de câteva ori din oblâncuri, acolo a rămas.

Când a doua țeavă a puștii se descărcă mânioasă, nu se mai zăreau, printre trunchiurile ce primiră nevinovate plumbii, decât umbrele unor salturi nebune, ce pieriră ca o vedenie.

Breb s-a întors târziu acasă. De întâmplarea cu vaca blestemată n-a pomenit niciodată nimic nimănui. N-a mâncat câteva zile. A zăcut de jale sau de scârbă. O silă cumplită i-a muncit multă vreme sufletul... Despre Dumana a lăsat să se creadă că au sfâșiat-o lupii... Și de lapte nu s-a mai atins în viața lui.

1947, februarie 27, joi orele 15.30-19, București.

VISCOLUL.

ERA O IARNĂ UȘOARĂ, mai ales în sud, unde pe șesul încropit grăiele se vălureau în vântul cu iz de Mediterană. Satele, amăgite, se pregăteau pentru arăturile de primăvară... Când, deodată, de cum anul scăpătă în făurar, se-ntoarse crivățul, timpul se încrâncenă și se porni pe ger cumplit. Într-o singură noapte, Dunărea, acolo unde, lătită, curge mai lină, se prinse; iar peste câteva zile zăcea întreagă ferecată în obezi, de la Orșova până la mare. Oamenii intrară, cu vitele la un loc, în bârloguri.

În schimb, fiarele și contrabandiștii începură să hălăduiască nestânjeniți. Vămile se desființaseră. Lupii și oamenii din Bulgaria treceau în haite uriașul pod de gheață al fluviului, urcând la noi după pradă. Grănicerii puțini, abia câte doi într-un post, și acestea așezate la mare depărtare unele de altele, nu mai pridideau. Contrabandele și nelegiuirile se țineau lanț. De la o vreme, orice pază se dovedi neîndestulătoare. Contrabandiștii răzbeau pe unde poșteau, se întâlneau cu tovarășii de dincoace, așteptând doar să se înnopteze, ca să încarce sarea, petrolul, benzina, zahărul ori vitele furate și le treceau dincolo. Uneori răpeau fete, jăfuiau cătune răzlețe, înlesneau fuga dezertorilor și a celor ce se ascundeau de teama pedepselor. Grănicerii bulgari, binevoitori, închideau ochii, ba încă la strâmtoare le dădeau sprijin.

Lucrurile ajunseseră departe urât, mai ales la un cot al fluviului, într-un punct numit Baba-Săracă, unde satele bulgărești roiau de contrabandiști, hoții se arătau ziua în amiaza mare și bântuiau malul nostru, îndrăznind să atace patrurile.

Așa nu mai mergea. Comandamentul de la București dădu ordine severe, îndoirea și întreirea numărului oamenilor de pază, sporirea elementelor de legătură între pichetele presărate de-a lungul graniței, cu porunci să se tragă oricând și în oricine, cu riscul oricăror incidente ce ar putea decurge.

În această împrejurare, de la compania de grăniceri din orașul G... porni într-o dimineață geroasă o secție de nouă soldați, cu un caporal și un sergent-major, sub comanda unui tânăr sublocotenent, proaspăt ieșit din școală; cu totul doisprezece oameni, bine armați și bine îmbrăcați, înzestrați pentru orice întâmplare cu toporiște, lopeți și frânghii cu care să lege hoții prinși... Fiecare își ducea la șold săculețul cu merinde și sticluța cu băutură.

În oraș începuse ninsoare. Afară, la câmp, gerul spori și numaidecât îi întâmpină crivățul, care se umfla cu putere din ce în ce mai nebună. Valea Dunării trăgea ca un uriaș horn culcat pe pământ de-a lungul țării și prin care alerga un fel de pulbere înghețată, aspră și înțepătoare, ca un nisip alb amestecat cu vârfuri de ace, stânjenind vederea și umplând ochii de alice. Viscolul, întetît, le împrășca mânios, și ele se înfîgeau în mantale, intrau în mâneci, pătrundeau prin chiotori, căutând parcă pielea caldă. Dar oamenii, voioși, cu căciulile trase peste urechi, mergeau împotriva și sporeau la drum. La început ușor, apoi din ce în ce mai greu. Curînd lumea toată se prefăcu într-un soi de vast paianjeniș alb, plin de vaere și urlete, prin care ei trebuiau să pătrunză ca să-și taie cale, opriți din loc în loc de câte o stavilă crîncenă ce li se punea o clipă proptă, apoi trecea vîjîind peste ei; era o undă imensă de vînt, tare ca un zid, repede năruit.

Cu mare anevoie, pâlcul ajunsese și se opri la Baba-Săracă, loc de întîlnire cu grupul de grăniceri ce trebuia să vie către ei din partea cealaltă. Dar aci nu găsiră pe nimeni. Se vede că ei întîrziaseră, scăpaseră ora hotărâtă, și ceilalți, îndreptățiți să nu mai aștepte, plecaseră înapoi de teamă să nu-i apuce noaptea.

Sublocotenentul se căzni să scoată ceasul și nu izbuti.

— E prînzul mare, spuse caporalul, apărîndu-și gura cu mâinile înmănușate.

— Ba e trecut mult de prînz, cărti un soldat. E dincolo de amiază.

— După ce cunoști tu, mă grozavule, îl bruftului vagmistrul¹⁵, îngrijorat să nu se descurajeze oamenii.

— După cum se strecoară lumina prin sita asta de zgrăbunțe, zise liniștit omul. Nu vedeți că ea vine acum din dreapta, dinspre miazăzi, nu din față, de la răsărit, că azi-dimineață... Curînd are să treacă, odată cu soarele, în spatele nostru...

— Ia închide-ți gura, firoscosule, că ți-o umple mazăricea. Domnule sublocotenent, se întoarse sergentul-major, eu zic să mîncăm. Pe urmă pornim mai departe. Până la postul nr. 3 mai sunt 5 kilometri. Îi facem cel mult în două ceasuri. Răspund eu...

Tănărul comandant dete din cap, și oamenii, bulgăriți între niște sălcii zbuciumate, clefetiră câțiva pezmeți găsiți prin buzunare. N-aveau chef să umble în sacii de la oblîncuri, doldora de zăpadă încălцитă în ei.

Sergentul-major Costache Negrea își privea oamenii gînditor. Pâlcul fusese dat în seama lui, vechi militar și dibaci grănicer, om matur, energic, cu cap și experiență, hârșit cu toate tainele și chichițele contrabandiștilor și mai ales bun cunoscător al meleagurilor dunărene, bătute de el în lung și lat. După liberare, cu cincisprezece ani de serviciu și pensie bunișoară, își pusese în gînd să se facă și el contrabandist. Dar în alt stil. Și era sigur că avea să ajungă departe. Om chipeș, cu trăsăturile feței largi și deschise, cu glasul sonor și hotărât, înalt și voinic, câștigă de la început simpatie și încredere. Musca ce-și lăsase în bărbie, sub buza de jos, punea un accent și mai bărbătesc pe chipul limpezit de ochii mari, căprui, cu privirile arzătoare, pline de suflet.

Sublocotenentul Viorel Petre, căruia îi întinse bidonul cu coniac, îi fusese, în împrejurarea asta, agățat mai mult decorativ, ca să se facă plăcere celor de la București și ca să deprindă oarecum și el meseria de grănicer. Toată greutatea și răspunderea de comandant al expediției apăsa numai asupra vagmistrului Costache Negrea, care știa să poruncească, se pricepea să cârmuiască și, la nevoie, să taie în carne vie.

La plecare, căpitanul l-a luat deoparte și i-a spus:

— Negrea, în tine mi-e nădejdea, ai grijă de oameni. Să fii cu ochii în patru, să nu cădeți în vreo capcană. Tu dai socoteală de toate.

— Păi, domnul sublocotenent? zâmbi el.

— Nu ne uităm noi la de-alde ăștia cu caș la gură și gândurile în stele, urmă șeful. Tot tu trebuie să ai grijă și de el. Nu uita că este nepotul colonelului: să mi-l aduci întreg nevătămat. Ba, dacă îți vine bine, trece-i pe seamă vreo ispravă. Ne punem bine cu cei de sus.

— Sublocotenente, se adresă el acestuia, să ai toată încrederea în sergentul-major, care e militar încercat, e întreg numai devotament și pricepere. Astea spuse cu tonul: tu ești un papă-lapte, să faci bine și să ascuți de vagmistru.

Tânărul puse mâna la căciulă și salută tăcut. N-avea nici o veleitate de comandant. Mergea pe cont propriu și pentru plăcerea lui. Era un băiat subțiratic, blând și plăcut la înfățișare: năltuț și bucălat, aducea a fată. Fără ambiții, visător, îndrăgostit de natură, scria neconținut versuri. În școală, un coleg îi împuiase capul cu frumusețile peisagiului dunărean, măreția amurgurilor de topaz topit, curgând pe pieptul lat al Istrului, sălbăția exotică a ostroavelor pline de flori și păsări nemaivăzute, minunile pescuitului, bălțile înstelate cu nuferi și înorate de lebede, jungla de sălcii și răchite adăpostitoare de stupii albinelor sălbatice, așa că uneori când tai un trunchi te pomenești cu mierea neagră, curgând ca din vrană... Încât toată vara sublocotenentul – și căpitanul îi înlesnise asta – o petrecuse în lotcă, bătând cotloanele și tainele malului, ca și ostroavele, după flori, pești și păsări, sub cuvânt că inspectează posturile. De multe ori îl însoțea vagmistru Negrea, care începuse să-l îndrăgească pentru purtarea lui delicată, fără ifose de superior, cu care-l umileau toți ceilalți ofițeri.

Cât s-au odihnit la Baba-Săracă, vântul și ninsoarea se schimbaseră. Nu mai improșca alică. Acum un adevărat ciclon repezea în ei, din toate părțile, fulgi mari de zăpadă, adunați cocoloașe. Zarea, de jur împrejur și deasupra, se întunecase cu posomorâre. Năvălea când crivăț, când se învărtejeau, bufnind în ei, zeci de alte vânturi din toate laturile, într-o grozavă încăierare. Totuși, porniră înainte... Mai mult băjbâiau, cu ochii închiși, cu răsuflările tăiate, cu veșmintele când lipite de ei în față, când umflate, când plesnite și întoarse peste capetele lor, din spate. De la o vreme, nu se mai cunoscă pământ, văzduh, amândouă otova. Nu se mai deosebea nimic, nici loc, nici timp, amestecate toate într-un haos urlător.

— Bu... începu sergentul-major să spuie către sublocotenent, dar un pumn greu de vânt îi astupă gura, răzbindu-l până în fundul bojecilor și-l

clătină ca o lovitură de box. Doar în gând putu să-și mai urmeze întrebarea despre busolă.

Umblau acum în bobote. Nu mai știau încotro. Uraganul, dezlănțuit cu toate mâniile lui, îi lua pe sus și-i purta fără voia lor încotro vrea. Trombe uriașe de viscol îi prindea în mijloc, îi răsucea și-i zvârlea afară ca pe niște înecați.

Câte o explozie de furtună se spărgea lângă ei, bufnitura îi asurzea cu trăsnet de canoadă și schije de vânt îi plesneau, învinețindu-le carnea, scoțându-le sângele din vinele obrazilor, stâlcindu-le plămânii sub presiunea aerului proiectat cu violență în piepturile bușite. Oamenii, asfixiați, trăgeau pe gură și nări, în loc de aer și văzduh, foloștine mari de zăpadă, intrate cu viteza proiectilelor.

Apoi viforul, parcă sleit de paroxisme, se ostoia puțin și se mulțumea să facă o horă de duhuri albe dănțuind împrejurul celor îngăduiți o clipă să se adune la un loc și să răsuflă.

Umblau, nemaștiind nici de când, nici încotro, rătăciți, încurcați într-o colosală mreajă sură de vânturi împleticite. Nu puteau vorbi unul cu altul. Când se prăvălea câte un talaz năprasnic de viscol peste ei, gata să-i zboare, se prindeau de mâini, se încolăceau peste mijloc, se îndoiau toți odată, snop, și abia așa scăpau.

Nu se gândeau să poposească. Orice oprire le-ar fi fost mormânt, noianele de zăpadă atât așteptau, ca să se oprească în ei și să-i nămețească. Dar așa, mișcându-se, tot mai izbuteau să se strecoare prin ochiurile goale ale viscolului și să scuture valurile ninsorii de pe ei.

Deodată, sergentul-major din coasta stângă a pâlcului căzu. Un iureș sălbatec îl lovise cu spăimântătorul lui catapult de vântoasă peste coșul pieptului, îi pusese piedică și-l trântise cât era de voinic. Negrea vru să strige pe sublocotenent, dar nu putu. Se gândi numai fulgerător la el, că-l lasă singur într-o cumplită cumpănă, și-l înfășură într-o ultimă sălbatecă grijă. Și nu se mai mișcă. E drept că era cel mai vârstnic dintre ei, dincolo de patruzeci de ani, dar până atunci asta nu se simțise. Sublocotenentul de lângă el își simți mâna de care-l ținea vagmistrul liberă. Pregetă să strige, încercă să se plece și să-l ridice. Ceilalți, trâmbă, îl târără după ei mai departe. Negrea rămase acolo, cu arma sub el, repede schimbat în morman de zăpadă. Sublocotenentul gândi doar un singur cuvânt, ivit în mintea lui la vederea grozavei scene: „teribil”, cu care se îndeletnici mereu de aici înainte, morfolindu-l în gură: „teribil, teribil”, clătinându-se.

Ceva mai departe, o altă gigantică icnire a orcanului izbucni din benzile albe și, ca o înfricoșătoare cataractă, îi turti, înhățându-i într-un monstruos teasc de văzduh strivitor.

Inimile, cu sângele tot gonit din toate părțile, năpădit în ele, zăboviră câteva clipe din bătaie, smucite din loc. Caporalul din partea dreaptă a grupului, izbit de tăișul unei enorme lame de taifun, n-avu timp să ducă bine mâna la piept, unde simțise o străpunsătură de cuțit fulgerată până-n vinele gâtului, și se prăbuși din picioare, fără un cuvânt. Sublocotenentul văzu, sau

simți numai, nenorocirea, nici el n-a știut bine. Se gândi la arma celui pierdut: ar fi trebuit s-o ia. Dar nu-i mai păsa. Nu-l mai interesa nici măcar haotica poezie a cataclismului. Pașii îl târau automat, odată cu ceilalți, mai departe, indiferent dacă înainte sau îndărăt.

Apoi începură să se răzlețească, nepăsători, singuri și uitați chiar de ei înșiși, în orbenia unui amurg apocaliptic, care-i înghițea unul câte unul în adâncurile gâtlejurilor lui de balaur cosmic, din care vărsa rafale de vânt veninos și înghețat. Viscolul ajunsese culmea. În încleștările lui, firea întreagă se zvârcolea cu mugetele și țipetele trâmbițelor judecății de apoi, și lumea, apucată de colosale convulsii, se zbătea într-un soi de isterie universală, posedată, călărită de toate legiunile vânturilor demoniace.

Trăiră totuși o ultimă ațătare tulbure a tuturor puterilor din ei ațintite asupra primejdiei. Ajunseră la exaltarea nefirească, unică a supremei spaime, refugiați în piscurile necunoscute ale ființei lor stoarse de ananghie. Mai aveau un pas ca să salte dincolo, în neant.

Nu visau, nu slăbeau... Se dezlâneau.

Sufletele, nu cugetele – nu mai aveau – sufletele lor se desfăceau de ei, îi păraseau lucide, ca să se ducă în alte părți, unele acasă, la cald, la părinți, altele numai într-o grădină cu flori, lăsând sleite acolo trupurile ajunse nefolositoare.

Sublocotenentul se întorcea la lotca lui însoțit de majorul Negrea, care-l călăuzea printre ostroave. Pierduți, năuciți, spulberați, din ce în ce se ștergeau... Și găsind alte alinări aiurea, tot mai moi, se lăsau pieirii.

Atunci, un glas puternic răzbătu până la ei. Răsună o comandă limpede: „Stai!”, care-i deșteptă, și din urmă se ivi și îi ajunse sergentul-major Costache Negrea. Cum a putut să se scoale și să se despotmolească, singur, sau ajutat de altcineva, nimeni nu l-a întrebat. L-au primit cu însuflețire și s-au bucurat. Înota prin nămeți voinicește, scuturând din cap și umeri, și vântul nu putea să-i facă nimic.

— Drepti!... porunci el.

Oamenii, ca prin farmec, se îndreptară și se înțepeniră.

— Strângeți rândurile!...

Și ei se buluciră, nemaiținând seamă de opintirile vijeliei. Pâcul decapitat își pusese capul la loc. Nu le păsa unde lipsise și cum răsărise; îl știau vârtos și vrednic și le era de ajuns.

Singur ofițerul se gândi că visează. Dar numaidecât își dete seama că e iar treaz, întors din aromeala când alunecase câteva clipe cu lotca.

Acum simțea și mai aprig, până la măduvă, mușcăturile gerului, bătaia cu vergele de oțel a crivățului, carnea zdrobită de sforțările și ostenelele împinse dincolo de marginile răbdării.

Nu... asta nu era moartea dulce, halucinațiile celor ce pier înghețați, plutind în viziunea unor fericiri cerești. Și își aminti de „Fetița cu chibrituri” a lui Andersen urcând din ger de-a dreptul în paradis. Pe când el, dimpotrivă, el se zbătea aici pe loc, ca și mai înainte, în cumplita realitate a uraganului de

zăpadă, în care Negrea, chemat de grija răspunderilor, intra din nou alături de ei și lupta cu urgia care se pornea iar.

— Domnule sublocotenent, zise vagmistrul scurt, vă rog să-mi treceți mie comanda. Sunteți lăsați toți în răspunderea mea.

Sublocotenentul dete învoire în gând.

— Trebuie, urmă Costache Negrea, să ne alcătuim în formație de atac, adică în unghi, ca stolul de cocori împotriva vântului; nu desfășurați, ca acum.

Ofițerul nu pricepea, majorul îl lămuri:

— Cu mine în vârf, și ceilalți așezați în rânduri, unul în spatele celuilalt, facem un fel de pană înfiptă în vifor, pe care-l străpungem. Șivoaiele vântului tăiat în două ni se scurg apoi pe lături. Ca la apărătorile puse înaintea picioarelor de poduri, încheie el.

— Caporal! strigă apoi.

Sublocotenentul, în gând sau tare – nu-și mai amintea – îi spuse că acesta căzuse sub ochii lui și n-avea să se mai ridice.

Negrea îi auzi glasul său gândul, că răspunse:

— L-am sculat eu și i-am ordonat să mă urmeze. Hei, caporal, unde întârzii? Și privi sever în urmă.

Din amarul vărsat înapoia lor, din mugitorul potop de vânt și ninsoare, se desfăcu o umbră și numaidecât caporalul Ilie Țintoi făcu drepti.

— Dezleagă frânghiile, îi porunci vagmistrul, că oamenii nu pot. Trebuie să-i ferecăm snop, la un loc.

În acest timp zăpada se bulucea în ei, clădită troian, ca să se împrăstie iar sub groaznicele bubuituri de artilerie grea ale viforului tot mai înverșunat.

— Repede, repede! porunca Negrea, descingându-se și pe el și pe alții de funiile pregătite anume pentru prizonieri.

Deodată, viscolul, uimit parcă, se opri puțin, ca să-i privească, vrăjit.

— Treceți în față, voi, Marine și Iordache, și cu mâinile-i vânjoase vagmistrul țintui locului doi vlăjgani, cei mai înalți din grup.

— Leagă-i cot la cot și peste mijloace, cât mai strâns și mai zdravăn.

Cât ai clipi, caporalul împlini porunca. Mâinile îi lucrau sprintene, degetele se mișcau îndeletnice¹⁶, fără să le pese de gerul ce amortise pe ale camarazilor.

— Vasile și Ion, la rând în spatele ăstora... Domnule sublocotenent, locul dumneavoastră este aici, între haidamacii ăștia, și vâri pe tânăr în mijlocul celui deal doilea șir.

Ofițerul simți numai forța din brațul lui Negrea, care-l muta din loc în loc. Pe el însă nu-l putu prinde și apuca: îi alunecă din pipăitul lui nimicit de ger. Cei trei inși, îndesați unul în altul, fură încătușați cot la cot și peste brâie.

Cu ceilalți cinci soldați rămași făcu un al treilea șir, așijderi înlănțuiți cu funii, între ei, pe care-l înghesui în dosul celorlalte două. Pe urmă îi împleti pe toți împreună, innodând șirurile de oameni între ele, cu frânghii petrecute acum de la soldatul din față, prin cel din mijloc, la cel din spate, încrucișate cu celelalte legături pe lat. Ca să-i alcătuie cât mai grabnic, treceau amândoi slobozi peste orice piedică, pătrundeau nestânjeniți printre cei ce, odată legați,

se îțeau prin ochiurile rețelei, se strecurau de-a dreptul ca niște năluci prin nodurile dintre trupurile ferecate, sau poate chiar prin trupuri, ostașii nu-și dau bine seama și nu se uimeau: era ceva firesc atunci, cerut de urgența deznădăjduită a împrejurării.

Oamenii stau acum prinși ca o singură vietate în ochiurile unui năvod de funii din care nimeni nu mai putea ieși, dar și niciunul nu se mai putea pierde.

De-ar fi căzut cineva, falanga îl ținea drept și-l ducea cu ea înainte. Numai toți odată ar fi putut fi doborâți, și asta era mai greu.

Totul s-a petrecut uimitor de repede, sub șarjele desperate ale viforului, care, înciudat, se pornise mai aprig.

— Eu mă așez ca bătrânul cocor în vârf, călăuză, spuse Negrea, și trecu în fața celui dintâi șir. Tu, Ilie, porunci el caporalului, treci în spate, ariergardă, în dreptul domnului sublocotenent, ca să-l aperi. În câteva ceasuri suntem îndărăt la cazarmă. Răspund eu. Cum v-am luat, așa trebuie să vă dau în primire... Înainte, marș!

Și alcătuirea asta porni în hăul orbitor și asurzitor al viscolului, ca un animal monstruos, îndârjit de cumplitele avalanșe de plesne și bătăi ce curgeau peste el din toate părțile.

Mergeau... și nu se mai sinchiseau încotro. Știau numai că acolo, în fruntea lor, cârmuiește sergentul-major Negrea, și înapoi veghează caporalul Ilie Țintoi, care trebuie să-i scoată la liman: altfel răspund.

Mergeau... și în mers adormeau. Se deșteptau în grozave detunături, fără să poată deschide ochii, umflați și sângerați de usturimile vijeliei. Moțâiau câțiva pași și iar adormeau, târându-se prin mijlocul unei enorme bătălii cu stihiiile răsturnate, care, învrăjbite, își schimbau din clipă în clipă tactica și armele.

Aci, cavalcade nechezătoare de valkirii, cu plete fuioare de viscol maturând cerul, îi străpungeau cu grindini de lănci și săgeți repezite din apus.

Aci, cohorte de arhangheli polari scăpate din infernurile Nordului îi izbeau în dos cu aripile lor de gheață flexibilă.

Când abisurile opace din față îi mitraliau, când îi șfichiuiuiau, cu șuiere înfricoșătoare, averse de cnuturi ardeiate lungi de-o poștă, sau îi retezau din dreapta tășuri de coase năprasnice, ascuțite neconținut pe arcerele crivățului scrâșnitor.

Pentru ca apoi, la un semnal de răcnet îngrozitor, să le dea asalt toate deodată la un loc. Dar cele mai cumplite erau suflurile exploziilor de nevăzute bombe încărcate cu aer lichid înghețat, care cu trăsnete îi încovoia până lângă pământ.

Lungă, chinuitoare, nemaisfârșită târșăire cu poticneli, opintiri și iar poticneli.

Dar domnul vagmistru nu îngăduia cu nici un chip cât de mic popas. Mereu de strajă în vârful formației, porunca și viscolului din față, pe care el, ca o carenă vie, îl despica vârtos cu pieptul deschis, comanda și oamenilor dinapoi.

Uneori, ghicind amorțeala, paralizia voinței ofițerului, căuta să-l trezească și să-l mângâie.

— Lasă, domnule sublocotenent, strigă el peste capul furtunii, fără să-i pese de călușul ce-i pune viscolul, acum vine primăvara. Ieșim iar cu lotca după nuferi și crini în bălți. Vă aduceți aminte de lanurile de stâneni sălbatici?

Dar bolțile curpenilor înfloriți, agățate cu zorele sălbătice, pe sub care treceam urmărind de departe lebedele? Și teii din ostrovul mierlelor? Ca mâine ne întoarcem la ele...

— Caporalul Ilie!

— Ordin.

— Cum e acolo, în spate?

— Este bine, să trăiți. Fiți fără grijă.

Glasurile lor găurind pâslele învărtejite ale furtunii se auzeau prin tot huietul oceanic al văzduhului turbat.

După câteva șovăiri și încercări, Negrea găsisese și apucase direcția ciclonului: își potrivea trâmboasa de oameni așa ca să i-o ducă vântul puțin pieziș dinapoi, ca pe o corabie fugind înaintea furtunii.

Curând, sau cu mult mai târziu – niciunul n-a știut să spuie – vagmistrul strigă:

— Am ajuns!

Se aflau între niște troiane uriașe ca niște movile de zăpadă, clădite peste ceva de dedesubt. Între ele, oarecare liniște, și larma puțin mai stăvilită.

— Casele! Intrăm în oraș... arăta bucuros călăuza. Uite și cazarma!

Adevărul era că nu se mai cunoștea decât o nămeție albă ca o căpățână de deal oblu, pe care, sus, se dau peste cap vântoasele, spulberând fumuri subțiri de zăpadă. Pereți, acoperiș, uși, strășini, tănuite, îngropate în zidăria de nea bătătorită de maiurile vijeliei, în chip de cetate înaltă.

— Ei drăcie! bodogăni vagmistrul, vorbind singur. Pe unde intrăm acum? ... Nici măcar o crăpătură în partea asta. Nămeții au astupat totul. Ilie, să-i dăm ocol și să ieșim în latura dincolo suflă crivățul.

În coasta de răsărit, adevărat, bătătura era aproape stearpă. Aci zăpada nu se putuse aciua o clipă de răul vântului furios, care nu-i da răgaz să se așeze, ci numaidecât și neconținut o sufla dincolo peste acoperișul copleșit.

— Ilie, ia lopată și desfunde colo...

Numaidecât caporalul descoperi pragul și țâșnile unei uși... Vagmistrul bocăni cu cizma în lemnul înghețat.

— După mine, băieți!

Și Negrea, săltând cu umărul fiarele întepenite, deschise... Se treziră într-o încăpere nedeslușită, întunecată.

— Desfă-i, Ilie, ca să se poată culca.

Nu-i mai deznodară, ci tăiară cu cuțitul frânghiile înghețate, despărțind doar oamenii care rămaseră cu căpătăiele și curmeiele funiilor atârinate de coate și de mijlocuri.

Față de cumpăna prin care trecuseră, aci se simțea o ușoară boare călduță. Pereții și ferestrele, căptușite pe afară cu stâneni de zăpadă groasă, îi

apărau de mâniile care-i zdrobiseră și de vacarmul ce-i înnebunise și care acum se auzea ca înfundat în depărtări.

O destindere, o dulceață, o moleșeală de copil mic pus la sânul mamei îi cuprinsese. Ochiul lor îndurerat se putea deschide măcar să clipească și să-și scuture lacrimile.

— Domnule sublocotenent, dumneavoastră așezați-vă aici lângă sobă.

Și Negrea, luându-l de subțiori, îl puse lângă o vatră albă și caldă.

— Voi, îndemnă el oamenii, lungiți-vă aici în patul ăsta lung, plin cu paie. Care nu aveți loc, treceți lângă domnul ofițer.

— Îți mulțumesc, dragă Negrea, ne-ai scăpat viața, rosti cu glas stins tânărul. Te rog culcă-te și dumneata lângă mine. Ești istovit...

— Nu pot, domnule sublocotenent. Eu și caporalul trebuie să ne întoarcem. În zăpăceală ne-am uitat armele. Ne ducem să le luăm din zăpadă unde au căzut.

Motivul i se păru sublocotenentului foarte serios, nu mai stăruia și îndată alunecă în somn adânc. Oamenii se trântiseră și căzuseră, plumb, care pe unde apucară. Nimeni nu i-a văzut când au ieșit, ușa se închisese, veriga se așeză la loc.

Peste treizeci și șase de ceasuri, când viscolul se ostoise, gospodarul Ganciu Kola din satul Beșlița, din Bulgaria, la șapte kilometri depărtare de Dunăre, îndrăzni să iasă din casă, după ce cu multă caznă izbutise s-o desfunde dintr-un gorgan de nea. Cea dintâi grijă a lui a fost să se ducă la grajd. Avea vite care flămânzeau și însetau închise acolo de trei zile încheiate. Nu băgă de seamă la început că intrarea fusese dichisită și că veriga s-a lăsat scoasă fără mare greutate. Deschise ușa. Ziua năvăli cu lumină înăuntru. Animalele îl simțiră și se mișcară, lihnite... Ganciu intră și înaintă; clipind, se opri și căscă gura: acolo, alături de vite și între picioarele lor, zăceau pe paie niște momâi înfolfite în straie de pe care încă nu se scuturase zăpada. Unii lungiți în ieslea încăpătoare. Nu se mișcară. Păreau morți. Bulgarul se sperie. La început vru să fugă, să strige... Își luă seama: cine putea să-l audă și să sară? Satul era înmormântat în nămeți. Privi mai cercetător și ascultă. Se auzea cum sforăie. Nu erau deci morți. Atunci tâlhari? Hoți de vite prinși de viscol? Ce să facă? Lucrul cel mai cuminte era să alerge la jandarmerie. Dar cum? Toate ulițele erau înfundate. Ar fi trebuit să sară din acoperiș în acoperiș până acolo.

Vitele se uitau la el și mugeau ușor... Cereau mâncare și se mirau că nu le dă. El privi și ascultă din nou. Oaspeții nepoftiți dormeau buștean, nu se prefăceau. Se hotărî să îngrijească mai întâi de dobitoace. Se strecură binișor în pod și dete jos fân, priveghind ce se întâmplă și gata s-o zbughească. Adormiții nu se clintiră. Ieși apoi și se întoarse cu căldările de apă, pe care le puse lângă ușă, ca la nevoie s-o poată încuia peste cei dinăuntru. Vitele se apropiară și se adăpară pe rând.

Ele umblau încet, grijulii să nu calce oamenii ce se odihneau printre ele... Vaca bălană, culcată în fund, nemișcată până atunci, se sculă și ea greoaie, abia ducând puiul din burtă... Omul care dormea ghemuit în ea, la cald, ca pe

o vatră, se rostogoli și se trezi. Căscă. Se întinse, deschise ochii. Era sublocotenentul. Se ridică apoi în șezut și privi curios de jur împrejur. Nu se dumirea deloc. Repede își aminti de toate. Ar fi trebuit să se găsească în odaia cea mare a cazarmii, unde-i vârâse sergentul-major. Și acum cine-i strămutase în alt loc necunoscut? Se ridică în picioare. Bulgarul nu mai așteptă, țâșni afară, trase ușa și o încuie... Apoi alergă să ia toporul, pușca... Dar îi fu teamă, prea erau mulți vrăjmași. Tot la jandarmi trebuia să răzbească.

Sublocotenentul rămase în întuneric. Dar cu încetul ochii i se obișnuiră și el prinse să zărească prin întunecimea odăii, unde se mișcau umbrele vitelor... Nu pricepea; înciudat, strigă. Nici un ostaș nu răspunse. Bâjbâi și găsi pe unul de lângă el. Îl apucă de braț și-l zgâlțâi... Dormea încă și abia îl deșteptă.

— Scoală, Iordache!

Omul se trezea greu și nu se deslușea...

— Haide, scoală-i pe toți, porunci ofițerul. Și nu se lăsă până ce nu-i trezi, unul câte unul.

Oamenii căscau, se ridicau, își trosneau oasele, se trânteau la loc, se-ntorceau pe partea cealaltă. Câtiva se treziră de-a binelea. Ofițerul izbutise să scoată lanterna și le-o puse aprinsă în ochi...

— Unde suntem noi, mă băieți? întrebă el plin de neliniște.

— În cazarmă, domnule sublocotenent, răspunseră unii.

— Asta e cazarmă? izbucni el. Voi nu vedeți? Uite, vite, iesle, bălegar. Negrea ne-a închis într-un coșar.

— Nu se poate, domnule sublocotenent. Domnul major Negrea are grijă de noi și răspunde, îl întâmpină unul aproape certându-l.

— Dacă e așa, unde-i acum? Ne-a lăsat singuri. Ne-a părăsit și el, și caporalul.

Grănicerii se uimiră. Așa era, gradații nu se găseau lângă ei.

— S-o fi dus după ajutoare, își dete cu părerea cel mai isteț. Să-i așteptăm.

— Până atunci să mâncăm ceva, că m-am upit de foame, propuse altul.

Se desfăcură deci, mai întâi, de frânghiile ce-i înfășurau încă, cotrobăiră sacii cu merinde, ronțăiră pezmeții tari ca cremenea și conservele înghețate bocnă. Gâlgăiră lung din bidoanele cu rachiu. Se ospătară bine și iar se culcară.

Numai sublocotenentul nu putea sta locului. Umbla în lung și în lat măsurând încăperea, ocoli vitele, dete cu pumnii în pereți, erau de bârne. Bătu în ușa și o zgudui, se arăta solidă și încuiată pe dinafară. Nu mai încăpea îndoială, se găseau închiși într-un staul.

Un fel de panică îl cuprinse. Ascultă cu tot ascuțișul auzului la pândă. De afară nu se mai auzea nimic. Viforul încetase. Și el vrea cu orice chip să iasă, să scape de acolo, unde simțea sigur o primejdie.

Sculă iar câțiva ostași, cu porunca să spargă ușa... Toți se împotriviră cu tărie.

— Nu se poate, d-le sublocotenent. Dăm de bucluc. Stricăm efectele statului... Trebuie să așteptăm pe domnul vagmistru Negrea. El e tatăl nostru.

La amintirea lui Negrea, ofițerul se mai liniști. Și o lungă așteptare se întinse iar peste ei, învrâstată cu somnuri adânci, apoi mâncare și iar somnuri.

Târziu, un zgomot, mai puternic decât un răcâit, la ușă, care se crăpă sfioasă, încet-încet și cu mare băgare de seamă; un ostaș scăpată strecurat înăuntru, apoi altul și altul, toți cu armele întinse. Noii-sosiți nu zăreau, veniți de la lumină, deocamdată bine, dar cei dinăuntru îi vedeau deslușit și se bucurară.

— Vedeți, domnule sublocotenent, tot la cazarmă suntem. Uite, camarazii vin să ne scoată.

— Domnule sergent-major Negrea, suntem aici! răcni voios unul din ei.

Dar Negrea nu se arată. Îi înconjură îndată un lanț de soldați muți, în uniforme verzi, cu puștile în bătaie: jandarmi bulgari.

— Coi Sțe vie? se răsti cineva dintre ei, un gradat de bună seamă, somându-i amenințător și așteptând încruntat cu degetul pe trăgaci.

Sublocotenentul nu înțelegea limba în care li se vorbea, dar pricepu îndată situația: rătăciseră și intraseră în țară streină.

— Ce spune? se adresă el oamenilor săi.

— Zice pe bulgărește că cine suntem, talmăci unul.

— Întreabă-i unde ne aflăm, porunci el.

— Căcvo tersite tuc?...

— Spuneți voi mai întâi ce căutați aici, hoților, izbucni bulgarul.

— Povestește-le cum am ajuns la ei, fără să știm și să vrem.

Dar bulgarii, încăpățânați, injurau mânioși, refuzând orice încercare de lămurire.

Soldații noștri, știindu-se nevinovați, ședeau și primeau toate, mirați, dar liniștiți. Ceea ce dădu îndrăzneală jandarmilor să-i apuce și să-i facă prizonieri, fără împotrivire. Așa e rânduiala.

A fost pricină mare de tâmbălău diplomatic și politic, chiar cu burzuluiala militărească, între cele două țări vecine. Încălcarea teritoriului bulgar de către trupe românești înarmate, cu un ofițer în frunte. Atac mișelesc împotriva jandarmilor bulgari, care, apărându-se eroic, au capturat pe inamicul îndrăzneț... etc., etc.

După o droaie de schimburi de telegrame și note, anchete, convorbiri și paraconvorbiri, conflictul s-a aplanat, prizonierii fură puși în libertate după împlinirea formalităților de rigoare și predați autorităților românești, la punctul de vamă G...

Aici alte anchete, și mai plicticoase. Povestea lor, spusă la fel, de ofițer și de fiecare soldat cercetat în parte, fu oficial primită și crezută. Ca să se dreagă înfruntarea și ca să ne luăm și noi satisfacția, grănicerii fură înălțați la rangul de eroi, brutalizați de bulgarii dușmănoși, cu care s-au purtat mai mult decât cavallerește... etc., etc.

Rămânea însă neexplicată enigma sergentului-major Negrea și a caporalului Ilie Țintoi. Unde și pentru ce dispăruseră. După ce se purtasera cu atâta pricepere și devotament.

Toți își dădeau cu părerea că dezertaseră amândoi, de teama răspunderii, și rămăseseră ascunși în Bulgaria. Semnalmente lor fură trimise tuturor autorităților polițienești de acolo.

Numai sublocotenentul Viorel Petre credea altfel și altceva. Nu spunea ce anume. Cerea însă foarte stăruitor îngăduință și soldați, ca să facă el personal niște cercetări speciale la Baba-Săracă.

Fu socotit nebun. Dar cum amenința că pleacă singur, i se făcu gustul.

Ieșise iar soarele. Pământul se ascundea sub zăbloc de zăpadă, ici afinată, colo spulberată, în unele locuri grămadită troiene, după toanele vântului și ale piedicilor ce-i stăteau în cale.

Sublocotenentul Viorel Petre cu o poteră de soldați luă în cercetare postată cu postată tot cuprinsul, împrejurul și dincolo de punctul Baba-Săracă. I se întipărise scena când căzuse sergentul-major Negrea și ținea bine minte că atunci viscolul îi bătea în urechea stângă. Se călăuzi după direcția asta, prubuluind timpul și numărând pașii, refăcuți acum din nou în amintire, de la popas înainte.

La două sute de pași dăinuia un troian mare, moșoroit peste o piedică.

— Aici! porunci el.

Lopețile descoperiră pe vagmistrul Negrea. Nu se clintise. Sta lungit cu fața în jos, cum căzuse, cu arma sub el. Soldații îl dezgrădiniră și-l curățară de zăpadă.

Ceva mai departe, sub alt morman, descoperiră pe caporal. Ilie Țintoi scăpase arma din mână dusă spre inimă... și zăcea prăbușit într-o rână, cu o grozavă suferință pe chip. Camarazii îl scuturară de ninsoare și-l așezară lângă sergentul major.

Amândouă leșurile odihneau acum alături pe un lințoliu alb, întins cât valea Dunării.

Sublocotenentul îngenunche, dar nu pentru o rugăciune. Cu mâini lacome, el descheie, pipăi și caută întâi pe Negrea, sub manta. Soldații crezură că ofițerul a înnebunit de-a binelea. Funia cu care majorul la plecare se încinsese peste tunică și cu care-l înfășurase pe el când alcătuiše în vifor falangă, funia lipsea.

Fără șovăire, sublocotenentul trecu la celălalt mort. Smuci mantaua, desfăcu în lături pulpanele țepene de ger, ca un profanator. Nici caporalul nu mai avea frânghia cu care plecase din cazarmă. Amândouă se aflau în altă parte... Ancheta găsisese și reconstituise unsprezece funii, cu care cei doi dezertori legaseră oamenii: două ale lor și nouă ale soldaților. Sublocotenentul nu luase niciuna.

Îngenuncheat asupra lor, Viorel Petre nu se mai sătura privindu-i, de astă dată pentru o altă nepipăită cercetare... vorbea cu ei, vorbe de gând, așa cum făcuse când, într-o supremă, misterioasă încordare, închegați din arzimea

dragostei și a devotamentului, ei îl ocrotiseră și-l scosese din ținuturile morții.

Luni, 31 mai și marți 1 iunie 1954 [DRUM ȘI POPAS]

I. PREGĂTIRILE.

PLOAIA ȘI VREMEA rea ce ne prigoniseră de atâtea zile parcă s-au îndurat astăzi să ne lase să pornim: asta este cea dintâi călătorie, și câte plănuisem!

Căruța e pregătită, boii, blânzi și răbdători, așteaptă rumegând. Din curte se simte în casă un zor, o grabă, s-aud foșnete de rochii, umbre repezi, glasuri ușoare se-ntreabă și își răspund.

Cu toate astea, eu nu sunt încă hotărât să merg. Am fost atât de norocoși până acum, încât liniștea asta neașteptată mi-e teamă să nu fie o cursă ce ne-o întind ploaia și vremea rea, ca să-și bată apoi și mai bine joc de noi. Și în adevăr, pe cer se rostogolesc mereu norii, ca niște clăbuci uriași de fum plumburii, greoi, fără să le pese de cioburile zvârlite de Marioara pe foc, nici de cuțitul înfipt în pământ. Mă mir că Fluturica n-a ieșit încă să-i mai... admonesteze!

În sfârșit, cineva dinăuntru strigă: gata! Și micii călători coboară treptele. Trebuie să mă hotărâsc ce fac. Alea jacta est! – cu inima-n dinți și curajul în... picioare, pornesc și eu, deocamdată în urma căruței.

II. DRUMUL.

Cu TOTUL SUNTEM NOUĂ ființe vii și un lucru neînsuflețit – adică: o căruță, doi boi și șapte oameni. Din aceștia toți, căruța nu știe încotro merge – nici n-are, de altminteri, nevoie; boii ce se târăsc, deși ar avea dreptul să știe cei dintâi, nici nu sunt măcar întrebați dacă au plăcere să ne ducă, dar să mai știe încă locul unde! Căraușul nu știe altceva decât să mâie boii... – e țăran fără știință de carte! Ceilalți călători sunt streini de partea locului și, din păcate, aparțin sexului grațios, dar... slab, așa că, chiar dacă ar cunoaște drumul ăsta nu le-ar sluji la nimic, deoarece legile societății cer ca femeile să fie întotdeauna conduse (?) de... bărbați!

Însă din cele patru ființe bărbătești, câte suntem – doi boi, căraușul și cu mine. – numai eu singur știu drumul și trebuie deci să conduc caravana. Pentru asta, cocoșat sub greutatea acestei grozave răspunderi... de maestru de ceremonii, pornesc ursuz la cincizeci de pași înaintea căruței.

În dimineța posacă de toamnă lumina se prelinge lenevoasă prin norii zdrențuiți de vânt, un vânt rece de miazănoapte – copacii, încă verzi și plini de viață, se zbat cu putere sub îmbrățișările lui înghețate; dar vântul biruie și frunzele smulse zboară.

În tot lungul drumului, la dreapta, ni se desfășoară valea Buzăului, largă și plină de aburii dimineții. Insule de sălcii și plop argintii taie din când în când cursul întortocheat al apei, dar Buzăul, liniștit și nepăsător, își vede de cale. Uneori pare că stă pe loc, strâns pe malurile joase de lut galben: atunci seamănă cu o sabie de oțel strălucitor zvârlită departe în câmpuri.

În stânga, dealuri mărunte, pline de pomi roditori, se ridică unele sub altele ca treptele unei scări uriașe, până ce se pier, departe în zarea Carpaților sinelii. Și pretutindeni, risipite pe văi și coline, sate înecate în ceață...

Eu, fără să vreau, am luat-o prea înainte – în Târcov mă abat la un han să aștept căruța, și fac tratație cu... covrigi... De aici mergem împreună – mă țin cu mâna de țepușul carului și tac.

De altfel, călătorii tac cu toții, fără să fie vreo stinghereală; dimpotrivă. Fiecăruia i se oglindește în ochi și pe chip sufletul plin, plin de lucruri pe care numai el le cunoaște. Eu, de pildă, tac și mă gândesc la ei, la acești călători, și caut să-mi închipui ce se petrece în sufletul lor. La sora mea – știu; Marioara e lesne de ghicit; în sufletul bătrânei bănuiesc că nu e nimic... poate făcea același drum în tinerețe. Dar ceilalți doi călători, unul bolnav, plin de silă, celălalt întunecat și tăcut? Toată viața li s-a strâns în ochii plini de taină, ațintiți asupra zărilor necunoscute. Ce stăpânește cu atâta putere sufletul lor?! Să fie admirația naturii? Dar ce poate să le mai spuie lor natura, această mamă vitregă și oarbă, natura care veșnic i-a trădat până acum, [dându-le] la douăzeci de ani, unuia boala, celuilalt înfrângerea!

Și îmi rămâne nepătruns sufletul tovarășilor mei de călătorie...

Ne-am apropiat de schit... Șoimii zvelți și cutezători ne taie toată vederea spre stânga; rămâne doar valea largă, pe unde privirea caută să zboare departe, tot mai departe.

III. AM AJUNS.

TOATĂ GRIJA ȘI RĂSPUNDEREA mea de maestru de ceremonii se risipește, cum s-au risipit norii și ceața de azi-dimineață. Totul se petrece așa de simplu! Suntem bine primiți, ospătați, odihniți. Acum ședem de vorbă cu maica gazdă, al cărei nume – Stavrofilia – ne încâlcește grozav limbile. E aproape tânără și tinerețea tovarășilor mei de călătorie o face aproape veselă, de o veselie tristă... Se plânge de traiul greu și sărăcăcios al mănăstirii, de iernile lungi, grele și pline de urât, pe urmă glumește voioasă.

Unul din tovarăși, o fată ciudată, se roagă de maică s-o gătească cu vestminte călugărești, și aceasta se prinde bucuroasă: culionul e așezat pe frunte, peste el – tulpanul alb... apoi, basmaua neagră. Rasa prinde de minune trupul zvelt și plin. Camilafca subțire de borangic încadrează ca o ramă îndoliată chipul alb și rotund. Toți privim uimiți: în fața noastră e tipul... prototipul călugăriței! E atâta armonie între vestmintele largi și mohorâte și înfățișarea resemnată, tristă și calmă a fetei; atâta contrast între tinerețea și frăgezimea copilei și asprimea rasei, încât fără voie îmi trece prin cap gândul că fata a fost predestinată pentru acest vestmânt, și vestmântul pentru fată!

Mi-e aproape groază, dar îmi țin cumpătul. În sfârșit, tovarășul de călătorie leapădă cernitele haine – doliul unei întregi vieți pierdute – și toți răsuflăm mai ușurați, eu am o impresie vagă de primejdie înlăturată și zâmbesc prosteste, fără să-mi dau seama. Ceva dureros însă îmi strânge inima. Ce-i lipsește acestei ființe ca să fie cu adevărat călugăriță? Doar hainele! Încolo, aceeași viață sarbădă, goală, închisă și fără bucurii. La vârsta când ceilalți sunt copii, ea poartă întreaga povară a durerii, a lipsei și a singurătății. Umilită și

îngenunchiată de soartă, are un singur tovarăș: urâtul – urâtul lănced și înăbușitor. Nu așteaptă nimic, n-o cheamă nimic! Tot ce are înalt ca simțire, ca aspirații, îi doarme în suflet într-o amorțeală vecină cu moartea...

Și mă miră atâta curaj încă, atâta calm și atâta hotărâre la dânsa. Unde să-și aibă izvorul, în alcătuirea fiziologică sau în tăria morală?!

Și ce ispite, când în jurul tău vezi atâția agățându-se de-o nădejde, deschizând brațele unei iluzii, zâmbind unei amintiri fericite... unii bucurându-se chiar de o bucurie adevărată, pe când tu n-ai decât urâtul și dezgustul!

Și totuși ceva mă oprește să o plâng, mai degrabă o pizmuiesc! E atâta seninătate, atâta noblețe în suferință! E atât de rodnică în simțiri și cugetări durerea! Suferință și durere, iată uneltele – plugul și sapa – cu care se brăzdează adânc sufletele care au să dea o scumpă și îmbelșugată recoltă, recoltă din care se hrănesc ca niște trântori toți ceilalți care n-au timp decât să-și mistuiască propriile bucurii!

E tragică măreție în soartă celor ce suferă.

IV.

AH! CONVENIENȚELE SOCIALE, nici aici, în pacea schitului, nu vor să ne slăbească din cătușele lor... Trebuie să facem vizite. Începem cu maica stareță – Olimpiada – care ne primește trufașă, cu obrazul alb de suliman, cu mâinile albe și grase de trândăvie. Stăm câteva minute într-o odaie largă, curată, îmbrăcată în scoarțe scumpe și alese. Trecem la maica Platonida, o bătrână frumoasă încă, despre al cărei trecut am aflat lucruri nu tocmai frumoase.

În răstimpuri, ne urcăm până la jumătatea Șoimului – de aici o panoramă nemăsurată se desfășoară ochilor: toți, până și cel mai puțin rafinat dintre noi, simte poezia imensității, poezia nesfârșitului, ce se pierde departe după dealurile albastre.

Ce vor fi simțind sărmanele călugărițe când privesc de aici depărtările pline de taină pentru ele, depărtările pline de farmec ce le atrage neconținut? Iar noi, obosiți de atâta zădărnici și gol, de atâta fugă a orizonturilor, privim cu pizmă schitul pașnic, ce doarme strâns ca un cătun, la picioarele noastre. Ah... veșnica năzuință spre necunoscut și neprețuirea bunurilor ce avem!

Ne coborâm din nou, tăcuți, spre cimitir, ocolim apoi schitul... Casele mari, albe, cu cerdac și stâlpi văruiți, curtea largă, plină de iarbă verde și mătăsoasă, te îndeamnă parcă să nu mai pleci. Dar noi nu putem să mai întârziem, pe noi ne așteaptă iar lumea din afară, ne cheamă destinul și datoria.

Înainte de plecare, ceilalți toți intră înăuntru. Eu rămân afară, copleșit de o tristețe neînțeleasă, tristețea unei zile aproape fericite și care aș fi vrut să nu se mai sfârșească.

E poate cea din urmă zi ce o petrec în tovărășia pribegilor călători.

V.

E SEARĂ ȘI PORNIM spre casă.

Fiecare, ca o albină, a cules din această călătorie impresiile potrivite sufletului său. Ca o albină s-a coborât când la o floare cu suc amar, când la o

floare cu suc dulce – eu m-am adăpat din potirul tuturor florilor ce am întâlnit în cale.

Aș vrea să povestesc și celorlalți ceea ce simt, dar o sfială copilărească – veșnica mea sfială – mă oprește. Vorbesc alte lucruri, streine de mine, banale: rezum ideile din o carte, recomand altele, recit, critic și mă amețesc... caut cel puțin să mă amețesc singur.

Singur înăbuș pornirile de o adâncă frământare sufletească, adâncă dar nelămurită.

Ziua de astăzi îmi va fi prietenă sau dușmană?!

Ce-mi stârnește în suflet?

MOMÂIA.

SOLDATUL IANCU FĂRÂMIȚĂ, o pocitanie spânatecă și zbârcită – cel mai mărunțel și mai pipernicit „om” din tot batalionul – se ținea toată vremea de pozne și năzdravanii. Parcă Dumnezeu, ca să-l despăgubească și să-l mângâie, pusese numai inimă voioasă și deșteptăciune în el. Și tot numai pentru deșteptăciunea lui îl luaseră „bun” când trăsese sorții – că tare se ruga să-l ia – cu toată împotrivirea doftorului, că era doar o mână de carne pe un pumn de oase, și alea moi.

De fel din părțile Slatinei, purtase vreo cinci ani coșurile pe ulițele Bucureștilor, strigând cât îl lua gura, vara zarzavat, iarna boabe și gaz. Se brodiseră să fie, pe lângă bun de gură, și nițel cam lung de mână, dar numai vorba-i mergea, că de prins nu-l putuse nimeni prinde cu ocaua mică. Aici, în vâlmășagul și fierbințeala frontului, doar cât auzai pe un camarad că i-a pierit basmaua cu două-trei parale înnodate în ea, peste puțin altul că nu-și găsește ceasornicul ori tabachera, și-atât: intrau toate parcă în fundul pământului, că nu se mai afla de ele. Bănuiala cădea ea, dacă nu drept, cel puțin așa, pieziș, pe Fărâmiță, dar, de – hoțul cu un păcat și păgubașul cu zece: cum să taberi așa, din senin, fără dovezi, pe capul omului! În schimb el împărțea din belșug veselie tuturor: cânta, juca, povestea, păcălea, făcea ca toate lighioile, că se strângeau oamenii ciotcă pe lângă el, de te miri când avea bietul timp să mai șterpească câte ceva. Una din poznele lui de pomină a fost când a adus, pe prinsoare, un neamț viu-nevătămat, mare cât un munte; și unde mai pui că, potca dracului, l-a adus în spinare!

Era o vreme dulce, deși înaintată, sus la munte, pe front – în părțile Oituzului. Batalionul, aciuat într-un soi de cot ceva mai ferit de bătaia spurcăciunilor de tunuri, s-aținea zi și noapte înaintea dușmanului, care, îndârjit, da să intre orbiș, cum dă câinele rău prin ciomag. Da' și noi îl otânjeam de se-ntorcea totdeauna chelălăind la culcuș, să-și lingă rănile! Șanțurile noastre treceau întâi pe la poala unor dealuri spânatice, se întortocheau pe marginile unor păduri sparte de toamnă și de ghiulele, și-apoi o croiau drept spre miază-noapte, tăind văile de-a lungul. În fund, cu fața la noi, munții se încovoiau ca niște spinări priene, de boi uriași.

Într-un loc ne despărțea de vrăjmaș abia o vale afundă și prăpăstioasă, gătuită, stâlcită ici-colo de malurile surpate unul peste altul și de pe râpile cărora ne vedeam bine dușmanii. Cu puțină băgare de seamă, cum nemții erau

tacticoși și făceau toate cu șart la vremea lor, ajunsesem de le învățasem pe degete toate apucăturile și tot rostul.

Deoparte, la o curmătură a râpii, unde valea se cotlonea, cârmind spre ei, pe o teșitură de mal ceva mai ieșit, ca într-un ocol, dușmanul avea o pază cu legătura tare anevoioasă și care stă parcă pierdută și părăsită acolo. Oamenii se schimbau rar, ori ni se părea așa, unde vedeam santinela închivărată căscând toată ziua de foame și de urât. Fărămiță îi pusese gând rău, dar o clocea numa-n el și tăcea.

Cu vreo săptămână înainte de Sfântul Dumitru, ne tot băteam noi capul cum să prăznuim ziua lui don' căpitan, pe care-l chema ca și pe marele mucenic, când sare de acolo Fărămiță:

— Mă fraților, eu am să-l cadorisesc, mă! Și nu așa, cu fitece: am să-i aduc un neamț, mă, pe ales. Pe cel mai fercheș am să-l aduc.

— Cum, mă luncule?

— Iaca așa, cum mă vezi cu ochii verzi! De n-oi aduce un neamț viu-violet, să-mi radeți mustața. (Da' el nu avea nici în amândouă atâtea tuleie, cât să faci măcar un sfert de mustață.)

... Și de aici vorbe și săguiala de nu se mai isprăvea. Căzuseră toți pe capul lui: ba „să-l ierte pe neamț, că nu i-a greșit cu nimic”; ba „să-l aleagă așa, mai mic, vreun pui de neamț numai, ca pe potriva lui”; ba „să-l mai aștepte nițel, până mai crește el și o mai scădea neamțul de foame”; altul, „să-și ia coșurile, că-l aduce mai lesne în ele”; mă rog, cum face românul când te ia așa în bășcălie și vrea să te zvârle din ciocul opincii... Dar el, chisnovat cum era, da cu restul peste botul fiecăruia de-l făcea să nu mai crâcnească, și tura-vura s-a tocmit de rămășag, zece pacuri de tutun, da' numai o glumă, că toți l-am uitat până a doua zi.

Fărămiță chiar n-a mai scos o vorbă despre asta, până când într-o seară a pierit – nici la mâncare, nici la apel, nici la schimb, nicăiri! Toți îl căutam și-l căinam în toate părțile, dar să ne trăsnească prin cap unde era, pace!

Cu vreo săptămână însă mai înainte se întetiseră furturile, de ne luasem de gânduri: unuia-i lipsea mantaua, altuia – căciula, altora – cizmele și vestonul, până și căpitanul s-a pomenit fără salteaua de lână pe care i-o peria ordonanța, puricând-o ziua întreagă în poienița din dosul bordeiului. Noi nu pricepeam nimic, pe urmă, după ispravă, ne-am dat cu seama că astea se cheamă că erau pregătirile lui Fărămiță, care nu uitase fâgăduiala. El, ce e drept, n-a spus că a furat nici măcar cât negru sub unghie, că ar fi pățit-o pentru furt de „efecte militare”. Numai mie și la vro doi ne-a povestit cum a pus la cale treaba și cum a mers întâmplarea: o fi așa, n-o fi, eu nu pun mâna în foc, că-l știu cine-mi era; destul că a adus neamțul și cu asta ne-a astupat gura și n-am avut ce face, l-am crezut.

În seara când s-a făcut nevăzut cu salteaua căpitanului, s-a strecurat, spunea el, binișor, în inima pădurii și de prin scorburile știute de el a scos toate bulendrele furate și s-a pus la încăciulat din ele o momâie, cu atâta meșteșug, că ai fi jurat că e om. A umplut întâi un sac cu paie și lână prin care a petrecut o furcă de lemn, anume făcută, cu două crăcane sus și două mai jos

care i se mișcau în furcă ca în niște încheieturi. În cele de jos a tras o pereche de pantaloni doldora de lână, pe care i-a băgat apoi în cizme; pe brațele crucii de sus a îmbrăcat mânecile vestonului, așijderea împăiat, apoi l-a îmbumbat pe un piept ca de voinic... A mai migălit ce-a mai migălit și pe căpătâiul de sus al prăjinii a întepenit vartos un mototol, întocmai ca o căpătână de om, pe care a trântit o cușmă mițoasă, iar peste tot a aninat o mantă surie de cele lungi.

Când a isprăvit de alcătuit momâiacul, a scos din altă parte un clondir din care a tras el mai întâi o dușcă bună, că era plin cu rom tare cum e focul, și l-a îndesat momâii într-un buzunar al mantalei. În celălalt i-a vârât o pâine burdușită de miez și cu o bucată de brânză în mijloc. Și tot însulărind la boarfe, a așteptat în pădure să se înnopteze bine... Aburi ușori ieșeau de pretutindeni, ca o răsuflare a pământului reavăn, și, fără să întunece prea rău văzduhul, mințeau vederile, schimbau înfățișarea lucrurilor, strâmbau așezările și incurcau prețuirea depărtărilor.

Când a socotit el potrivit, a pornit-o pâș-pâș cu momâia în brațe, spre postul de pază nemțesc de la grumazul dealului. Ajuns aproape, s-a pus la pândă, și când pe brânci, când târâș, pe burtă, s-a furișat cât a putut, până a izbutit să-și arunce ochii de colo până colo, ca un urs, pe podișul îngust al curmăturii.

Fărămiță a mai stat oleacă, s-a mai tras și apoi a ridicat dintr-o dată, iute ca fulgerul, momâia în sus și a așteptat nici el nu știe cât, cu inima cât un purice. Santinela s-a învârtit în sus, în jos, și când din întâmplare a dat cu ochiul de momâia ce parcă venea spre el din pâcla nopții, a încremenit: e om sau arătare? Abia după câteva clipe și-a venit în fire și a tras. Un pocnet scurt, asurzit de ceață, și momâia, smucită de jos de Fărămiță, a căzut. El, lăsând-o acolo, s-a tras cât ai clipi la o parte, sub mal. Neamțul, nedumerit și înspăimântat, a așteptat să audă veste, ori să mai sară alții la el, dar nimic. De ce n-or fi venit tovarășii lui, la auzul detunăturii? Fărămiță n-a știut să ne spuie. Poate, or fi socotit că focul s-a tras din partea noastră... ori, cine știe...

A trecut o vreme, dar neamțul sta ca pe ghimpi: nu se poate, fusese ceva. Luându-și inima-n dinți, a pornit așa, cam orbăcând prin întunerice, spre locul cu pricina. Nu se mai vedea aproape defel, dar pipăind pe jos cu țeava pușcii, a dat de un trup întins și nemișcat. S-a plecat și, simțind că este un om ucis, i-a venit numaidecât inima la loc. Cel dintâi gând i-a fost la jăcmăneală. Repede a smuls de pe trupul țeapăn mantaua cu totul, i-a luat căciula și cizmele și s-a întors grăbit la post. Aci, scotocind cu grijă, a dat peste sticla și peste pâine, și țin-te!... Nu s-a lăsat până ce n-a dat de dușcă tot romul și până n-a crăpat, hămesit cum era, toate merindele, de frică să nu vie tovarășii cu care să le împartă.

Romul însă, cum este romul, întâi s-a suit la cap, apoi s-a plimbat peste tot, și la urmă s-a lăsat în picioare. Geaba a încercat neamțul să se mai împotrivească; parcă i-ai fi dat cu muchia toporului în creștet, așa a căzut, și pe dată a adormit buștean, sforăind ca dreptii fără de prihană.

Era o liniște acum și o pace se resfira pretutindeni, de parcă mâna lui Dumnezeu însuși se deschisese și o împrăștiase din cer pe târâmurile acelea

pline de sânge. Pădurea din apropiere nu-și clintea o creangă, iar pârâul de alături își ținea răsuflarea.

Tiptil, călcând ca un lup să nu-l simtă nici frunzele sfarogite de sub picioare, Fărâmiță a fost gata lângă neamț, l-a legat fedeleș de mâini și de picioare cu un ștreang, i-a pus un sac în cap, l-a umflat odată în spate, cumpănindu-se cu pușca neamțului într-o mână, și zbughi-o cu el la vale, de-a dreptul prin pădure, pe unde știa toate cărările, că avea ochi ca de mătă în săptămâna brânzii.

Când a venit îndărăt noaptea târziu a fost o larmă, un huiet și un hohot, că însuși căpitanul a sărit din bordei fără să mai aștepte lămuriri, să vadă ce-i. Fărâmiță a înaintat prin bulucul de camarazi și punând jos neamțul ce nu se trezise, ci tot borborosea necăjit, prin somn, a raportat „sirios”, frecându-și pe furie șalele amorțite de povară: „Să trăiți, dom' căpitan, v-am adus și eu un plocon de ziua asta mare ce vine. E întreg-întreguleț, cum l-am găsit, nu-i lipsește decât chivăra, da' i-o găsesc eu mâine, pe lumină, că trebuie s-o fi pierdut în grabă pe drum.”

Iar noi a trebuit să punem mână de la mână și să-i facem zece pacuri de tutun, pe care tot nouă ni le-a vândut, nu e vorba, cu preț ca să ne ia pielea, că era tare ager la samsarlăcuri de-astea.

CIOBĂNILĂ.

BOLEA DUS, CU ARSURI, trântit în niște paie sub șopron: părea mort. Doar coșul pieptului i se mișca, slab, a răsuflare, și pielea i se înfiora scuturată de friguri, când creștinul care venea uneori să-l vadă îi turna o oală cu apă rece în cap. După câteva zile de nesimțire s-a trezit din noaptea zăcerii, a deschis ochii și a dat să se scoale. Dar mișcarea a săvârșit-o mai mult în gând; trupul nu l-a ascultat: i-a bătâit numai un picior, i s-a rânjit o buză și a icnit o spumă verzuie... Istovit, s-a culcat tot în gând, la loc, în bezna creierului oblonit. Somnul însă i-a fost de aici înainte mai liniștit, fără spasme, dând pas întremărilor lăuntrice să urce din adâncuri.

Pe urmă s-a deșteptat întreg și de-a binelea. A încordat grumazul deștepenit, și gâtul ascultător i-a înălțat capul de pe pământ, cât ochii să poată privi împrejur. Mai târziu picioarele nu s-au mai fleșcăit sub el, ci l-au ridicat și l-au ținut în sus.

Bucuros, omul care-l priveghea i-a pus dinainte o strachină cu lapte și o felie de mămăligă. El întâi le-a mirosit: izul lor i-a înviorat nările și i-a chemat, ca dintr-o depărtare neagră, șovăitoare aduceri-aminte... A limpit cu răgazuri laptele, care abia se ducea, cu noduri și zăbave... Plecat apoi asupra mămăligii, a dat numai din coadă la ea, s-a tras înapoi și iar s-a trântit... Așa a mâncat din mâna omului și a adormit adânc alte zile, până s-a sculat deplin sănătos, cum fusese mai înainte... mare, voinic și flocos, câine ciobănesc alb, coborât de la stână, de-a dreptul din munte.

Atunci omul l-a strigat poruncitor pe numele ce-i lăsase păstorii, când l-au tras aproape mort din dăsa de pe spatele măgarului și i-l daseră în primire.

— Samson, vin aici...

Dulăul nu l-a cunoscut însă de stăpân, glasul nu i-a mers deloc la inimă și nu s-a clintit. A mișcat ușurel moțul cozii și i-a zâmbit oleacă, trist, din priviri. Astfel, de la început s-a pus o rece depărtare lăuntrică între om și animal, care s-a tălmăcit numai decît într-o plecare a câinelui spre poartă. Omul a alergat după el, l-a ajuns; cu oarecare sfială, l-a mângâiat pe cap, la rădăcina urechilor, i-a petrecut pe nesimțite cureaua cu lanț pe după gât, l-a adus cu vorbe bune înapoi și l-a legat de un stâlp al șopronului unde zăcuse. I-a pus în față bucate, pe plac: câinele n-a vrut să mai mănânce...

— Dă-i drumul să se ducă, dacă așa îi este voia, după turma lui, îi zicea nevasta gospodarului. Țștia știu urma urmele și poate își găsește stăpânii.

— D-apoi baciul însuși mi l-a încredințat și m-a rugat să i-l îngrijesc, și dacă trăiește să i-l păstrez până-n primăvară, când urcă iar pe Foișag. Mi-a dat doar arvună putinica de brânză și m-am legat. Și apoi ne păzește casa, că tot n-avem nici o javră să latre măcar la călătorii de pe drum.

Dar Samson nu știa de tocmeala baciului, nici de grozava lui boală ce-l lovise când coborau Valea Urseiului, de zăcerea lui în dăsaga în care-l purtase poște întregi asinul. Până ce, neputând să-l mai care cu ei și nici să-l îngrijească cum se cade, ciobanii, în drum spre baltă, îl daseră în seama celui dintâi gospodar întălnit în cale, cu rugămintea să-l adăpostească până s-o alege: „au moare, au scapă”.

— E jigodie, spuse gazda, primindu-l: uite cum îi frige botul și i se urduroșesc ochii. Nu tușește?

— Ba și tușește, spuse cu milă baciul. Mi-e scump ca un copil, urmă el, că-i vrednic și mintos, minune mare! Adună oile risipite și le veghează mai dihai ca unul din noi. Nu știe ce-i lenea ori lăsarea... De când îl avem nu se mai stăvește lup în preajma stâniei. Mi se rupe inima să-l lapăd, că l-am crescut chiar eu de când era de-o șchioapă. Adică se cheamă că nu-l lapăd, o întoarce el, sporovăind înainte, ca unul ce era lacom de vorbă, de care postise atăt amar de vreme acolo sus, unde nu-i ieșea din gură decăt: „hăi, oaie, nea, oaie... bâr, oaie”...

— Și uite, se porni el, ți-l las dumatăle, că ne-au cuprins ploile, și pe el l-a făcut learcă. Mi-e să nu prinză junghi.

Gospodarul, zăpăcit de-atăta vorbă, dete din cap că așa este și ridică ochii la cerul din care țărăia fără conținere de o săptămână în șir o ploică mărunță și deasă, cu vânt rece ca de munte.

— Ți-l las deci dumatăle, o luă de la capăt baciul guraliv, că ești și te vezi gospodar cuprins... iar pentru îngrijiri și hrană ține berbăntă asta. La întoarcere, dacă-l mai aflu, ți-oi face și altfel de plată, că vindem, se cheamă, brănzeturile. Și să știi, adaose el întorcându-se, că numele lui este Samson, pentru că-i voinic ca țizul lui din Scriptură. Și s-au urnit cu turme, cu păstori și țărhatul tot să se mistuiască în negurile ploilor.

Dar, cum spuneam, de tocmeala asta între baci și gospodar Samson nu știa și nici nu vrea să știe. Lui îi ardea sufletul de dorul ciobanilor și al turmei. Aici, în cuprinsul unui stânen, căt îi îngăduia lanțul să se miște, găinile îi ciuguleau mămăliga de sub nas și niște purcei obraznici îl guiță neconținut

năvălindu-l, cât trebuie să se apere de ei mursecându-i de urechi ca pe oile neascultătoare – și n-a mai răbdat. Într-o noapte s-a smucit cu putere, a smuls stâlpul care putrezise și l-a târât câțiva pași. Noroc că lanțul a ieșit prin capătul lemnului și el a putut porni numai cu fierul de gât. A sărit apoi peste poarta înaltă și a fugit, nebun, după ai săi.

Chiar din poartă a pus botul în țarina noroioasă a drumului și a început a coteți, ici-colo. Aproape de casă și prin șanțul de alături și prin iarba împrejurimilor unde fusese popasul turmei, el putu desluși urme învălmășite și citi izul lor cu nasul, ca pe niște slove tipărite cu mirosuri pe pământ. Dar mai la vale, merse din ce în ce mai anevoie, până ce orice semn și miros pieri; ploile le spălase cu desăvârșire... Dar el tot a mers așa, în colbul locului, cu urechea și coada mereu mai pleoștite, până s-a oprit rătăcit.

Nu știa încotro să mai apuce. S-a pus în șezut pe marginea drumului și a urlat lung spre munte și apoi către șes: nu i-a răspuns nimeni. A pornit iar și a călcat preț de o poștă, până ce, istovit, s-a culcat într-o porumbiște, deznădăjduit.

În zori a plecat iar, se înseninase. Și dimineața, când soarele urcase de-o sulită, el intră într-o margine de sat. A încetinit mersul și, cu băgare de seamă, a trecut pe lângă cea dintâi casă, de-a lungul unor uluci de țambre, din dosul cărora s-auzea o larmă și niște zbierete parcă de miei... Prinse suflet: erau ai lui... Înaintă și se opri în poarta deschisă. Adevărat: în ograda țărcoasă ca o stână zburda un ciopor, dar de un alt soi de miei, cei mai mulți albi: săreau, se zbenguiau, se luptau, alergau, cu mare ramăt.

Câinele, amăgit, intră înăuntru. Nimeni nu-l băgă de seamă. Mai în fund în fața lui o clădire tot albă, cu ferestre mari, cum nu mai văzuse în viața lui. Deasupra pridvorului o tăblie, pe care, dacă ar fi învățat buchile, Samson ar fi citit: Școala primară mixtă a comunei Lunca-Frumoasă, cătunul Poeni. Dar el nu știa carte și nici copii nu mai văzuse. Cunoscuse numai oameni mari, îndeosebi pe baciul lui și pe păstori. Ceilalți cu care avusese de-a face nu-i plăcuseră. I-ar fi mușcat, dar la certarea stăpânului se mulțumea să-i mârâie. Pe când găgălicile astea săltărețe de aici din țarc aduceau cu mieii despărțiți de-a bașca de oi, zbierând după mamele lor. Se apropie să-i miroasă...

Un copilaș îl zări și dete alarma. Câinele cu blana vâlvoi, terfelită de pulberi și noroaie, cu lanțul târâș după el, se înfățișa fioros. Și speriați fugiră grămadă în pridvorul școlii.

— Domnule, strigau, domnule, un câine, un câine turbat!

Numaidecât se ivi din târlă un om voinic și mustăcios cu o nuiă în mână.

— Ce e neorânduiala asta, copii? strigă el.

— Un câine turbat! zbierară ei iar.

— Unde?

— Uite-l colo, domnule... și copiii arătau cu mâinile întinse spre el.

„Asta e baciul lor”, își zise Samson. Se ridică și se smeri, vârand puțin coada între picioare.

Învățătorul se uită de departe la el: era hâd în adevăr, dar nu părea primejdios. Sta liniștit, fără nici un gând rău. Totuși, n-avea ce căuta la școală. Făcu câțiva pași, se plecă să ia o piatră, o azvârli în el și-l huidui.

Samson, ca orice strein, nu mai așteptă: se trase afară, și dascălul închise poarta, mulțumindu-se să-l mai alunge cu un „huo”... Dar câinele nu se depărtă mult; îl intriga noul soi de miei... și stete locului: „țarcul o fi al baciului, dar drumul era slobod”, și se puse în șezut, cu ochii la poartă.

Copiii se luaseră după domnul lor și, căutând pietre, se buluciră la zăbrele să-l lovească. Învățătorul îi certă.

— Un câine fugar, poate s-a rătăcit... Lăsați-l în pace. Intrați în clasă! Copiii nu se îndurau să se dezlipească de la uluci.

— Uite, mă, ce cap mare are...

— Vezi, e cu lanțul de gât.

— N-are ochii roșii, domnule, și nu-i curg bale, se făcu firoscos un țânc.

— Cuțu, cuțu, na... îl strigă câțiva.

Câinele mișcă a mulțumire coada înfoiată.

„Miei! ăștia, când nu zbiară, vorbesc ca baciul meu”, gândi el.

— Tata spune că e bine când un câine rătăcit trage la o casă.

— Lasă, lasă, aici nu e casă, e școală. Destul... intrați în clasă.

Și domnul abia îi putu urni cu nuiaua din urmă, ca pe o turmă, și-i vârî în târlă.

„Tot miei sunt”, hotărî Samson... Apucase el să-i miroasă de aproape. Dar nu erau miei de oi, deși straietele lor aveau iz de lână, erau miei de om... Și astfel Samson își dezlegă singur nedumerirea. De acum încolo știa cu ce are de-a face. Se puse pe brânci, își rezemă botul pe labe, cu ochii țintă în ogradă, să vadă ce se mai petrece cu ei. Cum era însă lihnit de foame și ostenit de alergătură, ațipi, ceea ce nu i se întâmplase altădată.

Îl trezi larma cunoscută cu zbieretele de mielusei. Se ridică. Copiii ieșeau voioși din clasă și se risipiră zburdând în curte, dornici de joacă. Dar învățătorul se arătă numaidecât cu nuiaua, îi strânse ca un baci și-i rândui doi câte doi, pornind spre poartă, o deschise și le dăde drumul prin strunga ei. Apoi se întoarse și intra în târlă.

„Ce mai încoace și încolo: aidoma ca la stână!” Și Samson se bucură nu numai cu vârful cozii, ci în el întreg. Găsise o fărâmbă de turmă, cu baci... De bună seamă că are să fie nevoie și de câine vrednic... Mai ales în împrejurări ca cea de acum, când îi trimite singuri la pășune... Căci unde ar putea să-i sloboadă din țarc, afară?

Copiii iar îl văzură. Unul mai îndrăzneț ieși din rând către el...

— Fugi, mă, că te mușcă! îi strigară toți.

— Aș, nu mi-e frică. Nu mușcă dacă nu-i faci nimic... și se căută în traista de la șold.

Samson îi urmărea orice mișcare... Băiatul scoase o halcă de mămăligă întinsă cu brânză și i-o zvârli. Câinele o înhăță din zbor: colții albi îi luciră o clipă grozavi și cerul gurii se zări negru, ceea ce îi înfioră pe toți și-i făcu, de unde porniseră spre el, să se sfiască îndărăt. Dar câinele da mulțumire din

întreg stuful cozii, semn că mai aștepta altă halcă. Băiețelul îi aruncă încă un cocoloș, pe care Samson îl prinse așijderi... Atât le-a trebuit celorlalți... Toți și-au scormonit trăistioarele de după gât și i-au pus dinainte care o frântură de azimă, care un boț de brânză, unul o așchie de slănină, altul niște mere.

— Păi tu nu știi? Căinii nu mănâncă poame...

— Al meu mănâncă prune, mereu îl bate mama și-l alungă din livadă.

— Da' grozav e, mă, al tău! Se urcă în pom...

— Nu, mă prostule, le culege pe ale de pe jos.

— Îl ții voi nemâncat, sări altul. Ia să-l sature de mămăligă și să-i mai zvârli și oase: să vezi atunci că nu mai strică porumb din luncă și poame din ogradă.

Samson își îndestulase foamea și se desfăta privindu-i cu ochii luminați de amintiri, lingușindu-și botul, și prinse să-i iubească.

Unul mai mărișor își luă curaj, veni până lângă el, întinse mâna și-l mângâie întâi pe cap, apoi îndrăzni și pe spinare.

Căinele scheună ușor și-i linse mânuța. Numaidecât alții tăbărară pe el să-l atingă, să-l scarpine și se ghiontiră, se îmbrânciră gălăgioși gata de bătaie. Căinele sta liniștit, n-avea poruncă de la baciul lor să se amestece și să puie rânduială.

Învățătorul auzi larma de la poartă, ieși, se supără, goni căinele, îi așeză iar în șir, făcându-le vânt pe drumul satului, și stete să se uite după ei cu nuiua în mână, până se depărtară. Samson se dete după colțul zăplazului și se așeză pe așteptare, petrecându-i cu ochii.

Dar numaidecât acolo pe drum zarva între ei iar începu.

— Mă, săracul, nu i-am dat apă, și i-o fi sete!

— Lasă, că se duce el singur la pârau și bea, făcu nepăsător unul.

— Da' ce, mă, ție când ți-e sete te duci la pârau?

— Dacă n-am de unde bea, mă duc.

Și harța era gata să izbucnească.

— Lăsați, mă, că-i aduc eu într-o oală cum ajung acasă, că stau aproape.

— Numai dacă li-i mai găsi aici... se îngrijoră o fetiță. Eu l-aș lua acasă la mine.

— Fugi de-acolo... vrei să te bată mă-ta? Ea n-are mămăligă destulă pentru tine...

— Lasă, că te spui eu mami! se smiorcăi ea.

Și gălăgia călători înainte spre inima satului.

Curând a sosit copilașul care făgăduise apa. Dar n-a pus vasul jos, ci, mândru, i l-a ținut chiar el la bot, așa că Samson a limpit din mâna lui. Prilej să se grozăvească povestindu-și celorlalți ispravă.

Când, după prânz, au venit la școală, copiii au găsit căinele la post, în poartă. Care cum trecea, îl mângâia. El i-a numărat cum intrau unul după altul în stână, prin strunga împrejurii.

— Tii! am uitat să-i aduc mâncare, se jălui fruntașul clasei.

— Măi! Am eu niște nuci în buzunar, își aduse unul aminte.

Și îi zvârli un pumn plin. Samson mirosi una, o luă în gură și o sparse în dinți. Apoi, cu îndemânare, alege miezul, care-i plăcu. Și se luă de alta. Dăruitorul fu fericit.

— Vezi, mă, că știe să le mănânce? E deștept!

Cel cu apa, ca să nu rămâie mai prejos, își înflori isprava, precum că îi dase să bea apă chiar din pumnii lui, pe care și-i adună, ca să le arate, în chip de cupă.

După ce copiii s-au mistuit în clasă, Samson s-a statornicit iar după colț, unde s-a culcat. Știa că au să-l scoale cu ramătul lor când vor năvăli afară, în țarc.

După alte ceasuri de așteptare, cârdul mieilor de om s-a vestit prin larmă de zbierete, și câinele s-a ivit să-i primească. Văzu cum din nou baciul îi înșiruie de plecare și le dă drumul. Câinele se miră. Nu pricepea: îi trimite la pășune acum seara? Și singuri? Acolo sus la stână nu se obișnuia așa ceva: să lași miei, chiar cârlani mai mărișori, de capul lor, să-i mănânce lupii... Și se luă după ei, câțiva zeci de pași în urmă, apoi tot mai aproape în spatele cioporului, cu lanțul târâș, și băgă de seamă că unul câte unul se răznește și intră în țarcuri de târle deosebite. Căinii satului îl simțiră și hărmălaia se dezlănțui... Ca unul ce se socotea strein și fără drepturi, Samson se trase înțelepțește înapoi, prin mijlocul drumului, și se întoarse la școală. Aici era oarecum dacă nu la el, cel puțin tolerat, măcar la poartă, unde dormi.

În zori a făcut cercetare amănunțită locului și împrejurimilor, găsi pârâul, bău și intră cu labelle să le spele; s-a lins, s-a puricat, s-a descălcit cu dinții de ciulinii prinși în blană. Și s-a întors din nou ca la o datorie să se înțepenească în strunga prin care intră miei... Țștia, mai târzior au venit iar, fie unul câte unul, fie înhăitați doi-trei, strigându-se, alergându-se din urmă. El i-a întâmpinat de data asta sculându-se și ieșindu-le mult înainte, cu clătinarea întregului măturoi al cozii.

— V-am spus eu că n-are să plece? Uite-l, ne-a așteptat.

— Păi, mi-era că-l gonește domnul...

— Dar ce are domnul cu el? Vede și dumnealui că e câine bun și deștept.

— Mai deștept ca tine: dacă l-o primi în clasă, are să te întreacă în aritmetică...

Toți râseră. Și darurile, brânza, oase, mămăligă, plouară dinaintea lui Samson. Iar mângâierile nu mai conteneau.

— Haideți, mă, că am întârziat, se trezi unul.

Dar învățătorul le văzuse popasul și se ivi la poartă cu nuiua.

— Iar vă pierdeți vremea cu câinele ăsta de pripas? se răsti el. Intrați repede în clasă.

Și se plecă să ia pietre să-l alunge.

— Nu-l izgoniți, domnule, se rugă „monitorul”, că e bun să păzească școala și casa d-voastră.

Adevărat: într-o latură a curții se mai aflau două odăițe, locuința dascălului, cu o brazdă de flori uscate în față și o pompă de apă într-o latură. Așa că de data asta domnul nu mai zise nimic. Cercetă doar lung cu ochii

câinele, care ținti drept în ochii lui o privire caldă și credincioasă, cum își privea baciul. Și, ciudat, învățătorul, parcă muștrat, și-i plecă pe ai lui în jos. Renunță să-l mai gonească și-și mână tăcut copiii în clasă.

Băietul care luase apărarea câinelui nu mai putea de bucurie că izbutise.

La prânz, același joc: alaiul mieilor omenești defila iar pe dinaintea lui. Copiii din nou se opriră, îl alintară, se hârjoniră cu el, care primi cu bunăvoie joaca, și se lăsă bucuros la toți, ca și cum ar fi fost al tuturor.

Învățătorul, mișcat, rămăsese locului să-l spioneze. Când șirul porni, Samson se luă după copii și-i petrecu o bucată... Apoi se opri: n-avea poruncă să se ia la hartă cu câini streini... Stete nedumerit în drum; apoi se întoarse la locul lui. Învățătorul îl aștepta. Se gândise: era singur, nici nevastă, nici copil, nici cățel ori purcel. Intrase în sat cu mâinile goale... După ce plecau școlarii nu rămânea un suflet lângă el, în pustietatea asta de margine de sat unde era zvârlită școala. I se făcu milă și de el și de animal, așijderi lui, pierdut, răznit de-acasă, stingher. Cine știe, o fi avut și el un adăpost, stăpân bun, de vreme ce trage la oameni și iubește copiii, și se hotărî. Îl chemă cu blândețe în curte. Câinele se apropie sfios, gudurându-se: îl poftea baciul la judecată.

— Vin aici! și-i făcu semn cu palma lângă el.

Samson i se așternu la picioare, tânguindu-se încet.

Dascălul se plecă, îi trecu mâna peste blană, dete de cureaua care-i sugruma grumazul, o desfăcu și lanțul căzu. Câinele se ridică, se scutură ca de o povară și-i linse mâna: era mai mare și mai puternic decât îi păruse la început. Îi plăcu și-l adoptă. Închise poarta, îl luă și-l pofti în pridvorul casei, unde împărțiră amândoi puțina merindă.

— Tu ai să rămâi aici la mine, îi vorbi el.

Samson înțelese, cât se cuvenea să priceapă un câine mintos, și se supuse. După prânz copiii îl afluă tot în poartă, dar în partea dinlăuntru, de către curte. Fără lanț, slobod, el îi primi cu autoritate: baciul sta în spatele lui.

— Copii, le spuse învățătorul, m-am încredințat că în adevăr e un câine bun... Cine știe cum s-o fi pierdut... Îl opresc aici, al școlii... Să aveți grijă de el și să nu-l necăjiți niciodată cu nimic. Cine știe de ce folos ne poate fi!

— Îl îngrijim, îl îngrijim! strigară toți voioși.

Astfel, Samson, uns câine păzitor, intră în stăpânirea școlii și a ogrăzii, cu tot ce se află în ele: suflete și lucruri; dar mai ales mieii. La cea dintâi recreație a fost lângă ei și între ei. Îi plăcu zburdul lor, lovirea berbecească în capete, fugărirea unul după altul. Dar nu mai îngădui să se răznească vreunul pe afară, pe laturile depărtate ale ocolului, sau să se agațe de uluci. Alerga numaidecât după bezmetic și-l abătea la loc, în cârd.

Învățătorul, uimit, îi urmărea tot timpul purtarea. Copiii făceau haz, ca de-o joacă a lui. La plecarea cârdului, câinele ieșit la poartă se uita rugător în ochii baciului, cerând parcă învoire să-i însoțească.

— Du-te, îi spuse într-o doară învățătorul, și-i dete dezlegare cu mâna întinsă după șirul elevilor.

Și Samson își luă slujba. De data asta nu mai păși sfios în coada alaiului. Ci alerga, ca cel cu răspundere, când în frunte, când pe laturi, cârmuindu-i

grijuliu, cu învățătorul din ce în ce mai minunat, ținându-se după ei. Din când în când, Samson întorcea la el capul, să vadă dacă e mulțumit cum își împlinește datoria. Încă rămânea uluit când se desfăcea câte unul din cârd, nu știa ce să facă și căta înapoi spre baci...

— Lasă-l... îi porunci dascălul, făcându-i semn convenit cu mâna, lasă-l... Mergi cu ceilalți mai departe...

El pricepu și își urmă slujba, când pe laturi, când înainte, după cum cereau abaterile copiilor, pe care trebuia să le stăvilească. Săriră câinii satului, de care copiii aveau frică și se apărau cu pietre și ciomege. Dar acum nu mai fu nevoie. Samson lăsă o clipă alaiul, se repezi în cel dintâi zăvod din cale, îl chelfăni bine și se întoarse liniștit. Șarla pieri în curte, unde schelălăi îndelung. Și așa scărmană el în această întâia zi de slujbă o sumedenie de cotarle care săreau să se dea la mieii lui. Cârdul se împutina. Cu învățătorul în urma lor, ajunseră la capătul uliței mari. Mai rămăseseră numai câțiva copii, care se risipiră prin ulițele lăturalnice... Samson vru să-i ducă și pe aceștia, ca un paznic inimos și viteaz. Dar învățătorul îl chemă, și el veni ascultător și se întoarseră acasă.

— Bravo, îl hiritisi baciul, mângâindu-l... și Samson, fericit, scheună de plăcere.

Cu aceasta, învățătorul se desluși. Făcuse experiența care-l încredința de ceea ce bănuise dimineța: câinele venea de la o stână și era deprins cu disciplina oilor. Îl mai cercă apoi în câteva dăți și-l găsi la fel de viteaz și grijuliu; se putea bizui pe el. Rând pe rând, câinii satului, mari și mici, atât de pe partea dreaptă, cât și de pe cea stângă a uliței își încercară puterile și deteră piept cu el: toți îi simțiră adânc colții și nu se mai arătară. Lătrau mișei, de prin curți, la adăpostul zăplazurilor. Dacă vreun dulău mai trufaș cutezase să iasă afară din poartă, Samson numaidecât se opintise în el și-l dase de-a berbeleacul, spre marea mândrie a copiilor.

După câțva timp, când toți îi luaseră spaima, era de ajuns ca el să-și arate colții – și nu pe toți – ci numai pe cei de sus, rânjind buza, ca nemernicii să piară, chelălăind în fundul ogrăzilor. La urmă, învățătorul îl mai puse la o încercare. Se înțelese cu un gospodar să iasă cu o halcă de carne și s-o zvârle înaintea câinelui cât timp însoțește copiii. Vrea să-l cerce: ce face paznicul în fața momelii. Zis și făcut. Samson a mirosit-o din fugă și nu s-a oprit... La înapoiere a găsit-o în același loc și s-a plecat peste ea. Învățătorul, curios și oarecum clintit din încredere, a stat și el să vadă: îi părea rău de câine, că nu se ține tare până la sfârșit.

Dar, oricum, nu-și părăsise datoria. Acum, când nu mai avea sarcina copiilor, i se îngăduia să slăbească. Samson, după ce mirosi carnea, se întoarse, ridică piciorul de dinapoi, urină cu dispreț pe ea... și porni după stăpân... Învățătorul îl îmbrățișă și-l sărută chiar acolo, în mijlocul drumului. Noroc că era seara târziu și ulița goală. De atunci nu l-a mai pus la nici o supraveghere și la nici o cercare.

Ajunsese mândria școlii. Se făcuse din nou frumos. Ploile îl spălaseră și lațele lui învoalte îl îmbrăcau într-o sarică albă din creștet până-n vârful cozii.

Dimineată cu dimineată, Samson își primea mieii acolo, la intrare. Recreație cu recreație îi veghea, dând ocol horei lor. Se știa împluternicit de baci și se puse să-și muștruluiască mieii așa cum primise el predanie din bătrânii câini, moși-strămoși ai stânelor.

Când se stârnea o încăierare, intra voinicește între ei și-i despărțea cu capul, cu tot trupul, după nevoie. Ba sărea pe cei mai neascultători, îi pune jos cu labelle și-i ținea astfel până venea învățătorul care-i da dreptate lui.

— Eu i-am dat poruncă, spunea acesta, să-mi prindă și să-mi aducă pe toți cei neastâmpărați.

Și ceilalți se bucurau de pedepsirea zurbagiului. Copilașii mai slabi, când erau încolțiți ori bătuți de cei mari, îl strigau să-i scape. El alerga numaidecât, potolea harța, așeza pacea. Nu mai încăpea îndoială: câinele nu era ca toți câinii; era un câine năzdrăvan. O spuse într-o zi unul pe care Samson îl trăsese de sub un vrăjmaș călare pe el și care-l îndesa de pumni.

— Țasta te scoate și din ghearele Zmeului... cum auzise el în basmul cu Făt-Frumos cu Greul pământului și Ușurelul vântului, și toți credeau la fel...

Așa că nimeni nu se supăra pe amestecul și faptele lui, cum nu se supărau de pedepsele „domnului”. Câinele era acum peste ei, mântuitorul cel mare și apărătorul lor – acasă îi laudau grozav isprăvile.

— Ia, a înnebunit și dascălul vostru de atâta singurătate, spuneau unii părinți. A oploșit un câine! În loc să-și ia și el de nevastă o fată din sat: uite, de pildă, Ileana lui Cojoc, ori Măriuța noastră.

Chiar de la început se simțise nevoie de o poreclă, ca să știe și el când îl strigă.

— Ce nume să-i punem, copii? întrebă învățătorul, ca la o lecție cu ascultare.

Botezul începu: se perindară tot soiul de numiri, care de care mai alandala:

— Ghiocel, domnule...

— Ba nu, Brândușel, țipă altul.

— Tu nu vezi că e alb, mă, ca ghiocelul!...

— Eu zic Ursei, sări o fetiță.

— Nu, e mai frumos Azor, ca cel din poezie, se isculsi monitorul.

— Nu-i bine, că ăla a murit: să-i spunem... Duman.

— Stai, mă prostule, că ăsta e nume de bou!

— Bujor, să-i zicem Bujor, găsi de cuviință un prichindel.

— Da' ce, e floare? Țasta e voinic ca un leu. Să-i spunem Leul. Așa e, Leul!

Mulți rămaseră cu gurile căscate la cel ce iscodise un nume atât de nimerit, ciudoși că nu se gândiseră ei mai întâi. Și erau gata să se învoiască. Dar săriră alții mai învățați:

— Nu se poate, domnule, leul nu crește în țara noastră, se întoarseră aceștia spre dascăl.

— Ba Leul! răcneau cei dintâi.

— Nu se poate Leul...

Învățătorul trebui să pună capăt cu nuiua sfatului care ajunsese sfadă. Câinele, alături, aștepta, cu ochii la toate mișcările lor, gata să sară și el să-i împace...

— Uite ce zic eu, își dete la urmă cu părerea dascălul, nemulțumit de rezultatul dezbaterii, eu zic să-l botezăm Ciobănilă.

Copiii se uimiră.

— De ce?

— Pentru că se poartă cu voi și vă păzește întocmai ca un cioban cu mieii stânei...

— Ciobănilă, Ciobănilă! repetară cu mare însuflețire toți.

Și Ciobănilă fu noul nume al lui Samson. El îl primi, bucuros că s-a sfârșit cearta, îl recunoscă ca al lui, și de aici înainte răspundea pe loc, ascultător, la orice chemare de Ciobănilă.

Așa se trecu toamna îndelungată cu ploi, înseninări și noroaie.

Numai un lucru nu-i plăcea lui Ciobănilă: duminica și sărbătorile... Nu pricepea de ce în zilele astea mieii lui nu se întorc la țarc. El ieșea în drum și îi aștepta zadarnic... Unii copii îl zăreau și-l strigau de departe. El alerga și încerca să-i abată spre școală. Dar se ivea baciul, care-i mâna acum în altă parte, într-o târlă unde el nu avea îngăduință să pătrundă și de unde se auzeau răsunând cântece. Atunci, în zilele acelea uricioase, suna un clopot mare, cu vuiet adânc, nu mic și pițigăiat, ca cel de la gâtul berbecului de la stână... Clopotul ăsta chema pe mielușei lui și pe baci acolo. Sunetele lui îl pătrundeau ca un vânt sonor, îi intrau în blană și-l înfiorau tot... el se resemnă și se proptea afară, dincolo de clopotniță, unde se puneă cu botul pe labe... După ce se sfârșea ce se petrecea înăuntru (nu știa ce: tuns de lână, mulsoare) se întorcea acasă numai cu învățătorul, amândoi posaci: mieii lor se amestecau în gloata oamenilor, de unde nu-i mai putea scoate.

— Lasă, Ciobănilă, că mâine vin iar... îl mângâia dascălul.

Pe urmă se așternu iarna, cu viforite prin care trebui să-și călăuzească cioporul, și sosi Crăciunul, cu vacanța. Școala rămase pustie; câinele și învățătorul – mânăniți... Ca să-și treacă de urât, baciul se puse să-i facă un adăpost împotriva gerului, din niște scânduri alcătuite ca o cutie răsturnată cu fundul în sus, așternută cu fân.

— Ai să dormi tu aici, măi Ciobănilă, împărătește, îl îndemnă el după ce sfârși.

Și-l vârî cam cu sila. Câinele nu stete nici un minut. Ieși la zăpadă și nu se învoi în nici un chip cu capacul acela care-l înăbușea... Dimineața îl găsi tot în pridvor, făcut colac la ușă.

— Hei, cu sarica ta mițoasă, îți dă mâna să mâi afară... și stăpânul nu mai stărui, îl lăsă în ale lui.

Dar câinele tânjea, se posomorâse. Ca să-l mai însenineze, îl luă în ziua Nașterii Domnului la biserică. După ieșirea de la slujbă a fost o tăvăleală prin zăpadă de-a valma, câinele și mieii rostogoliți unii peste alții într-o joacă nebună, că sta lumea și se uita ca la comedie. Ciobănilă își pierduse toată seriozitatea: făcea nebunii mai rău ca un țânc fără minte.

Atunci învățătorului îi veni în gând ceva. Strânse elevii și le vorbi astfel:
— Copii, lui Ciobănilă i se urăște fără voi și vă duce neconținut dorul. Eu zic să treceți zilnic pe la școală să-l luați și pe el.

— Păi noi ne ducem cu colindul, domnule.

— Cu atât mai bine: îl luați cu colindul, vă însoțește când mergeți cu sorcova și cu plugușorul... Pretutindeni are să vă fie pază și tovarăș.

Copiii strigară ura, zvârlindu-și căciulile în sus, spre marea bucurie a lui Ciobănilă, care sări să le adune de pe jos.

Astfel, câinele își luă loc și umblă într-un cârd de urători pe la ferestrele gospodariilor, cu înfruptare din covrigii, nucile și colacii de căpătat. L-a înveselit nespus clopoțelul de acioaie, în clinchetele căruia mieluseii lui cutreierară târlele. S-a ridicat și a cerut să-l miroasă. Avea iz bun, și el l-a lins ușor. Așijderi a mirosit nuielușa împodobită a sorcovei: nu i-a plăcut, florile n-aveau miresme de munte. Izul lor aducea cu cărțile purtate de copii la subțioară, când soseau la școală și el sărea să-i miroasă.

A fost și de Bobotează cu cioporul întreg. E drept că n-a intrat în biserică. Dar a mers cu alaiul până la malul apei unde s-a sfințit crucea. I-a trebuit apoi multă caznă până să adune mieluseii lui, care se încurcau pe alunecuşul de gheață. A fost nevoie să-l ajute și baci învățător.

Urmă apoi cealaltă jumătate de iarnă, de data asta cu zăpezi înalte și troiene până la brâu. Dracii de copii se vârau în ele și-l strigau să-i găsească. El intră bărbătește în omătul pufos, râcăia cu labelle, îi scormonea, îi înhăța cu colții de sumane și-i scotea din găuri în hazul tuturor.

Acum se lăsa întunerice devreme și cădea noaptea până-i astâmpăra pe la casele lor.

Dar s-a dus și iarna. Curând, Paștele a luminat satul, gătit și vărut de sărbătoare. În toate zilele vacanței copiii au venit să-l ia seara la denii, ziua la câmp, unde se jucau pe iarbă proaspătă. Copiii îi culegeau flori, i le făceau mănunchi și i le dau în gură. El le lua între dinți și umbla așa cu ele un timp, ca să le facă plăcere. După ce osteneau, se așezau jos și-l făceau pe Ciobănilă domn învățător. El sta în șezut și-i asculta. Rând pe rând, treceau în fața lui și-i spuneau poezii ori alte lecții. Când greșea unul sau se încurca, ceilalți făceau semn câinelui, care îi punea prostului notă rea, adică îi da brânci cu capul și-l rostogolea în iarbă. Râdeau toți și râdea și el cu coada.

De Sf. Gheorghe un copil i-a adus să vadă o pereche de miei priorii¹⁷. Ciobănilă i-a mirosit lung și amănunțit. Izul de oaie adevărată îi deșteptă afunde aduceri-aminte cu aleanuri adormite, care îl tulburară. Se mai adăuga vremea, cu unduiri de adieri sosite din pajiști, cu cer albastru ca munții și izuri încâlcite abătute din toate părțile pământului, care-l îmboldeau cu ghesuri nedesluite – fără pace – nu se schimbă însă.

Rămase același străjuitor credincios al târlei și al mieilor omenești, și mai ales al baciului nou. Atât că aproape nu mai dormea noaptea. Sărea neconținut, ieșea din curte, scruta bezna, urma vântul și, plin de o mare neliniște, de o ciudată presimțire, nu se mai culca. Aștepta... Aștepta ceva de dincolo de rosturile obișnuite ale zilelor de aici... Mocnea în el o scânteioara de nădejde,

necunoscută, în jurul căreia alergau și se grămădeau toate mințile în simțirile lui de până atunci.

Într-un revărsat de zori i se năluciră zvonuri de tălângi. Ascuți auzul... Veneau de departe, de către vale, și urcau. O undă de vânt le șterse. Se puse jos: pământul nu-i împărtăși nici o veste din coaja lui. Iar se sculă și se ciuli tot... Încordă până la durere auzul, și prin cleștarul văzduhului trezit de întâiele albe pâlpâiri ale luminii, suna, ca dintr-un fund pierdut de codru, talanga cu glas argintiu de la gâtul lui Florin, berbecul trufaș cu care avusese răcă veche la stână. Încremeni în ascultare: încet-încet, se slomneau și celelalte acioaie, una de la grumazul oii năzdrăvane, care scăpase singură din gura lupului, alta de la gâtul lui Foltea, urecheatul burtos pe spinarea căruia îl cocoțase baciul când, bolnav, nu-l mai ținuse picioarele. Mai așteptă... Un lătrat: al lui Lăbuș, starostele câinilor turmei... Și nu se mai îndoii; nu mai pregetă... Era adevărat!... Tot culcușul de amăgiri în care pribegia îl silise să-și facă popas se spulberă... Mieii cei noi, baciul lor, târta cea mare și albă? Piedici, peste care sare cum a sărit cu lanțul de gât orice poartă ce i-a stat în cale spre ai lui... Fără să mai cate înapoi, o luă la goană înaintea lor, pe drumul așternut cu umbre de rouă și lumini, și izbucni deodată, ca din pământ, drept în miezul turmei. Sări pe pieptul baciului și-și rezemă capul de inima omului, care-l îmbrățișă și-l primi cu ospăț mare, ca la praznicul întoarcerii fiului pierdut.

Drăgaica, 24 iunie 1957, B [ucurești]

FARSA.

AM ÎNTÂLNIT CU SURPRINDERE zilele trecute în tribunal pe bunul meu amic avocatul Alecu Ionescu de la Severin. A vrut să mă ocolească. L-am oprit brusc:

— Ce este cu tine?

Căci era lege nestrămutată, ori de câte ori vine la București, descălecă la mine. Ne suntem foarte dragi.

El își feri privirea și răspunse în doi peri.

— Nimic.

— Cum nimic?

Și eram gata să încep o foarte aspră judecata a acestei trădări. Dar uitându-mă bine la el, mă răzgândii. El, altădată așa de voios și elegant, se înfățișa grozav de schimbat. Mâhnit, tras la față, cu zbârcituri împrejurul ochilor, adus de spate. Mă îndurerară ghetetele nevăcsuite, pardesiul mototolit, pălăria scâlciată.

— Ești bolnav?

— Aș, nu! Sunt obosit.

Am vrut să-l iau pe sus să-l aduc în vechea lui cămăruță din fundul apartamentului meu. N-a fost chip. S-a împotrivit, silnic.

— Nu pot. Am niște afaceri care mă împiedică... nu te supăra altădată...

Am stăruit, apucându-l de braț, jurând pe cer și pe pământ că nu-l las.

— Nu sunt singur, spuse în cele din urmă, punând ochii în pământ.

Mi-am închipuit că e la mijloc, ca de o obicei, o chestie sentimentală.

— Veniți împreună, omule, făcui eu glumeț. Nu e nevoie să vă ascundeți de mine. Te primesc și cu ea.

El tresări.

— Cu cine?

— Cu duduia care mi te-a furat și pentru care ai renunțat la vechiul tău bârlog și ai preferat hotelul.

— Te înșeli, dragă, oftă el întunecat. E altceva. Tu nu poți pricepe.

— Altceva? Ce nu pot eu pricepe?

Și am dat să plec bosumflat, fără să-i întind mâna...

La mutra mea acră, s-a înduplecat puțin și, în timp ce talazuri de oameni grăbiți ne băteau din toate părțile, mi-a făgăduit moale că, dacă are timp, vine pe la patru după amiază și stă până la șase, când pleacă la gară.

La ceasul hotărât a sunat. L-am primit în birou. A cerut să trecem în odăița unde-l găzduiam și unde ne-am închis cu o sticlă de Cotnar între noi. S-a trântit în fotoliu și a început, fără să-l întreb, spovedania.

— Tu știi ce vesel și flecar eram. Între multele glume de holtei cu care mă distram și făceam să petreacă societatea severineană era mai ales simulacrul de curte galantă ce făceam cocoanelor în saloane, la serate și baluri. Tinere, bătrâne, le asaltam pe toate la rând cu aceleași declarații, ticluite după același calapod, în hazul tuturor. Poezioare, madrigaluri, acrostihuri improvizate, nimeni nu le lua în serios. Lumea era pregătită să le primească așa cum și erau, glume sau pierderi de vreme nevinovate, mai ales că ținusem câteva conferințe publice despre curțile de dragoste medievale, cu trubaduri care-și închinau viața cocoanelor de pe atunci... Prelegerile mele înflăcăraseră elita digului și clociseră un fel de modă sentimentală, al cărei șef eram eu.

Femei și bărbați nu numai că mă sufereau, dar mă încurajau în meteahna asta a mea.

Plăceau îndeosebi schimbul de replici, duelul cu spirite, verva galantă risipită în atacuri și riposte și mai cu seamă lovitura finală pe care lăsăm să mi-o dea femeia, de la care o primeam cu toată grația. Era un joc subtil, un fel de academie morală de lustruire a moravurilor, grosolănite de chefurile vulgare, jocul de cărți și patimile politice. În felul ăsta, aparent ușuratic, cercam să opun fără să-mi ridic lumea în cap amorul ideal, cultul pur al femeii, intrigilor și adulterului, care trona ca o instituție. Că se putea interpreta și altfel, nu tăgăduiesc. Dar, în ceea ce mă privește, totul se petrecea în cea mai desăvârșită cuviință. Onorabilitatea doamnelor, prietenia bărbaților nu erau cu nimic atinse. Înconjurat de adepți și ucenici, savuram cu mândrie întinderea și succesul mișcării inițiate de mine.

Singura persoană care nu a catadicsit să primească jocul a fost d-na X, o văduvă frumușică, tare bogată și foarte încrezută. Ea s-a așezat de la început în rolul de adversară ireductibilă și căută prin toate mijloacele să-mi năruiască opera.

Deodată nu m-am impresionat. Deși îmi respingea, rece, cu dispreț și foarte de sus, toate galanteriile, nu-mi era antipatică. Mă supărau, sau mai bine zis îmi părea rău numai pentru ifosele ei de prețioasă și siguranța cu care

se înfățișa blindată, ca și când toată lumea nu se gândea decât să-i atace virtutea. Eu o asemuiam cu o orgolioasă fondantă, fanată¹⁸ oarecum de prea multă expoziție într-un galantar, care se crede apărată împotriva muștelor dimprejur de propria-i virtute, când în realitate le gonește suflul unui ventilator.

Ca un omagiu ironic, o supranumisem pentru bătoșenia ei de pradă afectată Diana de gheață artificială.

Dar curând salonul ei ajunsese cartierul general al opoziției, unde mi se făcea un război necrușător. Eram declarat de-a dreptul corupătorul societății, pe care ea avea datoria s-o salveze din ghearele stricăciunii. Îmi lansase și un epitet: diavolul cadrilat, aluzie la costumele mele fistichii, de destrăbălat. Eu continuam jocul, cu toate că ea se declara urbi et orbi inexpugnabilă, și nădăjduiam în cele din urmă să o birui. Avea însă stilul ei în care se îndărătnicea pe măsură ce ostilitățile creșteau. Arbora pretutindeni aerul că nu e de joacă cu ea, nu tolera cu nici un chip marivodajul¹⁹ și oriunde mă întâlnea mă executa sumar, cu mână tare, fără milă, spre marea satisfacție a partidei ce izbutise să recruteze.

Totuși, nu mă lăsam. Îmi plăcea s-o provoc și s-o necăjesc cu galanteriile mele și-i ofeream o luptă plină de eleganță miorlăită și de cavalerism ridicol. Ea o primea serioasă, netulburată, cu semeția virginală a unei regine trufașe, invincibilă chiar în glumă, dar încă altfel.

Deseori mă gratifica și cu impertinențe dure, pe care le primeam cu o supusă și vicleană curtenie, în fundul sufletului jurându-i răzbunare.

Cu timpul, situația se întoarce toată în avantajul ei, și favoarea publică începu să mă părăsească. Magistratura târgului, în frunte cu procurorul, a cărui soție era ferventa mea susținătoare și prezida o înaltă curte de dragoste, magistratura se declara ritos împotriva mea. Se șoptea chiar de o acțiune publică contra atentatorilor la bunele moravuri. Doamna nu juca leal și nu-și alegea mijloacele. Ceea ce mă îndreptățea să mă gândesc la o replică de același calibru.

Curând, mulțime de credincioși și admiratori puseră cușmele în sulită și trecură în tabăra potrivnică, atrași, pe lângă predicele morale, de solemnele ceaiuri cu tratație gen bucureștean din salonul vrăjmaș, bufet rece, partide de cărți și bârfeli decente. Îmi rămăsese credincios numai parte din tineretul modest, care nu avea prilejul să pătrundă printre invitații marii mele adversare.

În orice caz, dezastrul se desemna iminent.

Prietenii, speriați, se ingeniau cum să dregă lucrurile. Trebuiau împăcate, chiar fuzionate cele două politici potrivnice, în interesul bunei stări publice. Dacă eu aș fi fost răpus, târgul intra iar în anosteala brută de altădată. Avându-se în vedere sexele celor doi șefi dușmani, se lansă zvonul că în dosul acestui război dintre d-na X și mine se ascunde în realitate o slăbiciune reciprocă, o înclinare nemărturisită a unuia pentru celălalt. Și cum, orgolioși, niciunul nu vrea să întindă cel dintâi mâna, preferam să ne amăgim pasiunea, să ne înăbușim iubirea în chipul acestei refulări freudiene.

Splendidă lămurire a ciocnirilor dintre noi și un nou prilej de preamărire a dragostei curate. Mi se făcură tot mai întetite aluzii la însurătoare cu doamna. Ce să mai aștepte un holtei ca mine?

Sunt sigur că și pe lângă ea aceiași prieteni puseseră un cuvânt bun. Ceea ce duse inevitabilul la o și mai strașnică înăsprire a războiului dintre noi, urmare a acestor nesăbuite intervenții care ne iritau pe amândoi.

Cât mă privește, nu mă gândisem măcar o clipă la o asemenea dezlegare a conflictului. Căsătoria îmi repugnă categoric. Era împotriva firii și întregii mele credințe.

În cele din urmă, plictisit de zvonurile stârnitoare și de câteva repeziri viguroase ale imperialei mele adversare, mă declarai învins și mă retrasei de pe câmpul de bătaie cu aparente mari pierderi.

D-na X exulta de bucurie. Își sărbătorea pretutindeni triumful, la care eu consimțeam resemnat.

I se zicea acum Redutabila și mă dam la o parte din fața ei cu o prefăcută frică și respect. Ajunsesse o femeie celebră, model de tărie și virtute, care salvase onoarea și prestigiul sexului slab, pus în mare cumpănă de ispitele unui îndrăzneț seducător, asediator nerușinat al slabelor cetățui cu ziduri de fuste, bastioane de mătase și creneluri de volane.

Ne aflam aici și-mi rumegam, într-o aparentă liniște, învingerea, făgăduindu-mi o strălucită revanșă.

Când, într-o dimineață rece de toamnă, urcându-mă în trenul de București, aflai instalată în același compartiment pe d-na X. Avui un șoc ciudat și florii unei presimțiri de ceva neașteptat mă cutreierară. O pipăii cu toate instinctele ațintite: Un proces? O aventură în capitală? Ceva-mi spunea că o aveam în mână.

M-am ploconit cu adâncă curtoazie. Ea m-a întâmpinat cu plăcere. S-a bucurat că avem numerele alături. Era singură. Vagonul, pustiu și friguros. Vremea, buhoasă, cu o târâială de ploaie.

I-am lăsat ei onoarea să înceapă conversația. M-a cercetat întâi lung cu privirea malițioasă, mi-a examinat îmbrăcămintea, șalul și pledurile cu care mă înarmasem. Și m-a întrebat ironică, exact cum gândisem eu despre ea, ce aventură mă mână la București?

Nici o aventură. Mă duceam la Iași în pelerinajul pe care-l făceam regulat în fiecare an. Nu puteam trece o toamnă în care să mă lipsesc de nevoia de a trăi câteva zile măcar lentă și frumoasa putreziciune a bătrânei cetăți moldovene. Mă rechemau visuri și amintiri.

Și-i povestii înduioșat toată tinerețea pe care mi-o petrecusem în acele locuri. În nenumăratele peregrinări de ofițer, tata fusese mutat aproape prin toate orașele de seamă ale Moldovei, sfârșind prin așezarea la Iași.

Așa că de copil fusesem instalat în Liceul Internat, de unde ieșisem bacalaureat. Se înțelege deci mulțimea nu numai de amintiri, ci de adânci deprinderi ce mă târau într-acolo: drumul de aur al Copoului, colinele cvasi florentine pe care se zugrăvesc în culori de melancolie bătrânele fete ale orașului, cupola de azur obosit a cerului, care cuprindea atâta jalnică

frumusețe. Pe lângă astea mă așteptau sumedenie de prieteni, cu președintele tribunalului în frunte, pentru anume sărbătoriri tradiționale, un pahar la „Borta rece”, o vizită bojdeucei lui Creangă, o vânătoare în pădurile...

Mă asculta gânditoare... Simțeam cum își slăbește încet, încet arcurile în care se încordase la început: și asta pândeam eu.

Curios! Și ea mergea tot la Iași, unde o chema un vechi proces, o plictisitoare cârcotă de moștenire. Nu cunoștea deloc orașul și tovărășia mea îi făcea o mare și făturișă bucurie, interesată deocamdată, totuși bucurie. Avea groază de călătorii, mai ales cu bagaje și lipsă de servitori, cum se întâmpla acum. Camerista i se îmbolnăvisese pe neașteptate și n-o putuse însoți. O prietenă care se oferise să-i țină de urât o trădase în ultimul moment. Așa ca ivirea mea în mohoreala plecării fusese salvatoare.

Avea oroare de hoteluri. Care e cel mai curat din Iași? Și o scutură de-a binelea frigul groazei.

Băgai de seamă că e ușor îmbrăcată și îi cerui voie să o învelesc cu șalul și să o păturesc cu unul din pleduri. Se lăsă cu sfială și se împotrivi cu pudoare să mulez bine de-a lungul trupului lănurile moi.

În acest timp, dădăcînd-o astfel, mă ofeream ca Cicerone și o asiguram că nu va avea de îndurat nici o greutate și niciuna din neplăcerile drumului. La Iași voi avea grijă de găzduire și de toate celelalte.

Când a sunat pentru cafeaua cu lapte, am poftit-o cu mine. Tovarășa luase gustarea de dimineață acasă.

Întors la loc, eram tot singuri. Prezența mea risipi tot frigul, pustiu, urâtul și singurătatea ce se abătuseră asupra-i și se învioră iar.

Dintr-un adânc impuls nelămurit, de ciudă sau de simpatie pervertită, ori numai din simplă petrecere, am reînceput vechea hărțuială. De data asta pe o coardă mult mai subțire și înaltă și cu surdină pusă aproape ca la o curte a dragostei, atât de odioasă doamnei.

Nu sunt deloc psiholog. Dar luai numaidecât cunoștință, cu o satanică bucurie, de superioritatea poziției mele.

Mai întâi adversarei mele îi lipseau spectatorii din saloanele unde ne războisem până atunci, ale căror priviri admiratoare și îndemnuri o stârneau, o întăreau și-i ascuțeau îndrăzneala la atac. Vanitatea, gustul ei de spectaculos erau lipsite de aceste puternice pârgii.

Mai prinsesem încă un atu: prestigiul meu de bărbat unic, sub a cărui protecție se pune o femeie timidă, fără știința apărării, într-o aventură ca acest drum într-un oraș necunoscut. Și mă hotărâi să mă folosesc fără cruțare de toate acestea, ca să-mi iau o mică revanșă, dacă nu chiar o răzbunare definitivă asupra Redutabilei.

Închideam înadins ochii, ca să nu văd feminitatea din ea, gingășia care se dezgheța la căldura purtării mele, dragălășenia prefăcătoriei, că susține cu înverșunare atacurile mele galante. Eram îmbătat numai de siguranța, de iminenta biruinței mele asupra unei neînduplecate vrăjmașe. Fără martori? Cu atât mai cavalește!

În gara București am strămutat-o aproape în brațe, ca pe un copil, în trenul de Iași, cu o autoritate și o fermitate față de ea, de hamali, de personalul trenului, îndemânare neobișnuită mie, de care mă uimeam chiar eu.

Dar vagonul acum se umpluse de lume și călătorii soseau gâfâind, înghesuindu-se în neorânduială.

Curând, clopoțelul a sunat dejunul. Am luat-o de braț și i-am deschis drum prin mulțime. La pasarelele dintre vagoane am apucat-o de mijloc și am trecut-o pe sus dincolo. Ne-am instalat la o masă lângă fereastră. Mâncând, priveam câmpurile pustii de holde peste care se lăsau aburii după-amiezii. În locurile arate, pe văi, pâclele se strâneau albe și groase, ca niște straturi de vată peste o rană. Eu începusem să-i fac teoria urâtului și a singurătății, care ne așteaptă pe amândoi cu cât vom înainta în viață.

Numai călătoriile în țări depărtate și calde ne-ar mai putea scăpa Italia, Sicilia...

— Ce-ar fi, zisei deodată, serios, dacă această călătorie a noastră s-ar preface cu adevărat într-un voiaj de nuntă?

Ea căscă ochii mari, spăimântați la mine și scapă cuțitul, care sună tare pe farfurie! Vecinii întoarseră capetele. Roși. Eu urmai jocul:

— De altfel, este un prilej unic și n-am să las fericirea să-mi cadă din mâini, șoptii plecându-mă până aproape să mă vâr în sufletul ei.

— Fericirea nu se ține în mână, zâmbi ea, trăgându-se și arătând spre vecini.

— Știu, ai dreptate, se prinde și se ține strâns în brațe, replicai cu. Ai să vezi.

Și o țintii serios.

— Ce să văd?

— Fericirea.

— Eu sunt mioapă, continuă a glumi ea. Eu nu văd decât foarte de aproape. Și d-ta mă trimiți în Italia? În Provența.

— Nu, scumpă prietenă. Fericirea noastră va începe chiar din Iași.

— Din Iași?

— Da.

Și începui s-o joc de sus și cu autoritate, ca la pichet când ai toate cărțile.

Ea aștepta încremenită.

— Când sosim la hotel iau o singură cameră pentru amândoi.

— Ești nebun? lasă ea să-i scape un țipăt înăbușit.

— Deloc. Sunt d-l Ionescu, însoțit de nevasta sa, d-na Ionescu.

— Te întreci cu gluma.

— Sigur că întrec gluma și intru în realitate.

— Atunci nu mai vorbesc cu dumneata.

— Nu e nevoie. Vorbesc numai eu. Stăm în Iași o zi, cel mult două, până fac formalitățile de ieșire, și pe urmă nu ne oprim decât la Paris. Și, dacă vrei, la Roma.

Ea tăcea palidă, nemișcată, întoarsă toată înăuntru unde lupta, fără să izbutească să-și vie în fire. O buimăcisem.

Și pe urmă, tot timpul, la cafea, pe culoare, pe banchetă lângă ea, la ureche, n-am slăbit-o din acest laitmotiv al călătoriei de nuntă, cu ascunderea noastră, a amândurora, ca doi soți într-o cameră nupțială. Restul, apoi, se va aranja cum se cuvine.

Toate încercările ei de a aduce situația la obişnuitul badinaj²⁰ se frâneau de încăpătânarea mea într-o nebunească seriozitate.

În fond, îi spionam fiecă gest, fiecă tremurare a glasului, pâlپاitul tot mai des al pleoapelor, chicotul de răs ușor nestăpănit și îmi frecam în taină mâinile.

Cetatea de odinioară nu mai rezista decât la porțile cele mari. Dar și acestea, deși canaturile păreau tari, erau gata să sară din țătăni.

— Dar ce-o să zică lumea? făcu ea în cele din urmă.

— Lumii puțin îi pasă. Ba încă are să ne mulțumească. Scapă de două amenințări, periculoase cât sunt separate.

— Cine?

— Dumneata și eu. Suntem ca două roți razna, sărite una într-o parte, și alta în altă parte de la un automobil în goană. Păzea! Și vai de cel în care se va izbi!

Ea se topi de răs.

— Adică eu să intru cu toată viteza într-un trecător și d-ta într-o trecătoare.

— Sigur. Pe când așa, neutralizați amândoi, adică uniți pe o singură osie, vom merge liniștiți pe drumul obișnuit și lumea nu mai are nimic de temut...

Și îi șopteam multe alte nerozii de acestea.

Prietenul se opri brusc, trase adânc aer în piept și, dând capul pe spate, închise ochii. Ca să umplu golul tăcerii care se prelungea, îi făcui complimente pentru arta desăvârșită cu care își jucase rolul de seducător.

El se scutură ca de o povară.

— Aș, rol făcu el scârbit. Ai să vezi. Așa credeam și eu. Eram atât de ațintit numai și numai asupra jocului perfid, așa de încântat de perfecțiunea cu care conduceam farsa, așa de amuzat de ușurința de comediant cu care inventam și realizam personajul ce-mi propuneam, că mă pierdusem cu desăvârșire din vedere pe mine, nu mai știam nimic din cele ce se petreceau cu realitatea sufletului meu.

Căldura, sinceritatea, elanul, veridicul, pasiunea cu care câștigam pas cu pas bătălia, le credeam simple invenții violene, meșteșugite numai de dragul cauzei. Și o trufie de mare artist mă orbea: nu-mi trecea prin minte că înlesnirea, destoinicia de care dam dovadă aveau o altă semnificație. Și nu mă întrebam dacă ceea ce eu luăm drept artificiu nu erau țășniri din fundul unei neștiute, nebănuite, odioase iubiri. Nu m-am gândit măcar o clipă dacă nu cumva femeia citea de-a dreptul în mine și cu intuiția ei dreaptă nu-mi pătrunsese jocul.

La partenera mea nu era ușurătate, cum, vai, am aflat curând. La ea lucra contagiunea puternicelor mele sentimente, pe care eu îmi închipuiam că

le maimuțăresc, ca să-mi bat joc. Târât de un curent de superficialitate, pluteam neștiutor deasupra genunilor ce aveau să mă înghită.

Totuși, nu-mi plăcea la ea alura asta de glumă de până acum. Nu-mi puteam da seama cât a prins nada. Ca să aflu bine unde ajunsesem, începui o nouă tactică. Bătut, descurajat de rezistența ei, m-am prefăcut că mă retrag, mofluz. Îi adormeam, pe de o parte, orgoliul în alarmă și-i dăam astfel o satisfacție. Pe de alta, cercam să văd dacă nu pot să-i deștept și să-i măsoar teama că m-ar pierde.

M-am strâns, m-am posomorât și am devenit sloi de gheață.

Nici o panică. Ea a primit cu liniște, ca ceva firesc, schimbarea. Și-a lipit numai fruntea de geam și a început să privească noaptea de afară.

Am simțit ca dasem greș. Pentru finețea ei lucram prea grosolan.

După câțva timp s-a întors brusc spre mine și m-a întrebat dacă am fost bolnav greu vreodată.

Întrebarea ei m-a uimit. Am fost atât de naiv, încât am crezut că mă ispitește ca să știe dacă mă poate lua de bărbat. Nu cumva să se încarce cu cine știe ce povară de gât. Și iar m-am îngâmfat prosteste.

Răspunsul mi-a dat prilej să-mi îndrept greșeala și să restabilesc cu perfidie situația de încredere, cordialitate și devotament de mai înainte. Am asigurat-o că dacă, Doamne ferește, ar fi vreodată suferindă, mi-aș închina toată viața s-o îngrijesc și s-o tămăduiesc. Ea mă asculta roșind și pălind rând pe rând. Pe fața ei citeam mulțumirea. Nu mai ținea mâna pe inimă, cum făcuse până atunci.

Pe măsură ce ne apropiam de lași, se înnopta. Mulțimea din tren se îngroșa. Veneau la nu știu ce congres din capitala Moldovei. Compartimentul nostru era burduf de călători de alte clase, gălăgioși, nedisciplinați, grosolani, dând unul peste altul. D-na X îi privea cu anxietate și se alătură din ce în ce mai strâns de mine.

— Doamne, ce m-aș fi făcut singură tot drumul ăsta! oftă ea privindu-mă recunoscătoare.

Mărturisesc că am abuzat cu nerușinare, cu bună-știință și rea-voință de slăbiciunea ei. Trecându-i brațul în jurul mijlocului, am ademenit-o să primească declarațiile și propunerile mele, sperînd-o că n-are să se mai găsească nici o cameră liberă la hotel, și-i arătai gloata tumultoasă din vagon. Nu-i rămâne decât să doarmă culcată pe bagaje într-un colț de trotuar...

Spăimântată, s-a hotărât ca în acest caz nefericit și numai în acest caz să împartă camera cu mine.

— Două paturi? Nu se poate. Unul singur, și o înghețai cu un: Eu hotărâsc acum.

Apoi, ca s-o îndulcesc, i-am migălit cu duioșie un șir de nimicuri, acoperind cu viclenie fondul care, dezvăluit brutal, o făcuse să tresară într-o crispă de rezistență firească sub o horbotă de accesorii ridicole, inventate atunci pe loc: deliciul de a sorbi mâine dimineată amândoi cafeaua cu lapte adusă la pat. Cum ne-ar sta, fiecare cu ceașca lui sub nas, în două paturi despărțite printr-un hiatus? Numai atât, că eu îmi aleg de pe acum partea de

către fereastră. Îmi place să dorm întors spre lumină și cu papucii de noapte la îndemână. Apoi ne îmbrăcăm și ieșim împreună. La tribunal o conduc eu. Am o mulțime de prieteni.

Ea consimțea, tulburată, zăpăcită, cu capul în piept, ceea ce-i descoperea ceafa albă, plină de cârlionți nebunatici.

De altfel, trenul intra în gară. Zarva era la culme. Gloata înghesuită pe culoare se repezea la uși. Tovarășa gata să plângă își privea cu spaima geamantanele, pe care în grabă i le înhățase un călător. O liniștii, cu calmul și siguranța mea. Am găsit cu greu un hamal, care pentru un bacșiș bun mi-a adus o birjă ținută în rezervă, când ceilalți se băteau pentru câte o haraba ruptă și împuțită. În câteva minute, străbăteam orașul și ajungeam la hotel.

— Ce păcat că e târgul închis! îi șoptii.

— De ce?

— Îți luam un buchet de flori.

— Albe? se alintă ea, plecând cu cochetărie capul pe umărul meu.

Am intrat în holul hotelului gol. Congresiștii erau găzduiți în altă parte. Și am înaintat cu doamna la braț către taraba în dosul căreia moțăia portarul galonat, pășind cu ceremonia cu care m-aș fi prezentat în fața Ofițerului Stării Civile.

— Să ceri să aducă măcar un paravan în cameră, gunguri ea ca o columbă la urechea mea. Neapărat un paravan și glasul i se înecă de rușine.

Ajunsesem la culmea nemerniciei și pașii mai departe...

Sosit în fata hotelierului, cu victima palpitând la brațul meu, mă desfăcui brusc de ea și făcui doi pași în lături, lăsând-o singură:

— Te rog o cameră cu un singur pat la parter, pentru d-na X (și-i spusei numele), comandai cu glas tare. Nu aveți lift și doamna nu poate urca și cobori scări.

— Și pentru dv.? întrebă portarul.

— Mie o cameră la etajul III, cât mai mică și mai în dos dacă se poate.

Doresc cât mai puțin zgomot.

— Tot cu un singur pat?

— Desigur. Și nu mă deranjează nimeni până mâine la ora 10.

— Doamna nu e soția dumneavoastră? întrebă mirat hotelierul.

— Nu! Am cunoscut-o în tren și i-am ajutat să se descurce.

— Atunci trebuie să mi se dea și actele dâșii de identitate.

— Ți le va trimite prin cameristă. De altfel, pe doamna trebuie să o deșteptați la orele 7/4. Să-i aduceți o birjă. La 8 trebuie să fie la tribunal.

Și, chemând un servitor, îi făcui semn către bagajele înțepenite în sală, poruncindu-i:

— Condu pe doamna în camera dâșii!

Și foarte ceremonios, cu un zâmbet drăcesc, îi luai mâna și i-o sărutai, urându-i noapte bună.

Apoi îi întorsei spatele și-mi văzui de treburi, fără să mai privesc înapoi. Ca într-o fulgerare, zării numai o clipă în abisul peretelui de oglinzi din fața mea imaginea convoiului îndreptându-se spre culoar, cu doamna sprijinindu-

se, clătinată, de brațul servitorului. În urechi îmi sună și acum târșitul pașilor ei împleticiți pe mozaicul sclipitor.

Mi s-a strâns inima? Am șovăit o clipă? Poate. Nu știu. Dar mi-am mutat numaidecât privirile în altă parte. Am ieșit după aceea, satisfăcut de marea mea ispravă. Am mâncat în oraș și m-am întors târziu.

Dormeam, când, pe la unu sau două noaptea, mi-a bătut cineva la ușă.

— Ce este?

— Doamnei de la nr. 8 nu-i este bine și vă roagă să coborâți la dânsa.

„Nu se prind tertipuri din astea”, mi-am zis, îngâmfându-mă ca un demon căruia i-au izbutit ispitirile.

— Am poruncit să nu fiu deloc deranjat până mâine, ți-pai către ușă.

— Doamna m-a trimis. Îi este rău...

— Eu nu sunt medic. Trimiteți după doctor.

Și-mi întorsei somnul pe partea cealaltă.

A doua zi, târziu, îmbăiat și ras, am coborât pentru hoinăreală. Tocmai dam să ies în stradă când portarul mă ajunsese din urmă.

— Știți ce s-a întâmplat?

Eu dădui nepăsător din umeri.

— Cu doamna, urmă el.

— Ce doamna? mă prefăcui.

— Doamna care a venit cu d-voastră.

— A, da. E o cunoștință întâmplătoare. N-a plecat la tribunal?

— Nu. Pofțiți s-o vedeți.

— N-am timp acum...

Și iar mă bucurai de totala biruință ce avusesem asupra ei. Era la picioarele mele și mă implora, umilită.

— Vă rog, stărui portarul.

Și spuse acest „vă rog” cu atâta apăsare și aproape muștrător, că m-am oprit de a-l da la o parte, cum pornisem, și am cedat. M-a condus solemn pe un culoar și mi-a deschis ușa camerei nr. 8.

Pe patul desfăcut zăcea întinsă, cu o mână pe inimă, d-na X în cămașa albă, ca o mireasă. Era moartă.

Camerista, cu ochii roșiți de plâns, îi rânduia părul.

— Acum așteptăm procurorul îmi spuse plictisit portarul. Dar doctorul știe cum s-a petrecut cazul. Un atac de inimă. Dumneavoastră nu aveți nici un amestec.

Prietenul sfârșise spovedania. Se uită la ceasornic și se găti de plecare.

— Și de atunci porți doliul ăsta? îl întrebai.

El se privi în oglinda din față, uimit că și când pentru întâia oară se vedea în sacoul negru și se descoperea cu cravată cernită la gât, el, care adora cele mai capricioase stoffe și cele mai fanteziste jabouri.

— Nu, nu eu... bolborosi el uluit. Vezi, croitorul a găsit cu cale...

Dar întorcându-se hotărât spre mine:

— Spune drept, n-aș merita să port costumul vărgat și tichia în cap? Eu am omorât-o! Și o iubesc de atunci din ce în ce mai mult! Ce dulce era când își

plecase capul pe umărul meu! zbucni el într-un hohot de plâns, căzându-mi în brațe.

GOSPODĂRIE.

ÎMI PLACE SĂ VORBESC cu moșu-meu, un bătrân voinic la trup și istet la minte, deși nu prea ne potrivim la păreri.

— Și... zi așa, nepoate, după voi ăștia firoșcoșii de acum, boalele nu mai sunt de la Dumnezeu...

— Dar n-au fost de la Dumnezeu niciodată, moșule, ci totdeauna au venit din nepază, din necurătenie, din fel de fel de năravuri rele cu care ne stricăm sănătatea, ca băutura, tutunul...

— Ba parcă spuneai odată de niște lighioi, nu știu cum le zice...

— E adevărat, moșule: boalele molipsitoare sunt pricinuite de niște viermuși nezăriți cu ochiul omului și cari se iau de la bolnav la cel sănătos; știi, că ai apucat destulă ciumă și holeră în țară.

— Bată-le să le bată de spurcăciuni, zice moșul zâmbind cu șiretenie; dar de unde le-ați mai scos dacă nu se văd cu ochii?

— Apoi se văd cu ochian, moșule, care mărește lucrurile...

— Aha, ochian de alea care arata pete în soare și muște în luna...

— Degeaba râzi, moșule, întâi să pui ochii să vezi ce arată și pe urmă să vorbești.

— N-aș pune ochii să-mi plătești! Că ochii mei, cât sunt acuma de bătrân, dar nu-i dau pe toate ochiane voastre!

— Să fii sănătos, moșule, nici nu-i nevoie, că sunt ei destui care se uită, spre folosul tuturor, răspunzei eu cam oțărât.

— Ba fără glumă, o drege moșul, cum poți să vezi, măcar cu ochianul, un lucru care nu este? Când nu este nici o lighioaie pe care s-o văz eu cu ochii că dă boala, ce-o să mărească ochianul?

Eu rămâi pe gânduri, iar moșul râde pe sub mustăți că m-a înfundat.

— Bine, zic eu, moșule, hai să intrăm în casă să-ți arăt ceva.

Bătrânul se ia după mine, pufuind din lulea; intrăm amândoi în odaia dinspre miazăzi, unde bate soarele.

Trag jos perdelele și fac umbră, apoi întreb pe moșu:

— Vezi ceva, moșule, în văzduh?

— Nimic, nepoate...

— Dar acum? și dau la o parte un colț de perdea cât să pătrundă o rază de soare. Uite-te bine, îi zic, în raza de soare nu-i nimic?

Și în același timp bat cu piciorul în podele, să se înalțe pulberea. Mii și mii de firisoare, nevăzute până atunci, roiesc în cuprinsul razei de soare mișunând ca niște vietăți.

— Nu văz nimic, zice moșul iar.

— Cum, nu vezi asta?

Și-i mai scutur o carte.

— Apoi, asta e colb, amestecat cu fum din luleaua mea.

— Ce-o fi, ce n-o fi, e vorba că îl mai vezi în altă parte decât în bătaia razei de soare?

— E drept că nu-l mai văz.

— Vrea să zică, iată un lucru nevăzut de ochi cum este firisorul de praf, dar care când străbate în raza de soare ajunge dintr-odată să fie văzut. Tot așa și cu viermușii boalelor.

— Ce mă tot prostesti tu pe mine, se supără moșul. Țsta e colb și fum. Dar viermușii e altceva, că nu-i cunosc și nu i-am văzut niciodată.

— Ba e același lucru, răspund eu.

— Mă nepoate, zice moșul, ieșind pe ușă: ce-mi spui tu cam își aduce cu ghicitoarea, într-un vârf de plop un iepure șchiop, treiera la bob... paiele cădeau, boabele s-atârnavau... Dacă ai altceva de spus, bine, dacă nu, lasă-mă în pace, că mi-e lehamite de atâta colb și vorbă!

Dar eu ies după el și nu-l slăbesc, că știu că e aproape să-l rămâi, când începe moșul s-o ia acasă.

— De ce fugi? Rogu-te, ce se întâmplă când arunc o bucată de zahăr într-un pahar de apă? Mai se vede zahărul?

Moșul vrând-nevrând trebuie să-mi răspundă: „Nu se mai vede, că se topește”.

— Și fiindcă nu se mai vede, fiindcă se topește, înseamnă ca zahărul nu mai este acolo, în paharul cu apă?

— Ba este, dar s-a topit.

— Apoi topirea nu este decât desfacerea zaharului în mii și mii de firisoare, așa de mici încât sunt nevăzute, împrăștiindu-se în apa din pahar. Dacă iau o picătură din această apă și o pun la ochian, am să văd firisoarele de zahăr cum văd viermușii în sângele ori scuipatul bolnavilor, unde nu-i puteam zări cu ochii...

... Dar moșul nu mai m-ascultă, ci se îndreaptă spre fundul gradinei, pufuind necăjit din lulea și mormăind cum are obicei când vrea s-o sfârșească: păcat de banii ce i-a cheltuit bietul tat-tu cu tine!... („Duminica poporului”, 22 februarie 1915, pp. 2-3)

MICUL ÎNVĂȚĂTOR.

NU MAI ERA TAINĂ pentru nimeni că nemții aveau să intre cât de curând. Oștirea noastră, copleșită, da îndărăt și, ca un talaz uriaș care se retrage, țara odată cu ea tot ce întâlnea, oameni, vite, căruțe... În sat nu se mai isprăvea forfota... Unii treceau, alții soseau, cei mai mulți plecau departe în pribegie. Rămâneau doar femeile, copiii și moșnegii să ție nestins focul pe vetrele străbune. Lor le cădea grozava sarcină să dea ochii cu dușmanul, nu o singură dată și într-o luptă dreaptă piept la piept, ci umiliți și cu spinarea încovoiată ceas cu ceas, zi cu zi, ani întregi, poate...

Spaima și deznădejdea amortiseră pe toți. Sufletele bieților oameni zăceau culcate palancă la pământ, ca rupte de vijelie. Zvonuri peste zvonuri se lăteau pretutindeni, ca petele de păcură pe albul straielor.

— În Costieni cică n-a mai rămas nimeni viu!

— Ba nu! spunea un altul, am auzit că numai pe copii îi ciugulește, îi schilodește și apoi le scoate ochii.

— Pângăresc lăcașurile sfinte și ard satele, întăreau fugarii... La noi în Afumați au băgat caii în biserică. Din școală au făcut coșar pentru vitele cu râie.

În nici o minte nu mai licărea un cuget întreg, un gând bărbătesc și limpede. Se stinseseră toate, cum se stingeau în fiecare noapte luminile, de frica păsărilor de oțel ce spionau văzduhurile.

Și totuși, în beznă cumplită o lumină ardea în sufletul unui copil. Nu era mai mare ca de doisprezece ani și nu știa nici el ce puteri ascunse purta în adânc, gata să se închege într-o faptă mare. Știa atât, ca el trebuie să apere și să scape școala de pângărirea dușmanilor. Aceasta o făgăduise altuia și lui însuși și trebuia să o facă. Învățătorul pornise la cea dintâi chemare, luptase la Turtucaia și nu se mai știa nimic de el, dar la plecare atât spusese băiatului:

— Ionică, ia seama de școală și de grădină, în grija ta le las. Ține și cheile... Când oi veni, să le găsesc toate la locul lor. Am nădejde mare în tine.

Și i-a strâns mâna ca unui om în toată firea.

Băiatul era mâna dreaptă a dascălului. El îi da ajutor și îi ținea locul în clasă, când acesta pleca după alte treburi, și toate mergeau strună, buna rânduială ca și învățătura. Copiii îi dau ascultare, la joc ca și la carte, și, mai presus de toate, îl iubeau pentru voioșia și vioiciunea lui. Se vedea că e ager, după ochii mari, căprui, care se aținteau pe oameni și pe locuri, să le soarbă parcă. O cută tăiată între sprâncenele îmbinate arăta încordata băgare de seamă cu care râvnea să prinză totul și să înfăptuiască bine orice ar începe. De n-ar fi fost copil, l-ai fi crezut, acolo sus pe catedră, adevăratul dascăl.

Ca focul îl ardeau cuvintele învățătorului, iar dragostea lui pentru lăcașul unde mintea și sufletul lui deschiseseră ochii ajunse un chin. Zi și noapte se gândea ce să facă... croia planuri și nu-i ieșea din cap o icoană care-l făcea să se scuture ca de friguri: un pâlț de cai râioși închiși în școală și rozând lemnul băncilor. Atunci pornea de acasă, afară din sat, în poiana unde școala cea nouă, cu temelii de piatră, în mijlocul unei curți largi, răsădită cu pomi roditori, aștepta parcă îngrijorată și se miră că nu-i mai vin copiii... Era noiembrie, și ea, tot goală! Băiatul o cerceta și ocolea cu grijă, o descuia, apoi intra cu sfială înăuntru. Aici îi plăcea să se gândească și încetul cu încetul luă o hotărâre.

Într-o zi a început a colinda satul, pe la toate casele cu copii mari și mici. Îl chema pe care cum îi găsea la poartă, se sfătuiau și se despărțeau cu vorba:

— Vino după prânz.

— Viu.

După-amiază, școala era plină de copilași, rânduți în bănci cu cărțile deschise și ochii ațintiți la icoană... Focul ardea în sobă și micul învățător, după o caldă rugăciune făcută cu toții împreună, își începu sarcina... Școala se deschidea în toată regula, și copiii aveau să urmeze fără întrerupere, ca în vremurile bune. Dușmanul, când va veni, să găsească școala plină, așa ca să nu mai aibă nici prilej nici pricină să o ocupe. Și era o vitejie fără seamăn din partea acestor școlari să înfrunte astfel de dușman despre care tocmai se vorbea că schingiua copiii.

În fiecare dimineață erau cu toți acolo, în păr. De prânz, cei mai mulți rămâneau de mâncau, tot acolo, merindele aduse în trăistioare... Treceau pe drumul mare călăreți, ori tunurile zguduiau pământul... Pe sus se roteau aeroplanele... Coloanele obosite poposeau în poiană... Dar lecțiile se urmau fără schimbare. Cu ferestrele închise citeau, cântau, spuneau târăgănat și dulce tabla înmulțirii... Trecătorii auzeau de afară glasurile curate și treceau fără să le ia în seama: „două ori una douaaa, două ori două patruuu”. Așa, până seara târziu, când se împrăștia liniștiți: știau că nemții nu intră niciodată noaptea în sate. Dar a doua zi se sculau cu noaptea în cap, se strâneau în clasă și se puneau pe treabă.

Într-o zi tunul a început să bată în apropiere. Ghiulelele se încrucișau pe deasupra lor... Erau cele din urmă crâmpoale ale oștirii noastre, care se scurgea prin sat, fugărită de vrăjmaș. O presimțire jalnică îi copleșea pe toți, numai învățătorul cel bărbat își păstră cumpătul.

Pe la ceasurile patru după-amiaza, pe o zi geroasă, cu norii hărțuiți de vânt, s-au ivit cei dintâi dușmani, doi călăreți care au trecut pe șosea înainte. Pândarul din colțul poienii îi vestise la vreme, dar nimeni nu s-a clintit de la locul lui. Urmară apoi alții și alții. Un pâlce s-a oprit și a intrat în curte. Înăuntru lecția își urma șirul, fără turburare, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Micul dascăl citea cu glas tare „Patimile Domnului”, când ușa se deschise trântită de perete și, tropăind, câțiva soldați intrară în clasă. Toate capetele se întoarseră; fetele se făcură albe ca varul. Cu o mișcare repede, dintr-o nobilă și dragă deprindere toți ca unul se sculară în picioare, ca pentru a saluta un oaspe iubit. „Bună ziua!” Dascălul coborî și stătea neclintit cu degetul în cartea închisă, la patimile mântuitorului... Soldații bolovănită ochii mânioși și unul începu a striga ceva pe limba lui. Nimeni nu pricepea și nu se clintea. Atunci tăbărâră pe băiat, îl apucară de mâini și porniră să-l târască afară. Ceilalți copii fură îmbrânciți și scoși cu sila, apoi strânși roată în curte. Micul învățător, încercând să-i lămurească, fusese lovit cu pumnii și acum obraji îi ardeau ca jarul. Un fir de sânge se prelingea dintr-o nară și picura pe mintean. Celorlalți li se luase piuitul; cu capetele goale, trențaroși, unii desculți, alții dezbrăcați, cum îi apucase vrăjmașul și-i izgonise din clasa caldă, toți tremurau de spaimă. Soldații inversunați părea că voiau să ia o hotărâre grozavă și își împărțeau rolurile, când se ivi pe drum o trupă cu un ofițer. Aceștia se opriră la rândul lor și tânărul ofițer întrebă ceva. Nemulțumit cu cele îngăimate de soldații ce se codeau să dea lămuriri, el chemă din mulțimea ce-l urma pe tâlmaci și-i porunci să vorbească.

— Ce este aici? – întrebă acesta, cu apăsare ungurească în glas.

— Aici este școala satului, răspunse cu glas stins băiatul.

Ofițerul porunci iar ceva tâlmaciului.

Acesta reluă:

— Unde este învățătorul?

— Învățătorul este plecat pe front, dar locul i-l țin eu, fu răspunsul.

— Și ești destul de destoinic?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, voi face ce voi putea.

Soldatul tălmăci acest răspuns, care plăcu... Ofițerul începu să zâmbească. Dascălașului prinseră a-i licări ochii ageri și a i se adânci cuta dintre sprâncene.

— Apoi, băiete, nouă ne trebuie școala să facem spital pentru răniți.

Copilul își încordă puterile. Simțea parcă pe limba lui apăsând cu toată greutatea ei școala întreagă, pe care trebuia să o scape. Cuvintele abia se rupeau ca niște stânci smulse dintr-un mal.

— Domnule ofițer, se rugă el tremurând, vă vom arăta o casă mult mai bună pentru asta. În satul din vale este chiar un spital adevărat. Îndurați-vă și nu ne luați școala tocmai acum, când am început-o cu atâta trudă. Am strâns cu așa caznă pe acești copii de care nimeni nu se îngrijește, că-mi pare prea mare răspunderea în fața lui Dumnezeu să-i las iarăși răzleți și sălbatici, fără învățătorul de toate zilele.

Ofițerul asculta din ce în ce mai uimit tălmăcirea noului răspuns. Pe chipu-i spelb trecu o lumină bună, care i se cobori în suflet. Porunci ca copiii să fie lăsați în pace și le făcu semn să intre în clasă.

Apoi scoase o hârtie pe care scrisese ceva, un cuvânt ca să nu mai fie supărați de armatele în trecere, și, dând-o băiatului, îl mângâie pe părul ciufulit de mâinile grosolane. Se cunoștea că nu era neamț, după părerea celor ce l-au văzut trebuie să fi fost slovac.

Apoi a privegheat până s-au împrăștiat soldații adunați acolo și numai în urmă s-a depărtat uitându-se din când în când înapoi.

Școala a urmat înainte... Valurile de vrăjmași care s-au perindat au găsit-o totdeauna plină de copii cuminți, plecați liniștiți pe cărți și tăblițe.

Hârtia cu slove nemțești făcea iarăși minuni. Nimeni nu s-a mai agățat să-i tulbure și să-i risipească.

Satul însuși era oarecum cruțat prin aceasta îngăduială, pe lângă care lesne a mai căpătat altele, mulțumită copilului cu suflet de viteaz care se legase să-și ocrotească școala și Dumnezeu i-a ajutat.

OLARUL EROIC.

NE-AM DEPRINS SĂ CĂUTĂM viteji numai printre mânuitorii de săbii și să-i găsim numai în mijlocul vărsătorilor de sânge. Și totuși cea mai umilită meserie își are vitejia și eroii ei, înainte mergători și mucenici adevărați în mâna cărora unealta roasă și învechită se preschimbă în arma cuceritoare cu care taie semenilor uimiți drum nou în inima naturii robite.

Viața olarului francez Bernard Palissy este în această privință mai plină de eroism decât a lui Napoleon, fiindcă nenumăratele-i înfrângeri nu l-au putut cu nici un chip doborî și nu s-a lăsat până ce nu a biruit, înzestrând omenirea cu o artă și o industrie nouă, cu care s-au hrănit în cursul veacurilor milioane de oameni, și care a făcut și gloria și bogăția unei țări întregi ca Franța.

A deschis ochii pe lume în anul 1510 și alături de tatăl său, un sticlar sărac și necăjit, aproape de cum a început să apuce cu mâinile, s-a trezit și el un lucrător sticlar. Copilandru tăcut și răznit de cei de seamă lui, dar iscoditor nevoie mare, din pricina sărăciei nu a putut învăța la școală. A intrat în viață fără măcar să știe buchile și socotelile cele mai de nimic (pe care însă le-a

învățat singur și temeinic mai târziu). Dar asta nu l-a împiedicat, ba poate dimpotrivă, să citească cu propriii lui ochi în mereu minunata carte a Naturii, pururi deschisă; cum spunea el însuși: „n-am avut altă carte decât cerul și pământul, date tuturor să le citească”. Și câte lucruri nu a deprins și nu a învățat la această școală liberă a Firii, lucruri pe care parcă înadins le acoperă cu mâna-i înarmată cu nuiele, cealaltă școală, mică și înghesuită nu numai între patru pereți întunecoși, dar și într-un suflet și mai îngust de dascăl uscat și răscopt.

Pe lângă o disciplină de muncă încordată și severă, de luare aminte veghetoare, de străduință trudnică, de râvnă înverșunată, cu reluarea fără preget de la capăt a lucrării neizbutite, care i-au chezășuit izbânda. Natura i-a îmbogățit mintea și sufletul cu tot ceea ce un om cultivat putea să știe pe vremea lui. Așa că olarul a fost pe de-a-ntregul și un învățat naturalist care mai apoi la Paris a putut să țină lecții ascultate, despre fortificații, agricultură și mai ales despre istoria naturală. Văzând izvoarele de pe oalele și blidele coapte de el în cuptor și imitate cu atâta firesc și adevăr după natură, Buffon nu poate decât să exclame uimit: „numai natura singură putea să producă un așa mare naturalist”. Și până la vremile de azi nu se pot face mai bine decât a făcut el acele izvoade de șerpi, șopârle, plante, flori studiate pe viu și reproduse apoi pe faianță în chip neîntrecut.

Până la optsprezece ani a stat acasă, lucrător sticlărit și pe deasupra măsurător hotarnic. Dar meseria sticlăriei nu mergea. De o viață tatăl său se zbătea fără să poată înnoia două într-una! Și băiatul, mare acum, plecă în lume. Cu sacul în spate, a rătăcit aproape zece ani prin Franța, Flandra, Germania, muncind pe unde apuca – fie ca sticlărit, fie ca hotarnic și mai ales observând, învățând, instruindu-se. În urmă s-a însurat și s-a statornicit la Saintes în Franța. Curând l-au înglodat copiii, iar nevoile i-au trecut dincolo de cap. Pe măsură însă ce-i creșteau lipsurile și neajunsurile, simțea cum se trezesc în el puterile minții și ale sufletului, așa de bogat hrănite până atunci. Simțea că poate – mai mult – că are nevoie să facă ceva care să-l ridice deasupra, care să-i îndeustuleze și foamea copiilor și pe aceea, mai nepotolită, foamea sufletului. Și își rotea ochii adânci pretutindeni, socotind de ce ar fi bine să se apuce.

Pe atunci era căutată și se vindea cu preț bun olăria și blidăria smălțuită, însă numai în Italia se producea asemenea marfă, iar taina de fabricație era păstrată cu strășnicie... Spre această taină a smălțului își încordează Bernard toate puterile și ajunge să o cucerească într-o luptă de șaisprezece ani, zi cu zi, noapte de noapte.

Când s-a apucat întâi de acest lucru, nu știa nimic privitor la meseria smălțuirii, nici măcar cum se fac și se ard oalele în cuptor. Ar fi fost o dezlegare, să plece în Italia și să cerce să afle taina, dar cui ar fi lăsat poșidicul de copii. Nu-i rămânea decât să se puie pe muncă aici pe loc. Și mai întâi cu șart: a strâns și a studiat tot soiul de materiale ce și-a închipuit că ar intra în plămădirea smălțului, dar mai ales a celui alb – cel mai prețuit. Le-a amestecat

în fel și fel de chipuri, le-a frecat și le-a încercat pe bucăți de oale sparte pe care le ardea apoi în cuptorul lui.

Nu studiul, nici munca nu-i erau vreo greutate, ci cea mai mare stavilă era sărăcia. Feluritele substanțe și boiele, precum și oalele care urmau să fie încercate trebuiau să fie cumpărate cu bani buni. Asemenea și lemnele cu care înfierbânta cuptorul... Muncind însă, zugrăvind pe sticlă, desenând, hotărnicind, izbutea să-și târâie de azi pe mâine viața și să-și urmeze în același timp experiențele asupra smaltului. Ani de zile a sucit și răsucit cercetările pornite orbește, a dibuit plămadele, a spart movile de oale noi, a azvârlit troiene de hârburi mânjite cu compoziție nereușită, a prăpădit sumedenie de stânjeni de lemne degeaba. Smaltul nu se ivea nici pe cel mai mic colțișor de hârb. Și, vorba aceea, oalele sparte le plăteau copiii și nevasta, care îndurau toate lipsurile și a căror pâine o lua de la gură ca să o zvârle în foc... Cât despre el, nu simțea nimic! Frig, foame, sete, osteneală, toate le pune la spate, numai ținta să și-o ajungă. Acum tot necazul i-a căzut pe cuptorul lui din casă. Numai din pricina lui, că nu arde bine, nu-i iese smaltul. Și iată-l durând, undeva la margine, un alt cuptor mai mare, care i-a înghițit la rândul lui alte mormane de oale și de lemne, fără alt rezultat decât mizeria fără leac a întregii familii ajunsă pe drumuri. Toți i-au strigat că trebuie să deschidă ochii. Fără să se dea bătut, a lăsat-o mai domol, renunțând la cuptorul lui propriu. Toate încercările le face acum la cuptorul unei fabrici afară din oraș, căci pe al lui nu mai are lemne cu ce să-l încingă. Nici aici însă nu i-a mers mai bine. Alte blide sparte, alte plămade risipite și nici urmă de smalt pe cioburile netrebnice!

Atunci, cuprins de o răzvrătire îndârjită, s-a hotărât, v-ați aștepta poate să se lase pentru totdeauna, nu, s-a hotărât să înceapă cercetările de la capăt!

Cu prilejul unor mari măsurători în acel ținut căpătă de lucru și cu banii câștigați se întoarce mai înverșunat ca oricând la descoperirea smaltului alb. Noi grămezi de oale, cumpărate cu bani gheață, sparte și acoperite cu fel și chip de plămade, cad jertfă încăpățănării sânguitorului Bernard. De data asta cioburile sunt arse într-o sticlărie, la un cuptor mai puternic și, pe ici pe colo, compoziția pare că s-ar fi topit și ar fi intrat în lut: dar de smalt alb nici vorbă! Alți doi ani pierduți zadarnic în cercetări nerodnice, în cheltuieli peste puterile lui îl duc la ruină și, atunci, scrie Smiles, „se hotărăște să facă o ultimă efortare și începe, firește, prin a sparge mai multe oale ca totdeauna!”

Aproape trei sute de cioburi, mânjite cu plămada, sunt așezate pe pardoseala cuptorului sticlăriei, cu osârdia cu care se întindeau pâinile pe pristolul punerii înainte. Și după ceasuri și ceasuri de nerăbdare găfâitoare iată că pe unul singur din cele trei sute de cioburi plămada se topise, iar după uscarea se prefăcu într-un frumos smalt alb. Nici soarele pe ceruri, în primăvara iubirii lui, nu cred să fi strălucit mai orbitor pentru bietul olar ca pata aceea albă încrustată pe o fărâmitură de lut.

Din clipa aceea spune el însuși că „s-a simțit un om nou”. Într-un suflet a alergat la nevastă și i-a arătat proba, justificarea aparentei lui nebunii.

De pe sufletul lui a căzut piatra care-i tăia răsuflarea: strădania, zbuciumul sterp de atâția ani putea să-l socotească deci cu drept cuvânt un

studiu trebuitor, de neînlăturat, ca să ajungă aici. Și astfel era îndreptățit față de el însuși, pentru tot timpul trecut. Dar acest căpătâi de izbândă n-a fost decât începutul unui alt lanț întreg de încercări, de zbucium și cheltuieli. Trebuia cheazășuită taina cercetărilor și pentru asta avea nevoie de un cuptor pe seama lui. Pentru aceasta își durează unul, la care lucrează singur vreo opt luni: adună lemne uscate din belșug, își modelează oalele trebuitoare, alcătuie plămada pentru ars și într-o bună zi da iar foc cuptorului plin cu hârburi: și nu se mai mișcă de acolo o zi, două, trei, cu ochii la văpaia mistuitoare... Șase zile și șase nopți necurmte a vegheat, urmărind cioburile, dar plămada nu s-a topit pe niciunul...

Atunci iar a stat puțin să chitească... De bună seamă vina este a substanțelor care nu au fost bine amestecate. O nouă încercare trebuie numaidecât făcută. Dar de unde bani? Nu-i mai rămâne decât să se împrumute la un vecin. Și iată-l cu banii luați pregătind o nouă provizie de substanțe chimice, de lemne și oale, la gura cuptorului care aștepta ca un moloch nesățios.

Scăpără, focul duduie, văpaia încinge cărămizile, dogoarea crește, dar cioburile stau neschimbate... Smălțul nu se topește și stiva de lemne s-a isprăvit. Flămând, mânjit, neprimenit de o lună, uscat și istovit ca o iasmă, cu barba zbârlită, tremurând de dogoarea focului ce-i ardea în suflet, parcă în locul și spre rușinea celui ce se domolea în cuptor, olarul deznădăjduit nu se mai putu ține și cu amândouă mâinile smulge ulucile curții. Apoi stâlpii pălimarului, unul după altul, urmează ulucile și sunt zvârlite în foc. Bălbăra²¹ se întetește câtăva vreme încă un ceas de iuțime și poate că plămada se topește dar și ulucile s-au isprăvit mai înainte ca smălțul să se înmoaie... Poate că numai câteva pale de dogoare încă și totul ar fi gata, dar focul se ostioază... Ținându-și cumpătul, grav și fără un tremur, ca și când ar fi făcut un lucru ca orișicare altul, olarul intra în casă... Masa mare de tei, în jurul căreia se adună toți să mănânce, tocmai bine va ațâța flacăra domolită din cuptor. Și blănila mesei, scândurile patului, spetezele scaunelor pâlpaie și trosnesc în mâinile nemiloase ale stăpânului, care jertfește totul, numai să descopere taina după care se străduiește de atâți amari de ani... Dar jertfă nu este deplină, plămada rămâne nealterată și focul iar moare... Ah, dacă ar mai ține câteva clipe, biruința ar fi a lui... I-au mai rămas scândurile podelei. Și dușumeaua casei scoasă în grabă urmează patul și mobila, zvârlită pe același rug năprasnic.

Nevasta și copiii îngroziți se împrăstie prin vecini și toți îi căinează pentru nenorocirea ce a căzut pe capul tatălui, care de bună seamă s-a smintit cu desăvârșire.

Noroc că smălțul, înmuiat de arzimea atâtui foc – ți-ar veni parcă să zici de atâta voință și înverșunată statornicie a omului – s-a topit. Altfel poate că acoperișul și toți căpriorii biete case ar fi trebuit să se mistuie în focul nemilostiv. Acum smălțul lucea voios și mângâitor pe blidele răcorite. Omul biruise, și Natura, hărțuită, supusă, lăsase să i se smulgă încă o taină, dar nu o da decât în mâna unui erou vrednic, purificat prin jertfă și foc. De aici calea merge, oricât de cotită și de întoarsă, spre răsplată, spre deplina încununare a

unei munci de aproape douăzeci de ani de încercări sterpe, costisitoare, care ar fi doborât pe un altul mai slab de înger. Olarul ajunge până la regele Franței care îl ia în slujba lui. Întâmplările celelalte din viața lui, pizma și clevetirile vrăjmașilor, închisoarea nu mai pot întuneca lumina unui suflet care a biruit așa de cumplit.

Și nu a învins pe oameni – semenii lui – ci însăși Natura. Dacă Bernard Palissy ar fi fost ostaș, fără nici o îndoială că ar fi ajuns mare și puternic, iar faima lui ar fi umplut lumea de fum lesne risipitor. Dar așa, spre norocul aceste lumi, viteazul nostru s-a născut sticlar și cea mai mare ambiție a lui a fost să descopere taina faianței și a pus atâta răbdare, atâta râvnă, atâta tărie, atâta credință pe o întindere atâta de lungă de vreme – a jertfit copii, nevasta, reputație, odihnă, sănătate, avere, toate astea în slujba unei singure idei, cât un mare mucenic pentru credința lui, și cât niciodată un erou al armelor nu a fost în stare să jertfească.

Dacă omenirea ar ști să-și caute mai bine eroii și un nou Plutarch s-ar încumeta să-i nemurească, umilul olar din veacul al XVI-lea ar împodobi cele mai frumoase pagini ale epopeii străduințelor umane spre mai bine. („Lamura” nr. 5, februarie 1921, pp. 337-341)

PROBA.

BĂTĂLIILE PENTRU CUCERIREA DE moșii, cât mai multe și mai întinse, și-au avut și ele vitejii lor. Unul dintre aceștia era, în județul nostru, un grec, îi încurc numele: ceva cu opulos în coadă.

Se așezase aici tânăr de tot. Harnic și neobosit, chivernisit, foc de deștept și grozav de îndrăzneț, treptat-treptat, din arendășie în ohavnicie, ajunsese să stăpânească, în bună lege, peste o sută de mii de pogoane în inima Olteniei, pământ moale, negru și rodnic ca icra. Bașca de atât nămet de ogoare, moșiei îi atârna la gât o imensă salba de bălți și gârle ticsite de pești, și peste grumazi o încolăcea o lată cordea de păduri de salcâm, care stăvileau navala dunelor din latura Dunării. Afară de asta, umerii îi erau împodobiți cu alțițe de vii din vechea viță autohtonă, sădite pe nisipiștele albiilor secate, cumpărate cu sate cu tot. Mijlocul i-l încingea un brâu de suhaturi cu sumedenie de vite grase. O adevărată blagoslovenie a lui Dumnezeu. Lumea nu se speria și nimeni nu se supăra. Dimpotrivă: privitori ca la o palpitantă întrecere, toți îl aplaudau, îi prețuiau îndrăznelile, îi consfințeau izbânzile și-i lăudau eroismele, așteptând să-și frângă gâtul. Dar grecul știa ce face. Lăcomia lui era loială. Nu jecmănea, nu mintea, nu înșela: da lovituri cinstite. Adversarii, alți latifundiari din mâinile cărora smulgea moșiile, recunoșteau că le lua pe bună dreptate de atunci; împrumuturi neplătite, polițe protestate, mezaturi, falimente, moștenitori nevolnici și câte alte împrejurări prielnice pentru un vajnic luptător în războiul averilor; niciodată câștigate la cărți.

În iureșul atâtor glorioase agonisiri, nici el, nici lumea nu băgase de seamă că atinsese șaptezeci de ani. Rămăsese pentru sine și pentru ceilalți același ca odinioară: înalt și uscățiv, dar vânjos, cap frumos, cu păr negru unduios, frunte înaltă deasupra ochilor de un negru adânc, nas ambițios,

mustață mătăsoasă sub care zâmbea gura subțire și râdea dantura intactă; iar întreg chipul încheiat de potcoava puternicei bărbii...

N-avusese timp, nici gând să se însoare. Ședea mai mult la țară, într-un conac cât un castel, de unde își cârmuia împărăția: la început, pe jos ori călare, cu logofeții după el; apoi, din docar; mai târziu, din gabrioleta vopsită galben, și în urmă, din trăsură cu arcuri mlădii de Viena. Gospodăria i-o ducea câte o țiitoare. Când nevasta frumușică a unui logofăt, pe care o înlocuia curând cu alta, când o slujnică mai scuturată, aleasă pe sprânceană, schimbată la rânduri cu o chelerită nurlie ori o jupâneasă luată cu o nouă halcă de moșie.

Într-un rând oploșise o cântăreață scoasă dintr-un șantan. Asta a izbutit să se cramponeze mai mult: aproape doi ani. A scăpat anevoie de ea, mulțumită unui prieten, un avocat sărăcuț, care pentru câteva mii de lei s-a legat s-o scoată din minți și să fugă cu ea unde a dus mutul iapa.

De atunci s-a întors și s-a păstrat numai la catul de jos: jupâneșe, fete în casă, sluguțe, cămărășițe; cel mult câte o lingereasă de la târg, care în două-trei luni să-i înnoiască și să-i chivernisească rufăria.

Multă vreme, adică în toiul vârtejului pentru câștigarea pământurilor, se ducea rar la oraș, unde avea o casă mare. Se abătea mai ales pentru procese, acte de cumpărări la tribunal, întruniri politice ori alegeri.

Atunci își deschidea casa, poftea lume și da câteva mărețe ospete pentru autorități, prefect, primar, înalți magistrați, parlamentari și alți mari dregători, toți prieteni îndatorați, învrâstați cu moșieri și advocați cheflii.

La masă slujea jupâneasa, adusă înadins de la țară. Lumea se mulțumea cu el și așa; nimeni nu i-o lua în nume de rău sau să se simtă jignit. Toți se îndesau să aibă de-a face cu el, îl îmbrățișau, întindeau de el și-l onorau. Ce însemna acolo o mică, nezărita umbră, o țiitoare la un atât de marc erou: peste o sută de mii de pogoane ohavnice.

Pe urmă, deși nu ajunsese la sațiu, dar își împuținase el însuși, prin atâtea cumpărături, prilejurile de adaos la pământuri, se mută pentru câțva timp la oraș, mai ales iarna, când se abăteau trupe de teatru sau vreun circ. Asta nu atât de dragul artei, cât că să-și aleagă o actriță pe care o tocmea cu sezonul: o închidea la moșie, unde o ținea până primăvara, când începeau muncile, și-i da drumul, ca să-și ia alta prospătură iarna următoare. Cu actrițele n-avea încurcături: păsări călătoare, le făcea aripi de bancnote, și ele zburau bucuroase la Bucureștii luminii și luxului, sătule de anosteala conacului și noroaiele satului sălbatic.

Orașul era încântat de aceste isprăvi bărbătești și nu mai tăcea.

— Ai văzut, al dracului grec? nu îmbătrânește deloc!

— Brava lui! Așa trebuie să trăiești. Nu ca noi, sub papucul nevestelor

— Dar bine se mai ține opulos!

— Cum să nu se ție: mâncare bună, aer curat la țară, mișcare, trai regulat, plimbări, vânători, petreceri (cam așa își închipuiau ei viața harnicului moșier, hărțuit de griji și treburi din zori până-n noapte).

— Asta e a cincisprezecea, îi țineau unii socoteala. Dacă le-ar fi păstrat pe toate, avea acum un harem.

— Tare e, domle! La vârsta lui... Are peste șaptezeci de ani, și tot nu se mai potolește.

— Ce vrei! Barza e albă, dar ciocul, tot roșu...

Și alte laude mai groase, mai pe șleau.

Și opulos se ținea mereu trainic, verde și voinic, bătrân numai în actul de naștere, pe care nu-l mai păstra, încolo într-un nimic obosit. Sculat din zori, neconținut pe jos, călare, în trăsură, dând porunci, cumpărând, vânzând, când la moșie, când la oraș, schimbând țiitoarele... Până ce i s-a înfundat.

Chiar în mijlocul domeniilor lui, rămăsese ca prin minune moșioara unui boier scăpătat, o enclavă – cum îi spunea ei – care cu nici un chip nu se îndupleca să i-o vândă. Deși prieten cu conu Mihai, căruia de zeci de ani îi făcea regulat curte, opulos nu izbutise nici cu bani, nici cu schimb să-l clinească din cuibul lui.

— Coane Mihăiță! Hai să ne învoim. Am o pereche de case la București, un adevărat palat, cu un parc cât Cișmigiul. Ți le dau; și pe deasupra încă cincizeci de mii de lei.

Boierul, cam surd, drept răspuns îi lua mâna întinsă spre învoială, i-o scutura a plecare și-i spunea cu glas înfundat: „Le revedere, la revedere”, ploconindu-se ceremonios.

Așa de sute de ori, opulos îi mâncase dulceața și-i băuse apă rece, ba la Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, ba la Paște, la Crăciun, la semănat, la secerat, la treieris, la ogorit. Căci opulos, străbătându-și de la un capăt la altul domeniul, se abătea și pe la boierul, a cărui moșioară îi stă în drum.

Ăsta îl întâmpina de fiecare dată cu același surâs încăpățânat, îl poftea iar în foișor, unde, dacă era vara, Angelica, fetița conului Mihai, urmată de servitoarea cu tava, îl ospăta cu tradiționala dulceață de caise și cafeaua cu caimac.

La începutul începutului, fetița, orfană, avea numai vreo cinci ani. Greul, înalt, aproape n-o vedea jos, la piciorul lui. Apoi la rând, an de an, fetița crescuse, fusese trimisă la București la pension, ajunsese acum domnișoară și-l primea în fiecare vară, când venea în vacanță, urmată de aceeași servitoare cu aceeași tavă. Mosafirul o privise și n-o văzuse nici cum se înălța, nici cum i se lungeau rochiile, nici cum i se rotunjeau sânii. Din scaunul înalt el ochea numai moșioara rotunjită de jur împrejurul conacului cu acareturi.

Până ce, într-un miez de iulie, conu Mihai căzu pe neașteptate, trăsnet de dambla, chiar în aria de treierat. Cel dintâi a alergat opulos. A găsit o harababură în care se zbătea biata Angelica, deznădăduită, în mâinile slugilor, logofetilor, cămătarilor. El a intervenit cu energie, a luat în mâini și a continuat muncile, a săvârșit cu pompă înmormântarea, a dat răgaz fetii să-și vie în fire, a mângâiat-o, a întărit-o și a deschis succesiunea. Nu mai erau alți moștenitori. Moșia, găunoșită de datorii ca o măsea stricată. Au sărit creditorii ca niște lupi. Angelica s-a speriat, a plâns și s-a dat în mâinile mântuitoare ale lui opulos. Asta, cinstit, a chemat magistratul, care să statornicească moștenirea, și pe urmă s-a pus s-o descurce. A stăvilat întâi haita celor cu polițe și înscrisuri. A

verificat împreună cu Angela titlurile lor. A preîntâmpinat sechestrele pe recoltă, vite și acareturi, a ținut piept băncilor lacome. Totul cu inima și desăvârșit devotament. Nu s-a putut face altfel: datoriile nu se puteau nici pe departe acoperi și moșioara a fost scoasă la licitație. Aici opulos era la largul lui. A jucat în zăbale și a lăsat în urmă cu câteva lungimi pe toți alergătorii în cursa licitației și a cumpărat el moșia, cu domnișoara Angela pe deasupra.

Căci ce era să facă fata? Unde să se ducă? A rămas în conac, și încă fără nici un sprijin, afară de opulos, pe care-l cunoștea din copilărie și al cărui suflet nobil și braț tare le simțise îndeajuns.

Opulos ce putea să facă? S-o dea afară pe drumuri? S-o oprească țiitoare? Și, loial, s-a însurat cu ea.

Pân-aici lumea nu numai că-l admitea așa, burlac, cu nenumărate țiitoare, dar îl admira și-l cinstea. Dar de aci încolo, o dată însurat, toți au refecat buzele a nemulțumire, a dezaprobare, chiar a batjocură. Lumea i-a retras dintr-o dată tot creditul de virilitate cu care-l onorase până acum. Nu l-a mai văzut că este tot așa de drept, înalt și chipeș, neschimbat de verde și plin de bărbăție, ca și până la însurătoare: l-a socotit mai rău decât muscalul scapet²² care venea cu tablaua plină de turtă dulce în bâlciurile târgului.

Și bârfelile s-au pornit.

— Auzi dumneata îndrăzneală, ghiujul!

— Om trecut de șaptezeci de ani, nu-i e rușine să batjocorească o fetișoară!

— Ei, ce vreți, și-a bătut o vreme și el mendrele. I s-a făcut acum de coarne bourești!

— Putea să-i fie tată, să-i dea moșioara zestre și s-o mărite c-un tânăr de seama ei.

Și alte multe ocări, cum se spun la asemenea ocazii.

Dar pofta de mâncare vine mâncând, și dragostea culcându-te în același pat cu nevasta. Grecii, ca toți orientalii, sunt toți admirabili. Și curând recunoștința Angelichii s-a prefăcut în iubire. Opulos și-a văzut înainte de treburi; nu s-a împlinit anul, și cocoana i-a născut o fetiță.

Larmă mare în oraș și în satele de pe moșii, indignări, bârfeli, spume la gură. Mai ales femeile.

— Nu-ți spuneam eu! E făcută cu logofătul. Are ochi albaștri ca ai ăluia. (Ochi albaștri avea și Angelica, dar clevetitorii nu voiau să-i vadă).

Toate astea au bâzâit și pe la urechile lui opulos, l-au necăjit, au amărât-o și pe nevastă-sa. Și într-un târziu s-au destrămat. S-a ales numai logofătul cu darea afară, așa napristan²³.

Grecul se mută, pentru distracția soției și îngrijirea fetei, la oraș. În înțelegere cu nevastă-sa, deschise casa și începu să facă primiri fastuoase. În fiecare săptămână floarea târgului în frunte cu magistratura umpleau saloanele. Își închipuiau că, dezvoltându-și astfel viața, neconținut, sub ochii scrutători ai târgului, se pun la adăpost de orice soi de bănueli, scuzabile oarecum cât au stat răzniți acolo la țară.

Și grecul își văzu mai departe de treburi: peste mai puțin de un an și jumătate, când încă nu înțărcase pe mica Fulgulița, nevasta îi mai născu o fetiță. I-a pus nume grecesc sadea: Lambra, Lambrita. Înverșunarea lumii fierse în clocot:

— A adus-o tocmai unde trebuie, spuneau despre coana Angelică, în oraș, la tamazlăcul de bărbați.

— El era orb? nu vedea cum roiau în jurul ei, ca muștele, bărbații? mai ales inginerul-șef?

— Ce inginer-șef? A făcut-o cu procurorul: are ochii negri, leit ăsta! (Ochi negri avea și opulos.)

Și n-a mai fost bâzâit, ci zvon mare, toaca pe la urechi, clopot de alarmă, tot ce vreți.

Opulos și nevastă-sa au suferit, au scrâșnit, dar au tăcut: oameni cuviincioși. Și iarăși totul a trecut ca o grindină, fără să facă multă pagubă... Din ea s-a ales doar procurorul cu înaintarea la București, dar în adevărul adevărat, cu mutarea, grecul, mare elector, deputat de colegiul întâi, a pus doar o vorbă acolo sus, și magistratul a zburat la mai mare.

În timpul ăsta, la stăruințele prefectului, a fost adus în oraș un regiment de cavalerie: să mai dea interes, viață și mișcare economică urbei. Ulițele au fost răsădite cu tunici roșii, epoletii de aur, pampoane mândre cu bujori. Săbiile zdrăngăneau pe caldarâm ca niște vătraie războinice, pintenii agresivi agățau rochiile și inimile ieșite la plimbare. Grădina publică, plină de furioasele accese muzicale ale fanfarei... Baluri, adultere, divorțuri, căsătorii, încercări de sinucideri, părăsiri de domiciliu.

În acest vârtej, soția lui opulos a mai născut o fetiță, a treia. Grecul iar nu s-a învoit cu nume vulgare, Ioana, Marie, a botezat-o Diana. Diana, ca pe zeița strămoșilor săi.

A izbucnit de data asta un lung muget al moralei publice ofensate...

— Auzi, dragă... Și orbul nu vede!

— Ce să văză, mașer... Ispășește pe unde a păcăuit!

— Nu mai merge! Ar trebui să nu-i mai calcăm pragul.

— Unde poți opri pe lihniții ăștia de la mâncările și băuturile grecului?

— Pe asta cu cine a făcut-o?

— Ce, nu știi?! Cu locotenentul care trecea în fiecare dimineață pe la poarta ei și înapoi. Are ochii căprui ca el.

Adevărul e ca nimeni nu știa cum sunt ochii ofițerului. Ai fetei aveau însă o culoare nedeslușită: nu se alesese cum au să fie.

Locotenentul trecea în fiecare zi la cazarmă al cărei drum era pe acolo. Și mergea totdeauna cu ordonanța după el.

Huietul a umplut orașul, satele și a tulburat rău sufletele lui opulos și al cucoanei Angelica. Și-au închis casa, n-au mai primit pe nimeni. Femeia n-a mai ieșit nicăieri. S-a înmormântat acolo, între fete. El, cătrănit, s-a zbătut, a întors capitala pe dos și a izbutit să mute regimentul de cavalerie tocmai la mama dracului. Asta a întărit și mai mult bârfelile.

— Face tocmai ca ovreiu cu canapeaua, ziceau unii.

— Dacă n-ar fi vinovată, ce i-ar păsa, spuneau altele, ar ține fruntea sus!

Și multă vreme zvonul a plutit în văzduh, înecăcios, ca praful ridicat de roatele unei căruțe în goană. Apoi s-a lăsat încet jos, cernut peste familia opulos.

Ce s-a gândit săracul om: ca să mântuiască nevasta de prigoană, a scos-o din ochii lumii. A dus-o vara întâi la mare, apoi în sezon a așezat-o la băi, unde a dat și el o raită. Toamna a urcat-o sus la Sinaia, bineînțeles, tot timpul și pretutindeni însoțită de cele trei fete și dădace. După ce a sfârșit cu treburile câmpului, a scos pașaport și au trecut cu toții la Brașov, de unde s-au întors abia la Crăciun.

Mai bine de cinci luni au scăpat de colții fiarelor.

N-a trecut mult după întoarcere, și coana Angelica a cunoscut că iar este însărcinată. Și în al șaptelea an de mărițiș a născut lui opulos cea de a patra fetiță; a botezat-o tot cu nume grecesc: Afrodita.

A fost un urlet ca de iad: spume, bale, turbare, comploturi. Mai ales că nimeni nu mai era primit în casa zăvorâtă.

— Pe asta cu cine naiba o mai fi plodit-o, Doamne?

— Hei! Câți crai și filfizoni fluieră-vânt s-or fi perindat! Că numai de-alde ăștia umplu băile. Oamenii cumsecade se caută acasă, cu bai de foi de nuc și ficat de pucioasă.

— Te-ai gândit bine... Sigur, cu vreun mușunache de...

— Ce mușunache, dragă! Moașa spune că e cârnă și cu părul galben și țipă gros.

— Aoleu, să știi că s-a dus după ea acolo! De aia a lipsit astă-toamnă, zicea că în concediu.

— Cine, dragă?

— Cum cine? Nu știți? Popa ăla tânăr de la catedrală. Cum îi zice ăla cârn și blond, cu glasul gros...

— Popa Androne? care când cântă, parcă muge un taur, de cutremură pereții?

— Da, acela... numai pe el îl primea cu botezul la zi-ntâi, îl chema să le creștineze copiii, să le facă sfeștanii. El o spovedea și o împărtășea murea după el.

— Popă, popă, dar un vlăjgan să nu-i ajungă trei muieri deodată! Și preoteasa, o sfrijită la care nu se uită... opulos se simțea îmbăloșat de sus până jos. Descurajat, a lăsat pe popa în pace și s-a înțeles cu nevasta să nu mai facă copii. Mai cu seamă că ieșeau numai fete, iar mijloacele de fereală ajunseser neprimejdioase în mâinile doctorilor.

Au îndurat apoi cu răbdare avalanșa de necuviințe și ocări.

Lumea însă nu se mai potolea. Ochii târgului, plini de pieze-rele, se țineau cruciș după ei când ieșeau cu trăsura să-și mai aerisească nevasta și copii. Doar că nu-i băteau cu pietre. Răutatea de afară începea să pătrundă în lăuntru greului. Se descumpănea. Se simțea descărcat de puteri ca o butelie de Leyda pe care o descarci de electricitate atingând-o cu degetul. Și aici nu erau degete, ci mâini murdare, guri spurcate. Toate îi mergeau anapoda:

seceta îi pârjolea ogoarele, grindina îi bătea viile, jitnițele îi ardeau, îi mureau vitele... Mai mult: simțindu-i slăbiciunea lăuntrică, ce se vădea în toată înfățișarea și faptele stăpânului, satele de clacași de pe moșii se răzvrăteau, logofetii îi zâmbeau cu dezgust, slugile îl priveau cu ochi nesupuși, parcă să-l silească să și-i plece pe ai lui.

În sfârșit, dezastru. Nu mai era de așteptat. Când fetița cea mai mică, Afrodita, a împlinit opt luni, s-a hotărât. S-a înțeles în taină cu domnul Sotir, stăpânul celei mai mari (de altfel unicei) cofetarii de pe ulița mare, chiar în buricul târgului, să-i închirieze pentru o jumătate de zi vitrina de la stradă, lungă și lată cât o cămăruță, unde se răsărau prăjiturile garnisite cu muște. Chiar din seara de nouă mai storurile, ca niște pleoape urduroase, se lăsară peste geamurile înalte.

— Sotir își pregătește geamlăcul pentru mâine, zicea lumea. Înnoiește prăjiturile care se clocesc de vreo două săptămâni. O fi văzut și el că au făcut viermi.

Și târgul aștepta curios schimbarea.

A doua zi, zece mai. Dis-din-zori, primăvara pătrunsese din șesul învoit, cu echipa ei de meșteri decoratori, în târgul uscat și ponosit; năpădi curțile cu flori de tei și salcâm, umplu maidanele cu bălării festive, tivi cu iarba zbucnită prin caldarâm ulițele necălcate de trăsuri. Și pavoaza cu splendorile ei meschinăria orașului gătit cu cinci steaguri tridecolorate, „unul la primărie, altul la prefectură...”.

Dar ce mai însemnau astea, când din cer peste tot târgul soarele își desfășură imensa lui flamura de lumină și azur!

Și paradă începuse: navală pe străzi, defilarea școlarilor, a notabilităților, a pompierilor, a delegaților din sate, cu țărani purtând panglici tricolore la căciuli, lume șuvoi pe ulița principală.

Și deodată, în toiul entuziasmului patriotic, încet-încet, ca perdeaua unui altar, draperia vitrinei de la cofetăria lui Sotir din buricul târgului se dete în lături, și înăuntru, la geamul proaspăt spălat – ca la o panoramă – se iviră pe fotolii opulos la mijloc, flancat de o parte și alta de câte două fetițe, în total cinci persoane.

Madam opulos fusese lăsată acasă...

Stupoare... guri căscate. Zvon lățit ca rotocoalele undelor stârnite de un bolovan zvârlit într-un heleșteu.

Lumea a lăsat paradă, defilare. Școlarii au spart coloana, pompierii au rupt rândurile, poporenii au părăsit Te-Deum-ul, toți s-au înghesuit, s-au strivit, s-au bătut ca să vadă... Ce? Pe domnul opulos înconjurat de cele patru fetițe ale sale, Fulgulița, Diana, Lambrita și mititica Afrodita, binecunoscute tuturor, răsăfășându-se în cinci fotolii, îmbrăcați în cele mai scumpe haine și rochițe de sărbătoare. Și, când s-au uitat mai bine, câteșicinci cu piciorul drept descălțat, gol-goluț.

Dintâi nu s-a priceput. Au crezut că opulos înnebunise.

La ce alt te puteai gândi? Vechi sifilitic, impotent, destrăbălat, dedat la viții ascunse... Era de așteptat așa ceva.

Dar omul din vitrină gesticula neconținut și striga, arătând mereu la degetele piciorului sau gol, pe care le mișca și le respira întruna, ca și la cele ale fetițelor, care făceau așijderi. Și, cu glas mare, tatăl se pleca, își lua și-si numără degetele, fără hodină, fără răgaz, pentru fiecare grup de privitori: unul, doi, trei, patru, cinci, șase. Avea șase la dreptul. Apoi pe ale fetițelor, unul, doi, trei, patru, cinci, șase... Drace! Tot câte șase aveau și copiii; și tot la laba piciorului drept, numărate cu glas urlat, în văzul și auzul întregului târg și județ, adunate acolo de zece mai, transformat în serbarea triumfului picioarelor familiei opulus. Și lumea nu se mai satura să le privească. Gurile rele și căscate a pagubă amuțiseră.

Ca să ajungă până la vitrină și să poată privi primarul, prefectul și notabilitățile, a trebuit să intervină poliția să evacueze o porțiune de uliță. Pe urmă iar înghesuială ca la comedie, cu striviri, bătăi și leșinuri, până ce s-a amestecat din nou poliția să puie ordine, să silească mulțimea să circule în sens unic, așa ca să se perinde toți ca prin fața tribunei regale și să se pătrundă de proba paternității lui... opulos, care, neobosit, o înfățișa pe rând tuturor. Între timp, Afrodita udase scutecele de câteva ori, plânsese, dădaca, din cofetărie, urcase s-o schimbe, o potolise cu biberonul și rămăsese în vitrină să-i desfacă ca să arate și să-i numere degetuțele cât șase viermișori roz.

Nici într-un an întreg domnul Sotir n-a făcut atâta alțișveriș²⁴ cât în dimineața acelui de pomină zece mai. Lumea i-a luat cu asalt cofetăria, i-a fituit prăjiturile, înghesuindu-se să vază măcar din spate reprezentația.

Mulțimea, nesătulă de spectacol, urma să staționeze, blocând ulița, și nu s-ar fi clintit până noaptea.

Dar opulos a dat poruncă și storurile s-au lăsat peste vitrină.

A fost din nou nevoie de poliție ca să-i facă loc să iasă prin gloata entuziasmată, purtându-l în triumf, împreună cu fetițele, până acasă. Adevărata defilare de zece mai a fost apoi acolo, prin fața casei lui.

Opulos a trebuit să iasă cu soția și odraslele în balcon.

Altfel, s-ar fi putut întâmpla, Doamne ferește, răzmeriță... Te pui cu poporul?

SINGURI.

ȘED TUSPATRU ÎN PATUL LARG de scânduri acoperit cu un pled de lână fumurie. Deasupra lor, pe o policioară bătută în perete, dar sus, așa ca să nu o ajungă în cazul când s-ar scula în picioare, arde închis garzonița, cu fitilul tras înăuntru, sub căciula de alamă coclită. Alături, o icoană de lemn a Maicii Preciste parcă veghează asupra lor, cu sticluța de agheasmă spânzurată de cui și mănunchiul de busuioc aninat în creștet.

Sunt singuri: trei fetițe la rând, cea mai mare să tot aibă șase ani și un băiețel, prâslea, ceva mai săltat peste un an și jumătate. Fetele jur-împrejur stau grecește, iar în mijlocul lor Nicușor cel mititel, drăcos și neastâmpărat, cu capul în toate părțile ca un capântortură²⁵. Și e o larmă și un haz și gura de-ți iau urechile. Trebuie să-l mintă și să-l împace pe mititel până vine mama.

Au început jocurile cu „ocol-ocol, aicea șade iepurele”. Piciul întinde poznaș palma la surioara cea mai mare și rabdă nițel până i se face de două ori

ocolul, apoi, prididit de gădilătură, își trage repede mânuța, dând pe spate capul cu cărlionți plăviți și cu gura gâlgâind de râs... Și râzi pe urmă toți cu lacrimi, ca de cine știe ce poznă! Apoi se opresc, răsuflând adânc, ca s-o ia de la capăt.

Dar li s-a urât cu asta și trebuie să intre cu toții în joc: trec la „cirip, cirip gara-gara”. Își așează toți mânuțele unele sub altele, ciupind cu degetele celei de deasupra dosul mâinii de dedesubt, întâi mânuța celei mari, apoi a mezinei, pe urmă a celei mici, și iar o mână a celei mari, de care se atârână a mezinei, și peste cealaltă mânuță a celei de-a treia, înfigându-și toți bine unghiile în piele să nu le scape...

Deasupra de tot, Nicușor își așază mânuțele lui zglobii, chiar ca două păsărele; s-a făcut un ciorchine ce se leagănă în sus și în jos „cirip cirip” apoi deodată clădăria se strică și-ntr-o învălmășeală nebună mâinile se bat între ele, pe când copii țipă cât îi ține gura: „Gara, gara, gara”, chiar parcă ar fi dat uliul într-un stol de vrăbii gureșe.

Așezarea și potriveala mâinilor însă se face greu. Ionică începe „gara” înainte de vreme, așa că se lăsă de jocul acesta și încep „barbă bărbărie, gură gurărie”, unde plodul cel răsfățat are rolul de seamă. El așteaptă cuminte, numai ochii îi sticlesc a râs, până ce jocul ajunge la „hăț de mutuluc”. Aici, când să-l scuture de smocul bârligat din frunte, el dă să scape răsucind capul cu iuțeală într-o parte și în alta și iar pornesc toți să leșine de râs.

Mezinei, care numai se uită, i-a venit în minte: „Adam, Eva, moș Avram, Ițic, Pitic, facem ham”, și cu asta chilomanul a mai crescut. Copilașul așteaptă până unde vine să-i vâre degetul în gură, și-atunci, hăț, dă să-l prinză. Fetița, mai în glumă, mai speriată, se trage repede îndărăt și izbește cu cotul pe cea mică, aceasta începe să plângă. Lelița, cea mărișoară, o ia de-o mângâie, o împacă și o așază în alt loc, către părete.

Vine o clipă de răgaz și nedumerire. Nu știu de unde s-o mai înceapă.

Cele două mărișoare hotărăsc să facă ca broaștele: lelița să zică „cât a dat tat-tu pe cojoc?”, iar mezina cea mică să îngâne strigând în același timp cu ea: „un ort, un ort, un ort”. Și haide pornesc, gălăgia și ramătul au ajuns culmea, nu se mai înțelege nimic. Când una striga „cât a dat tat-tu”, celelalte, podidite de râs, leșină cu capul în mâini. Când ele izbutesc să îngâne „Un ort”, moare de râs lelița. Iar prâslea, între ele, o ține tot într-un râs, așa, degeaba, că ele nu pricep jocul. Fetițele strigă mai tare, crezând că dacă vor țipa n-are să le umfle râsul așa de lesne, dar pufnesc cât deschid gura și prâslea, după ele, ridică casa în slăvi.

După câteva încercări s-au încredințat că nici jocul acesta nu merge. Atunci lelița, vorbind repede-repede și bătând grozavă cu degetul în pieptul fiecăruia, zice pe „ieși fetiță la portiță”, cu învoiala ca cine o cădea să se facă mijă. Mijă a căzut cea mare. Se duce la ușă, pune mâinile la ochi și-și sprijină capul în scândurile nu tocmai bine alcătuite, prin crăpăturile cărora vine un vânt rece din tindă. Nerăbdătoare, întreabă mereu: „gata?”. Ceilalți cotrobăiesc prin toate părțile, căutând ascunzători. Și-i o duduială prin casă, de parcă ar veni să-i prinză Han-Tătar.

O clipă de tăcere... și-apoi, pițigăit, răspunde una de sub pat: „gata!” Răscoleala începe. Prâslea șade chirchit pe brânci, cu mezina la un loc, în fundul subpatului, sub o albie cu gura în jos. Cea mai mică s-a băgat în firida sobei, goală de lemne.

Țățica, hoată, ca să mai lungească jocul, se face a-i căuta cu tot dinadinsul și a nu-i găsi, răsturnând țealele și pernele din pat, lovind donița, bubuind în ladă cu piciorul și închiudându-se: „Unde s-o fi ascuns, Doamne!”. Ajunge la sobă, vără mâna și apucă pe Marica; aceasta începe a smiorcăi, că de ce a găsit-o. De sub pat începe Nicușor să-i ție isonul, speriat de întunericul de sub copaie. Trebuie numaidecât să iasă și mezina cu el. Țățica le dă la toți apă cu bărdăcuța înflorită cu verde, bea și ea și răstoarnă ce-a mai rămas în cofă.

E târziu, prin ochiul de geam nu se vede deloc afară, doar se aude în țarc Joiana foindu-se de frig lângă cluca de coceni și purceii flămânzi guițând în tindă, unde i-a închis stăpâna la plecare. Acum și lui prâslea îi e foame și iară prinde a scânci. Țățica îi dă o halcă de mămăligă și se urcă cu ei toți în pat, la celălalt căpătâi, spre sobă, ca să le spuie basmul cu băiatul care a băut apa dintr-o urmă de cerb și în cerb s-a prefăcut. Frățiorul, ostenit și somnoros, lasă căpșorul în poala ei și închide ochii. Și în timp ce lelița deapănă firul limpede al povestirii, cu mâinile-i dulci și mângâioase, îi cată în cap, alegând-alegând vițișoarele răsucite cărări-cărări și făcându-se din când în când a ucide ceva cu unghia degetelui mare, cu care apasă repede și îndesat de două-trei ori în același loc.

Gazornița pocnește încet și sâsâie prelung, neîncetat, însoțind glasul scăzut al basmuțoarei, pe când surioarele ascultă speriate, cu ochi mari și gura căscată, parcă acum ar auzi întâia oară povestea de atâtea ori îndrugată... „Și numa' cum mergeau ei așa, rătăciți prin pădure, i s-a făcut băiatului sete! Și iaca într-o urmă de cerb nițică apă... Băiatul, nu: să bea, da' fata nu-l lăsa și plângea” Și, cu ochii duși, spunea înainte, lungind vorbele și coborând glasul la fiecare pas al poveștii.

Când intră mama mirosind a răcoare sănătoasă de afară și cu iz de umezeală în scurteică, toate sar ca deșteptate din somn, uitând de somn și de basm și de tot. Numai prâslea doarme cu capul în poala țățicăi.

Mama îl ia binișor de subțiori și-l ridică, sărutându-l apăsător în creștet. „Odorul maicăi, odor!” Apoi îl pune la sân. Prâslea-i copil mare, cu gura aproape încheiată, dar de dragul că e băiat singur la trei fete, nu s-a îndurat să-l întarce, ci tot îi mai dă să sugă noaptea prin somn, când o bâjbâie cu mâna la piept. Și prâslea începe să țeacăie gros, înghițind cu ghiorăituri.

Ea îl mai sărută o dată și se așează cu el pe patul vechi, pe când fetițele se agăță, care pe poale, care pe genunchi, care în cârcă. Iar mama, de dragul lui prâslea, le săruta și pe ele.

REVOLTA DOBÎTOACELOR.

LIMBILE VREMII ALUNECASERĂ de pe tăișul lustruit al baltagelor de piatră pe luciul paloșelor de bronz. Și omul nou intră în eră cu tot alaiul de animale îmblânzite după el.

Într-un amurg sălbatic de iarnă, el se întorcea necăjit de la pădure. Carul primitiv, cu roata otova dintr-o singură bucată de trunchi, se frânsese într-un prăguș, și omul, ca să-l urnească, trebui să ostenească o jumătate de zi.

Taurii înjugați fluturau mânioși capetele, bolovănind ochii cu rămurele de sânge în ei spre sulița cu care îi împungea asprul stăpân.

Căinele credincios se târa sfios în urmă, schilodit și el în bătaie. Scăpase vânatul, care-l amăgise încurcându-și urmele pe ponoare.

Și omul, vânător fără greș, venea cu arcul discordat, aducând doar un vultur săgetat din văzduh.

El pășea crunt și morocănos, spărgând cu călcâiul încălțăminteii coaja noroiului amortit de ger. În întunericul iscat o dată cu ceața din pământ, înfățișarea lui înspăimânta. O piele uriașă de leu îi învăluia trupul, așa încât capul fiarei încununa ca un coif fioros cu colții rânjiți, capul omului. Nădragii largi, din blăni de fiară, și cizmele năprasnice, cu copite grele de aramă, îl creșteau și mai mult. Iar aripile moarte ale pasărei fâlăiau, deschise, la fiecare pas în spatele uriașului, parcă ar fi fost crescute acolo, pe umerii lui.

Când intră în ocolul unde își adăpostise familia, pe o măgură, sub cozorocul unei stânci, înnoptase.

Haita de câini ai curții sări furioasă să-l sfâșie. Dar cunoscându-l, repede se trase, cu gudureli, înapoi. El însă tot avu timp să plesnească pe doi din ei cu piciorul, rostogolindu-i cât colo. Și schelălăielile lor umplură ograda.

Femeia ieși din bordei cu pruncul în brațe și ajută bărbatului să dejuge. Apoi oamenii se mistuiră în hrubă. Dobitoacele rămaseră afară singure, în noapte și ger, apărute de câinii lihniți, împinși de foame mai degrabă să le sfâșie.

Crivățul se zburli și se umflă, șuierător balaure cu mii de limbi din care sufla venin de ger. Împinse de frică, de foame și frig, animalele se înghesuiră una în alta, toate la un loc. Taurii cu grebenele îndurerate și șoldurile găurite de strămurarea cu bold de bronz în vârf, oile jăfuite de lână, berbecii cu coarnele frânte de bătă, bivolii cu ceafa roasă, câinii schiopătați de ciomăgeli. Toți asupriți, toți răzvrățiți împotriva stăpânului. Tirania omului îi scoase din răbdări.

— Azi a fost mai crunt ca niciodată, spuse taurul negru, pe când celălalt soț îi linge milos grumazul.

— Ar trebui să-l iei în coarne și să-i verși mațele, zise bivolul ceacâr26, sfredelindu-și cu limba nările.

— De ce n-o faci tu? i-o-ntoarse taurul.

— Eu, vezi, am coarnele teșite.

— Atunci calcă-l în picioare și fă-l zob cum zobeai odinioară, în sihlă, tigrii.

— Eu singur? Acolo umblam turme întregi. Tuna pământul sub noi când porneam năvala.

— Numai câinii pot să-l sfâșie, își dete cu părerea berbecul. Când rătăciți departe pe coclauri după vânat, săriți voi, zăvozielor, pe el, fiara cea mai aprigă. Eu, să am colți și gheare... făcu cu părere de rău încornoratul.

— Zadarnic mestecați voi toți în gură vorbe zadarnice ca paie. Cum să te atingi de el? oftă câinele. Voi nu vedeți că este vrăjit? Știți ce putere are?

— Ce? întrebare toate.

— La vânat, el apucă vulturul din nori și-l dărmă jos. Țintește de departe iepurele, cale de-o poștă, și biata vietate rămâne acolo încremenită de moarte și îl așteaptă să vie s-o culeagă. Nu aleargă ca mine să-i iasă sufletul după vânat.

— Cum? Își lungeste mâna într-atât de sus, până la păsările cerului? întrebă o oaie rumegând cuvintele.

— Nu. Dar face ceva și mai de neînchipuit. Când vrea, își dezlipește un deget de la mâini, pe care le încordează în chip ciudat. Și degetul, cu o unghie ascuțită de fier în vârf, zboară cât ai clipi singur și apucă pasărea, pe care i-o aduce jos.

— Am văzut și noi, strigară toate, degetele astea vrăjite, lungi și cu cange în pisc. Are multe în tolba de la spate. Cu ele face semn și oprește pasărea în zbor.

— Apoi asta e vrajă, lămuri câinele. Își scoate și își schimbă degetele când vrea și cum pofteste.

— Dar brațul? se jălui taurul. Ați văzut cum și-l lungeste, de te ajunge la zece stânjeni depărtare... Ba și-l deschiolează din cot ca să-l poată arunca de departe în tine. Vai de carnea ta dacă pumnul brațului de adaos are piatră în el! Și după ce te-a izbit de te-a amețit, își ia brațul de jos și îl pune la loc, rosti înfiorat taurul.

— Asta e puterea lui, urmă câinele. El nu e ca noi, dintr-o bucată, încremenit o dată pentru totdeauna în el, turnat într-un calup din care să nu mai poată ieși. Omul se schimbă și se mlădiază după nevoi. L-am văzut odată, când era cald, cum s-a jupuit singur de piele. Eu asudam cu părul tot pe mine. El se răcorea în apă cu toată carnea de sub piele și păr afară, așa cum scosesem eu numai limba.

Mieii, taurii și bivoli holbaseră ochii, minunați de povestirile lui, și câinele, îngâmfat de ascultarea cu care se învrednicea, urmă:

— Odată am fost de față când și-a scos copitele.

— Copitele? Cum se poate? făcu un mânz naiv.

— Da, copitele, de la glezne în jos. Îi intrase în ele o pietricică și-l înglodea. Pe urmă și le-a pus la loc și nu s-a mai cunoscut de unde le lepădase. Când a fost să trecem o apă, și-a dezghiocat picioarele mai sus de genunchi, a pus pielea și carnea pe umăr, ca pe niște păstăi, ca să nu se ude părul de pe ele. Iar dincolo, pe mal, s-a alcătuit din nou la loc. Nu se poate magie mai mare. Să te faci și să te desfaci, să te rupi și să te dregi, să te lungesti și să te scurtezi, dintr-o clipă în alta, singur.

— Eu nu de brațul lui, care se smucește din cot și mă plesnește la zece stânjeni depărtare, mă tem, zise taurul ceacâr, gros la piele. Pe mine altceva mă împiedică. Fără să vreau, carnea se înfloară pe mine când mă apropii de el și mă face să-mi plec grumazul în fața lui: un miros uriaș, un iz de fiară domnitoare mă biruie. De ce crește oare blană de leu pe el?

— Și-i fâlfâie aripi de vultur hrăpăreț pe umeri, behăi un miel prior. L-ați văzut astă-seară?

— Magie și vrăjitorie, gemu dulce vaca. Uitați-vă. Mâna femeii îmi ține loc de vițel. Când ugerul împovărat de lapte mă apasă, chem prelung. Și ea vine. Închid ochii și sunt fericită, închipuindu-mi puiul sub mine. Nu e asta magie? Ca să-l biruim ne trebuie vrăji mai puternice, farmece mai tari! Aș zice să întrebăm pe lup în pădure. El se pricepe.

— Deșteapto! lătră ogarul. Ți s-a făcut de jupuială pe vreo răpă?

— Atunci cum să scăpăm de atâta greu și apăsare? Cum să-l răpunem? Nedreptatea lui necruțătoare ne sugrumă tot cât colții lupului.

Deodată ușa de bârne se smulse pe neașteptate și în cîșla27 dobitoacelor răzvrătite căzu, pe câteșipatru labe, pisica. Pe urmele ei curgeau ocările și blestemele femeii.

După ce se dezmetici din ameteală, pisica începu grijulie să-și șteargă mustățile și să-și lingă blana, mânjite de smântână.

— Vai, ce cruzime, surioară! o boci oaia.

— Pe sufletul meu dacă i-am greșit cu ceva! Ăștia sunt oamenii. După ce ne jertfim viața pentru ei în lupta cu șoarecii, priviți acum cum ne aruncă.

— Ai căzut tocmai bine, muși taurul. Tu ești vrăjitoarea iscusită. Prorocști când are să se schimbe vremea, apoi când vin oaspeți și ai prietenie cu luna. Învață-ne și ne ajută cum să scăpăm de om. Cum l-am putea ucide? Că ne-am săturat de chinuri.

— Năvăliți asupra lui. Unul singur din voi numai, e de ajuns să-l facă praf și puzderii, rosti pisica.

— Lesne de spus. Cum să-l faci, când este cât un munte și pe deasupra și vrăjitor! Pumnii lui, măciuci de fier, îi zboară din mână și vin vâjâind, să te pocnească de la o poștă, se jelui bivolul.

— Și pe urmă carnea lui de leu are un iz fără împotrivire, se tângui taurul.

— Și cine se poate uita în ochii lui țință, fără să-i plece pe ai săi numaidecât? Are priviri totdeauna biruitoare.

— Vă înșelați, îi mângâie pisica. Tăbărăți cu îndrăzneală pe el: e mai plăpând ca un vițel. Vi-l dau în labe gol și fără apărare, chiar acum.

— Nu vă luați după ea, schelălăi dulăul. Unde l-a văzut ea plăpând? Vă trage vicleana în capcană, să vă piarză.

— Tot rob mișel ai rămas. Veniți cu mine, miorlăi ea, scuipând câinele între ochi.

Vitele așteptau sfioase, îndoielnice, îndemnându-se fără hotărâre.

— Haideți numai câțiva pași, fricoșilor, îi certă ea. Aveți să vedeți cu ochii voștri.

Și, pornind înaintea cetei de răzvrățiți, pisica îi duse îndărătul bordeiului, unde șoarecii făcuseră câteva găuri în perete.

— Puneți ochii și uitați-vă, îi îndemnă ea.

Cu toții, pe rând, își potrivă, bivolul peruzeaua ochiului mare cât pumnul, capra gogonul ei de chihlimbar, taurul oul însângerat al ochiului cu

gălbenuș negru, porcul țandăra de geam afumat ascunsă în grăsimea obrazului... Câinele, după ce privi cu ochii lui duiosi de copil orfan, puse și bumbul umed al nasului și, la mirosul cunoscut al stăpânului, coada începu să i se miște bucuroasă.

Omul, la lumina chioară a unui opaiț, se dezbrăca pentru somn, zvârlindu-și una câte una toate vrăjile de pe el.

Baltagul, brațul cel de adaos, zăcea jos, acum un biet ciot de lemn. Cizmele cu copite de centaur se pleoștiseră goale, ca două ciuperci uriașe, viermănoșite de ploi. Blana cu puteri de lei, coiful cu colții ascuțiți, neînsuflețite, dezumflate, spânzurau în cui, jumulite și găurite de molii.

Omul, ieșit din găoacea lor ca un pui golaș, ședea alb și plăpând, cu carnea mirositoare a vițel de lapte. Capul rotund și mic, ca de miel slăbănog, se răsucea pe un gât fără vlagă. Grumazul taurului, pe lângă el era un trunchi de gorun pe lângă o trestie.

Dobitoacele priveau aprinse. Cozile neastâmpărate băteau ca niște năpârci pânțele flămânde. Ochii se inflăcărau de ură și colții se rânjeau.

— Haideți, porunci pisica, curaj! Eu am să mă miorlăiesc la ușă până îmi vor deschide. Voi năvăliți toți după mine și-l sfâșiați.

Deodată câinele, așezându-și a doua oară ochiul la bortă, se trase înapoi înspăimântat și o luă la fugă. Celelalte dobitoace se îngrămădiră la gaură, priviră din nou și, îngrozite, o luară la sănătoasa, ascunzându-se.

Omul, îngenunchiat pe pământ, își împreunase mâinile și ridicase ochii... Deasupra lui, tavanul parcă se găurea, căci se strevedea cerul. Un abur luminos ieșea din trupul omului, mai ales din osul frunții și din creștet, închegându-se în juru-i ca un cearcăn... Lumina ajunsese din ce în ce mai puternică. Îl îmbrăca într-un văzduh aprins, nesuferit ochilor. Omul era o lină flacăra albă, ca o torță care arde toată deodată. Și văpaia învăluitoare, lua din ce în ce înfățișarea unui paznic îngrozitor, în picioare, plecat ușor asupra omului din el, care se ruga²⁸. (Calendarul, nr. 256, 25 decembrie 1932)

Omul izbi două pietre, și din mână țâșni deodată flacăra unui fulger ce înspăimânta animalele în nopțile de furtună. Lumina ajunsese din ce în ce mai puternică și-l îmbrăca tot într-un văzduh aprins, nesuferit ochilor de fiară. Deasupra lui, tavanul parcă se făcuse străveziu și se răsfrângeau prin el stelele, iar o frântură din soare veghea liniștită la căpătâiul omului. [Finalul modificat a apărut în „Gazeta literară”, nr. 21, 21 mai 1964, precum și în „Căprioara din vis”, Biblioteca pentru toți copiii, nr. 25, Editura Ion Creangă, București, 1973]

FÂNUL.

ÎN ZORI AM PLECAT CU CARUL lui moș Nichifor și cu cinci cosași voinici la fânețele noastre de dincolo de deal. Când am sosit acolo ne-a întâmpinat o mireasmă dulce, parcă toți stupii din lume și-ar fi vărsat peste pânza de flori mierea lor. Când am intrat în iarba înaltă până la brâu s-a ridicat un nor de fluturași care dormeau cu aripile strânse pe florile înspicate și o ploaie de rouă scuturată ne-a udat picioarele.

Moș Nichifor s-a uitat spre Cornul Caprii și a spus cosașilor:

— Nu plouă, mă! Așa mi se arată mie... O să ție uscăciunea toată săptămâna asta.

Apoi zvârliră mintenele, ciocăniră nițel coasele, le deteră pe cute și intrară în fân ca-ntr-o apă. Purtau coasele parcă ar fi ținut în mână un fulg, nu fier greu. Ședeau în loc și numai din brâu în sus se mișcau ușor legănat, iar în fața lor iarba ajunsă de sabia morții cădea, valuri, valuri la pământ.

Pe la prânzul mic s-au oprit și s-au așezat să mănânce merinde din traistă.

Moș Nichifor a aruncat o pală de iarbă proaspătă boilor, care îmbucau cu lăcomie...

— Hei, mai-ncet, că-i ușor mâncatul, da' greu cositul, plăvanilor!...

Cât mâncară încercai să cosesc și eu. Dar coasa în mâna mea era ca o prăjină de plumb. Șalele îmi tremurau și mă trecură sudorile. După câteva opinteli izbutii să țin dreapta și să mânuiesc coasa. Dar, deodată, o ușoară șovăială mă făcu să-i scap vârful în pământ. Moș Nichifor sări și mi-o luă din mână, de frică să nu i-o rup.

— Apoi tocmai așa am pățit eu cu condeiul, ca dumneata acum cu coasa mea. Am vrut să mă iscălesc pe-o petiție și am apucat bețișorul cu ciocul de oțel înmuiat în negreală. Da' credeam că n-o să-l pot ridica, așa de greu era. L-am scăpat de vreo două ori jos; l-am sucit și l-am răsucit până m-am lăsat păgubaș. Mă însemnase o cârcălitură de slove mai rău ca o zi de coasă. Curgea nădușeala broboane pe frunte... Noi știm să scriem cu alte condeie pe fața pământului...

Și luând coasa ca pe o pană se avântă iar în fâneată.

Până seara fânul era culcat la pământ brazde, brazde, care urcau la deal ca treptele. Între brazde locul rămânea golaș. Dealul tot rămăsese ca un cap uriaș pe care un bărbier l-a tuns, de i-a lăsat numai scări și cărări.

Am dormit noaptea acolo, lângă foc de buturugi. A doua zi, după ce fânul s-a zvântat, cosașii l-au întors cu furcile, s-au apucat la pologit, adică au strâns fânul din fiecare brazdă, la mijlocul ei, făcându-l polog sau vălătuc.

După câteva zile am urcat iar la fânețe. Poloagele erau uscate. Oamenii le-au strâns mai multe la un loc, porcoaie, și din porcoaie au făcut căpițe, care au rămas acolo, în singurătatea pământului și-a cerului, ca niște căciuli de uriași.

Peste două săptămâni am urcat iar cu carele și-am încărcat fânul să-l aducem acasă. Zburau furcile de la căpițe la căruță... Eu m-am cățarat sus, în vârful carului, și m-am legănat toată noaptea pe drum spre casă. Aici, în ogradă, carele au fost descărcate și fânul a fost clădit în clăi, cu meșteșug, împrejurul unei prăjini înfipite în pământ.

Vârful clăii, țuguat ca o turlă de biserică, l-a făcut moș Nichifor, cel mai priceput cosaș al satului. Fânul din clăile făcute de el nu-l plouă niciodată. Apa se scurge ca pe țigle de acoperiș, așa de meșter e el la așezatul palelor de iarbă. El știe să le așeze pe locul cel mai uscat, să nu fie umezeală jos pune câteva grinzi dedesubt, pe care întemeiază clăia. Chiar în mijlocul iernii din clăie iese un fân moale și galben, ca sculul de mătase, pe care vitele-l mănâncă fără să

lase un fir. Când fânul nu e bine păstrat se mucezește și se strică, iar vitele nici nu se uită la el.

Fânul nostru lasă foarte puține rămășițe. Fânul de deal e cel mai bun. Fânul de mlaștină are firul gros, cu cotoarele tari amestecate cu buruieni rele.

Hrana vitelor iarna este mai ales fânul. Dacă fânul e strâns umed el se încinge.

GUJĂLIE.

LA MARGINEA SATULUI, dincolo de poarta țării, ședea Kiva țiganka, într-o cocioabă ce se ferea parcă, rușinoasă, de la drumul mare, dar nu avea unde să se ascundă în bătătura goală, vraise și fără pic de gard. Delături putrezea de-a-n-picioarele o altă coșmelie, cu pereții spărți și dezgrădiniți, unde odinioară, când trăia țiganul, făurea potcoave pentru vitele drumeților. Acolo, altădată răgeau boi răsturnați jos la pământ și ferecați între patru pari, cu câțiva rumâni trântiți peste ei și apăsând din răsuputeri, pe când meșterul curăța de zor cu razul, împrăștiind cât colo așchii de unghie tare ca fierul.

Asta era de mult... Potcovarul s-a prăpădit într-o iarnă, răpus de un junghiu – căpătat la o beție, când a căzut și a adormit în zăpadă, la câțiva pași departe de casă. Kiva a rămas cu o puiță de copii răi și sfrijiți, dar pacostea cea mare era Gujălie...

Nu știu cum l-o fi chemat pe numele cel bun, lumea însă așa îi zicea. Era feciorul cel mare al țiganilor, dar mă-sa îl făcuse moale și de mâini și de picioare, cu capul bănănăind în toate părțile pe un gât subțire și adus ca un gât de vioară...

La început nu s-a băgat de seamă betșugul copilului: îl purta mă-sa de colo până colo în brațe, lipit cu gura de pieptul gol, ca o lipitoare... Dar, de la o vreme, când a venit altul la rând și el trebuia să se zburătorească și să se hrănească singur, s-a văzut că nu poate mișca nici mâinile, nici picioarele și că limba îi era legată. Scotea numai niște grohăieli și bâlăbări scurte, ori niște orăcăieli ascuțite ca de sălbăticiune. Numai gura nu-i sta ziua întreagă: ar fi mâncat oricât și orice i-ar fi dat, înghițind lacom și nemestecat ca un hultan flămând, de unde și porecla de Gujălie...

Cât a fost mic, mă-sa a mai avut nițică milă de el. Se abătea de la treburi să-i mai arunce o îmbucătură în gură, ori să-l schimbe și să-l curețe. Și el, din albia unde încremenise, nu avea ochi decât pentru ea... Mai târziu, odată cu grijile și cărcotele vieții, țiganka s-a înstreinat de poradița blestemată, a urât-o și a scârbit-o de n-o mai putea suferi.

Și de-atunci viața lui Gujălie, care de când a fost el nu a umblat pe picioare și nici măcar nu s-a târât, s-a trecut cam așa: toată vara, trântit pe jos pe prispă goală și oropsit acolo; toată iarna, azvârlit pe laița proptită cu un căpătai de soba rece, în odăița întunecată a cocioabei – unde îl încuia mă-sa cu lacătul pe dinafară. Pe la Sfântu Gheorghe îl lua țiganka în brațe blestemându-l de foc și îl târa afară, în colțul dinspre răsărit al prispei. Îl curăța acum pentru toată vara, îl schimba, îi mătura împrejur și-l lăsa. Acolo zăcea nemișcat până toamna târziu... Dimineața, vădana îi îndesa în grabă câțiva dumicați de mămăligă în gură, îi turna pe gât o cană de apă și apoi pleca după nevoile ei în

sat. La prânz, trebuia să vie numai pentru el acasă, să-i dea să mănânce, că țigănușii ceilalți nu vedeau de el. Acolo pe prispă îl ardea soarele, acolo îl bătea ploaia, acolo îl cuprindeau umbrele serii și-l acoperea noaptea. Bietul slăbănog rămânea singur, pradă celor câteva găini ce răcăiau după mâncare prin curte. Blenzile, îndrăznețe, fâlfâiau de câteva ori din aripi, își făceau vânt, se azvârleau pe el și începeau să-l ciugulească cu grijă de fărâmiturile căzute. Apoi îl căutau cu de-amănuntul de pureci și de alte găngănii, scormonindu-l toată ziua ca pe un maldăr de gunoi, că nu avea cine să le hușuie... Doar o javră de câine ce se adăpostea lângă el, încârligându-și trupul, ciucur de rapăn, în coastele bolovanului, mai mârâia și se repezea după afurisitul de cocoș, când îi strica tihna. De cele mai multe ori, mă-sa îl uita și de prânz, și de nămiezi, și tocmai seara, când se întorcea trudită, îi vâra în gură câțiva cocoloși de mămăligă căpătată, blestemându-l iarăși... La Vinerea mare îl lua din nou țiganca, îl curăța și-l premenea pentru iarnă, și-l târa de subțiori în cocioabă, unde se așternea pe zăcut toată iarna. Înăuntru nu se vedea nimic decât dacă se deschidea ușa mare de părete, altfel lumina nu izbutea să străbată prin ochiul de fereastră numai cât un pod de palmă, cu țiplă în el...

Afară mai mergea cum mai mergea. Chiar tovărășia păsărilor din curte, a câinelui răpănos și a purecilor era, la urma urmei, o alinare pentru slăbănog. Soarele din slavă nu căta că e urât ca o arătare și bubos, ci-l dezmiarda și-l mângâia, toropindu-l dulce, iar ochii lui șășii urmăreau norii albi ce călătoreau leneși, slobozi pe cer. Vara se supăra de ploaia care gonea din curte toate lighioile sus pe prispă, sub streășină, de tăbărau cu mic cu mare glajvără pe el. Toamna se bucura fără să știe de frunzele galbene aduse de vânturi jucăușe, în văzduh ori pe bătătură. Câteodată chiar, un copil din megieși ori o femeie milostivă trecând la fântână se îndura să-i aducă o bărdacă de apă rece, ori să-i dea o îmbucătură. Dar iarna intra în casă ca într-un mormânt. Aproape o jumătate de an o petrecea singur și părăsit în întuneric și frig. Când ceilalți plecau de acasă, îl încuiau pe dinafară; doar purecii îi lăsau sub pat, de frică să nu-i fure cineva. Și rămânea așa, cu ochii sticliți în tavanul coșcovit, șazănd oropsit și părăsit, cu dorul de câinele ce scheuna afară și care l-ar fi încălzit de i s-ar fi urcat colac pe pieptul dezvelit. Noaptea, târziu, când venea Kiva, îl boscorodea iar cu necaz, îi îndesa dumițați pe gât, îi vărsa o boalcă de apă rece de-i înghețau dinții și se culca adormind butuc lângă el...

Așa viața ducea Gujălie.

Trecuseră ani mulți pe lângă el, de care el nu știa nimic, căci mintea lui nu se deschidea la socotelile vremii și ale lumii. Frații și surorile muriseră ori se răzniseră departe, în lume. Kivuleasa îmbătrânise și abia mai da câte o roată prin vecini după mâncare; coșmelia se dărpănase de tot. Dar Gujălie era același, mic ca un copil, cu fața cât un pumn, boțită și schimonosită, cu părul rar și lipsă pe alocuri, cu pleoapele pe jumătate căzute peste ochii infundați, cu gura largă și strâmbă, dusă până la urechi, cu mâinile și trupul numai răni și necurățenie și parcă mai lacom și mai flămând decât oricând. De atâta zăcere îi trecuse os prin os, șoldurile erau o carne vie, dar sufletul tot nu se îndura să se despartă de el, parc-ar fi fost prins în cătușe. Și cine știe cât ar mai fi dus-o

așa, dacă nu se îndura Cel de Sus să-i poarte de grijă, tocmai când orice ajutor omenesc îl părăsise...

Pe vremea războiului, când năvala dușmană spărsese hotarele și pătrundea tot mai adânc în inima țării, satul lui Gujălie era în drumul scurgerii de oștiri. Nemții urmăreau de aproape pe ai noștri și curând ghiulele lor se încrucișară cu ale noastre, deasupra satului, părăsit de cei din urmă apărători... O zi întreagă s-au bătut pe marginile lui. Câteva case ardeau. Bieții oameni fugiseră înapăimântați în toate părțile. Jandarmii umblau forfotă, ridicau pe cei tineri și vitele se mânau ca turmele din urmă. Pretutindeni numai jale, jaf și ruină. Kiva își luase lumea-n cap, lăsând pe Gujălie în cocioabă, încuiat... Cu lacătul pe afară... Atunci a venit o ghiulea, cea mai de pe urmă, parcă de Dumnezeu trimisă, și drept în casa Kivei a căzut, ridicând-o de la pământ... și a făcut-o puzderii, cu lavița unde zăcea Gujălie cu tot!...

O SCRISOARE DE DRAGOSTE ÎNCHIPUITĂ.

PRINTRE HÂRTIILE RĂMASE de la răposatul meu prieten, am găsit și această scrisoare de dragoste... închipuită. Împrejurările în care a scris-o le spune el însuși – de altminteri, știu că n-ar fi fost în stare să iubească, din pricina firii lui ciudate, de a se stăpâni, de a-și înfrânge orice bucurie, de a se abține de la orice plăcere... de teamă să nu ajungă sclavul lor.

Nu putea nimeni să-i prindă mai târziu atât de bine nota dominantă a caracterului său, cum și-o făcea singur în 1908, în aceste câteva rânduri. Acesta era el! Așa l-am pomenit, așa a rămas pe tot parcursul vieții... și a murit... abținându-se de la singura plăcere ce-i mai rămăsese: mâncarea. Plictisit de boală, decepționat, s-a lăsat, printr-un efort de voință, să moară de foame!

Din scrisoare chiar se vede că e un copil al dragostei. El crede că patima izbucnește ca un vulcan de cuvinte sonore și rare, ca un potop de lirism și imagini – umflate și goale! Nu-și putea închipui că patima adâncă și curată caută veșmântul cel mai simplu și cel mai curat și că zece rânduri simțite, din suflet, fac mai mult decât atâtea pagini cugetate și poate căutate.

Dar eu mi-am uitat rostul meu de simplu editor și am luat pe acela de critic al morților – și ce e mai greu am uitat că: de mortuis nil nisi bene.

1908, octombrie 13

— Decembrie.

X... mi-a citit aseară scrisorile lui de dragoste – simple, sincere... dar cât de șterse, cât de banale, și l-am pizmuț totuși. De ce nu iubesc și eu, pe orișicine și oricum ar fi... numai să iubesc? Cum i-aș scrie nebune scrisori de dragoste, în care simbolul tainic să stea alături cu mărturisirea cea mai îndrăznească; scrisori nebune, cum nu s-au mai scris, unde ridicolul să se înfrățească cu sublimul! Oh! Cum i-aș scrie:

Iubito, te asemăn îmblânzitorului de fiare, îmblânzitorului nemilos și crud...

Ai văzut cum leul clipește amețit sub privirile străpungătoare ale stăpânului? Ochii lui galbeni, plini de dorul pustiei, se închid, dureroși, înfrânți cu ciudă parcă! Ochii tăi vineți ca oțelul – strălucitori ca el – sunt, iubito, ochi

de împlânzitori de fiare... Zadarnic cerc să-i înfrunt, puterea lor doboară neputincioasa-mi împotrivire și pleoapele trebuie să se coboare ca să-mi ascundă amare lacrimi de ciudă și durere. Oh, cum mă doare privirea ta neînfrântă! Tu ești împlânzitorul și eu sunt fiara împlânzită! Cum te urăsc... și cum te-aș sfâșia! Te urăsc din pricina puterii ce ai asupră-mi, din pricina tiraniei cu care stăpânești peste sufletul meu! Te urăsc, te-aș sfâșia, și cu toate astea tremur în fața ta cum tremură – mișel – leul când în cușcă-i pătrunde împlânzitorul. Tremur și mă gudur lingușitor la picioarele tale... oh, cum te-aș sfâșia! Tremur de frică, de ură, și de plăcere... și ca leul cerșesc un semn din parte-ți, un semn și pentru mine... fie chiar o lovitură usturătoare, o înjositoare lovitură cu biciul plumbuit.

Oh, cum te urăsc, pentru libertatea ce mi-ai răpit, pentru robia la care de bunăvoie mă supun, pentru dragostea fără margini ce-mi stârnești în inimă...

Sunt o fiară împlânzită, pe care însă o biruie încă nostalgia codrilor sălbatici, dorul vieții slobode, fără lanțuri, fără gratii de fier; sunt o fiară în fața căreia, dacă ți-ai pierde puterea, magnetica-ți putere, dacă ai clipi, măcar înflorată – te-aș sfâșia!

În răsăritul plin de basme sunt vestiții fermecători de șerpi – naja, teribila naja chiar, se încolăcește după gâtul lor ca un colan, umilită și supusă, vipera și aspidul, ca niște brățări strălucitoare, se învârtesc în jurul brațului de eben al fermecătorului.

Iubita mea, tu ești neîntrecut fermecător de șerpi – supus și umilit ca un șarpe sub puterea vrajei, mă încolăcesc împrejurul vieții tale și-i fac un neprețuit colan, o brățară scumpă și fără seamăn.

Cu limbile pline de venin şuier mânios... dar nu îndrăznesc să te mușc, căci nici un mușchi nu ți se clintește, nici un fior nu te străbate, și asta mă înfrânge!

Oh! Dacă ai avea o clipă de îndoială, dacă ai tresări măcar de spaimă, cum ți-aș strivi sub colți carnea delicată, vărsând în rană veninul ucigător!

Dar tu, nepăsătoare, cu încredere oarbă în tine, te joci cu șarpele ca și cu un colan nevinovat, fără spaimă, fără fior, și asta te scapă și te face stăpâna lui veșnică.

Și cum te-ar sfâșia leul, împlânzitorule! Și cum te-ar mușca șarpele, fermecătorule! Dar nu poate; simt că ura lor nu e decât o dragoste năprasnică pentru tine, o dragoste fără margini și fără nădejde. O dragoste pentru însăși tirania, puterea și cruzimea cu care stăpânești, împlânzitorule, fermecătorule!

Totuși, ia seama!

Mi-e silă și rușine de ce am scris. Așa e o scrisoare de dragoste? Unde este sublimul, să mă înalț până la el, să-l răpesc, să-l înlănțuiesc cu vorbe și, supus ca un orb, să-l aduc la picioarele iubitei! Cum să-i scriu?

Când Dante a pătruns sfios în Paradis, Beatrice i-a răsărit în cale și i-a luat mâna ca să-l călăuzească. Beatrice! Înger de lumină, al cărui zbor era o armonie!

Câtă fericire a simțit atunci poetul tragic, au spus-o și o vor spune de-a pururi dumnezeieștile versuri care l-au nemurit!

Eu sunt mai fericit ca Dante! În Infernul acestei vieți, în întunericul de aici, eu te am pe tine, iubito, călăuză veșnică, mai luminoasă ca Beatrice! Te am pe tine, stâlp de foc, ce-mi strălucești în nopte! Nu sunt eu oare mai fericit ca Dante, care n-a găsit pe Beatrice decât în Paradis, când eu pe tine te am alături, aici, în iadul acesta pământesc?

Sunt nespus mai fericit decât vestitul florentin, și, cu toate astea, nespus mai nenorocit! Dante a scris numai Infernul. Divina-i Comedie eu o trăiesc – o trăiesc mai adâncă, mai cumplită de cum a închipuit-o și a scris-o el! Această infernală „Divină Comedie”.

Oh, cum i-aș mai scrie, nebun!

Erau șapte minuni, vestite și sigure în lumea întreagă – însă, din toate, statuia lui Memnon se înălța uriașă la marginea deșertului. Era de granit ros și tocit de vremi și furtuni, dar cu cât meșteșug alcătuită! În timpul nopții reci și întunecoase, roua, ca un prinos de lacrimi, pătrundea prin crăpăturile pietrei în trupul uriașului încremenit. Tot dorul lui năprasnic de soare, de căldură, toată dragostea lui pentru lumină se strângeau, ca lacrimi curate de rouă, în granitul tocit de furtuni; și când, dimineața, soarele răsărea din adâncurile mării – soarele de foc. – atunci roua se topea în trupul uriașului și întreaga statuie se pornea să cânte... să cânte tânguitor; armonii ciudate, nemaiauzite și fermecate se revărsau din granitul tocit de vremi, se revărsau de sub sărutările de foc ale soarelui.

În noaptea oarbă a vieții mele de până acum de-a pururi am plâns. Am plâns de dorul soarelui de foc, de dorul căldurii și luminii pe care o presimțeam, o așteptam setos, în noaptea ce mă învăluia. Am plâns, și prinos de lacrimi mi s-a adunat în suflet – lacrimi de durere, lacrimi de bucurie, toate deopotrivă de amare!

Întreg sufletul mi-e îmbibat de lacrimi, ca granitul statuiei lui Memnon de rouă.

Și acum, când tu mi-ai răsărit – mult așteptatele Soare – mă topesc și cânt sub razele tale de foc!

Mi se topește întreg sufletul, cu noianul lui de lacrimi, se topește ca roua granitului și ca granitul statuii, sub sărutările de foc ale soarelui, sufletul meu cântă, cum nu s-a mai cântat până acum!

Soare, care-mi dai viață și cântec, soare de foc, să nu mai apui vreodată pentru mine. Căci granitul statuii lui Memnon s-a risipit în pulbere de durere că te pierde în fiecare seară, când te afundai în mare.

Dar cum aș mai putea să îndur noaptea grozavă, noaptea plină de moarte, ce m-a învăluit până când îmi răsăriși tu, soare?

Nu sunt decât un biet nebun! Caut sublimul prin cer și pe pământ, când sublimul tot ea este, numai ea!

Și, ca un smintit, cerc să-l încheg în vorbe, când sublimul întreg e întrupat în ea.

Pe tine am să te cânt atunci, iubito, ca un nebun!

Te iubesc... dar te-aș pângări de te-aș iubi cu tot sufletul! Nu. Te iubesc cu tot ce am mai nobil, mai înalt și mai cinstit în suflet. Te iubesc pe tine și

pentru tine, numai pentru tine! Nici o picătură din bucuria și fericirea dragostei mele nu vreau să se reverse asupra mea, ci toată, toată să fie a ta și numai a ta.

Te iubesc pentru tot ce ai suferit, pentru tot ce te-ai bucurat, pentru cât te-ai luptat. Te iubesc pentru înfrângerile ce ai suferit, pentru durerile care te-au sfâșiat, pentru mulțumirile care ți-au înseninat o clipă sufletul! Te iubesc toată, întreagă, așa cum ești acum! Nici un fir de păr n-aș vrea să se schimbe din pletele-ți bogate, ci să fie așa, așa să rămâi, cum te-am văzut întâi!

Tu nu-ți poți închipui, dragostea mea. Ceilalți toți sunt niște egoiști josnici în iubirea lor, ei se iubesc pe ei înșiși, numai pe ei. Își iubesc propria lor plăcere, propria fericire! Își iubesc propriul lor suflet îngust și rece, pe care îl au veșnic în față și pe care caută să-l sature cu comoara răpită din sufletul iubitelor lor!

Puțin le pasă de iubită, cine e și cum e! Ei își îndeplinesc numai pornirile și trebuințele lor firești, fără să cerceteze, fără să simtă decât propria lor simțire. Ca Narcis se oglindesc ei înșiși pretutindeni și întotdeauna, nu sunt îndrăgostiți decât de ei. De aceea, puțin le pasă de iubita lor, cine este și cum este. Ei în dragoste își îndeplinesc pornirile firești. Și iubesc numai pentru ei. Și pe ei...

Eu te iubesc pe tine, numai pe tine și pentru tine numai! Te iubesc așa cum ești acum – așa te-am visat și așa te vreau pururi. De-ai ști cum binecuvântează durerile și suferințele care ți-au legănat și ți-au crescut sufletul, pe brațele lor de mame duioase! Durerile și suferințele care ți-au făcut sufletul așa cum e astăzi, un ocean... un ocean, în al cărui nămol strălucește aurul și unde, alături de monștri, se găsesc și stânci de mărgăritare!

Te iubesc atât încât nu-ți cer nimic, nu vreau nimic pentru mine, nici măcar amăgitoarea bucurie că știi despre dragostea mea.

Te iubesc atât încât o dată de-aș bănuî măcar că te-aș face fericită, renunțând la dragostea tainică ce am pentru tine, m-aș jertfi, fără să stau o clipă la îndoială, mi-aș sugruma cu deliciu dragostea din suflet și sufletul meu însuși.

Te iubesc atât încât n-aș vrea să cunoști durerile dragostei prin mine, durerile fatale și de neînlăturat.

Pricepi cum te iubesc? Nimic pentru mine, și toată dragostea pentru tine! Zadarnic! Tu nu poți pricepe, căci eu nu te iubesc omeneste...

1897, decembrie, seara târziu. Recitesc ce am scris și zâmbesc – ca să nu râd. Ce ar zice iubita prietenului de aseară, ce ar gândi de scrisoarea asta? Sărman nebun, du-te și te culcă și te liniștește!

POVESTIRI RELIGIOASE.

CIORBĂ DE BOLOVAN.

NU ERA CASĂ ÎN CĂTUNUL Flămânzii-Vechi unde să nu auzi, din zori, scâncete.

— Mamă... mi-e foame.

— Rabdă și tu până vine tat-tu de la râjniță.

— Când vine?

— Ia, mai acuși... Aduce o traistă de mălai.

— Nu-mi place, că nu-i mălai... Știu eu, e coajă de copac măcinată.

În altă parte tot așa:

— Mamăă... dă-mi să mănânc.

— Ia și tu de colo un bulz de unt și umple-ți bârdanul. Uite ce gras e.

Și, spunând așa, femeia duminică niște cocoloașe vinete.

— Nu mănânc, că nu e unt, miorlăia plodul. E humă din mal. Am văzut eu când a adus surata.

Și copilașii se agățau, lihniiți, de poalele gospodinelor amărâte. Bărbații mai toți erau plecați în lume după munci, ori duși la curtea boierului, departe, în comuna nouă. După alunecarea coastelor nemilostiv despădurite și prăvălirea bătrânei așezări de pe ele, Flămânzii fuseseră strămutați jos în șes și se chemau altfel. Sus nu rămaseră decât cuibarul bătrân, un pâlț de cocioabe, agățate de râpele argiloase spintecate de crăpături adânci, gata să fugă și ele la vale, numite Iude, de pe numele vânzătorului.

Într-o zi din astea, plină de plânsete și văicăreli, se abătu în sătucul oropsit un strein. A intrat dis-de-dimineată neoprit în bătătura neîmprejmuită a celei dintâi case din marginea de răsărit și a înaintat nebăgat de seamă până lângă prispa unde guițau de foame o ciotcă de prunci.

Acolo a stat încremenit până ce l-a văzut femeia, care l-a întrebat arțăgoasă:

— Da' 'mneata ce vrei?

El a dat bună ziua... Muierea i-a răspuns „bună”, dar răstit, c-un sfert de gură. Micuții, speriați, au tăcut și s-au lipit strâns de maica lor. Abia atunci o javră răpănoasă s-a sculat și și-a adus aminte că trebuie să latre. Dar după două hămăieli leșinate, s-a lăsat păgubaș, a dat bucuros din coadă și s-a culcat la loc.

Omul a băgat de seamă acreala primirii și, tulburat, se mâhni.

— Iartă-mă, spuse el cu părere de rău. Dacă era poartă la curte, băteam în ea... și nu intram până ce nu primeam învoire... Dar am văzut vraștea...

— Au fost și gard și poartă, i-o întoarse cu amărăciune nevasta. Dar a trebuit să le ardem, că am petrecut ierni grele... Da' ce poftești 'mneata?

Și chipul i se oțărî.

— Umblu de mult. Viu de departe. Am isprăvit merindele. N-aș putea găsi aici puțină mâncare? Sunt ostenit și flămând.

Și, vorbindu-i astfel, o privea țintă.

Femeia nu plecă ochii. Râse numai, cu venin.

— Păi dacă ești flămând, 'mneata crezi că trebuie numaidecât să mănânci?

— Atunci ce să fac?

— Să rabzi ca noi toți de-aici. În sărăcia noastră cerșetorii n-au ce căuta. Și mai ales n-au ce găsi. Du-te jos la boier și întinde mâna, că ăla are, cu toate că nu dă, ba poate de-aia!

Și-i întoarse spatele, lăsându-l caraghios. Streinul nu se dete bătut. Din ce în ce mai stârnit, colindă ogradă cu ogradă, rugându-se de ospeție. Peste tot

îl întâmpinau, dușmănoase, sărăcia, jalea și amarul. De pretutindeni îl alungă deznădejdea. Din câteva locuri fu gonit cu vorbe urâte, ca un milog păcătos, deși nu avea înfățișarea: nu se tânguia, nu întindea mâna. Cerea nu pomană, ci omenie.

Părea un bărbat în putere, deși uscățiv și subțiratic, de înălțime mijlocie, cu chipul smead, prelung și trist. Purta barbă castanie, părul lung, cu cărare la mijloc, dat călugărește pe spate. Curat îmbrăcat, într-un soi de zeghe lungă, ca un anterior de aba țărănească, albă; în picioare cu niște iminei răscroiți, prin vârful cărora îi ieșeau degetele. Ce izbea însă la el, aproape te înfricoșau, erau ochii, mari, adânci, de culoarea alunei prăjite. Și triști, triști, de toată tristețea satului ăstuia, strânsă acolo la un loc, în ei.

Cu aceeași îndrăzneță cuviință omul a intrat și a ieșit, pe rând, dintr-o sărăcie într-alta și mai lucie, privind, ascultând cu băgare de seamă, iscodind, culegând cu aceeași neistovită plecăciune, ca și cum ar fi primit milostenie, tot ce i se zvârlea: înfruntări, plângeri, răbufneli, sudalme și blesteme. Astfel încărcat cu ele, a colindat întreg cătunul. Toți erau necăjiți, flămânzi, așteptând cu mâinile în sân, nici ei nu știau pe cine și ce. Unii înjurau pe Dumnezeu, alții ocărau pe diavol, băgau vină soartei, își blestemau viața.

Așa, din jale în jale, din scrâșnet în scrâșnet, a ajuns până la cea din urmă cocioabă din marginea de apus a satului. Aci, bătătura și mai pustie, ograda mai păraginită, restriștea și mai neîmpăcată. Nu l-a dat în știre nici măcar coteiul nelipsit din nici o gospodărie, oricât de oropsită. Nimeni nu i-a ieșit înainte.

El a pășit domol până la prispa scundă, unde descoperi trei copilași culcați pe un maldăr de buruieni. S-a așezat lângă ei. Unul, mai mărișor, l-a simțit și s-a ridicat. Nu dormeau, zăceau. Galbeni, sfrijiti, doar piele și os, cu burți umflate, mâini și picioare subțiate ca fusele, numai ochii mari, înfrigurați mai erau de ei.

— Ce faceți voi aici, prichindeilor? întrebă prietenos streinul, cercând să le biruie sălbăticia și să-i mângâie pe păr.

Ei se apărau ca de niște loviri.

— Hai, răspundeți.

— Așteptăm pe nenea, răsuflă cel mai mărișor.

— Unde s-a dus?

— Să culeagă bolbotine...

— Ba nu, să aducă lut, spuse adevărul mijlociul.

— Și voi vă hrăniți cu humă?

Și călătorului îi dete lacrimile.

— Îha...

— Vă place?

— Țu... Deloc, țuștuiră toți trei deodată. Nu-i bun.

— Atunci de ce-l mâncați?

— De foame. Dacă n-avem altceva...

— Dar maica voastră unde este?

— La biserică.

— Unde? Tocmai jos în comună? Că aici la voi văz că n-aveți biserică.

— Îha, lângă curtea boierului, că a noastră cică a fugit la vale de mult, întâri mărișorul.

— Ce caută? Că azi nu e sărbătoare? Cum se-ndură să vă lase singuri și nemâncăți?

— Stă mereu acolo. Nu mai vine acasă, plânse mezinul.

— Are vreo treabă? Ce lucrează de întârzie atât?

— Nu lucrează... A rămas în groapă, spuse mijlociul.

— A murit, îl lămuri, simplu, cel care pricepea mai multe.

— A murit?

Și un oftat umplu pieptul streinului.

— Dar tatăl vostru...

Și așteptă cu inima strânsă.

— N-avem...

Tocmai atunci iată că se-ntoarse frățânul cel mare, un băiețel ca de șapte-opt ani. Slab, costeliv, despuat de la brâu în sus, în jos numai cu niște izmene hărtănite, încinse cu o sfoară peste pânțele... Ochii lui negri se țințiră aspriți în călătorul strein.

— Geaba mai vii și 'mneata, o luă el înainte. N-a mai rămas nimic. A luat pricictorul tot: țoale, boarfe, blide, cămășile și fota mamei. A zis că ne dă afară și ne vinde casa dacă nu plătim.

— Datorii?

Și omul coborî parcă rușinat pleoapele.

— Îhi... Cică la stat, din vechi. Așa că 'mneata, geaba...

— Nu... nu... Eu n-am venit pentru asta, se apără omul scuturându-se înfiorat.

— Dar pentru ce? întrebă copilul bănuitor.

— Să mă odihnesc puțin. Sunt un drumeț trudit și flămând. N-ai tu ceva merinde? Ți le plătesc.

Și-l învălui într-o privire plină de mângâieri.

Copilul, întristat și mai mult, răspunse:

— N-am nimic decât humă, și puse lângă om un calup de lut vânat, lucios.

— Ia și 'mneata, îl îndemnă. Ține de foame.

Ochii streinului iar se înmuiară în lacrimi. Până acum toți ceilalți la ușa cărora bătuse nici măcar la pământul ăsta cu înfățișare unsuroasă nu-l poftiseră. Copiii se porneau să ducă la gură.

— Stați... Nu mâncați. Zvârliți-l jos, le strigă el spăimântat. Aruncați-l.

— Nu se poate... Ce o să îmbucăm? făcu grav cel mare.

— Ce-o să mâncați? Ia să cercăm noi altceva, se învioră streinul, și un zâmbet îi auri chipul mâhnit.

Copilul nu înțelegea.

— Altceva?

— Da, adică să facem alt soi de bucate...

Mititeii căscură gurile la el, parcă să li se umple... Mărișorul se întunecase și mai rău. Călătorul băgă de seamă asta.

— Cum te cheamă? îl întrebă mângâios.

— Iliuță... răspunse băiețelul fără bunăvoință.

— Iliuță, ți-ar place ție o ciorbă?

— Ciorbă? Cu ce?

Și se strâmbă de râs ca de o glumă.

— Cu ce: cu bolovan. Ciorbă de pietroi. Ai auzit vreodată?

— Țu. Nu știu.

— Am să-ți arăt eu. E mai bună mult decât huma voastră... Ai un pietroi p-aici?

— Un pietroi?

Și copilul se-ncruntă.

— Da' nu trebuie prea mare, numai alb și curat.

— Ia lasă-mă, bădiță, în pace.

Și glasul lui înciudat se muie a plâns.

— Nu te las, stărui blajin drumețul, că d-aia am venit.

— Mneatale îți arde de glume... da' noi... și vru să se întoarcă la huma de alături.

— Deloc, mititelule. Uite acolo...

Și streinul merse câțiva pași și ridică de pe bătătură un bolovan cât doi pumni.

— Țsta ne face treaba, spuse el, netezind și mângâind piatra. Bine că nu vi l-a luat și pe Țsta pȃrcȃlabul. Acum adu apă să-l spȃlȃm și să-l punem la fiert.

Copilul nu se mișcă. Sta supărat, mușcȃndu-șȃ buzele. Așȃ cȃ tot cȃlȃtorul trebui să scoatȃ singur apă din fȃntȃnȃ și să limpezeascȃ piatra de pȃmȃnt.

— Acum, adu-mi un tuci ori o cȃldare mai mare... și nișȃ pirostrii, să așezȃm mȃncarea la foc.

Iliuță se-mbontȃse. Dar ceilalți trei plozi nu mai puteau de bucurie și ȃncepurȃ să strige:

— Ciolbȃ! Ciolbȃ! Nene, vlem ciolbȃ!

— Hai, voi alergați să-mi adunați vreascuri pentru foc, ȃi rȃndui streinul. Sȃ fiți degrabȃ aici cu trei crosnii cȃt voi de mari. Iar tu, Iliuță, să-mi scoți din pȃmȃnt, de unde-i șȃi, tuciul sau mai bine un ceaun cȃt mai ȃncȃpȃtor.

— Cȃt de male, atȃta... țȃpau prichindeii, sȃrind ȃmprejurul streinului.

— Noi nu avem, cȃ ni l-a luat.

— Șȃtiu... mi-ai spus. Țmi pare tare rȃu. Dar aleargȃ și fȃ rost de la vecini. Roagȃ-te de ei. Spune-le cȃ e vorba de o ciorbȃ minunatȃ, care o să vȃ sature pe toți.

— Cum pe toți? Le dai și altora? ȃl luȃ peste picior bȃiatul.

— De bunȃ seamȃ, se fȃgȃdui omul. La toți cȃți vor veni să mȃnȃnce, chiar dacȃ n-ar cere. Cȃ o să iasȃ multȃ... berechet.

Iliuță se scărpină în ceafă și șovăia. Asta o auzise el într-o poveste, de la maică-sa. Dar cei trei îl încheștaseră și-l hărțuiau plângând și târându-l spre vecini.

— Hai, nene, la țața Ilina, că are tuci...

Băiețelul porni, întorcând capul înapoi, să vadă ce face omul care i se părea că ori nu este în toate mințile, ori că era vreun păcălici... Acesta, liniștit, se apucase să strângă găteje din ogradă și să le clădească morman.

Și numaidecât copiii fură înapoi cu vecina din stânga.

— Mnealui e, țața Ilina, făcu Iliuță arătându-l oarecum batjocoritor. Cică vrea un tuci mare să fiarbă în el o ciorbă de bolovan.

Și răsé trist.

— Nu mi-ai adus vasul? Păi ce treabă-i asta, Iliuță? În loc să-ți dau trei blide cu fiertură, am să-ți dau numai două...

— Da' ce vrei 'mneata să faci cu tuciul? se amestecă cu ifos Ilina.

— A... se uimi streinul, ca și când abia acum, când o aude, bagă de seamă că la ciorba lui s-a adaos și o femeie. Sunt bucuros că ai venit dumneata. Am cu cine mă-nțelege. Am să gătesc, zise el, ridicând ochii luminoși la ea, am să gătesc o ciorbă să se ducă pomină.

— Păi așa, cu apă chioară? îl înfruntă muierea.

— Asta-i taina mea... Și-i surâse. Ai să vezi și să te încredințezi pe urmă. Acum aleargă numai și vino cât mai repede cu ceaunul, că, uite, se apropie prânzul și mititeilor le e foame.

Și, spunând asta, înălță ochii plini de rugăciuni la cer. Femeia se codea, crucindu-se.

— Lasă, că ai să te luminezi când îi gusta-o. Deocamdată ascultă și întoarce-te cât ai clipi, că am grabă. Soarele e sus și s-a pus în dreptul pântecelor acestor copilași. Nu uita pirostriile, strigă el după femeie. Iliuță, du-te de-i ajută să le care.

Ilina porni cu gândul să n-asculte. Dar n-o rabdă inima și se-ntoarse cu lucrurile cerute. Streinul se bucură și o bătu mulțumit pe umăr, făgăduindu-i și ei tot trei străchini de ciorbă. Și, cu îndrăzneală, o îndemnă:

— Ia pune, rogu-te, mâna și umple d-ta tuciul cu apă, până atât eu focul și așez pirostriile. Dar vezi, spală-l întâi bine...

Apoi scoase o cutiuță la care copiii zgâiră ochii, hârșcui un bețișor pe-o latură a ei și dete foc crângilor. Cu ajutorul Ilinei, potrivi tuciul sub flăcările ce pâlpâiau vesele, ca și copiii, ce țopâiau voioși în preajma lor.

Pe urmă, încet, cu multă băgare de seamă și evlavie, ca și când ar fi săvârșit o mare taină, lăsă binișor pietroiul în apă din vas. Și înălțând ochii se rugă din nou la cer.

Femeia și copilașii priveau uimiți...

— Ei, dar numai cu asta treaba nu e isprăvită, ci abia începută. Mi-ar trebui o țară de sare... N-ai tu pe undeva, Iliuță?

— Ba parcă, și alergă în casă, de unde ieși cu o ulcică plină. Asta ne-a lăsat-o, grăi el, întinzându-i-o.

— Bravo! Ia tu ca un pumn și aruncă în apă... Așa... Și acum rugați-vă împreună cu mine...

Omul îngenunche acolo în bățatura stearpă, împreună mâinile și spuse tare Tatăl nostru. Mititeii, la fel, după el. Numai femeia deodată se împotrivi. Dar, repede biruită, se alătură și ea...

— Acum mi-ar mai trebui niște ceapă, grăi omul, sculându-se înseninat.

— Ceapă? De unde?

Și parcă toți se speriară.

— Nu multă, îi potoli el. Cam vreo zece-douăsprezece căpățâni. Ce zici, Iliuță?

Iliuță n-avea.

— Dumneata, lele Ilină, nu găsești acasă? o ispiti cu un surâs ademenitor vrăjitorul. Cât de puțină. Ia vezi, scormonește în pod. Sau stai să-ți spun eu unde ai pus-o: caută sus pe corlată în stânga. Ți-a rămas uitată de astă-iarnă.

Femeia încremeni. Ascunsese în adevăr acolo, pentru orice întâmplare, un pumn de ceapă veche, dar aproape o uitase. Îi venea greu s-o strice acum pentru gustul unui strein. Dar intrată în horă și dintr-un îndemn de dincolo de ea, se urni, șovăind. Se întoarse totuși cu câteva cepe scorjite în poală.

— Începe să fie bine, se veseli bucătarul. Ia curăță-le tot d-ta, că te pricepi mai bine. Taie-le în câte patru și zvârle-le peste bolovan. Dau gust bun, deși chiar numai zeama neaoșă de bolovan nu e de lepădat.

Femeia, prinsă de puterea pătrunzătoare a streinului, ascultă și săvârși întocmai.

El își suflecăse mânecile și acum se căznea cu un cuțitaș de buzunar să cioplească dintr-o scândurică un fel de lopețică, o lingură cu care să mestece fiertura. Ochii lui Prâslea sclipiră și se lipiră de briceagul miraculos ca de un magnet.

— Ei, începutul a fost într-adevăr bun, glăsui drumetșul, și să mulțumim lui Dumnezeu. Dar ar fi și mai bine dacă am avea și niște cartofi... Ce zici tu, Iliuță?

Dar, spunând astea, bătea în Ilină.

Iliuță smuci din umeri a tăgadă: de unde cartofi?

Nici Ilină n-avea. Îi isprăvisse de mult și nu mai văzuse în ochi, darmite în gură, de-o lună.

Streinul o privea însă stăruitor, parcă scormonindu-i toate mințile... Și femeia își aminti că vecina din stânga, verișoara Anica, mai avea. Într-un suflet alergă la ea, să-i spuie nemaipomenita întâmplare, cu unul care a venit din toată lumea, s-a abătut la alde Vlad și zice că poate să scoată ciorbă din pietroaie.

Vecina dete fuga să vadă și ea minunea. Privi, puse mâna la gură a mirare, clăti din cap și trebui să recunoască, ce-i drept, că ceva fierbe în tuci și aburii încep a mirosi bine.

— Numai puțini cartofi îmi trebuie, o înhață streinul în mreaja privirilor lui fără împotrivire. Nu te mai socoti, vecinico. Ai să mănânci o fiertură cum n-

ai gustat nici la maica dumneatale când erai fată. Hai, dă fuguța, rogu-te, pentru copilașii ăștia și ai dumitale, cu care te poftesc să vii numaidecât.

Verișoara Anica, mai de milă, mai de silă, se înduplecă și alergă acasă ca să aducă un sort de cartofi. Îi ținea îngropați, la păstru²⁹, pentru cine știe ce nevoie. Acum, la o asemenea neașteptată întâmplare, se îndură să scormone în comoară, ca să ajute și ea la împlinirea isprăvii. De coada ei se țineau bâzâind doi copilași.

Streinul, din ce în ce mai la îndemână, îndatora, c-un zâmbet, chiar pe darnica Anică să curețe leguma. Și-i întinse cuțitașul.

— Mâna dumitale are să facă ciorba mai dulce, grăi el, lăudând-o.

Anica roși, dar nu se codi. Spălă, jupui de coajă buburuzii și-i azvârli în tuciul care bolborosi, spumegând.

— Auziți cum se bucură pietroiul și mulțumește, spuse el voios.

Copiii se ridicară în vârful picioarelor, să vază și mai bine bucuria bolovanului.

— În alte părți se cheamă barabule, luă vorba omul, ca să spargă încordarea așteptării. Sunt ținuturi unde li se spune picioci... și rămase pe gânduri.

— Mneata se vede că ai umblat mult, îi băgă de seamă Ilina. Cu ce fel de nevoi? Streinul nu-i răspunse.

— Noi ne-am dat la vorbă, o-ntoarse el, și am uitat de ciorbă. Nițică slănină dacă am avea, ar fi lucru mare. Nu de altceva: dar piatra, oricât de minunată, se cere oarecum unsă.

Slănină? se cruciră ceilalți... Cine oare s-ar găsi să aibă asemenea avuție în golățatea asta din Flămânzi? Și Ilina se frământa sub privirile răscolitoare ale streinului, care n-o slăbeau din îndemnuri.

— A, stați, nepoată-mea, Bălașa lui Tontea... A tăiat astă-primăvară porcul, care începuse să bolească. Îl aveau de furat. Cum sunt zgârciți, că-și mănâncă de sub unghie și n-a dat nimănui măcar o așchie de șorici, cred că mai au pitite câteva curele de slănină. Trebuie să ajute și ea la cazna asta a d-tale, sfârși femeia, gâfâind de-atâta vorbă.

— Ajut-o d-ta să le găsească, o rândui, săguind, omul. Și dacă zice că n-are, adu-i aminte că le ține agățate în pod, la gura cubelii... Sfătuiește-o să le mute, că la noapte i le mănâncă pisicile.

— Lasă, că i le scot eu...

Și, voioasă de slujba ce poate face drumețului, femeia porni ca o vijelie peste zece case, până la Bălașa. În drum scorni toate nevestele de la cele nouă gospodării prin fața căroră alerga involburată.

— Vino, soro, să vezi ce n-ai crezut niciodată.

— Ce?... Ce?...

— Ciorbă de bolovan, spunea ea cu fală, pătrunsă acum până-n măduva sufletului de încredere în omul minunat.

— Cum, fă? Ce, ești nebună?

— Zău, să-mi saie ochii dacă mint! Și o pornea iar la goană.

— Unde, fă?

— La alde Vlad în bățatură, zvârlea ea răspuns peste cap. Veniți și voi.
Și gonea ca un crainic împărătesc cu o mare veste. Bălașa tocmai se văita că n-are ce da la copii de mâncare.

— Hoo și voi, că nu v-o fi mas as-noapte șoarecii în burtă... îi certa ea.

— Dacă nu șoarecii, măcar limbricii, găfai în obrazul Bălașii Ilina, năvălind peste ea. Hai, scoate slănina și vino cu ei acolo. Mâncăm toți fiertură de pietroi alb, că iese un cazan plin.

Auzind de pietroi alb, Bălașa crezu că e vorba de vreo pasăre și ciuli urechile...

— Mai trebuie numai o halcă de slănină...

— Slănină? se văietă păcătoasa. De unde?

— Din pod. Tu mai ai de astă-primăvară, mi-a spus mie omul, că ăla știe toate. O ții la cubea³⁰... Are să ți-o fure motanul...

— Aveam, începu asta, da', să vezi, am mâncat-o, și cu ce-am mai împărțit, s-a isprăvit...

— Nu mai minți, că ăla știe ce spune. Taie o felie mai măricică, ia copiii de mână și hai. N-ai văzut și n-ai să mai vezi minune ca asta!

— Și cine o face? se muie Bălașa, cu gândul la cine știe ce orătanie care s-ar chema pietroi alb...

— Un ăla, un strein. Un vraci...

Zgârcita, ispitită, scoasă din țâțâni de făgăduiala ciorbei, se urcă și dezlegă slăninuța cea mai mică. Adună plozii și porni fuga la întrecere cu mătușă-sa. Pe cale li se alătură și celelalte gospodine cu copii, cu câțel, dar fără purcel, căci Flămânzii-Vechi nu mai avea niciunul. Iar sătenii de jos, înveghetați, și-i țineau bine, încuiați în cotețe. Cărdul năvăli tocmai când bucătarul mesteca mai vârtos în ceaun.

— Uite, slănina, strigă biruitoare Ilina, împingând pe Bălașa, care, șovăitoare acum, bălângănea cu oarecare părere de rău darul.

— Să trăiești! îi mulțumi streinul, luându-i-o repede din mână. E chiar prea multă pentru o singură fiertură.

Și o tăie în două. Femeia vru să-și ia jumătatea înapoi acasă. Dar omul îi zâmbi împăciuitor, înseninându-și chipul trist și întinse peste mâna ei lungită bucata.

— Ține, Iliuță, du-o în casă și pune-o bine pentru mâine.

Acum ciorba fierbea în clocote. Slănina tăiată mărunt de stăpâna ei, cum rânduise călătorul – ajuns gazdă – se topi în unda înspumată, care da să se reverse bogată peste buzele vasului... Dar bucătarul se aținea și sufla în ea cât putea, ajutat de copii, mestecând-o cu lingura s-o împingă înapoi.

Era într-adevăr un om minunat, aproape măreț, cum sta așa îmbujorat de căldura aburilor, de plăcerea de a sluji o mâncare bună flămânzilor, înfășurând într-o privire duioasă liota lihnită dimprejurul său.

— Ei, acum e acum! făcu el, ridicând ochii întâi la cer și apoi coborându-i roată spre cei de jos. Să nu ne înecăm tocmai la mal... Ca să dea și mai mult gust, bolovanul are nevoie de puțin pătrunjel, o mână de mărar, niște leuștean,

vreo câțiva morcovi amestecați cu țelină, chiar un ardei, doi. Cine are pe-acasă? Că bolovanul chiar acum își lasă zeama dintâi... Ia uitați-l.

Și cu lopețica făurită de el se căznea să scoată la vedere, pentru îndemn, pietroiul înfierbântat, care luci deodată alb și nălucitor cât un gogon de ciolan de la genunchiul unui bour.

Gospodinele se grămădiră curioase. O bunătate de aromă zbugnea valuri-valuri deodată. Copiii nu mai putură răbda și chirăiră, începând să ceară.

— Nu te mai canoni cu scândurica ceea, grăi o femeie, privindu-l cum scăpa mereu bolovanul greu din lopețica neîncăpătoare. Uite, ți-am adus polonicul nostru.

Și-i întinse un linguroi cât un găvan.

— Bine făcuși, o lăudă omul, bucurându-se că au început și femeile, de la ele, să se dea pe brazdă. Hai să potolim deocamdată puișorii ăștia. Dați-mi un blid. Și lor puneți-le în mână câte o lingură, porunci el, numărând puița ce se aținea atârnată de toate gesturile lui.

— Dumneavoastră celelalte, urmă el, alergați să-mi aduceți ce vă cerui. Ba mai adăugați și câțiva postârnci, un bostan, și mai ales o poală de boabe de porumb. Nimic nu se potrivește mai bine la pietroiul fiert ca popușoiul.

— Încet, încet, să nu vă opăriți, striga rânduind copilașii care tăbărau pe blidul umplut. Suflați mai întâi... Iliuță, lele Ilino, vedeți de ei, să nu se înece...

Și aplecându-se până la gurile lor lacome, se sătura parcă el mai întâi.

— Ei, cum este ciorba? îi cercă el vesel.

— Bună, bună, țipa puița, prefirând cu lingurile adâncul strachinei, ca să pescuiască din fund cartofii.

Muieretul dimprejur murea de poftă. Una, însărcinată, vru să ia lingura din mâna unui copil al ei, ca măcar să guste. Mititelul zbugni în urlete.

— Cei mari la urmă. Este pentru toată lumea, le chivernisea omul, ca o gazdă bună.

— Sita e borțoasă și a poftit, cerură iertare pentru ea celelalte.

— Atunci se schimbă socoteala.

Și el întinse femeii căucul plin cu zeamă, privind-o mulțumit.

— Mai ia unul și pentru cel din pânțec, și-i umplu a doua oară blidul. Acum soseau gospodinele plecate după bunătățile pretinse de necunoscutul bucătar: mănunchiuri de buruieni mirositoare, cimbru, mânătărci și drele, precum și alte soiuri de legume uscate, scotocite din cine știe ce colțuri... O ploaie de grăunțe se vărsă în ceaunul tainic, peste pietroiul miraculos. Toate fură amestecate, învărtite, vânturate acolo, în clocotul neîntrerupt al fierturii, sub care focul pâlpâia necurmat, hrănit cu vreascuri.

Gloata, îmbătată de foame, de așteptare, de bucuria copiilor, se înveselise și ea.

Tocmai atunci picară și câțiva bărbați, ursuzi că nu-și găsiseră muierile acasă, flămânzi și necăjiți că logofătul de la curte nu le dase nici bani, nici mălai. Ba îi mai scosese datori cu munci viitoare. Se strânseseră și ei, oricât de neîncrezători, în preajma ciorbei de basm, unii cu gurile căscate, alții cu nările lărgite, și de uimire și ca să le umple aburii gustoși, ce se împrăstiau și dau de

veste în tot satul despre nemaipomenitul ospăț. Așa ceva nu-și închipuiseră nici ei, cât de umblați pe la târguri și prin lume: ciorbă de bolovan. Adevărat, nu minciună. Sta acolo, sub nasul lor, gogeamite pietroiul, pe care ospătarul îl tot sălta din fund până-n fața undei înspumate. Și ce zeamă gustoasă! Cu nimica toată... Căci niciuna din neveste nu ținea să mărturisească adaosul pus de fiecare la bolovan, nu atât de teamă să nu le certe bărbații pentru risipă, cât să nu știrbească din măreția minunii.

După ce au fiert și porumbul și celelalte bunătați mai târzielnice adăugate, gazda a poruncit să se caute o scândură lungă sau niște fețe de ușă de la vreun coșar, blide și linguri. A dat pentru asta fuga tot satul și s-a strâns de două ori pe cât era nevoie. Ilina a întins scândura în chip de masă în mijlocul bătăturii și pe ea a semănat străchinile, pe care streinul le-a umplut ca la pomană. Apoi a poftit la mâncare lumea toată. Și s-au așezat cu mic cu mare, ca la ei acasă. Stând tot timpul în picioare și alergător neconținut de colo până colo unde era nevoie, streinul a slujit pe fiecare cum se cuvine, ajutat de Ilina, care nu se îndura acum să-l lase cu toată bătaia de cap în spinare. Ea avea să mănânce la urmă. Amândoi se simțeau sătui numai de bucuria ce le umplea inima că-i văd pe toți strânși la o hrană bună.

După ce-și ostoiră foamea, unul mai guraliv întrebă despre taina cum se săvârșise minunea. Din apă goală cu un pietroi în ea cum se poate scoate o ciorbă atât de gustoasă?

— Numai la nunta din Cana s-a mai petrecut așa ceva, îl lămurii firoscosul satului, un bătrân cam îngâmfat. Dar acolo a fost Cristos, care a prefăcut apa în vin. Și asta a făcut-o repede, cât ai clipi din ochi. Vezi, n-a aprins foc, ca aici, își urmă el cuvântul. E mai ușor să fierbi chiar un pietroi. În câteva ceasuri de clocote, tot scoți ceva din el, musai trebuie să lase zeama.

Și, sătui, începeau să micșoreze meritul și cazna streinului, care-i privea trist. Nu se gândeau nici măcar să-i mulțumească, așa, c-o vorbă.

— Oricât, se întoarse altul, oftând, bine ar fi să avem în fiecare zi câte un praznic ca ăsta!

Și întinse strachina să i-o mai umple o dată.

— Dacă vreți, prinse cu însuflețire călătorul firul, așa are să fie totdeauna, ba chiar și mai bine, vă dau eu cheazășie. Ceaunul și pietroiul rămân aici, ale tuturor. Măine se rânduiește altcineva în locul meu, de pildă lelea Ilina, să strângă legumele care să dea gust zemei de bolovan. Dar pe deasupra lor și mai mult decât toate bunătațile aduse de dumneavoastră, are să facă minuni, cum a făcut și azi, dragostea celor ce se strâng ca să se ajute singuri și unul pe altul, cu puținul pe care-l are fiecare...

Astfel, aflară și bărbații că streinul umblase după căpătat, tot ca un milog. Numai că în loc să mănânce el ceea ce strânsese, li-l împărțise tot lor. Se chema că făcuse cu șoalda³¹.

— Păi, vra să zică, n-a fost bolovan gol? Ciorba era făcută cu bucatele noastre? Asta nu mai e de nici o mirare... Așa ceva știe și Baba Chioară.

Oamenii se sculau nemulțumiți, cârtitori, ca și când ar fi fost înșelați. Ei cereau minune neaoșă, nu de asta omenească.

— Bine că nu ți-ai dat copilul să-l taie bucăți și să-l fiarbă în ciorbă ca să-i dea mai mare gust... repezi Năstase pe nevastă-sa, care îl păgubise doar cu un șirag de zbârciogii viermănoși...

Zadarnic se căznea streinul să-i lumineze că aici pe pământ e și mai mare minunea să înmănunchezi toate dragostele la un loc și să faci din ele o singură putere biruitoare peste necazuri și sărăcii. Oamenii nu socoteau minune decât numai dacă bolovanul gol ar fi scos ciorba care-i săturase. Și muierile începeau să le dea dreptate. Așa era, fiertura tot cu leguma lor o făcuse...

Călătorul începu iar să le vorbească despre iubire și milă, să le spună pilde despre tăria bunătății și lepădării de sine, despre virtutea întrajutorării și jertfirii.

Dar oamenilor vorbele le intrau pe-o ureche, ca să le iasă pe cealaltă...

Femeile întrulocate deoparte îl priveau ca dezmeticite dintr-o vrajă și nu mai pricepeau. Doar Ilina vădăna era numai ochi și urechi.

— Ia uitați-vă, spunea una, care parcă acum îl descoperea întâi, ia uitați-vă ce urâtenie de om: ciupit de vărsat, cu nasul cât o pătlăgică, pe deasupra și chiomb. Parcă-i Ion al Saftai... Ptiu!...

— Unde-l găsiși tu ciugulit de vărsat? o îndrepta alta. Nu vezi că are nasul ascuțit ca o custură și gâtul strâmb? Aduce mai degrabă cu Neculai al Marandei.

— Voi ați chiorât de tot! le mustră o nevastă mai isteată. Cu hălăgiuca aia de păr încâlcit în cap și cu mustățile țepoase, e leit bărbatul Kivei când vine beat din comună.

— Ba e chiar Păcală... le îndreptă o surată, nu-l vedeți? Cu gura lăbărțată a răs până la urechi și dinții zâmbați, cum ni-l povestea mama. O fi trecut acum și pe la noi să ne facă pozna cu ciorba... ne-a păcălit, precum văzurăți...

— Fugiți de-aici, fă nebunelor! se vâra o tinerică. Voi nu vedeți ce chip alb are, și ce mustăcioară răsucită? E leit feciorul boierului când urcă după iepuri.

— Și te vânează pe tine... o șfichiui vecina. Dinspre partea mea, urmă ea, poate să fie cum o fi, eu știu că am mâncat bine, numai c-un mănunchi de cimbru... Da' nu e tocmai cum spuneți voi: așa, cu gușa mare cât un cimpoi și cocoșat, seamănă mai curând cu răposatul Ghiboldan, văcarul boierului, când da drumul cirezii pe coclauri...

Ilina le auzea fără să vrea și nu-și găsea astâmpăr. Cum de-l vedea fiecare altfel? Câte înfățișări avea? Pentru ea necunoscutul, de la început și până la sfârșit, fusese și era același bărbat blajin și trist, plin de bunătate, cu chip cuvios alungit, cu barba castanie, cu părul ales cu cărare la mijloc... Și ochii adânci și mângăioși ca două lumini înserate... Și ea nu se dumirea... Îl cunoștea de undeva și nu știa de unde să-l ia. Și se zbuciuma să-și aducă aminte. Îl văzuse de câteva ori. Dar unde? În vis! În copilărie! La o durere mare?

Tocmai o femeie îl asemuia cu țiganul buzat care se abătea din când în când să le spoiască tingirile, când Ilina, înțepată ca de streche, se smulse dintre

ele și, pălită de-un gând cutremurător, o rupse la fugă, croindu-și drum de-a dreptul peste râpi, să ajungă cât mai repede în comună. I-a trebuit, chiar așa, mai bine de un ceas și s-a năpustit spre biserică. Nu mai călcase acolo de când își îngropase bărbatul și copiii.

Era după-amiază târziu, zi de lucru, și sfântul locaș încuiat. Îi dete ocol, se învârti pîmprejur... Nimeni... Să caute pe paracliser? Sta în celălalt capăt al comunei. Și apoi, ce să-i spuie? Cum să-i ceară cheia? Popa, dacă se ducea la el, ar fi luat-o la goană ca pe o nebună. Se întoarse și zgâlțâi din nou cu nădejde mânerul ivărilor învoit în chip de floare de fier. Nici ea nu știa ce face. Dinăuntru se zvoniră pași. Broasca scrâșni. În ușa crăpată cât să iasă un ins, se ivi, cu o cheie uriașă în mâini, un bătrânel scundac, dar verde și vioi, cu barbă albă, scurtă, capul mare peleag acoperit aproape întreg de tichia unei chelii de sub care zbucneau două smocuri de păr sur și creț în cele două tâmpile. Era îmbrăcat cu giubea albastră în cute, lungă până în pământ, de sub poalele căreia ieșeau picioarele goale.

Ilina se dete la o parte să-l lase să treacă.

— Domnul este tot sus la voi? o întrebă el pripit, parcă mânios.

Femeia, uluită, nu pricepu, se fâstăci, și până să dea vreun răspuns, bătrânelul, bodogănind: „Iar trebuie acum să alerg după el, să-l strâng de pe drumuri”, se și pornise cu pași repezi la deal, lăsând-o în prag.

Ea intră, rătăcită, zădărnă, înainta împleticindu-se prin amurgul tainic boltit peste încăperea, ajunse lângă altar și căzu în genunchi. O vreme nu cuteză să ridice ochii. Nu se gândi măcar să se roage, nu mai avea obicei, uitase. Pe urmă își aminti pentru ce venise: căuta lacomă în șirul de chipuri întunecate ce-i stă dinainte pe tâmplă icoana împărătească a Mântuitorului. Privirile îi alergau nehotărâte, până se opriră înțepenite pe lemnul cu chipul cunoscut. Era el, streinul poposit de dimineață la ei, în Flămânzii-Vechi.

La început șters, tremurat, jucând în cadru ca și când atunci sosise și se potrivea la loc, până ce ajunse să se limpezească și să lumineze, deși nici o candelă nu-i ardea înainte.

Era el... îi surâdea blând din zugrăveala mohorâtă. O uimire fericită se vărsa deodată peste întreaga ființă a bieteii păcătoase. Nu se înșelase: aidoma, același bărbat, cu ochii mari câprui, plini de toată tristețea satului ei, același obraz firav, supt, împlinit de bărbuța castanie, aceeași frunte puternică, lată ca o temelie a capului împărătesc, împodobit de frumosul păr bogat, cu cărare la mijloc. Nu-și lepădase nici anteriul cu care urcase la ei, haina de aba albă, peste care își zvârlise acum un fel de giulgiu roșu și albastru. Numai atât, că în stînga pieptului, în locul țatei, se deschidea o cămară adâncă, aprinsă de-o lumină nemaivăzută și de o mireasmă nemaismțită: inima lui atotcuprinzătoare. Și în toată biserica se făcu amiază mare. El îi întindea cu dreapta binecuvântarea: „Luați și mâncați”, ca acolo sus... Ilina îl sorbea cu privirile și cu sufletul îl mânca fără să se sature. Era El... Se învrednicise să-l slujească, ea cea dintâi, și să-l cunoască... La gândul ăsta o trufie îi umflă ființa strâmtată de nevoi... Ajutase Domnului... Dar numaidecât chipul Mântuitorului păli, se șterse și peste el, în locul lui, se înfiripă altcineva.

Femeia căscă gura, zgâi ochii: Cristos se schimbase în Ion al Saftei, de la ei din cătun, care-i zâmbi din obrazul lui ciuruit de vărsat. Asta ținu cât ai clipi. Și Ion coborî lin în inima de lumină a lui Isus, care-l opri în camera ei de rai. Cadra nu rămase goală. Alt ins se rânduie fulgeratic în loc: din icoana strălucită îi surâdea Neculai al Marandei. Îl cunoscuse după nasul adus în custură și gâtul strâmb, pentru că și el să alunece lângă Ion... În locul lui se ivi bărbatul Kivei, cu părul hălăciugă neagră și mustățile țepi de mistreț, dar și acest al treilea îi făcu semn și se prelinse alături de ceilalți în sânul dulce al Izbăvitorului. Urmară, rând pe rând, peste chipul Domnului, înlocuit o clipă de fiecare, țiganul buzat care le lipea căldările, numaidecât feciorul frumos al boierului, boierul însuși, popa cu fuiorul alb al bărbii, Ghiboldan, văcarul, cu cimpoiul gușii revărsat afară din cămașă, ca să le ia fără veste locul verișoara Bălașa, mătușa Dobra, Iliuță, ea însăși, Ilina, mai vie decât în ciobul oglinzii în care se uita câteodată acasă, satul tot cu mic cu mare se perindă în chipul Domnului ca să se așeze toți, neamestecați, dar înfrățiți în uriașa încăpere a inimii lui. Vra să zică, își spunea Ilina, slujind pe Cristos, ea slujise pe toți aceștia, care, descoperirea ea cu mirare mare, se aflau, în el, îl alcătuiau... Se slujise încă și pe ea... Dar multitudinea Mântuitorului nu se oprea aici. Veniră să-l umple morții. Se perindară bărbatul ei, zănatec de sărăcie, copiii, gălbejiți de boală, tat-su, istovit de lipsuri, maică-sa, jupuită de pelagră, surori, mătuși, moși, cunoscuți și necunoscuți, necăjiți și obijduiți, bogați ori săraci, n-a lipsit unul. Nici măcar Păcală, alcătuit aievea din ochiul chiomb și dinții zâmbați, lărgindu-și șoltic gura la urechi peste chipul dumnezeiesc prins dedesubt. Fiecare la rând i-a făcut un semn de fericire, desprins din fața Mântuitorului, rămasă fundal, și, strămutat numaidecât în inima fără de fund care cuprindea în lăcașul ei tot norodul ăsta, și-l aduna ocrotitoare să-l mângâie, să-l sature și să-l odihnească.

În înțelegerea îngustă a Ilinei se destupa o vrană. Știa acum, fără să priceapă, cum că în Cristos este lumea toată, cea de pe pământ și de sub pământ, topită de la începutul la sfârșitul veacului, fără să-l schimbe, fără să-l adauge, fără să-i poată copleși nemăsurata, străluminata lui înălțime și adâncime.

Toropită, năucită de greutatea prea repedei, uriașei descoperiri, Ilina își pierduse cunoștința... zăcea somn greu... Cât?...

Când se trezi, bătrânul arțăgos, cu cheia cât un baltag, se întorsese și certă pe tânărul fugar.

— Doamne, mă făcuși să urc după tine pe unde și-a întărcat vrăjmașul puița.

Isus tăcea, zâmbindu-i și lui prietenos.

— Cum te-ai coborât de nu ne-am întâlnit? Că nu e decât o singură cărare, se potoli moșul. Eu nu știu ce să mă mai fac, oftă el amărât, cu bunătatea asta fără margini a ta?...

— Să mi-o rabzi, Petre...

Și-i trimise alt surâs...

— Apoi și răbdarea are margini... Trebuie odată să înțelegi că te ostenești degeaba și strici în acest chip și rânduielile. N-a sosit sorocul.

— Bunătatea n-are soroc, îl îndreptă stăpânul.

— Dar mântuirea are, i-o întoarce chelarul. Ioane, vino de-mi ajută să-l încredințăm că încă nu este vremea.

Dintr-un ochi de tâmplă se coborî numaidecât un tinerel frumos ca un înger, pe umăr cu o pasăre în chip de vultur.

— Spune-i și tu, îi dăde cuvânt moșneagul, ce ai văzut atunci în ceruri...

— Așa e, Doamne, trebuie să ne supunem Celui Preaînalt. Nu ți-a sosit cel de-al doilea timp. Milițiile cerești nu s-au adunat. Stă scris în Apocalipsă că tu trebuie să te dai la o parte. Locul tău îl lași Anticristului, rânduit să preia o vreme domnia lumii acesteia, împreună cu fiara. Pe el îl așteaptă oamenii. În dorul lui fac toate răutățile... Ca să-l grăbească...

— Știu... răsuflă adânc Domnul. Știu, dar nu mă rabdă inima. Prea sunt rătăciți și prea mult suferă unii pe nedrept... Asta mă scoate din țâțâni, ca astăzi... și suspină... Am să mă supun...

Și privirile-i căzură pe păcătoasa de sub picioarele lui...

— Și cu femeia asta ce facem? Că a văzut și a auzit toate... se îngrijoră el.

— N-ar fi bine s-o amuțim? Își dăde cu părerea Ioan.

— Nu e nevoie. Lăsați-o să plece, sfătui morocănos bătrânul. N-au s-o crează orice ar spune. Și cu cât le-o grăi mai adevărate, cu atât mai nebună au s-o scoată. Ca Răul să-și aibă biruința lui. Scoală-te, femeie, și pornește-o acasă, îi porunci el. Acolo vezi-ți de treburi și nu te mai amesteca unde nu-ți fierbe oala...

Și, alungînd-o astfel, bătrânul se cocoță cu sprinteneală într-un cadru al catapetesmei...

Muierea se ridică înfricoșată și da să iasă de-a-ndăratele, cu ochii nedezipliți de pe nemaipomenitele arătări.

— Stai, Ilino, o opri blând cel care fusese călător în satul ei. Vino mai aproape.

Ea se târî pe genunchi până sub poalele lui. Din icoana Mântuitorului, ce se stingeă încet, o mână se întinse mângâioasă și-i închină creștetul.

— Acum du-te... Și să n-ai nici o teamă. Poartă-mi crucea până la sfârșit... Numai așa afli mântuirea.

Și în femeie se zidi o pace pe care nimic nu mai avea s-o zdruncine.

Lăuntrul bisericii se întunecase iar... Ilina băjbâi, găsi ușa și ieși...

Când a ajuns înapoi în sat, oamenii, după câteva încercări zadarnice cu pietroiul gol, îl zvârliseră ca nefolositor și înjurau de foame. Femeia a cercat să-i adune din nou, deslușindu-le tâlcul întâmplării de dincolo de fire. Nimeni n-a ascultat-o, dar s-o creadă! Au răs de ea ca de o nebună. Și nebună a rămas să-și ducă înainte viața, alături de oamenii gârboviți sub crucile chinurilor răscumpărătoare...

Numai că Ilina ieșea din când în când la drumul mare și se uită cercetător la trecători... Aștepta și i se părea că are să cunoască pe Anticrist și să-l dea pe față lumii.

Lumea clătea din cap sau râdea. Și nu-i mai spunea pe nume, ci așa cum o războtezase satul: nebuna lui Cristos. Când se trezi...

— Scoal', domnule, că e amiază...

Cineva o zgâlțâia de umăr...

— Pe Ilina?

— Nu... Pe mine.

Amicul Sava sta alături pe pat și mă privea.

— De-un ceas aștept și mă uit la tine... Bâigui, dai din mâini, din picioare, te zbați... Ești lac de sudoare. Mi-a fost milă și te-am deșteptat.

Eu mă dezmeticeam anevoie.

— Ce visai?

Nu i-am spus... Am bolmojit ceva și am tăcut.

Adormisem în gând cu subiectul povestirii ce purcesesem să scriu și care mi se desfășurase în vis până în locul unde mi-a tăiat-o el, fără vrere.

Treaz, n-am mai putut nici până astăzi închea sfârșitul... Cu nici un chip.

Am întors-o pe Ilina în sat, unde după plecarea streinului se pornise vrajbă mare. Oamenii se băteau pentru pietroi și pentru ceaun, cine să le ia acasă, în stăpânire, numai pentru el... Abia cu grele stăruințe i-a împăcat femeia și a putut duce mai departe lucrarea călătorului.

Sfârșit leșinat, romantic, nu mi-a plăcut... Am înfiripat altul: Bătrânul cu cheia se întoarce în biserică, aducând înapoi pe dumnezeiescul fugar, pe care-l lămurește chemând la sfat și pe Ioan al Apocalipsei, că nu mai este timpul lui. El trebuie să dea locul și puterea lui Anticrist, rânduit să preia domnia lumii acesteia.

— Și cu femeia de aci ce facem? întrebă Ioan.

— Lăsați-o să plece, sfătui bătrânul chelar. N-au s-o crează, orice ar spune. Și cu cât le-o grăi mai adevărate cu atât mai nebună au s-o socoată. Ca Răul să-și aibă biruința lui.

Și adevărat, în Flămânzii-Vechi, Ilina găsește un zdrahonț înalt, voinic, îmbrăcat în manta soldățească, încălțat cu cizme ferecate, cu chip smolit și sănătos, încărcat de o mustață groasă, sub șapca păstrată neconținut în cap.

Cât ai clipi, el izbutește să înmănuncheze toate urile clocite în oameni și să-i asmuță asupra boierului și bogătanilor din comună, jos... Arestează, ucid, ard, prigonesc și se așază, deplin stăpânitori, el în conac, tovarășii în gospodăriile golute.

Ilina, legată, este târâtă și închisă într-un coșar, unde așteaptă să fie împușcată. Dar fuge și izbutește să scape din pârjolul bisericii icoana Mântuitorului.

Sfârșit și mai lamentabil, cu desăvârșire împotriva duhului povestirii... L-am aruncat în foc...

Am înjghebat un al treilea.

Ilina, de spaimă sau din tainică iconomie a Orânduitorului tuturor, amuțește. Când vine acasă, nu poate destăinui satului nimic din descoperirile

ei... Și ea își reia mai departe viața, alături de oamenii rămași să-și ducă înainte crucile chinurilor răscumpărătoare...

Scârbit, l-am rupt și pe acesta bucățele...

Am închipuit un al patrulea... Cu Ilina găsită moartă în biserica încuiată... N-am mai știut însă ce să fac cu satul?

... Și pe urmă altele și altele, sarbede sau boacăne... Pe toate câte le-am încercat le-am aruncat... Niciunul nu s-a potrivit. Toate erau cârpeală, petece. Și nici un alt vis nu mi-a adus adevărata dezlegare.

Și cu toate că am iertat pe amicul păgubitor, nu mă pot mângâia că am pierdut singura încheiere, cea descoperită, nu cea închipuită...

Acum m-am resemnat, n-o mai caut. Poate nici nu este pe lumea asta.

— 1954 – 15 iunie, București.

ADEVĂRUL

... Cei chemați, ieșiți... Câți sunteți chemați, ieșiți...

Ioan, XVIII, 38

PÂLCURI-PÂLCURI, CATEHUMENII părăseau lăcașul, împeștrăți tineri cu bătrâni, bărbați cu femei, umplând subporticele. Dar niciodată nu erau alungați și părăsiți ca niște vinovați. De data asta îi primi însuși presbiterul Ioan, departe văzătorul, Apostolul drag Mântuitorului, să le tâlcuiască Evanghelia zilei.

Acum le mărturisea, cu frângere și mare căință, rătăcirea și risipa ucenicilor în vremea prinderii și judecării Domnului. Le zugrăvi sala pretoriului, mai întinsă decât curtea templului lui Iehova, scânteietoare de luminile mozaicurilor și împodobită cu statuile dumnezeieștilor August și Tiberiu; scaunul de judecată, numai aur și purpură, la care se urca pe cinci trepte, întruchipând în splendoarea lui pe însuși Cezarul; măreția cârmuitorului Pilat, înaintea căruia fusese târât Învățătorul.

Gloata de turbați cu spume de ocări la gură, care însoțise de la Caiafa până la tribunalul roman pe Isus, gata să-l sfâșie, rămăsese afară, ca să nu se spurce, căci era Paștele. Prin ușile date în lături se vedea vâlmășagul mulțimii privegheată de sutași... Ucenicii se împrăștiaseră. Numai câțiva din ei, împreună cu cele două Marii, se strecuraseră înăuntru, fricoși și bicisnici, doșiți pe după stâlpii uriași de marmură, gata să se lapede sau să o ia la fugă.

Isus sta în fața puterii ca un drept; nu arăta nici frică, nici semeție, ci obișnuita lui voință de milă și bunătate.

Pilat, ros de alte griji, privea cu dezgust tot ce se întâmpla, departe, sub picioarele sale. Împricinat și pârători pentru el erau tot una și se gătea să scape cât mai repede de ei, ca de tot acest popor barbar.

Dar o perdea din fund se dete la o parte și un slujitor venit din cămările tainice ale pretoriului se furișă până la procurator cu o scrisoare. Pilat privi uimit pecetea, o cinsti ducând-o la gură. Era a soției lui, ilustra Claudia, fiica vitează a împăratului. Sosită, abia de câteva zile în Ierusalim, ea încă nu primise în cămările ei pe Pilat, care o aștepta de șase ani. Chiar din clipa căsătoriei lor cezarul Tiberiu îi despărțise. Pe ea o luase la palat. Pe el îl surghiunise cârmuitor peste un popor cârciobar și îndărătnic. În toată această

vreame, până la el nu venise decât faima vieții infame, numai viții și stricăciune, pe care Claudia o ducea la curte. Acum stăpânul crud și sângeros până la nebunie i-o trimitea încărcată de onoruri și daruri, după ce o pângărise... Cu ce gânduri? Toate acestea se știau la Ierusalim în amănunțime și Pilat suferea cumplit. Era femeia lui și totuși abia se lăsase zărită când o întâmpinase la intrarea în cetate. Claudia nici nu-l privise. Coborâtă din lectică, se făcuse nevăzută și se închisese în palatul ei. De atunci ura, ciuda amară îl măcinau. Desfăcu tabletele și citi, pe nerăsuflăte. Scrisoarea era pentru el, dar nu-l privea. Se posomori. Claudia intervenea în favoarea nelegiuitului ce-i fusese adus în cătușe ca turburător al țării și răzvrătit împotriva cezarului. De unde îl cunoștea? Ea îi scria de altfel ciudat și scurt că pătimise mult pentru omul acela în vis, îl socotea drept și nevinovat și-l îndemna să nu-i facă nici un rău.

Pilat ridică ochii de pe ținutul și-i întoarse cu interes către omul hăituit.

Abia acum îl văzu: un bărbat tânăr, subțirel, liniștit, cuviincios îmbrăcat în largul vestmânt preoțesc, cu mâini mici și albe, cu picioarele în sandale. De unde scosese răsturnările și fariseii pe groaznicul tâlhar galilean, răzvrătitul care-i punea dregătoria și pacea romană în primejdie? Și pricepu: împricinatul era tot unul din tagma arhierilor, însă potrivit, un rabin rival, pe care voiau să-l piardă și găsiseră că cel mai bun mijloc era el, Pilat, călăul turburătorilor. Înclinat să-l scape, nepăsarea i se schimbă în bunăvoință. Porunci îndată să i se dezlege mâinile. Înainte de a se da hotărârea, învinuitul avea dreptul să fie ascultat ca un om liber.

Și presbiterul Ioan, însuflețit de amintiri, istorisi celor chemați toată vorbirea dintre Pilat și Mântuitor, așa cum este însemnată în Evangheliile cu întrebările unuia și răspunsurile limpezi și tăcerile și mai limpezi ale Celuilalt.

— Este adevărat că tu ești rege? îl întrebase cu zâmbet ironic caimacanul împăratului.

Isus îi răspunsese cu subțire îndrăzneală și înțeles:

— Dacă tu zici și crezi de la tine aceasta, nu fiindcă o spun vrăjmașii – și arată prin ușile deschise pe arhierii care ațâțau mulțimile – atunci fericită este mintea ta, care ți-a descoperit-o, căci cu adevărat sunt rege. Dar – și zâmbi la rândul său – precum vezi, împărăția mea nu e din lumea aceasta. Altfel, slujitorii mei s-ar fi luptat pentru mine să nu fiu dat prins în mâinile tale și ale iudeilor... Dar aici cine poate să-mi audă glasul? Căci numai cine poruncește din ADEVĂR ascultă glasul meu!...

La cuvântul ADEVĂR rostit de Mântuitorul, Pilat își înfipse coatele în brațele jilțului, plecându-se repede cu tot trunchiul înainte și ațintindu-l...

— În ce limbă se petrecea vorbirea? îi tăie povestirea un tânăr.

Apostolul, întrerupt, rămase o clipă uluit. Nu se gândise niciodată... Nu știa sau poate uitase...

Stete să-și adune gândurile și să alcătuie în minte scena. Se căzni să audă cuvintele Mântuitorului și vorbele procuratorului...

— Era între ei un tâlmaci... da, un tâlmaci, rosti el cu privirile și auzul se întoarse înăuntru, asupra amintirilor... Dar, adause repede, dar chiar de la început mijlocitorul, deși știa bine arameana³², nu deslușea înțelesul

cuvintelor lui Isus și șovăia, nu izbutea să le traducă... Atunci, El învinuitul, El pârlatul începu să vorbească de-a dreptul cu Pilat. Da, iată – și Apostolul se înflăcăra: Îl văd și Îl aud.

Și răpit de puterea amintirilor, bătrânul se opri, răsuflând adânc, ca după o opintire.

— Ce limbă vorbea Domnul nostru? întrebare toți.

— Ce limbă? Și presbiterul, fără să se mai gândească, spuse: limba lui obișnuită, în care ne vorbea și nouă despre venirea Lui pe norii cerului...

— Arameana dar? se miră tânărul. O înțelegea Pilat?

Bătrânul tresări, încurcat.

— Arameana? Nu! Nu!

— Atunci?

Și toți îl priviră înfiorați.

— Nu știu...

— Poate greacă, îl ajută unul.

— Sau latină, sări altul.

Apostolul tăcea și întârzia, ascultând ecourile din el...

— Le știa Mântuitorul? îl întrebare mulți.

— Bineînțeles că le știa. În Galilea neamurilor se vorbeau aceste graiuri și încă altele pe deasupra. Dar, și Apostolul apăsă hotărât, nu era nici greacă, nici latină. Fiul lui Dumnezeu vorbea limba firii lui, deasupra elinei și romanei...

Limbă pe care o înțelegeau copacii, o ascultau pietrele, răscolea oamenii, i se supuneau demonii... Încât noi n-am avut nevoie să știm în ce limbă ne grăiește. Chiar dacă de cele mai multe ori nu înțelegeam, ca și gloatele, spusa lui, trebuind să ne-o tălmăcească nouă, aparte: totuși, i-o pricepeam dintr-o dată, cu inima, și ne era de-ajuns... De data asta, însă, se schimbaseră. Cuvântul lui trecea dincolo de înțelegerea noastră și a lui Pilat, care se răsuca în scaun nemulțumit, dezamăgit. Ca și noi cei din dosul stâlpilor. Isus era mai prejos de așteptările noastre și ale procuratorului: Îl priveam și nu-l mai cunoșteam. Ne descuraja și pe noi ca și pe Pilat. Și nu mai puteam de necaz. După noi, El trebuia, cu răspunsurile lui, să facă praf și puzderii toată mincinoasa rațiune a lui Pilat și a legilor lumii acesteia.

Ca să-l ajute, stăpânitorul îi puse, în grecește, întrebarea despre care tocmai vream să vă istorisesc când m-a oprit tânărul frate, întrebare la care Învățătorul rămase tăcut, nemișcat, cu ochii la cer.

Pilat crezu că Isus n-a priceput și porunci tălmăciului să i-o repete în ebraică și arameană... Apoi se aținti lăcom asupra omului, asupra gurii din care trebuia să țâșnească dezlegarea celei mai mari taine care ne chinuia pe toți.

— Ce anume întreba Pilat? Și toți așteptaseră fremătând.

— Ce este adevărul?" – rosti grav Apostolul. Eu știam grecește. De cum am auzit întrebarea dregătorului, am scos capul de după coloană și cu gura căscată așteptam să sorb ca pe o licoare nemuritoare răspunsul...

Învățătorul, ca și cum mă ghicise, întoarse privirile mahnite spre mine, cu dojană, apoi iar spre Pilat, și se încăpățâna să tacă, să tacă până la sfârșit, când cârmuitorul, ieșit din fire, îl dete pe mâna călăilor.

— Vai! De ce a tăcut?!

— Cum s-a îndurat?

— De ce n-a vorbit?

Se jeluiră într-un glas ascultătorii lui Ioan.

— Tot așa ne văitam și noi, nemângâiați, clătină din cap Apostolul. De ce n-a vorbit?! Ne căinam zile și săptămâni unul altuia, încuiați în casă. De ce n-a coborât fulgerul adevărului, cu răspunsul său, pe pământ?!... Și ne plângeam și pe noi și pe El.

— Cu bună dreptate, îl aprobară catehumenii.

— Fără nici o dreptate... Și bătrânul se roși... Eram niște păcătoși și nu știam ce vorbim... Dar să vedeți, urmă el... Întâmplarea nu-mi ieșea cu nici un chip din minte și după neasemănata bucurie a Învierii mă gândeam neconținut cum să-L întreb. Îmi luai de câteva ori curajul, dar nu putui. Odată ne-a prins pe neașteptate, intrând la noi prin ușile zăvorâte. Altădată m-a împiedicat nesăbuita cercetare la care L-a supus necredinciosul Toma, de care m-am rușinat până a-mi pierde îndrăzneala să-L pipăi și eu cu întrebările mele. Când și când se arăta numai și pierea numaidecât.

— Și-a rămas pe totdeauna nelămurirea căzută ca o piatră de moară în sufletul tău? îl muștră oarecum o tânără înzvăpăiată. Eu nu L-aș fi lăsat, L-aș fi hărțuit fără de răgaz până țâșnea din El fulgerul răspunsului, chiar de m-ar fi orbit, urmă ea. Ce n-aș fi făcut, gândește-te, ca să știi: ce este ADEVĂRUL?

— Da, da, o liniști Apostolul. Ceea ce n-am întârziat să fac și eu, când în sfârșit am prins prilejul. Ascultați! Eram din nou fugari din Galilea. Ajunsesem iar niște pescari nevolnici... Pescuiam noaptea, ca și furii, în Marea Tiberiadei, căci ziua ne temeam de spionii arhierilor și nu prindeam nimic. Flămânzeam și lânzezeam, noi credeam că numai din lipsa hranei și nu ne gândeam decât la pește... Într-un răsărit de zori, tocmai ne găteam să ne pitim istoviți în barcă, ca să nu ne prindă lumina, când pe țărm se ivi un om, un necunoscut în care parcă totuși se ascundea ceva știut. Dar cum eram sleiți, l-am privit fără să-l luăm în seamă...

— Hei, strigă el într-un târziu, parcă să-și bată joc de cazna noastră zadarnică. Hei, aveți ceva de mâncare?

— Nu! am răspuns noi, cu asprime, acestui alt flămând. Nu, n-avem nimic!

Dar el despre altă hrană vorbea și noi nu pricepeam, grăbiți să strângem năvoadele.

— N-aveți? Și necunoscutul întinse brațul, arătând prin cenușiul dimineții. Atunci zvârliți mreaja în latura stângă a luntrii și trageți...

Fără să vrem, fără să știm, făcurăm cum ne-a poruncit. Și, într-o clipă, iată, scoaserăm năvodul încărcat, gata să se rupă. Abia atunci mi-a trecut, mie întâi, trăsnetul înțelegerii prin minte. E Domnul... Domnul nostru, am strigat ca un nebun. Petru a sărit gol în apă și s-a repezit la picioarele lui. Apoi noi,

toți ceilalți am alergat așa goi și uzi, numai cu niște pestelci dinainte și l-am înconjurat, strigând, chefnind, scâncind de bucurie, ca niște câini rătăciți care și-au găsit stăpânul.

— Numai pescuitul minunat v-a destăinuit că era El, încolo nimic? se uimi un tânăr...

— Nimic, oftă Apostolul... Încolo nimic. Eram toți opăciți, orbi ca Saul înainte de Damasc... căci și acum o undă de îndoială ne îngheța bucuria. Știam că este El, și totuși nu îndrăzneam să credem. Era El și în același timp altul... Și nimeni nu cuteza să-L întrebe: cine ești Tu? Numai după ce a frânt pâinea și a binecuvântat peștele, ne-am dumirit. El a chemat pe Petru, cu care a vorbit îndelung, lăsându-i păstoria turmei Sale. Pe urmă mi-a făcut semn tainic să mă iau după El și s-a depărtat.

L-am ajuns și, căzând în genunchi, ridicai ochii și-L ispitii, așa cum mă jurasem.

— Doamne, pentru ce n-ai răspuns atunci, noaptea, lui Pilat, ce este ADEVĂRUL? Spune-ne măcar acum, înainte de a ne părăsi, să nu murim însetați de dorul lui. Umple-ne golul sufletului cu adevăr, cum se umplu cocoșele cămilelor cu apă, ca să putem străbate pustia vieții...

Și, implorându-L, Îl apucasem și-L țineam de vestmânt... Dar băgai de seamă că strângeam în mână vânt.

Domnul, mâhnit peste măsură, mă privi cu durere, pe urmă îmi zâmbi... și se făcu nevăzut... De atunci nu ni s-a mai arătat.

— Cum se poate? izbucniră toți. Cum se poate? Înțelegeam să nu-l lumineze pe Pilat, păgânul... Dar pe tine? Pe voi? Mai bine v-ar fi lăsat să muriți de foame acolo, pe malul Tiberiadei, fără pâine și fără pește, decât să-și închidă pe totdeauna gura peste taina ADEVĂRULUI – și catehumenii vălureau turbați.

— Nu vă grăbiți, îi potoli Ioan. Căci tot noi eram de vină. Cea mai grea vină! Curând am priceput și tăcerea, și durerea Mântuitorului.

— Cum asta?

Și încremeniră toți așteptând...

— După ce limbile de foc ale Mântuitorului ne-au ars obloanele, până atunci pecetluite, ale înțelegerii, ne-am dumirit: cum adică era să mai răspundă nouă și lui Pilat, ce este adevărul, când însuși El, Adevărul, coborât ființial, se afla și sta acolo, se propunea întreg văzului, auzului, pipăitului nostru al tuturor. Iar noi îl căutam în altă parte, ca în oglindă și ghicitori. El, Adevărul etern, ne grăia cu gură, ne privea cu ochi, ne ducea de mână: noi nu-L vedeam, nu-L auzeam. Și ceream, ca niște proști, câteva boabe de vorbe când El ne grăia din toată întregimea Sa.

Și, spunând astea, bătrânul își plecă fața în palme și plânse. Și împreună cu el toată ceata, zguduită de adâncă și neașteptată simplitate a descoperirii.

— Dar, îl mângâie omul, nu puteați fi vinovați, nici tu, nici ceilalți. Voia Domnului a fost să nu aflați Adevărul decât prin mijlocirea Duhului.

— Nu, se învinovăți Ioan... Să nu vă înșelați, nu voia lui a fost pricina, ci necredința, îndărătnicia, slăbiciunea și îndoielile noastre. Duhul sfânt a biruit numai neștiința noastră. Pe celelalte a trebuit să le învingem cu dragostea

pentru Domnul și nădejdea în făgăduința lui, de care nu ne-am mai despărțit apoi. Câtă vreme era El cu noi, stăm ca nerozii pe însuși piscul muntelui și întrebam unde este muntele.

— Totuși, aveai o îndreptățire, se amestecă cel mai îndrăzneț. Cine privește țintă soarele nu-l mai vede. Îl orbește strălucirea. Trebuia ca văpaia lui să se umbrească. Numai așa ochii îl pot răbda.

— Domnul, se împotrivi bătrânul, Domnul își îmblânzise pentru noi lumina și își îndulcise razele, luând trup de Duh... noi eram cei vinovați...

Deodată, cineva îl chemă, spăimântat... Furați de vraja vorbirii, ei nu băgară de seamă că un amurg sinistru se strecurase până la ei sub portice. Ulițele răsunau de larmă, maidanele se umpluseră de gloată, strigătele și văităturile se întetiră... Ieșiră...

Afară, un zăbranic fumuriu de doliu se lăsase peste lume. În cer soarele searbăd se veștejise. Niște vermi negri, mari și groși, se zvârcoleau în discul lui, ca într-un miez stricat, și-l mușcau până la sânge. Nori, în chipul unor balauri de beznă, rupeau cu gurile hălci din trupul tot mai întunecat al astrului, care știrbit, zdrobit, se stingea din ce în ce mai agonic.

Copiii țipau, bărbații îngălbeniseră, femeile ingenuncheate boceau.

— Vârcolacii, urlau toți, vârcolacii mănâncă pe Sfântul Soare.

Spaima intră și în ceata nofiților, care se buluciră în jurul bătrânului, așteptând sfârșitul prorocit. Dar Sfântul, cu un semn făcut, îi potoli, arătându-le sus războiul luminii cu întunericul. Soarele nu se mai cunoștea. Arăta ca o biată nălucă pieritoare, spânzurând în haos, un rod viermănos, gata să se desprindă și să cadă.

Deodată, o seceră de aur răsări dincolo de câmpul obscur al încleștării, care se îngusta. Apoi un sfert, pe urmă jumătate, curând întreg globul biruitor se smulse din fălcile monștrilor și străluci mai luminos la locul lui, în cer. Dihăniile încetară să mai existe... Chiote și cântece de bucurie răsunară. Viața pornea iarăși înainte și mulțimile se risipiră cu o nouă încredere în statornicia luminii.

— Ce-a fost, părinte? întrebau catehumenii încă speriați.

— O întunecime de soare...

Și Apostolul atoateștiutor îi lămuri cum și când se întâmplă eclipsa.

— Cu semnul acesta, sfârși bătrânul cateheza, Domnul vă dă prilej să înțelegeți mai adânc vina și osânda noastră că nu descopeream și nu cunoaștem ADEVĂRUL, care sălășluia aievea între noi, adică pe Mântuitorul. Dacă adesea se întuneca era pentru că bezna sufletelor noastre îi zvârlea petele ei negre peste strălucirea lui, așa cum își aruncă pământul umbra lui peste soare și, părelnic, îl acoperă. Vârcolacii din inima lui Pilat l-au mâncat pe Mântuitorul și nu i-au îngăduit să-l descopere. Vârcolacii din sufletele noastre, umbre iscate din necredință, nori vărsați de patimi și deznădejde, se puneau între noi și El, îl înnegurau, îl rodeau, până a nu-L mai cunoaște, când umbla pe ape și ne spăimântam ca de o nălucă, ori când mergea cu noi alături și-L luăm drept un străin, sau când îl întrebam, ca pe oricare om, ce este ADEVĂRUL și El, întunecat de atâta necredință, ni se făcea tot mai

necunoscut... Neam necredincios și îndărătnic, cum se spunea adesea, a trebuit să ne răscumpere din păcat prin însuși sângele Său, din care Îl rugăm să vă învrednicească și pe voi a vă împărtăși curând...

Și binecuvântându-i cu sărutare, pe fiecare în parte, Ioan le dete drumul.

Dar ucenicii, risipindu-se, duseră vestea că puternicul Apostol înadins poruncise și dobândise, pentru ei, întunecimea soarelui.

București, 31 august 1952

COPACUL LUI IUDA.

Era în noaptea de groază când ceața de ostași și slujitori prinseseră pe dulcele Mântuitor și-L purtau, legat, de la Ana la Caiafa și înapoi. Judecata aspră se urma, grăbită, în întuneric, și Fiul Omului îndura tăcut batjocură, scuipări și loviri peste obraz. Toți Îl părăsiseră, Petre se lepăda a doua oară, Sfintele Femei plâneau încuiate în casă, iar bieții ucenici, înspăimântați, se risipiseră ca un stol de cocori pribegi apucați de furtună și rămași fără de cârmaci.

În acest timp, un om cumplit la vedere rătăcea, orbecăind prin paraginele grădinei Ghetsemani. Părea o iasmă scăpată din iadul cel mai afund cum se izbea de trunchiuri, purtând încolăcită pe braț o funie nouă și împrăștiind în preajmă-i o spaimă fără de nume. El umbla plecându-și genunchii tremurători în fața fiecărui copac – și erau acolo mii – rugându-se de fiecare să aibă milă de el.

— Îndură-te, tu măcar, și lasă-mă să mă spânzur de cea mai oropsită din crăcile tale.

Dar copacul, zguduit de friguri, își înălța ca într-un vârtej brațele noduroase în sus, să nu-l poată atinge și pângări omul blestemat ce-i plângea la rădăcină... Și de la copac la copac, odată cu omul alerga vijelia, spaima și nebunia.

Umbla astfel de ceasuri întregi, când ajunse lângă un cedru bătrân, care la apropierea lui stătu neclintit. Era un uriaș cedru milenar, sub care David își cântase psalmii, la umbra căruia judecase Solomon și prorocise Isaia. Iuda îngenunche pentru a mia oară la poala bătrânului copac și se rugă iarăși.

— Îndură-te tu cel puțin și dă-mi alinare! Apa, când vreau să mă arunc în ea, fuge de mine; fierul ascuțit sare cât colo când se atinge de el pieptul meu și cu nici un chip nu mă pot ucide... Îndură-te și îngăduie să-mi spânzur trupul blestemat de una din crengile tale!...

Și iată că cedrul patriarhilor, cunoscător al tainei, întinse și își plecă milostiv unul din brațele-i puternice și omul acela putu să-și potolească setea de moarte. Și cât ai clipi, de una din ramurile uriașului se legăna domol ucenicul cel viclean prin care se împlinise Scriptură și se deschiseseră porțile zăvorâte pe unde năvălea spre lume vremea cea nouă.

Atunci o nouă vijelie, și mai nebună, se dezlănțui în bezna grădinei, izvorâtă din mânia celorlalți copaci care, fremătându-și frunzișul, strigau până la nori împotriva cedrului:

— De ce ne pângărești neamul și grădina noastră, pe veci?

— Voi nu cunoașteți taina Mielului dat spre junghiere pentru spălarea păcatelor lumii cu Sângele Lui... Dar ați văzut că sub mine s-a rugat Mântuitorul înainte de a fi prins de către ostași, și cel din urmă cuvânt al Lui a fost iertare pentru Iuda; cea din urmă poruncă ce mi-a dat a fost să am grijă de chinuitul Său ucenic și să-l scap de povara unei vieți mai rea decât iadul!

Și furtuna nu se potoli multă vreme încă.

A doua zi, când s-a hotărât moartea lui Iisus și s-au început pregătirile de osândă, trebuia o cruce pe care să-L spânzure și să-L ținuiască. Câțiva slujitori intrară în grădina Ghetsemani să taie un lemn din care să alcătuiască unealta de supliciu. Dar nici un copac nu primea să ajute la osânda și uciderea Domnului și să slujească astfel celor răi. Topoarele își stricau tăișul în trunchiurile învârtoșate ca piatra, fierăstraiele își rupeau pânzele zimțuite: și așa, din copac în copac, încercând, căznind și ocărind, slujitorii ajunseră la cedrul cel falnic, podoaba grădinii. Copacul verde, plin de vânj și viață, aștepta liniștit, cu o cracă uscată, groasă, smulsă parcă de un fulger și dărmată jos la tulpină... într-o doară, amărâte, slugile lovira și în el. Dar minune, topoarele se înfipseră cu putere în trunchiul din care săreau, în toate părțile, așchii, ca într-un lemn moale de salcie... Curând o cruce grosolană din lemn nestrunjit era gata încărcată pe umerii robilor și pornită spre palatul lui Pilat, de unde pleca alaiul osândeii. Dar pe când se clătina zguduit de loviturile topoarelor, cedrul spunea celorlalți copaci ce-l blestemau că tocmai el s-a găsit să primească răstignirea Mântuitorului:

— Tăceți și domoliți-vă, că voi nu pricepeți adâncul tainelor. Blestemul lumii nu se poate indica altfel: trebuia ca cel mai vinovat cu cel mai fără de pată să se întâlnească odată; că mila cea mai desăvârșită să se reverse peste vina cea mai fără de iertare și să copleșească; omul cel mai josnic și Dumnezeu să sufere aceleași chinuri la un loc... Eu am fost cel sortit de prorociei acestei întâlniri binecuvântate și rânduit ca trupurile amândurora să spânzure de mine. Uitați-vă, eu duc acum Mântuitorului căința lui Iuda!

DEMONIACUL DIN GADARA.

File dintr-un apocrif.

ZIUA ÎNTREAGĂ ISUS SE STRĂDUISE să sature cu pâine și duh mulțimile adunate în jurul lui pe țărmul Ghenezaretului. Se făcuse târziu și se lăsa noapte. Ucenicii, trudiți de alergătură, jinduiau după odihnă. El însuși simțea nevoia de singurătate și popas în Tatăl. Dar gloata, înțesată cu tot soiul de schilozi, se înghesuia, nepotolită, să-L atingă, să-L vadă, măcar să-L audă. Și nu-L lăsau să le scape din mâini.

Atunci ucenicii, înconjurându-L, se așezară între El și popor, împlețiți ca un brâu și, cu dânsul în mijloc, izbutiră să se tragă la corabie, pe care o împinseră repede la adânc. Noroadale, rămase singure, tăbărau acolo pe mal până a doua zi, când aveau iar să-L caute.

Nu se ridicase încă luna și marea dormita până departe, nedeslușită. Nu se isca nici o cută; doar ușorul fâlfâit a ceea ce ei numeau corabie – o veche barcă pescărească, haraba burtoasă și greoaie, cu trei rânduri de lopeți, o prăjină de care spânzurau două pânze peticite și, înăuntru, lavițele joase. La

pupă, puțin mai ridicat, sta un mic podium, ca un pătuc, sub care, la cea mai mică clătinare, pătrundea, bătâcâind, mocirla strânsă pe fundul alunecos, unde oamenii, cu izmenele suflecate până peste genunchi, bălăceau prin tot soiul de plase și funii... Unii vâsleau de zor, alții rânduiau năvoadele, câțiva scotoceau prin coșuri, după merinde.

Între ei, Isus, în picioare, privi multă vreme înapoi, spre țărmul tot mai pierdut, unde se aprindeau focuri la lumina cărora părăsiții își găteau cina și își alcătuiau corturi. Din depărtare răzbeau încă până la El, prin întuneric, strigăte și chemări.

Și drama din sufletul Lui, înăbușită în toiul faptelor, se deschisese iarăși: inima i se răstigni între o uriașă milă pentru necăjiții întunecați de neștiință și patimi și între o silă nemărginită, un imens dezgust pentru scârnavă strâmtețe, învârtoșarea îndrăcită a acestui neam îndărătnic, cârmuit numai de ură, răzbunare și nerecunoștință.

Priviră până ce focurile se făcură tot mai mici, apoi pieriră... Și cu ele odată și norodul impur, pe care se căznea să-l mântuiască. Gândul i se duse la păgâni: cel puțin aceștia, în idolii lor, întruchipează mărețele puteri ale Tatălui: Lumina, măcar că-i zic Apollon, Înțelepciunea numind-o Minerva, Frumusețea dezvăluită în Aphrodita, Puritatea întrupată în Diana... Și, astfel, cu mințile lor, ei urcă până la Logosul a toate izvorător, la principiul ideilor eterne. Pe când iudeii și-au făcut un idol crâncen din slova legii căreia i se închină fățarnici, înlăturând și lepădând pentru ea pe Cel ce le-a dat-o. Și din nou îi arseră buzele vorbele de jar aprinse ale prorocului Isaia; și își murmură singur: „Pământul lui Zebulon și cel al lui Neftali, cum mergi spre mare, dincolo de Iordan, Galilea păgânilor”.

„Poporul care stă în întuneric a văzut lumină mare și celor ce stăteau în latura și umbra morții răsăritu-le-a lumina”...

El se scutură aprig... Mai era de întârziat? Până când va să-și piardă vremea cu Israelul împietrit în fărădelegi, să lupte cu fățarnicia fariseilor și materialismul grosolan al saduceilor, mult mai putred ca al păgânilor? Sunt și alte popoare în moștenirea Tatălui care așteaptă în beznă, dornice să li se deschidă ochii... Marele proroc nu-i fusese sol? Nu vestise și acestora, cu sute de ani mai înainte, venirea luminii din împărăția cerurilor? Îl așteptau minți înțelegătoare, suflete netezite de artă și cultura.

Și inima îi crescă să cuprindă întreaga lume. Iată, aici, la un pas, dincolo de lac, pământul ce stă în întuneric – Galilea păgânilor cu Gadara³³ și celelalte zece cetăți grecești – îl cheamă.

Între timp, ucenicii coteau către un cotlon răzleț, unde voiau să tragă peste noapte... Dar Învățătorul se hotărî: atinse umărul cârmaciului, care ridică ochii, și-i făcu semn cu mâna spre larg. Vasul își suci în loc pliscul, schimbând drumul cu o smucitură neașteptată ce trânti oamenii unii peste alții.

Petre, care migălea în capătul celălalt, căzu în brânci, se sculă mânios și venea împleticit cu gura plină de ocări spre cârmaciul vinovat, când zări brațul Domnului întins către țărmul dimpotrivă...

— Nu te supăra, Petre, mergem la cetatea Gadarei, rosti El liniștitor.

Ucenicul, zgâit, se propti de-o laviță. Abia după ce-și găsi cumpătul îndrăzni să spună:

— Doamne, nu vrei mai întâi să ieșim la zăniș? Mânem aici aproape, în covorul lăstunilor... Măine dimineată facem după porunca ta.

— Ești ostenit, Kefa?

— Nu, Doamne... Dar tu ai nevoie de odihnă. Noi coborâm pe mal, iar ție îți gătim culcuș în corabie.

— Îți mulțumesc, prietene, dar tot mai bine este să ne aflăm mâine în zori dincolo de mare.

— Asta înseamnă să vâslim toată noaptea, băgă de seamă unul; nu adie pic de boare.

— Nu-i nimic, Iudo – întâmpină Învățătorul: ne rânduim cu schimbul. Eu iau chiar acum locul lui Andrei, care-i slobod să se culce.

Și Isus lăasă mâna-i mângâioasă pe capul întâiului chemat.

— Niciodată, Rabi, strigă acesta încleștat pe mânerul lopeții. Suntem noi prea de ajuns. Pe tine avem să te culcăm. Lucrăm mai cu spor știind că te odihnești.

— Odihna mea este Tatăl.

— Și a noastră Tu, zise repede, împăcat, Petre...

Și, cum sta plecat, îi îmbrățișă picioarele. Apoi se prelinse la pupă, unde zăcea pe podulețul zvântat un strat din vestimente și alte țoale, ca un fel de așternut.

— Doamne, te rugăm toți, pentru dragostea noastră, întinde-te aici. Somnul tău are să ne ție trezi.

Isus se înduplecă. Iubirea lor îi mai molcomi durerea. Lăasă să i se scoată hlamida albă, pe care i-o spânzurară cu grijă la catarg, să nu se boțească, și, numai în tunică, îngenunche, adâncindu-se în rugăciune. Binișor, ei îi puseră căpătâi câțiva colaci de frânghii învăluiți în saci pescărești și gătiră să întindă peste ei o pânză din vântrea stingheră. Apoi se puseră pe vâslit. Se simțea în auz răsuflarea apelor adormite, pe care le trezea câte un pește zvâcnit din adânc...

Multă vreme mânuiră, tăcuți, vâslele. Nu li se stinsese zelul. Dar cu fiecare stângen cu care înaintau îi cuprindea o descurajare și o îngrijorare îndreptățită. Cetatea Gadarei, cea cu faimă rea, se afla în fața lor, la patruzeci de stadii depărtare, cocoțată pe grindul unor faleze prăpăstioase, care despărteau și fereau parcă Israelul de atingerea cu ea. Pământul chiar, din jurul ei, era un tărâm blestemat pentru iudei, iar locuitorii lui, gherghesenii, de-a dreptul spurcați. Băștinașii se trăgeau din vechiul neam vrăjmaș al amoreenilor, hulitori de Iehova și închinători la idoli, pe care nu-i stârpise de tot Moise, când, sosit la pragul pământului făgăduinței, împărțise semințiilor lui Zebulon și Neftali, sătule de pribegie prin pustiu, această lature din afara Palestinei. Cu timpul, păgânii cruțați puițaseră din nou, înăbușind ca niște bălării răzнитеle mlădițe ale lui Izrail.

Apoi, peste ei veniseră și se amestecaseră tot soiul de alte neamuri, dar mai ales greci, potop de greci, care cotropiseră ținutul, acum de limbă și

înfățișare grecească. Peste ei năpădeau cu grabă fel și chip de inși sloboziți din cohortele romane, veterani, barbari, aduși din Galia, italioți, iberi, germani, unii dezrobiți, alții fugari, trăgând după ei femei, copii, prostituate, toți îndeletnicindu-se cu cele mai murdare treburi și meserii, de la crescătoriile de porci și căsăpiile de carne spurcată, la ținerea de taverna și tractire, unde se vindeau rachiuri. Străvechiul Galaad biblic se prefăcuse într-un furnicar de păgâni grecizați, numit acum Decapole.

Cetatea Gadarei, inimă a țării, fusese, din vechime, mereu înfloritoare. Se afla pe imemorialul drum, un șleau de cămile, din marginea pustiului, urcând din fundul Arabiei, de-a lungul țărmului stâng al Asfaltitei și Iordanului, la Damascul Siriei și de acolo spre Mesopotamia. Cu venirea romanilor, care ocroteau deopotrivă toate națiile și tolerau toate traficurile, Gadara luase un avânt uriaș. Strălucitele ei temple idolești, teatrele de marmură, forurile cu statuile împăraților, arcurile de triumf, băile luxoase, tribunalele pline de oratori, precum și toate bogățiile ei, agonisite cu negoțuri și specule neîngăduite, umpleau de ură și scârbă pe adevărații evrei, care o ocoleau.

Și acolo, la cetatea spurcată, la noua Gomoră, se hotărâse Domnul lor să meargă, târându-i și pe ei. Nu le venea să-și arate fățuș, între ei, unul altuia, supărarea. Dar tăcând, ei vâsleau din ce în ce mai fără tragere de inimă, goi până la brâu, cu bărbiile înfipite în piepturi.

Cât timp ei se înveninau astfel, Isus medita... Între stelele din slavă și stelele răsfărâte în ape se țesea o zare schimbătoare, un tremur de beteală noptatecă prin care toate se străvedeau înăbușite, se năluceau mai mari, depărtate, informe. Și mintea i se duse la haosul primordial, din care cuvântul Tatălui despicasă lumina și scosese lumile. Și își murmură vorba: bereșit, începutul ca o temelie a Creației, Ziditorul a așezat la început Timpul, durata, întâia nemăsurată dimensiune a universului, sefirot izvorât din eternitatea sa... La aceasta adăugase numaidecât spațiul, întinderea în lături căreia în scriptură i s-a zis cerul... Și între ele, ca o a treia dimensiune care să le dea înălțime și adâncime, puse materia – sorii, stelele, pământul, roduri ale luminii – cu toate însușirile de forțe, adică atracție, rotire, suire, cădere, creștere, stingere. Apoi, materiei îi suflă duhul, a patra și tot mai înaltă dimensiune, emanație a Lui... Și lumea, însuflețită, luă ființă, cu soarta ei înfășurată înlăuntrul ei, ca într-o înspăimântătoare bobină pusă de atunci într-o necurmată răsucire. Isus urmări deșirarea, din nou părtaș la uriașa viziune, ca atunci, în sânul Tatălui, la alcătuirea și desfășurarea cosmosului.

Ucenicii, socotindu-L că doarme, își luaseră cu desăvârșire grijă de la El... Îl uitaseră... Nu se mai gândeau decât la ei, la osteneala lor, la ciuda și ura împotriva cetății blestemată, cu tărâmul bântuit de demoni. O apăsare lăuntrică, amestecată cu un soi de somn al voinței și amorțeala mădurelor, îi cuprindea treptat. Apele se făceau tot mai grele, vâscoase, se împotriveau lăuntric și-i osteneau peste măsură. Barca sta uneori locului, înclătă. Și totuși, pe adâncul unde pluteau nu se afla brădiș. Atunci se opinteau, înverșunat, în coadele lăuntricilor, dar barca izbutea să facă nu o alunecare, ci

abia o zvâcnire afară din apă, așijderi unui pește ce se azvârle o clipă după o musculiță.

Se mozfeleau astfel într-un fel de obrocire, bătând lopețile în loc, când, la răsărit, după o mijire ca un slab păinjeniș gălbui, se ivi pătrarul viu al lunii, să le arate că nu străbătuseră nici a zecea parte din cale. Nu-și dau seama ce făcuseră până atunci: vâsliseră, dormiseră? Știau doar că e târziu și, dacă merge tot așa, nici până a doua zi la amiază nu ajung... Se răzvrătiră împotriva lor înșile și întetiră lopețile care zbârnâiau în corzi. Câștigară astfel un petecuț de cale. Înviorați, începură să se scuture de vrajă, să se încreadă în puterile lor, să topească plumbul lăuntric.

La această provocare, apele, până atunci moarte, se burzuluiră și răspunseră numaidecât, printr-un clocot adânc. Dintr-o dată marea se solzi, apoi se zburli, se acoperi de crețuri care crescură repede, plescăind din limbi din ce în ce mai lungi. Și, curând, valuri mari se umflară în fața lor, iscate pe loc să-i azvârle înapoi... Oamenii trecură peste ele... Atunci altele, și mai întăritate, se stârniră din larg, năpustindu-se către ei cu crestele înspumate. Cuibul de unde pornea vifornița era chiar țărmul Gadarei. De acolo le ieșeau înainte, împinse de vânturi turbate, diguri de valuri alergătoare, unul în spatele celuilalt, ca o împotrivire, să nu-i lase să meargă mai departe. Și, pe loc, stavila furioasă ridicată de ape îi despărți cu huiet de ținta călătoriei, Gadara, ascunsă acum în dosul meterezelor de talazuri. Și, lucru ciudat: în spatele lor, ceva mai departe, apele erau încă liniștite, ca un liman care îi îmbia să se întoarcă.

Dar ucenicii, pescari hârșiți cu pandaliile din senin ale Ghenezaretului, nu se înduplecară. Strânseră în grabă pânzele, doi din ei se rânduiau cu ciubărilor să arunce apa ce cădea peste ei în lespezi mari, lapidându-i, și se îndârjiră să mânuiască vasul înainte, peste măgurile și văile ce prefăceau marea într-un haos de munți prăpăstioși... Nava, sucită și răsucită, gemea, se vâita, pârâia de chinuri, gata să se deschioleze. La această nouă îndrăzneală a oamenilor, furia vijeliei se desfășură deplină. Marea îndrăcită se sculă toată și de pretutindeni, în picioare. Întindea cu chiote brațe uriașe de nahlapi, căska gâtlejuri de genuni, se sfredelea în ochiuri negre, se răsucea în sorburi, se clătea în vârtejuri de coloane lichide... Trombe amețitoare îi apucau în danțul lor și se năruiau peste ei. Apele bătute cu maiurile talazurilor, vânzolite de suflările oracolului, scoteau o pulbere groasă, un fum înecăcios, ce-i înăbușea și le scotea ochii... Totul, într-o beznă adâncă. Nu se aprindeau fulgere, nu bubuiau tunete, cerul nu lua parte la toată această ieșire din minți a mării. Dacă n-ar fi fost negura și aburii apelor, sus s-ar fi văzut luna cu stelele văzduhului.

Jos nebunia mării ajunsese în pisc și-i hăitua din toate părțile cu buciurmări și orăcăieli peste puterile auzului. Oamenii nu mai întâmpinaseră asemenea năprasună. De la un timp nu mai știură ce să facă. Lopețile le fură smulse din mâini și ei încetau să mai lupte, sleiți de puteri și de minți, lăsați pierzării fără scăpare.

Deodată Ioan striga:

— Domnul este cu noi! Cum de l-am uitat?

— El doarme, ce-i pasă că ne înecăm, mârâi Iuda.
— Mă duc să-l scol, răcni Bartolomeu. Ce vrajă ne-a luat mințile?
— Nu, îl opri Petre. Dacă n-aude vijelia, înseamnă că e trudit tare. Dar e de ajuns că se află aici între noi. Nu ni se întâmplă nimic, urlă el înfruntând furtuna. Domnul este cu noi!

La această vorbă îndrăzneată o volbură înspăimântătoare îi prinse și se treziră într-un fund orb, de-abia gata să-și încleșteze pereții peste ei. Nu mai era de așteptat. Andrei, înotând prin vas, ajunse la Isus, care-l simți înainte de a fi atins.

Lângă El liniște, locul zvântat.

— Ce este, Andrei?

Ucenicul privea năucit. Unde era furtună? Strigă totuși:

— Rabi, pierim! Ne înecăm.

Și tăcu rușinat, ca și cum ar fi spus o minciună.

Isus se coborî de sus, din rânduiala lumilor, iarăși între ai săi. Deschise ochii, se ridică... și înțelese: furtuna nu era decât vrăjmașul, marele potrivnic.

— Atât de puțin credincioși sunteți voi, ucenicii mei? se mâhni El muștrător. Nu puteți domoli o furtună?

— Nu e o vijelie obișnuită, pe care s-o biruim cu meșteșug de năieri, se dezvinovăți Petre. E altceva, cu care nu ne-am mai întâlnit și nu putem lupta. Ajută-ne!

Și până să rostească astea, vânturile repezite îi vârăseră de zeci de ori pumnul în gură.

— Dacă ați fi stăpânit furtuna din voi, din inimile voastre înspăimântate, o biruiți și pe cea din afară. V-ați rugat?

Ucenicii plecară, vinovați, capetele. Uitaseră de rugăciune, îl părăsiseră și pe El. Dar acum, cu toate răcnetele liotei de vânturi și talazuri, glasul lui Isus răsuna puternic și vorbele se deslușeau limpezi. Inimile le veneau la loc.

El nu mai spuse nimic. Ridicat drept, în picioare, își roti domol mâinile spre cele patru cornuri ale văzduhului. Apoi le opri, întinse, spre Gadara.

Întâiul rând de valuri, cel mai apropiat, care da asalt corăbiei, se trase repede înapoi, tot infuriat. Ucenicilor li se păru o ciurdă de tauri demoniaci cu coarnele pocnișe. De jur împrejur se făcu un petec de liniște, iar deasupra o bortă spre cer. Dar talazurile dinapoia celor alungate urmau să se năpustească orbiș peste ele, să le împingă iar înainte. Se ciocniră, marea se încăieră în ea însăși și toate spaimele din miezul ei se înălțară într-o gigantică trombă pe creastă, cu năluciri de lavă aprinsă.

Ucenicii se trântiseră pe fundul vasului, așteptând să cadă peste ei muntele de apă și să-i turtească. Vălătucul însă se învârti numai, trecu pe lângă ei fără să-i atingă și se pierdu. Ei îndrăzniră să ridice capetele, căci auzeau glasuri. Isus vorbea tare, prin larma furtunii, cu cineva neauzit, nevăzut de ei. Nu înțelegeau bine toate vorbele, din care prindeau numai crâmpoie, dar îi vedeau deslușit mișcarea buzelor și semnul mâniei ce-i încrestase fruntea. Bănuiră că ceartă marea și vânturile.

— A, te cunosc, amăgitorule, strigă El largului involburat. Zadarnic te ascunzi în vijelie.

Un alt năprasnic vălătuc de valuri negre se năpusti. Dar se abătu în lături și se năruî...

— Cine v-a îngăduit să ieșiți din sălașurile voastre împruțite și vă trimite să veniți împotriva mea? strigă El în obrazul schimonosit de ură al mării...

Răspunsul nu ajunsese la înțelegerea oamenilor decât în chip de mugete și grohăituri înfricoșate.

— Vă temeți? Dar credeți voi că mă puteți împiedica să vă calc pământul? urma Isus certarea ca un stăpân către slugile răzvrătite... Înapoi!... Înapoi!... Intrați în ascunzători. Măine vă voi judeca și mai aspru. Luați seama!

Într-o clipă valurile se potoliră, se micșorară, marea se dezumflă... Talazurile, ca niște bestii bătute, se târau pe burtă spre țărmul Gadarei, urmărite de flăcările fulgerelor, țâșnite pe urma lor. Duhul mării adevărate își luă iar locul. Ghenezaretul se făcu din nou lacul dulce și liniștit, plin de pește, al Galileii. Văzduhul se umplu de stele, luna își văzu de cale și se aplecă spre apus. Dar oamenii, în loc să se liniștească, înspăimântați, se făcură și mai mici: neașteptata ascultare a mării și a întregii firi, care intra supusă în rânduială, îi copleșea mai greu decât furtuna. Cu gurile căscate a spaimă, cu răsuflările tăiate, se uitau la Învățător: în aceeași clipă – așa li se păru lor – fără să se mai fi clintit din loc, se găseau la țărmul Gadarei, unde, ca dintr-un vis treaz, coborâra.

Și nu-și veneau în fire... Cine scosese din timpul trebuitor să ajungă la țărm bucata de zăbavă cât îi ținuse în loc furtuna, așa încât să ajungă tot la vremea cuvenită? Căci, iată, zorile albe încununau grăbite orizontul. Vijelia se petrecuse oare numai în ei? Într-un văzduh misterios al ființelor? Corabia neînsuflețită nu luase parte la urgie, ci îi purtase înainte, ca o coajă neatinsă, și numai oamenii din ea pătimiseră?

Cu toate acestea o nălucire nu fusese: hainele cu care se îmbrăcaseră în frigul dimineții erau learcă și acolo, pe mal, zăceau vâslele și cârma lor smulse de ape... Nu se mai întrebară, totul rămânea o taină, ca atâtea altele, a Domnului lor.

Acum urcau, înșiruiți în urma lui Isus, cărarea anevoioasă ce se cățara printr-un gâtlej scobit de stâncă, sus pe platou. Călcau sfiți, cu mare fereală și inima cât un purice, nădăjduind să nu-i simtă îndrăcitul care bântuia acea margine, vestitul demoniac al Gadarei, ale cărui zbierete, când îl apucau furiile, se auzeau până departe pe mare. Era o namilă hădă și păroasă, cu ochii roșii într-o față ca a leului, peste care fluturau pletele și barba, încălcite unele în altele. Gura lăbărțată, plină de bale și spume, își arăta într-un rânjet neconținut colții de fiară. Alerga gol de colo până colo zi-noapte, căci vedea prin beznă, răsturnând, zbind cu butucii picioarelor și drugii mâinilor tot ce întâlnea în cale: om, vită, copac. Când nu avea altceva, se bătea singur cu pietre și își sfâșia carnea de pe el. Se zicea că gadarenii înadins îl păstrează, ca să le apere latura dinspre mare, pe unde numai neștiutorii îndrăzneau să se arate. Lumea intra în cetate pe porțile din răsărit.

Adevărul era că nebunul nu putea fi biruit. Rupea lanțurile, sfărâma obezile, spărgea zidurile și ieșea din toate închisorile, oricât de zăvorâte. Nimeni și nimic nu i se putea împotrivi, sau popri. Așa că trebuiseră să-l lase slobod, mulțumindu-se să-l abată în spatele orașului, unde se întindeau străvechile cimitire. Aici își făcea culcuș în peșterile pline de oseminte, de unde hienele și șacalii fugeau spăimântați la apropierea lui. Ropotul tălpilor lui, cu călcăie tari ca de corn, îl vesteau ca niște copite, de departe...

Cel dintâi care ieși sus, pe grind, fu Isus. Vestmântul alb luci trandafiriu în bătaia luminii, vestindu-l. Peste ținut atârna însă o liniște somnoroasă. Cetatea petrecăreață dormea obosită ca după o abia sfârșita nuntă. Îndată se prefirară după El și învățăceii. Apoi, la îndemnul Învățătorului, se alăturară, ceată, și porniră printr-un ocol, de-a lungul zidurilor, să ajungă la porțile de miazăzi.

Înaintaseră nici o sută de pași în maidanul pustiu, când nu un urlat, ci o mie izbucniră din tot câmpul și mai ales din cetate. Mii de suflări vrăjmașe se dezlanțuiră să-i culce la pământ, aidoma viforniței de pe mare. Ucenicii pricepeau în sfârșit că e aceeași împotrivire, acum pe uscat, a duhurilor rele, războindu-se să nu vină Isus peste ele.

În fața lor o peșteră își căscă pântecul și, ca pe niște măruntaie scârnavе slobozi cu nesuferită duhoare la început parcă o mie de nebuni îndrăciți, năvălind spre ei. Cu cât se apropiau, scădeau, la sută, la zece, într-o clipă rămaseră numai doi, care se topiră într-unul singur, năboind cumplit, ca o vijelie. Toate celelalte duhuri necurate se strânseseră în el ca albinele zgândărite în fagur. El crescuse, se umflase îngrozitor, să le cuprindă.

Ucenicii își pierdură firea. Spăimântați, fugeau să se ascundă pe după stânci, la adăpost. Isus, rămas singur, sta neclintit, așteptând senin. Orăcând, cumplitul nebun se apropia fulgerător să-l sfâșie... Ucenicii, cu capetele scoase de după pietre, închiseră cu groază ochii, să nu mai vadă. Ajuns la un pas de Isus, îndrăcitul se prăbuși într-o adâncă metanie la picioare, zvârcolindu-se încheștat de zbătăturile ducă-se pe pustii, cu gemete și icnete zgâlțâietoare... și rămase așa...

Isus întinse cu milă mâna peste zbuciumat și, ridicându-și ochii la cer, spuse tare:

— Îți poruncesc ție, duh necurat, să ieși din omul acesta.

Pieptul încordat al netrebnicului slobozi un glas puternic:

— Ce este între mine și tine, Isuse, fiul lui Dumnezeu cel prea înalt? Ai venit aci înainte de soroc să ne chinuiești?

Ucenicii, auzindu-l vorbind, ca atunci cu furtuna, deschiseră ochii. Demoniacul, biruit, se zbuciuma la poala stăpânului lor. Atunci, prinzând inimă, unul câte unul se prelinseră din ascunzători și-l înconjurară.

Dar demonul se împotrivea, zbuciumând amarnic pe pățimaș...

— Ieși! Din nou îți poruncesc, striga Isus asupra celui ce zăcea la picioare. Nu aștepta a treia poruncă!

Și un tunet îi însoți cuvintele.

Urmară alte vorbiri, unele neauzite, rămase ascunse, între Isus și cel ce răspundea din pânțelece uriașului... Cei dimprejur nu prinseră și nu-și aminteau mai târziu decât frânturi...

Bizuindu-se pe tăria numărului lor și pe omenescul simplu în care se înveșmânta și se purta Domnul, demonul se așeză în înfruntare și alese drama dialecticii.

— Isuse, fiul lui Dumnezeu – făcu el, luând firul subțiririi mincinoase – tu care ești aici pe pământ atletul Libertății și nu îngădui nici un fel de asuprire, pentru ce pe noi, vii să ne prigonești până aici? Când tuturor oamenilor le predici slobozenie... și își umfla glasul de argumente ca de o dreptate.

— Oamenii au fost zămisliți dintru început liberi, răspunse Isus scurt.

— De ce acest privilegiu pe nedrept numai omului?

— Pentru că numai adevărul te face liber și omul poate primi sau nu, după voie... Este unul dintre voi adevărat, măcar o clipă? Îndrăznească să se arate în fireasca lui înfățișare. Înșelătorilor – tună Isus – de ce vă alegeți totdeauna alte chipuri amăgitoare și intrați în viețuitoare fără știrea și voia lor? Ieși până încă este timp. Înainte de a schimba mânia mea omenească în aceea care v-a trimis în fundul iadurilor.

Necurații se înghesuiau și mai adânc în îndrăcit, să pună la cale alte vicleșuguri.

— Te jur pe Dumnezeu, să nu mă muncești, se milogea glasul tot mai slab din omul ce începea să se dezcrânceneze.

— Dacă ascuți și dai drumul îndată acestuia, te voi cruța, făgădui Isus, ca un stăpân bun...

Și-l întrebă:

— Care e numele tău pe pământ?

— Doamne, de ce ne mai batjocorești întrebându-mă? răspunse horcăind insul. Tu știi mai bine chiar decât noi numele, treapta și dregătoria fiecăruia dintre ai noștri în câmpul răului.

Și se îndărătnicea să nu spună. Dar Isus nu-l slăbi.

— Nu pentru mine te silesc, duh rău, să te dai pe față, ci pentru ucenicii mei aceștia, ca să te cunoască.

— Dar numele nostru e taină, se jelui demonul. Nu-l putem pomeni. Cine îl află ne stăpânește... și sunt oameni străini în preajma ta...

— Tocmai de aceea vă poruncesc să vă destăinuți, ca să intrați sub puterea lor... Nu mai întârzia... răspunde!

Și, în gând, ridică asupra duhului aspră amenințare.

— Legiune este numele meu; suntem tare mulți, gemu demoniacul. Din trei locuitori ai cetății, unul cel puțin e sub ascultarea noastră.

Și tăcu.

Isus înălță ochii la cer și așteptă sfat.

— În ce chip vă țineți de ei? se plecă el iarăși spre îndrăcit.

— Doamne, iar ne chinuiești? se văită demonul. Tu cunoști dintru început amăgelile noastre. Ne-ai urmărit în cele mai ascunse și ne-ai izgonit din

cele mai tainice. Ne supunem ție, nu ne mai dezgoli în fața altora, se ruga cu spume înrăcitul.

— Trebuie, porunca Isus... De data asta vreau să vă știe și aceștia ai mei. Vor învăța să vă deslușească și vor deprinde să vă alunge. Spune!

— Pentru gadareni luăm chipurile porcilor, suflă abia auzit demonul.

— Cum? Lămurește!

— Zi, noapte ne amestecăm printre râmătorii crescuți de oameni, luându-le înfățișarea. Nălucile noastre nu se cunosc din porci adevărați. Așa că ne aflăm neconținut între cei ce-i cresc și-i mănâncă. Și, când vrem, intrăm în ei.

Mărturisirea ieșea cu mare caznă, odată cu demonii, care veneau până la gura scâlâmbăiată, bolborositoare a pățimașului, ca repede să se înghită iarăși înapoi. Demonii se buluceau astfel din pântecul zvârcolite la dinții scrâșniți... Și, îndărătnici, nu ieșeau.

Lupta cu duhurile se prelungea din voia și cu îngăduința lui Isus, care da astfel ucenicilor învățătură cum să lucreze. Dar demonii nu înțelegeau asta. Ei se credeau încă tari și se agățau de măruntaiele înrăcitului, nădăjduind ca, până la urmă, totuși să rămână.

— Iată, priviți – și Isus arată ucenicilor pe uriașul muncit ca de durerile facerii. Între nenumăratele blesteme cu care sunt loviți dracii, în frunte stă prostia, lipsa de pricepere. Uitați-vă la acesta, care nu știe de cuvânt!

Și Isus se încruntă și dete o poruncă tainică. Cuta mâinii dintre sprâncene i se adânci și luă semnul formidabil al literei Tau.

— Doamne, nu ne trimite în gheena focului, se rugă biruit legiunea, citindu-i gândul. Ne-am deprins cu apa...

— Atunci ce să vă fac? întrebă imblânzit El.

— Lasă-ne să intrăm iar în înfățișările noastre obișnuite și ne întemnițază în fundul mării...

— Bine, se învoi stăpânul... Prefaceți-vă iar în porci, dar să nu vă amestecați cu cei adevărați, ca să nu se ia după voi. Osebiți-vă aparte nălucirile și aruncați-vă în mare...

Într-un ultim spasm demoniacul se zvârcoli cumplit și, cu o cruntă opintire, îi vărsă afară din măruntaie.

Se făcu o nespusă groază; oamenii adulmecară, priviră fără ochi nevăzutul. Oroarea le zburli perii și pielea. Dinții le clănțăniră ca de un îngheț subit. Făceau experiența transcendentului, într-un fel de extaz negru. Starea ajunse nesuferită, nu mai putea dura... Isus făcu semn spaimei să plece.

Se iscă, pe loc, iarăși, o vijelie ce se îndrepta spre malul unde pășteau turmele. Vârtejul pătrunse în ele și din vâlmășagul lor se alese la două mii de porci, ce se rupseră turbați din gloată și, ca la o comandă întunecată, se repeziră în mare, unde pieiră.

Paznicii care văzuseră toate, fără să priceapă, o luară la fugă înspăimântați, să ducă vestea nenorocirii în cetate.

Isus se plecă asupra omului, care acum dormea ca un copil, și îl apucă de mână. Uriașul deschise ochii, zâmbi și se ridică senin. Dar, privindu-se, singur se rușină de goliciunea lui.

— Prietene – îl mângâie Domnul – vino de te curățește!

Și, luându-l cu dânsul, îl coborî la țărm, unde-l spălară învățăceii.

— Doamne, să-l botezăm după rânduiala lui Ioan? întrebau ei.

Isus îi opri, spunându-le că n-a sosit încă vremea... Așa că îi rânduiri părul și barba, din care fața ieșea acum limpede și împăcată, și luară tina și necurățeniile de pe el. Omul se supunea de bună voie și sfios la toate, dar se simțea grozav de stingherit și își acoperea mereu cu mâinile goliciunea...

Isus își scoase atunci hlamida lui albă și i-o întinse.

— Ce faci, rabi? țipă la El Iuda... E nouă... Abia ți-am cumpărat-o... De unde bani să-ți luăm altă?

Isus se opri și-l privi lung. Iuda se mai îmblânzi.

— Tu știi ce scumpe sunt vestmintele din in, cercă el să se îndreptățească... Și nu vezi, peste alte toate, că nu i se potrivește?

— Atunci tu, care ești voinic și spătos, scoate-ți tunică ta largă și dă-i-o...

— Și eu cum să rămân?

— Cum se cuvine unui pescar, în cămașă.

— Dar nici straiul lui Iuda nu poate să-l încapă – luă Petre partea ucenicului înfruntat. Țsta este de patru ori mai mare decât mine.

— Tu ești încă un pitic, Kefa. Când vei crește cum nădăjduiesc eu, ai să întreci de mii de ori pe acest uriaș părelnic.

— Doamne – se amestecă altul – cred că nu l-ar înfășura bine nici chiar pânza cea mare a corăbiei noastre. Uită-te la el!... De ce zici că-i numai părelnic?

— Să vedem, zise Isus.

Și, fără să mai aștepte, îmbracă chiar El cu hlamida sa pe vindecatul ce se întristase.

Sub privirile uluite ale învățăcelilor, omul intră și se potrive pe măsura vestmântului, turnat întocmai pe el, ajuns la statura firească a celor dimprejur. Apoi Isus începu să-și dezlege sandală...

— Rabi! strigă Ioan... și smucindu-și încălțăminte, îngenunche și o trecu la picioarele omenești ale miluitului cu minune, care primi fără împotrivire...

În acest timp cetatea se trezise de zvonul întâmplării. O ceată zgomotoasă, în frunte cu păstorii necăjiți, se îndrepta spre țărm. Se auzeau vuiete de glasuri. Isus ieși iar pe grind, în întâmpinare, cu stolul ucenicilor după el, să vorbească mulțimii. Dar gadarenii nu veneau să-l asculte. Soseau, înarmați cu săbii și sulițe, asmuțiți de păgubași pentru paguba pricinuită. Ucenicii o sfecliră.

— Rabi, repede... Vino, să fugim la corabie! Ne urcăm în ea și, până să ne ajungă acești noi nebuni, ne depărtăm în larg, se ruga Petre.

Isus nu se mișcă. Aștepta... Ceilalți, rușinați, se deteră în dosul lui... Gadarenii crezură că se pregătesc de împotrivire și-și domoliră năvala, oprindu-se la oarecare depărtare... Din ei se desprinsă o solie care veni până la streini... Dar când dădură cu ochii de îndrăcit stând cuminte la picioarele lui Isus stătură înfricoșați și chemară pe toți ceilalți, care se îngrămădiră în jurul

omului cu înfățișare de zeu, la poala căruia se închina fiorosul nebun. Cei ce-l cunoscuseră gol, păros și sălbatic, așijderi fiarelor, se minunară și împinseră înainte pe arhonte cetății să-l cerceteze. Cărmuitorul nu întâmpină nici o greutate și nici o nedumerire ca să se încredințeze că el este acela, dar cel dinainte de patima îndrăcirii. Tămăduitul povesti în auzul tuturor cum a fost mântuit și rugă pe toți să mulțumească celui care totodată curățise întreg ținutul de demoni. Isus îl lăsă să vorbească, zâmbindu-i.

— Cetățeni – le spunea pe grecește fostul îndrăcit – se cuvine să primim nu numai cu cinste pe acest Izbăvitor al nostru și să-l răsplătim cu laude, ci chiar să-l rugăm să rămână la noi. Să-l găzduim în cel mai mareț palat al nostru, ca pe un zeu bun, care să ne ocrotească și să ne cărmuiască.

La auzul acestei propuneri, arhonte, până atunci cuprins de un fel de moleșeală, sări treaz, și cu el mulțimea.

— Cum să-l vârâm în cetate? Pe acest păgubitor îndrăzneț al nostru? Să ne pricinuiască alte stricăciuni și mai întinse? Nu ne e de ajuns nenorocirea cu înecarea porcilor? Puterea și minunile lui nu ne sunt priincioase... mai degrabă nefaste.

— Așa e, așa... strigau cu toții. Cine ne despăgubește de turmele pierdute?

Și se ridicară cu amenințări.

— Stați! strigă fostul demoniac, căruia i se desluseau acum toate. Voi nu știți.

Dar gloata îl acoperi cu huiduieli, înăbușindu-i glasul...

Isus tăcea. De departe, el vedea și auzea cum, dându-se peste cap în bulboanele apelor, duhurile osândite se veseleau de pățanie, spunându-i: „Vezi, Doamne, ne-ai alungat dintre ei degeaba. Au fost, sunt și rămân tot atât de răi și îndrăciți chiar fără noi”.

Dezbăratul de draci își frângea mâinile, rugându-se pentru omenie și recunoștință... Dar gloata neînduplecată înconjură pe cei treisprezece, punându-i ea poprire. Unii trimiseră după legionarii romani care să-i ridice și să-i închidă până se face ispașă; altora le părea rău de înzdrăvenirea nebunului și se plâneau că nu are cine să le mai păzească cetatea în latura mării. În așteptarea legionarilor, gloata se domoli puțin și vindecatul putu vorbi.

— Înălțate cărmuitor, întreabă pe pretorul cetății dacă s-a petrecut vreun rău sau vreo nelegiuire noaptea aceasta în cetate...

Pretorul nu era de față, dar mulți mărturisiră că, în adevăr, nu se întâmplase nici o bătaie, nici un omor, nici măcar un viol. Chiar cei mai zurbagii dormiseră liniștiți în casele lor. Ceea ce era un lucru de pomină, căci în orice noapte se socoteau până la zece omoruri și tot atâtea, dacă nu îndoit, hoții, spargeri, ucideri și nenumărate neorânduiri.

— Credeți voi oare că acest răgaz în cetate a fost rodul întâmplării? strigă miraculatul. E tot lucrarea îndumnezeitului bărbat care m-a mântuit. Demonii toți, care au avut de furcă toată noaptea cu El, au ieșit din voi să se războiască împotriva-i și v-au lăsat liberi. Din pricina aceasta a dormit cetatea liniștită. Așteptați să vedeți noaptea următoare!

Norodul asculta învălmășit, pus mereu pe răzbunare.

Isus citea în ochii nedumeriți ai învățăceilor rugarea, imboldul să vorbească rătăciților, să-i câștige, să-i răpească, așa cum înflăcăra mulțimile Iudeii, care apoi îl ascultau și-l urmau fericite. El încă pregeta. Își plimba privirile de la turmele de porci, ce pășteau singure și pașnice, la turma de oameni tăbărâți asupra-i, sub cârmuirea porcarilor mărfari, împotriva lui... și se gândi la cuvântul Tatălui, cu care îl înputernicise când îl trimisese în lume... „Nu zvârli mărgăritare înaintea porcilor”. O imensă tristețe îl umplu, cât nu mai încăpu nici dispreț. Își ridică numai mâna și le spuse atât, privind-i ca pe valurile răscolite ale mării:

— Pace vouă!

Arhonte, clătinat de mărturisirea celor ce-i descoperiseră desăvârșita liniște din cetate noaptea trecută și de gestul atotputernic al păcii Domnului, se alină. Se plecă și se sfătui cu câteva ajutoare, apoi grăi către vinovați:

— Iată... Ne-ați făcut mari neajunsuri, însă, fiindcă sunteți streini, nu vă osândim. Vă iertăm de data asta. Dar să ieșiți numaidecât din ținutul nostru și să nu mai călcați niciodată în țărâmul Gadarei și al gherghesenilor.

Și cum i se păru că izgoniții ar avea de spus ceva, adăugă:

— Minunile și binefacerile voastre nu ne trebuie, sunt păguboase.

Mulțumiți-vă că nu vă dezbrăcăm, nu vă luăm corabia despăgubire și pe voi robi.

Isus făcu un semn de învoire. Și ucenicii se urniră a plecare. Dar gloata se arată nemulțumită... Se împărțea: unii se alipeau la hotărârea cârmuitorului, alții, gârbiți, cereau pedepsirea. Dar arhonte nu slăbi și cu poruncă tare dete vinovaților drumul... Ceata se rânduie să coboare, cu Isus cel din urmă, ca o pavăză în spatele ei.

— Doamne! strigă deznădăjduit, ținându-se după El, omul din care scosese demonii, Doamne, nu mă părăsi. Îndură-te. Ia-mă cu tine. Te voi sluji cu înmiit mai multă credință decât slabi, fricoși servitori care te înconjoară acum.

Isus se întoarse, se opri și-l privi cu dragoste. Lui Iuda i se păru că învățătorul s-ar îndupleca.

— Rabi, noi nu avem hrană nici măcar pentru noi, dar încă pentru pântecele căpcăunului ăstuia. Ne întoarcem cu corabia hârb și pungă goală.

— Punga este inima ta, demone, îl înfruntă domol Isus.

— Dar n-ai spus tot tu că nu iei pâinea din gura fiilor ca s-o dai câinilor? i-o întoarse ucenicul.

— Atât ai priceput tu? îl mustră Domnul. Vai ție, dacă ai crezut că e vorba despre mâncare! Ascultă, omule, se întoarse el spre rugătorul care i se aruncase în genunchi. Tu nu mă poți urma.

— De ce, Doamne? se vaită nenorocitul.

— Fiindcă nu ești din neamul lui Israel. N-a sosit încă vremea, cum văzuși, când să intre sub ascultarea mea și neamurile străine. Deci întoarce-te liniștit la ale tale. Iată, te pun staroste peste păstorii din Gadara și tot Decapole... Și vor fi cum vrei tu, turme de vite, sau dacă crezi în minune, turme

de oameni. Tu să le păzești să nu se mai apropie duhurile rele, să intre în ele. Demonii au acum frică de tine... Gadareni, spuse el tare către gloata care-l ascultă uimită – vă făgăduiesc că sub oblăduirea acestuia nu numai că nu vi se mai pierde vreo vită, dar în scurtă vreme în paza lui turmele vor rodi înzecit. Și, dacă vreți, și sufletele voastre. În felul acesta el va înapoia cu dobândă tot ce vouă vi se pare că ați jertfit pentru mântuirea lui.

Făgăduiala fu rostită cu atâta tărie de încredințare, că pătrunse inimile lacome ale păgânilor, care se alinară la gândul câștigului.

— Iar tu, bărbat acum întreg la trup și la minte – grăi El vindecatului – vei sta, ca alt soi de ucenic al meu, colindând cu turmele la pășune, să vestești în acest pământ întunecat cât bine ți-a făcut ție Dumnezeu și să mărturisești pururea mărirea lui. N-ai teamă! Gândește-te numai la mine și vei birui!... Eu voi fi mereu cu tine.

Mulțimea, care se îngrămădise iar peste ei, se dete la o parte, lăsându-i să coboare încet la corabie, care să-i treacă înapoi, acolo unde-i aștepta norodul necăjiților lui Israel.

Dar, înainte de a pune piciorul în navă, ucenicii își scuturară sandalele, izbind tălpile de pământ, în semn de osândă pentru cetatea ce-i alungase.

Sâmbătă, 16 iunie, Buc [urești]

TOIAGUL MINUNILOR.

DIMINEAȚA ÎȘI RIDICA PRORA albă într-un cer amar și pânzele aurorei, umflate de vântul zorilor, vibrau lin pe albiile de cleștar. Moise, purtând toiagul minunilor ca pe o osândă, urca fără de razim muntele morții. Năvalnicul profet fusese pedepsit să nu intre în pământul făgăduinței, fiindcă la Meriba lovise stânca în loc să-i vorbească. Și-acum, ostracizat din împlinirea visului, trebuia să moară la pragul Chanaanului. El, care oriunde mergea târa lumea prin nisipul pustiului ca o poală după el, suia singur.

I se îngăduise să privească numai de departe țara tuturor râvnelor. Dar, de la piciorul muntelui în zarea care venea cu albă grabă, nu se vedea decât un pământ scofâlcit și ciolănos, fără orizont dumnezeiesc. Cum îl închideau limbi de hățișuri și cozi de mare, profetul își întoarse ochii de la el. În urmă-i hăiau băietani cu capra, luându-și merinde și fluier cu doine în sân. „Tot un fluier am fost și eu în mâinile poporului ales” – își spunea el. „M-am scobit tot, am zvârlit afară măduva iubirii de sine, ca văzduhul întreg, plinătatea de pretutindeni să mă umple. Gol de mine m-am dat lor. Pe douăsprezece găuri tăiate în sufletul meu, cele douăsprezece triburi și-au plimbat degetele grele de dureri și păcate”.

Urcând neconținut, trecuse la amiază dincolo de marile așezăminte ale pădurii, cu umbre de templu păgân. Ieșise în lumina de piatră a muntelui, unde un vultur uriaș își desfăcu înaintea lui aripile ca două crengi de palmier. „Vulturii își înnoiesc tinerețile când ajung suta de ani. Pe noi, Doamne, ne îngrădești cu țarc îngust de ani, lăsându-ne o singură prelucă³⁴, moartea. Cine va putea odată trece în om nemurirea ereditară, cea agonisită din tată în fiu? Eu nu pot fi acela, eu, omul lui Dumnezeu. Dar un fiu?” „Nu mă cunoaște moartea” – își mai spunea el. „De ce ar veni la mine?” se mai întreba el,

tulburat. „Nu poți avea atingere cu ceva decât luând cunoștință despre el. Însuși Dumnezeu, supremul necunoscut, a trebuit să mi se arate. Și am trăit mai departe. Să fie ceva mai presus, mai necunoscut decât el, a cărui atingere să nu o simt decât în clipa când nu mai sunt? Moartea ar fi un lucru pidosnic, care contrazice pe Dumnezeu. Nu, nu poate fi moartea.”

Tristețea, ca o seară timpurie, îl adumbrea în plinul amiezii, făcându-l să nu simtă diafana povară a căldurii. Suflul căuta, în mahnitele-i limpezimi lăuntrice, întunecate puteri de împotrivire.

„Ce coajă amară e viața, chiar când inima nu-i un cheag de lumină dulce... Nu-i mai bine oare să se spargă?” – își spunea el, îndoielnic. „Iată, alunecăm învârtindu-ne pe cercul zilelor, ca umbra pe aria stearpă a ornicului de pământ. Ceva stă neclintit. Dar noi alunecăm cât e soare peste niște semne stranii, și când vine umbra ne ștergem.”

Meditația elegiacă îl însoți până aproape de vârful muntelui și îl părăsi. Șipotul unui șarpe verde curse o clipă rece, prelins pe cărare; neașteptata grijă de poporul lăsat singur îl trezi. Profetul se întoarse cu fața către pustie. Jos se închipuia ca o tabără de păsări migratoare gata de ducă, și el, pilotul, lipsea din capul unghiului, surghiunit în înălțimi. O lacrimă alunecă și-i ospătă buzele cu sare. Profetul, cu ochii la pata fremătătoare, poposi îndelung. Fu ca o stațiune în urcușul unui calvar. Toiagul îi căzu din mână, mai greu ca un bușean de cruce. Era osândit la moarte, dar nu-și înțelegea nicicum vina. Pângărise toiagul? Nedreptățise piatra, care, nevinovată, ridicase plângeri la cer? Dar auzea încă strigătele întete ale răzvrătiților, țipetele femeilor, scâncetul copiilor însetați. Trebuia să creeze apa. Apă grabnică, din piatră seacă, făcută cu minuni. Și a izbit cu iuțime piatra ca pe un chiabur zgârcit, să-și dezlege băierile pungilor doldora. Ca sub o junghiere de cuțit, a fost un zbucnet, un himn de ape reci. Le auzea și acum aievea gălgăitul; le vedea iezuirea în fața taberei din Meriba. Gloata, în patru labe, ca un câine uriaș, lipăia apa care-l costase pierderea pământului făgăduinței.

E drept că lovise cu sete și mânie, deși primise poruncă numai să grăiască. Dar când, pentru ascultarea oamenilor, avea nevoie de vargă, mai putea sta el la vorbă tocmită cu gresiile? Toată știința lui despre lume, toată deprinderea lui de cârmuitor îi împinseseră mâna către lovire. Poate că piatra era o piatră ascultătoare de cuvânt... Dar cu ce a greșit el? Toiagul lui nu era de lemn, era idee concretizată, gând înfăptuit în creier, scăpat ca dintr-o temniță a forțelor. Toiagul era cuget strămutat în faptă, gând tare luat în mână cum ai ridica o vargă să izbești lumea pentru îndreptare. Lemnul noduros era ulucul pe care se descărca gândul zămislior. De aci virtuțile-i magice, puterile-i extraordinare. Cu el, odinioară, sub cerul fanatic al Egiptului, bătuse marea, care se despărțise, blestemându-și apele sacre. Valurile se sleiseră în două maluri uriașe, lăsând în spărtura lor o chingă de nisip umed, pe care, cu tălpile înfierbântate, să calce pelerinii idealului. Gândul zvârlit jos se preschimbase în balaur înghițind șerpii vrăjitorilor la picioarele lui Faraon. El ucisese pe toți întâii născuți ai marilor necredincioși, ca trăsnetul pe cei adăpostiți sub frunzișuri înalte.

De ce să nu izbească și de data aceea piatra avară, așa cum lovise totul în cale pân-atunci? Nu tot acest gând din toiag îl îndoia în arc cu care săgeta din zbor vedeniile viitorului? Cu el smulse secolii din jugul vremii, și-i storsese de faptele dumnezeiești pentru noua eternitate, cartea facerii, începutul lumii... Se adânci acum cu gândul înapoi, cum îi sunase odinioară numele Domnului, ca o auroră a auzului, în Sinai. Da, la începutul lumii, ca și la începutul său propriu, a fost un Dumnezeu, așa cum la zămisirea pomului a stat sămânța. Dar cine mai caută sămânță în haosul rădăcinilor, după ce se înalță tulpină? Dumnezeu stă acum sus în roadele crengilor noastre, și ale lui erau fără de moarte, atârinate de gând, toiag pur al minunilor. Ce alt element ar fi putut străbate în inima cremenelor, prin milioane de ani împietrite și răpind pietrei atomi de oxigen și hidrogen, să-i recombine într-o clipă în alt chip, sinteză cu chip de apă? Gândul lui a bătut cu toiag puternic la porțile stâncilor, dându-le într-o parte; acolo, intrat ca un magistrul stăpânitor în vastul laborator al naturii, el a plămădit mană și foc, șerpi și apă.

Dar profetul nu înțelegea că gândul omului, oricât de mare, e singur și gol, ca un toiag. Toiagului trebuie să-i pui un vârf spiritual și să-l prefaci în steag – care să nu lovească, ci să cheme lumea slobodă sub el. Toiagul lui era numai al minunilor. Dar minunea e o simplă schimbare, o trecere răsturnată de la o formă la alta. Gândul poate schimba aceeași materie în fel și chip, așa cum face știința vrăjitorilor și învățaților, minuni stătătoare pe loc – joc de atomi și de echilibru de forțe. Minuni, izvoadele începătoare, sunt stânca și apa. Eterna realitate se arată numai spiritului, nerezemată pe nimic, dincolo de orice cuget, cât de tare și înalt ar fi el. Încercând vremurile, către acest spirit voise Dumnezeu să ducă pe Moise, poruncindu-i să folosească nu toiagul, ci cuvântul, duhul, nu mintea rațională. Dar el nu înlesni venirea vremii spiritului făcut cuvânt. El era încă omul bății cu toiagul. Spiritul sfânt nu-și găsea întruparea în el și tăcea. Moise nu vorbea, lovise, trădase intențiile divine. Trebuia să moară afară din Chanaan, cu generația bății, cu care, ca-ntr-o minune, trecuse de la clădirea piramidelor la clădirea unui popor.

Vremea da în lături și se boltea deasupra lui într-un gol de eternitate.

Se lăsa seară târzie. Profetul se sculă, cupola cerului părea un schit uriaș de iacint închis care-l aștepta. Departe, răstignit pe zări, apusul murea împuns în coaste cu sulițe de raze. Venea, îmbelșugată-n vânturi, aroma pustiei, și-n aurora morții Moise ridică ochii spre Dumnezeu. Dar acolo sus îl aștepta, îngrozitoare, neagra pronie a morții.

BUNA VESTIRE.

FECIOARA SE TREZI CĂTRE A TREIA strajă a nopții, în cântecul privighetorii.

Coborând încă uluit din vis pe clătinate punți de somn, sufletul ei amesteca impresiile. Întâi se făcea că sunetele îmboboceau pe vrejul răsucit al unui viers, aci urcător și agățat în slavă cu cârcei de triluri, aci căzând în hohote albe și-n ciorchini de suspin... Apoi i se năzări că se află printre viermii ei blânzi, pătuliți în dud... Unul își țesea gogoașa din mătasea aeriană a

melodiei și se-nchidea, nevăzut... într-o pâslă de cântec. Auzul harnic al fecioarei destrăma și torcea borangicul cristalin al cântecului.

Când își dădea seama că pasărea cânta aievea podobia luminii, sări la fereastră.

Dar acolo, în răsărit, nu se ivea volbură de flori... Pântecele alb al zorilor, îngreunat de mister, se zbătea în chinurile unei uriașe zămisliri. Carnea cerului se zbârcea și se întindea, în dureri, cutreierată de freamăte, scuturată de flori. Însă țipătul alb de ușurare al dimineții întârzia și pruncul luminii nu zburca pe lume în pâraie de sânge ceresc.

Deodată, lăsând fecioria dimineții neatinsă, Soarele însuși se află în odăița logodnicei consacrate. Arhanghelul sta în fața ei, întruchipat de seninul tot. Coborător din slăvi el pătrunse prin geamul neviolat.

Și totuși, afară, atins de vijelia fără vânt, plopul își îndoaia țâșnetul verde, ca o coloană de frunze lichide repezită în sus și curbată de legile căderii. Moile cataracte de foi ale palmierului se zbăteau spăimântate. Genele zorilor, lungi și negre, se lăsară la loc peste ochii închiși. Roata crugului se-ntoarse cu o spiță înapoi și peste lume atârna un amurg îngânat. Numai trupul fecioarei se lumina de toată lumina înăbușită în zări.

Voievodul cerului aducea în mână o veste: floare, sau stea cu raze de mireasmă? Ea lucea ca un crin de apă sfințită, în chipul unui lotus cu petalele-n cruce, cum urcă din inima iezerelor sacre.

Fecioara căzu în genunchi și adoră. Semne ale unei uriașe amintiri îi spintecă sufletul deșteptat: odinioară, când deschisese ochii întâi, zărise același chip, în rai.

Bucură-te, fecioară! grăi Solul, întinzându-i crinul albei nuntiri. La lumina mâinii arhanghelului ea își strevăzu carnea, în care mijea de pe acum aurora unei imense dureri. Dar pe loc bucuria o înăbuși. Arătarea dumnezeiescului trimis fu mai covârșitoare ca glasul legiunilor de demoni ai suferinței urlând la un loc...

Prin însăși ființa lui, prințul cerului cânta lauda bucuriei, acatistul Bunei Vestiri. Bucură-te, fecioară!... Bucuria e mai presus de durere, cum e raiul mai presus de iad. Durerea e turnată în carne, înfiptă în os... Bucuria, nepipăită nicăieri, e pretutindenea în tine întreg: nu te bucuri numai cu un deget. Durerea alunecă din afară, șarpe hrănit cu spațiu și adăpat cu timp. Bucuria crește din lăuntru, zămislită ca un prunc viu, și-ți umple fiecare celulă de osanale. Bucuria e minunea cea mare, neștiută și nefolosită. Neîndemânatec, omul o mânuiește cum ar folosi un car, când ea este unealtă de zburat. Pentru cine știe, ea-și deschide aripile, sus... Mântuitorul însuși se va sui la cer nu prin durerea îndurată, ci prin bucuria jertfei...

... Sfetnicul sfântului sta cu mâna întinsă... Logodnica luă floarea și și-o puse în piept, în freamătul bucuriei universale: lumea trăi atunci un timp virgin de orice alt eveniment.

Răsadul dumnezeiesc se prinse. Căci era floarea preursită, lotusul, care se plăsmuiește adânc, în sânul lumilor de tină, dar care se smulge nomolului și se-nalță deasupra apelor. Rupându-se, târăște ca o ancoră lutul înclăștat în

rădăcini. Așa avea să se înalțe, după gestația pământească, germenul spiritual împlântat în umanitate. Floarea slobodă, desprinsă din cătușele pământului, ancoră din cer, se va ridica uriașă din străfund, biruind oceanul gravitației universale a păcatului, târând deasupra apelor existenței trecătoare, la lumina creatoare, lumea.

Atotpreștiutorul înger privea uimit transfigurarea fecioarei... Înaintea lui ședea acum, măreață, însăși creația plastică universală, Eva cosmică, mireasa duhului zămislitor, adorabilă. În orbitele ei ardeau luceferii spațiului și, adunați acolo, toți îngerii cerului îi zâmbeau din ochii ei... Sâni cu sfârcurile de Sori erau străbătuți de fluviile căilor lactee, alergând să hrănească rodul. Prin vinele ei alerga, cu globulele miliardelor de aștri, un sânge stelar, exilat până-n călcâiele cosmosului, mușcate de haos... În carnea ei de stele palpitând de toată tinerețea veșniciei, dădeau și ieșeau toate porțile vieții deodată.

Arhanghelul se închină și porni înapoi...

La fereastră, o pasăre, solidară cu eternitatea ce-și deschisese arhivele, profetiza, pândind imensul zbucnet al răsăritului ținut în loc.

Fecioară, ingenuncheată, răsfrângea extazul radios al răsăritului lăuntric, în care Arhanghelul bucuriei, cu mâna întinsă, se afunda lin. Cu cât se depărta, cu atât năprasnica mărime a femeii scădea, până ce ajunse la măsura obișnuită omului pe lume.

Atunci, o perdea de lumină orbitoare căzu greu între lume și el.

MÂNTUIREA SMOCHINULUI.

IOAN, ILUSTRUL APOSTOL ȘI MARTOR al lui Hristos, ieșise din peștera unde sub dictarea îngerului alcătuiseră Apocalipsa.

Rămăsese cea mai înaltă autoritate a creștinilor. După răpunerea lui Pavel de sabie și răstignirea cu capul în jos a lui Petru, el era piscul unde mai poposeau vulturii.

Sus pe-o stâncă, la malul prăpăstios al mării, el deslușea acum învățăceilor viața și învățătura Mântuitorului. Amestecați tineri cu bătrâni, unii în picioare, îl ascultau numai. Alții, mai sânguitori, așezați jos, scrijeleau pe tablete ceruite sprijinite de genunchi mărturiile. Pe înalta ariditate a peisajului pâlcul lor ținea locul unei dumbrăvi cu umbre lungite de apus. Vântul larg le flutura mânecile vestmintelor colorate, ca pe niște crengi de finic. Uneori, ca sub trecerea unui suflu, se înclinau fără împotrivire la cuvintele de vijelie lăuntrică ale sfântului.

În dosul lor, marea își urca fundalul, luându-i cu ea până-n cer.

Încet, ostrovul Patmosului se umplea ca de un duh de pulberea cu irizări întunecate a serii. Departe, apele conabii ale Egeei se jucau cu hore de spume și nori de pescăruși în jurul Sporadelor. Și ochii evanghelistului, pescar odinioară, în care se ogindiseră iezerele sacre ale Ghenezaretului, sclipeau de focul amintirilor.

Printre oaspeți se aflau, stând de-o parte, câțiva sofiști, retori și un poet din Atena, curioși de oameni și filosofii noi. Unii din ei se priveau din când în când cu uimire și își zâmbeau. Nu se așteptau la atâta frumusețe și poezie strânse într-o simplitate de linii drepte. În rigoarea ei, morala pe care o auzeau

era de o limezime geometrică. Senină și totuși adânc omenească. Cu unghiurile deschise spre infinit, le mergea drept la inimă, fără să părăsească drumurile rațiunii.

Poetul a admirat îndelung, plecat pe bogăția de ecouri ce-i stârnise în suflet, pilda cu păsările cerului, care nu ară, și crinii câmpului, care nu țeș.

Urcând cărările suvenirelor pe urmele Domnului său, propovăduitorul ajuns pe coastă unde sălășluise smochinul mincinos. În puține cuvinte, el istorisi întâmplarea cu pomul neascultător pe care mânia învățătorului l-a pedepsit cu uscăciunea, dedicându-l focului: de departe făgăduise cetei înfometate roade, și nu se ținuse de cuvânt.

Și Ioan vru să treacă ușor, fără lămuriri, către alte descoperiri. Dar poetul Aristobul îndrăzni să-l oprească.

— Omule, pentru ce a făcut maestrul tău aceasta?

— A săvârșit o minune, spre a dovedi un adevăr, răspunse apostolul.

— Cum asta? Spuneai că nu era vremea rodului.

— La cererea stăpânului nostru, pomul ar fi putut răspunde cu minunea rodirii. Nu s-a înduplecat... Atunci, Mântuitorul l-a silit la cealaltă minune, a uscării pe loc...

— Mie mi se pare o crimă, rosti grav sofistul. Minunile nu sunt dovezi...

— De ce nu? – se întoarse poetul. Unele sunt frumoase...

— Pentru că nu sunt logice. Și sofistul îl privi chiorâș.

Tânărul roși încurcat.

Ioan îi sări în ajutor:

— Dar silogismul vostru nu este tot o minune? A minții...

Străinii îl priviră uimiți.

— Da, urmă Ioan. Chemați în judecată noțiunile și argumentele, le cereți roade și le confrunțați. Dacă nu răspund bine, cad uscate, cum a pățit smochinul, judecat în logica adevărului veșnic.

Deși un murmur al cetei învățăceilor întâmpinase întreruperea, sofistul stăruia.

— Învățătorul tău, zise el, a arătat până acum atâta bunătate și înțelegere, a practicat atâta dragoste, că blestemul lui, azvârlit asupra unui pom nevinovat, detună. E mai mult decât o greșală. E ceva urât. Un păcat împotriva frumuseții.

Patriarhul, întors acum cu tot dinadinsul numai către streini, își aținti ochii asupra chipului aproape violent al vorbitorului, care urmă mai potolit:

— Nu-i găsesc explicația logică. Încă o dată, te rog nu te supăra, întreb și eu: pentru ce dascălul tău a făcut aceasta?

Ioan își struni amintirile în loc și le opri la trunchiul pomului trăsnet. Scribii ridicară ochii de pe tablete și duseră ascuțișurile condeielor la gurile căscate. Nu le venea să creadă: din involburatul apostol Ioanergheș, fiu al tunetului, cum îl botezase Isus, el se făcu dintr-o dată iarăși dulcele ucenic ce-și sprijinea capul cu plete mângâioase de pieptul Mântuitorului.

Toată spăimântătoarea energie din el, ca la o poruncă, se stinse, așa cum o corabie care merge cu foc și-ar stinge toate văpăile de sub căldări și toate

fanarele din frunțile catargelor, ca, răcită de aburii clocotitori, să se facă aidoma celor cu vântrele, de care să se poată apropia fără să le înspăimânte, și astfel mai ușor să le prinză. Așijderi, sfântul se schimbă pe potriva ascultătorilor streini, ca aceștia să-l poată suferi.

Duhul lui își teșii înălțimile abrupte; inspirația ascunse cu grijă aripile profetice. Și, în marele-i pogorământ, înfățișarea lui își trase înlăuntru luminile până a ajunge ca a unui umil pustnic, luptând, aproape încolțit, cu argumentele potivnicilor.

— Ce te nedumerește, tinere? – întrebă el cu blândețe pe poet.

— Aș vrea să știu dacă pomul avea vreun vițiu? Era urât? Crescuse schilod? Scârbea în vreun chip privirile, mirosul vostru?

— Era frumos ca un pui de cedru din Liban. Umbrarul lui cât un cort regesc.

Și Ioan rotunji cu mâna văzduhul.

— Atunci era nevinovat, trase încheierea atenianul.

— Pentru tine, frumusețea este totuna cu nevinovăția? – se miră bătrânul.

— Pentru oricine. Asta e suprema lege. Ceea ce este frumos e și bun și adevărat. Adică desăvârșit, sări sofistul.

— Chiar frumusețea stearpă, nefolositoare, îndărătnică?

— Cu atât mai mult. Asta e chezașia cea mai mare că e pură. Nu atârână de nici un interes. Nu spânzură de nici un folos: e de sine și în sine stătătoare.

— Dar când sterpiciunea ei face rău? E vătămătoare?

Și Ioan se încruntă ușor.

— Nu văd nici un chip în care frumusețea ar putea fi stricătoare, îl incredință sofistul.

— Când poartă în ea păcatul, grăi grav apostolul.

— Ce e păcatul? – întrebă senin poetul.

Patriarhul se reculese câteva clipe. Ceata neofiților sta sloită.

— Iată, spuse bătrânul. Pomul ne-a întâmpinat cu cel mai bogat frunziș din câte se înșirau pe coastă. Strălucitor și puternic aidoma unui arhanghel verde oprit în zare. De cum l-am văzut, ispita foamei ne-a bântuit, nebiruită. Și cei mai tineri am alergat către el.

— Foamea era în voi, repezi vorba potrivnicul.

— Iar în el, seducția, întregi Ioan.

— Ai spus tu însuți că nu era vremea smochinelor.

— Tocmai. Dar frunzișul lui mincinos striga în gura mare că e doldora de roade.

— Cum asta?

— Fiindcă smochinii de acest soi își scot întâi fructele și apoi se acoperă de foi. Ar fi putut deci să fie, și aveam dreptul s-o credem, neam timpuriu, ieșit înaintea noastră cu poala plină.

— Amăgire de flămânzi! – râse sofistul.

— Vai de cei prin care vine amăgirea, căină bătrânul.

— Dar dacă smochinele fuseseră culese de alții înaintea voastră? Sau chiar de stăpânul ogrăzii?

— Ne-ar fi spus-o semnele obișnuite: ramuri rupte, foi smulse. Și, oricât, ar mai fi spânzurat câteva roade în vârf. Și chiar dac-ar fi fost jefuit de toate, dacă era rodnic, nu se putea să nu răspundă la solicitarea Mântuitorului, dând al doilea rând de fructe. Nimic din toate astea. Numai susurul lui desfătat se legăna aninat de crengile stufoase, ca de cutele unei mătăsi verzi.

— Și pentru că nu v-a împlinit pofta, l-ați nimicit?

— Nu-și împlinea menirea. Mințea. Înșela. Se împotriva duhului.

— Dacă era frumos, era de ajuns, hotărî sofistul. Îndatorirea lui stă în propovăduirea frumuseții sale. Nu trebuia să facă mai mult.

— Nu. Slujba frumuseții lui întregi era rodul, spuse Ioan. Căci dacă vorbești de îndatorire și slujbă, zici supunere și muncă. Or, el nu s-a supus. Iar munca nu e frumoasă decât dacă se bucură și alții, cât mai mulți, de ea.

— Cum poți spune una ca asta, când chiar tu adineaori făceai lauda păsărilor care nu muncesc și a florilor care nu lucrează? Alții se ostenesc pentru ele, să le hrănească frumusețea.

— Iar ele, la rândul lor, stau în slujba altora.

Și apostolul întinse mâna arătând. O pasăre tocmai își hrănea pentru noapte prăsila. O ciotcă de puișori dintr-un cuib scobit în stâncă băteau pe rând din aripi și deschideau ciocurile, în care mama lăsa câte o grăunță.

— Privește pasărea – zise el. Singurul ei chiler este gușa, în care nu încap zece boabe. Și unicul ei hambar, pânțele. Nu are visterii unde să strângă. Și cu atât puțin își îndestulează puița. La ce să poarte una ca aceasta grijile brazdei?

Întoarce-te spre crini! Nectarul lor îl jeluiesc toate neamurile muștelor și miresmele li le fură vânturile. Frumusețea le-o rupe și-un copil, ca să se îmbogățească. S-a gândit vreunul din ei să-și apere avuțiile? Sunt ale tuturor! Care din voi n-ar trage sabia, dacă cineva ar cerca să-l despoaie de ceea ce socotește că e al lui?

Fiți și voi dezlegați de învârtoșarea inimii, ca unul din aceștia. Închinați lumii geniul vostru, și lucrarea nu va mai fi casnă, ci cules de bucurie!

Sofistul clătină disprețuitor din cap. Învățăceii se priviră cu îngrijorare, întristați de lipsa de tărie a răspunsului. Luminile apusului începeau să agonizeze, în cer.

— Înțeleg, se învoi poetul. Atunci de ce nu ați făcut aceeași judecată și smochinului? El dăruia lumii umbra odihnitoare, frunzișul lui, plin de gunguritul păsărilor.

— În adevăr, încuviință sfântul. Guruia în el un cârd de zburătoare. Se cuibăriseră de peste tot, atrase de ascunzișurile-i stufoase. Ca niște gânduri rele într-o minte nelucrătoare, ciori hoate, coțofene stricătoare, sturzi și mierle puse pe pradă jefuiau viile învecinate și, sătule, ciuguleau smochinele celorlalți, făcându-le să se strice. Când învățătorul a poruncit osânda, au căzut și ele moarte, ca singurul rod al pomului.

— E și aici o contradicție în învățătura maestrului vostru. Aceleași păsări aveau în altă parte îngăduința să se hrănească fără muncă.

— Nu amestecați jaful cu hrana, nici tâlhăria cu învoirea de a culege boabe pe urma recoltelor. Întrebați sperietoarele din lanuri și tocăliile din vii! Cine mai pune apoi paznici pe miriști?

— Nu e un argument, replică sofistul. Pomul a fost tot atât de nevinovat ca și păsările aciuat în el. Iar voi, tot niște hoți, tăbărâți să jăcmăniți un biet pom ce nu era al vostru, cu ce drept mai mare decât păsările cerului? Și fiindcă pomul n-a răspuns lăcomiei voastre, l-ați pedepsit cu moartea. Spune, mai bine, urmă el, că ăsta a fost bunul-plac al zeului tău. Sau o ananke, o fatalitate care spânzură asupra smochinului... Numai așa s-ar îndreptăți gestul Apollonului căruia tu îi spui Hristos. Căci un zeu al Tartarului nu putea fi, deoarece a iubit lumina și pe copii, oamenii și florile. Și mai ales umbla întovărașit de femei frumoase – spuse poetul. Avea liră?

— Da, zâmbi apostolul. O liră grea, în chip de cruce. A dus-o în spate. Și a murit întins pe ea... „Ciudat”, gândi Aristobul. Ca Orfeu.

— Dar umbra? – urmă el, cu glas tare.

— Care umbră?

— Umbra smochinului. Ea cu ce l-a supărat pe stăpânul tău, de n-a cruțat pomul, măcar pentru odihna și răcoarea cu care îmbia pe trecătorii obosiți?

Și poetul, înciudat, urmă să-l hărțuiască pe Ioan...

Sfântul se opri și asculta. Minte lui părea că începe să găfâie și caută un razim de care să se apuce. Învățăceii, speriați, se găteau să-i sară în ajutor. Nu pricepeau că apostolul nu cerea să câștige pe nimeni numai prin puterea harului său, fără nici o caznă și nici o luptă din partea potrivnicului. El înțelegea să-i stârnească omenește mântuirea, ca să se întemeieze pe propria lor învoire de înduplecare. Lucrarea conștiinței să nu-l năvălească pe necredincios dinafară, streină, ci să izvodească dintr-o sămânță lăuntrică, răscolită în chiar tărâmul sufletului îndărătnic.

— Mă întrebați de umbră?

— Da, și aștept răspunsul.

Și poetul se propti parcă și mai temeinic în îndărătnicia lui.

— Când, asudat de cale, îți iese înainte o fântână și alergi însetat la ea, ce-i ceri? – se adresă el tânărului.

— Apă.

— Și dacă o afli seacă, mai cobori ciutura să scoți umbră și răcoare din fund? Chiar dacă ghizdurile i-ar fi mărgăritare și buzele de rubin, nu mai degrabă te pleci să iei pietre și să le arunci în gura-i mincinoasă, să i-o astupi, ca să nu mai înșele și pe alții?

— Adevărat, se înmuie poetul. De unde știi asta? Așa mi s-a întâmplat odată. Eram o ceată de băietani și ne întorceam de la jocurile din Argolida. Însetasem și căutam apă. După multă alergătură, am aflat o fântână și am tăbărât toți pe ea. Dar era goală, uscată... De ciudă, ne-am pus să o lapidăm și n-am plecat până nu am umplut-o cu bolovani.

Și poetul își zâmbi, roșind, amintirilor.

— Voi erați niște copii fără de minte, nu un zeu ca cel despre care vorbește omul acesta, îl înfruntă sofistul. Fapta voastră a fost o nerozie. A lui vrea să fie plină de tâlc nou și să ne dea lecții.

Și-apoi, urmă el, întorcându-se spre apostol, la smochin nu mai era nevoie ca cineva să se ostenească coborând în fântână. Umbra i se oferea de la sine, odihnitoare, la picioare: pentru trudiți, ca un heleșteu răcoritor, gustoasă ca un soi întremător de bucate...

— Nu, îl tăgădui sfântul. Umbra sta tolănită ca o curtezană, îndemnând la lene și huzur. Lucrătorii de pe meleaguri alergau să trândăvească la adăpostul ei. Fete și flăcăi se întâlneau furiș acolo să se desfrâneze; și multe virtuți slabe se pierduseră din pricină că le-a fost dușmană vicleană.

— E tot așa cum ai învinovăți noaptea pentru toate câte se săvârșesc sub adăpostul frumuseții umbrarului stelelor.

— Noaptea e sortită anume pentru odihnă și îmbrățișări, răspunse marele dascăl. Dar pomul zămislea din zi noapte și din odihnă păcat, ca un adaos. La amiază, când pe poteci curgeau pâraie de oi și capre să se adune lac în jurul smochinului, se iscau numai certuri și bătăi între păstorii îmbulziți care să apuce locul la umbră.

În toate chipurile, reluă el, pomul fățarnic era pricinuitor de scandaluri. Și, vai de cel prin care vine scandalul, a spus învățătorul.

— Chiar când el nu poartă nici o vină?

— Chiar.

— E nedrept, rosti poetul.

— Trebuie, hotărî apostolul. Hristos însuși, prin care a intrat atâta tulburare în lume încât v-a mânat și pe voi în ochiul acestui ostrov de piatră, a ispășit nevinovat scandalul pricinuit...

Apostolul vorbea o elină stranie, plină de o prospețime necunoscută atenienilor, cu o sintaxă încâlcită, încărcată de ascunzișuri, smălțată de cuvinte originale, complicată cu înțelesuri și noțiuni tainice. Era limba lor și totuși suna ca o alta, nouă, ceea ce îi interesase la început, dar acum începea să-i încurce și să-i obosească.

— Ce vrea să înțeleagă prin scandal? – întrebă poetul, întorcându-se către sofist.

— De bună-seamă, paradoxul, contradicția ridicată la puterea de argument, îi răspunse acesta... Apoi, către apostol: Atunci, Domnul tău de ce n-a săvârșit o altă minune? E drept, mai grea.

— Care?

— În loc să blesteme, să fi binecuvântat, cum a făcut de atâtea ori. În loc să usuce crengile, să le fi umplut de sevă rodnică, așa cum spui că a făcut cu mădulele ciungilor și ologilor.

— Nu era mai grea minunea, grăi pe gânduri Ioan. Era cu neputință...

— Cum, cu neputință? Ziceai că stăpânul vostru avea puteri nețărmurite. Era doar fiul lui Zeus iudaicul.

— Oh! Nu din neputința Mântuitorului, se involbură Ioan, ci din pricina smochinului. Fără învoirea lui, pe păcătos nu-l poți îndrepta, nici pe bolnav, tămădui...

— Și smochinul nu vrea?

— Da, nu vrea, avea o racilă, spuse încet bătrânul.

— O ce?

— Lasă-mă să-ți istorisesc urmarea minunii. A doua zi, când iarăși am trecut pe-acolo, am găsit lângă smochinul uscat o gloată îndârjită. În mijloc, stăpânul locului, cu toporul în mâini, ne aștepta mânios:

— Cu ce drept v-ați atins de proprietatea mea și m-ați dăunat? se răsti el. Cu un semn, învățătorul îl domoli:

— Ce venit îți aducea pomul ăsta neroditor?

— Plăcerea de a-l avea și de a-l ști al meu, răspunse omul.

— Dar paguba ce-ți aduce n-o socotești?

— Paguba? – se uimi stăpânul. Care?

— La umbra lui nu crește nici măcar iarbă, îl dumiri Isus. Din pricina lui, streinii ademeniți îți sparg gardurile și oile îți băătoresc moșia. De ți-ar da măcar o dată la zece ani poame! Dar tu știi bine că e sterp pentru totdeauna.

— E sterp, dar îl iubesc așa cum este, pentru frumusețea lui. M-am alipit de el din copilărie. Am deschis ochii pe el și-mi plăcea să mă tupilez în frunzarul lui. Tânăr, la umbra lui am dezmiardat întâia femeie. O părticică din sufletul meu a trecut în cercurile trunchiului său vârtos. Ce să fac cu el acum?

— Să-l tai și să-l arunci în foc, ca pe un netrebnic, îl povățui Domnul. Iar în loc să sădești un smochin bun, care să-ți dea umbră mai smerită și îmbelșugată roadă.

— Nu te las numai cu sfatul ăsta. Nu scapi cu atât, se aspri omul. Trebuie să mă despăgubești și de dauna ce mi-ai făcut și de durerea ce mi-ai pricinuit.

Și se agăță de vestmântul învățătorului, crezând că acesta vrea să plece. Noi sărirăm, gata de harță. Dar o privire a Domnului ne potoli pe toți.

— Aș vrea să-l înviezi, spuse el, arătând spre lemnul ce începea să putrezească.

— Cum? Să putrezească? Așa repede? întrerupse sofistul. E cu putință?

— Lemnul nu făcea decât să-și găsească starea lui adevărată, îl desluși apostolul. Starea în care se afla de mult, sau în care trebuia de mult să fie, adică moartea...

— Nu înțeleg, se nedumeri poetul...

— El era de mult mort în ceea ce privește menirea lui pe lume, se căzni Ioan să-l lămurească. Înfrățirea lui verde, frunzișul umbros, fără de roade, erau numai o aparență, adică minciună. Și minciuna este totuna cu neexistența, cu moartea...

Sofistul strâmbă din nas la sărăcia argumentării... Și se gândi la strălucita dialectică cu care el ar fi sprijinit procesul smochinului.

— Aș putea să-l înviez, zise Mântuitorul. Dar ar fi zadarnic. Roade tot n-ar face.

— Pentru ce nu? – întrebă stăpânul.

— Fiindcă nu vrea. Fiindcă el crede că are altceva mai bun de făcut. Dar, de fapt, pentru că e bolnav, adânc bolnav.

— Bolnav? Are un vierme adânc? Atunci ar fi tânjit, n-ar fi crescut atât de trufaș, replică păgubașul.

— Viermele trufiei nu slăbește, ci umblă și îngrașă pe pătimaș. Pune-i securea la rădăcină și doboară-l! – porunci învățătorul. Te voi despăgubi însutit de toate pierderile.

Omul, dintr-o dată alinat, se supuse. Tăie repede trunchiul, ajutat de mulțime, și-l făcu, împreună cu crengile, stivă deoparte. Apoi se întoarse spre Domnul, așteptând plata.

— Scormonește și scoate rădăcina! – porunci din nou acesta.

Cu cazmale, sape și hârlețe, în câteva clipe rădăcina fu dezgolită și răsturnată afară. Între vițele-i încâlcite, ca în niște cângi, sta pitulată o grămăjoară rotundă, ca o piatră.

— Trage bulzul acela de pământ afară din ghearele rădăcinii! – îl povățui învățătorul.

Omul se plecă, descleștă lucrul din încolăciturile rădăcinii și-l cercetă, curățindu-l de pământ. Era o ulcică.

— Deschide-o și umblă în ea! – îl îndemnă Isus.

Omul, cu teamă că se putea ascunde acolo un șarpe, ridică învelitoarea care o astupă la gură. Era plină cu bani de aur, care, în lumina dimineții, îi luau ochii.

— Iată boala pomului tău, omule. Și, poate, și boala ta. Smochinul tău se încheștase ca un avar de aurul aflat sub el, nu mai voia să știe de celelalte îndatoriri. Dar cine zace pe comori nefolosite nu rodește niciodată.

— Ce să fac cu ei, Doamne? – rosti încurcat omul, prefirând cu mâinile galbenii ispititori.

— Împarte-i la săraci! Și chiar acum. Tu nu-ți opri decât unul, cu care să cumperi un răsad bun în locul trândavului. Cu ce prisosește, te despăgubești de așteptarea până ce noul pom va rodi.

Săpătorul șovăi, cântărind banii. Se gândea că i se cuvin. Sigur i-a îngropat acolo tatăl său, ori unul din moșii săi...

Isus îi urmărea cugetul.

— Nu, îi spuse el. Nici tatăl tău, nici moșii... Un tâlhar care a pierit înainte de a se mai putea întoarce. Scapă-te de ei cât mai curând! Iată, mâna ta, ținându-i, a și luat înfățișarea smochinului avar. Zvârle-i repede, să nu ți se întâmple și ție ca aceluia!

În adevăr, mâna lui se înnegrea, înțepenită, cu degetele închircite.

Omul, spăimântat, aruncă jos aurul și începu să-și frece vârtos mădularul amorțit.

Ioan tăcu. Dar geniul lui, pleșuvit pân-atunci de raze, se aprinse iar o clipă și gura-i flăcăra peste veacuri.

— Iată, vine vremea, grăi el, când cei găsiți cu aur sterp asupra lor vor fi osândiți mai rău ca vărsătorii de sânge; strângătorii de averi, socotiți ca

tâlharii; și închinătorii la frumuseți neroditoare, lepădați ca oasele moarte, din trup...

Și dogoarea vorbelor profetice fu așa de intensă, că unii din ucenici simțiră nevoia să-și acopere fața cu mâna. Înaintea lor, în schimbul smochinului evocat de Ioan, se închipuia aidoma sluga chirnoagă din parabola cu talantul pe care-l îngropase, păzindu-l cu lene, în loc să-l rodească prin muncă și dobânzi...

Dar streinii rămaseră neatinși de viziune și tot mai neînduplecați.

Sfântul se stinsese iar...

— Dacă ceea ce ai spus nu este tot un apolog, ci faptă adevărată, noi nu te putem cu nici un chip înțelege, se rosti tăios sofistul.

Și se sculă de plecare.

— Pe noi ne pricep copiii... Și ne înțeleg nebunii, zise zâmbind evanghelistul.

— Se vede!

Și streinul arătă ironic spre ceata care sorbise cuvintele dascălului.

Stolul catehumenilor sări ca sub un bici. Scriitorii se ridicau cu gesturi ostile, cei mai tineri făcură câte un pas înainte și toți vălurau șoptindu-și unul altuia. Ce face sfântul? De ce întârzie? Cum de nu răpune pe potrivnici, cu înfricoșatele-i puteri? Pentru ce nu trăsnește pe acești smochini neroditori cu care-și pierde vremea?

Când unul din ei dete să deschidă gura, Ioan se întoarse fulgeratic și, fără știința lor, un neauzit dialog se înfiripă câteva clipe între duhul lui și duhurile lor cărora le răspundea, ca într-un farmec. Ei aflau astfel, din taină, fără vorbe și dincolo de înțelegere, că rațiunea, logica și judecata streinilor sunt tot însușiri dumnezeiești, date oamenilor. Trebuie cinstate și ascultate. Nicidecum robite prin silnicie, sau amăgite, cum numai Satana face. Ci înduplecate și cucerite prin sloboda pătrundere. Pentru că mai presus de toate stă libertatea, de care fiecare numai în fața Domnului răspunde.

Și freamătul ce bântuia pâlcul neofiților se stâmpără. Sfântul privi din nou cu bunătate pe sofist.

— Voi vă împiedicați de neînțelegere ca de o piatră pe care n-o cercetați, începu el... Dar...

— Iar pilde, paradoxe și antinomii, îl reteză cu dezgust sofistul.

— Paradox, poate, îi luă vorba Ioan, din care voi faceți însă piatră de scandal, fără să vedeți că numai mărimea pietrei vă împiedică să cunoașteți că ea este în adevăr nu un bolovan, ci un mărgăritar. Cele mai mari nestemate cu care voi sunteți obișnuiți ajung cel mult boaba strugurelui... Mărgăritarele risipite de Mântuitorul sunt cât pumnul, vă poticniți în ele și le dați cu piciorul. Copiii însă se pleacă să le adune și nebunii le culeg. Cu ele vă vor lapida la vreme.

Sofistul tăcu disprețuitor. Nu ținea să facă bătrânului onoarea unei dispute. Își vesti numai hotărârea de a pleca chiar în dimineața următoare, împreună cu toți prietenii. Și dete porunci vătafului de năieri ce se afla cu dânșii să gătească vasul. Neofiții se bucurară.

Ioan se mâhni în duh. Nu se așteptase să tulbure, necum să jignească pe oaspeții streini. Era o întâmplare neobișnuită, pe care n-o putea tâlcui. Inima începu să-i bată a luptă și a gust de câștig, ca pescarului căruia prada îi fuge cu nada în gură.

Se rugă deci cu toată umilința să-l ierte, îi pofti să rămâie în seara aceea la dansul și se osteni, spre marea neplăcere a învățăcelilor, să-i oprească. Vor mânca împreună agapa frățească înainte de a se despărți pentru totdeauna.

Streinii se învoiră și porniră toți, cu oaspeții în frunte, prin amurgul în care orbecăiau lilioci uriași, spre chiliile unde ardeau făcliile cinei. Acolo, așezați în jurul meselor, cu azimile dinainte, aduseră iar vorba despre frumusețe.

Poetul nu se dumirea și cerea neconținut alte deslușiri.

— A noastră este o frumusețe înaltă și neatârnată, hotărî sofistul.

— Și eternă, împlini poetul.

— O credeți, adică o socotiți eternă, fiindcă nu sunteți voi eterni, rosti

Ioan.

Poetul rămase uluit.

— Și voi sunteți? întrebă el, cu o zvârcolire în trupul întors jumătate spre sofistul care tăcea.

— Da, făcu tare sfântul.

— Cum?

— Prin frumusețea la care năzuim, noi câștigăm viața veșnică.

— E o alta decât a noastră?

— Da. Frumusețea voastră e subtilă ca un vicleșug. Dar stă dincolo de voi și de viața voastră, încremenită ca un idol! Atârnați voi de ea și o slujiți ca pe o stăpână, și nu e decât o amăgire. Lut și piatră spoite cu frumusețe.

— Dar ritmul și măsura?

— Simple jocuri asupra cărora ați căzut la învoială să le primiți. În alte părți, la alte neamuri, domnesc altele, care pentru voi... sunt urâtenii.

— Atunci, frumusețea voastră...?

— Frumusețea noastră – și apostolul se însenină – e smerită și mereu râvnitoare. Ea ne este soață și slujitoare a mântuirii omului. Căci noi trebuie să fim liberi, nu ea. Sau și ea, dar cu noi și prin noi.

— Vorbește-ne despre această misterioasă frumusețe, îl rugă poetul.

Și apostolul le destăinuie frumusețea suferinței, harul urâciunii care se descoperă ca cea mai deplină frumusețe când se jertfește, cum proorocise Isaia.

Apoi trecu la taina frumuseții celei dintâi, care s-a rupt de sus, din desăvârșire, și s-a umilit coborând să se întrupeze pentru lume, într-o misterioasă chenoză³⁵.

— E arhetipul, șopti mișcat poetul.

— Hristos, plecat până la măsura omului, îl întregi apostolul.

Frumusețea care s-a încărcat de urâciune, a pătimit la fel cu noi, ca să rămâie pururi cu noi și să ne mângâie cu puterile ei, puse în slujba noastră. De această adâncă frumusețe ne alipim noi. Nu de pojghița strălucitoare de pe din afara lutului și marmorei cioplite.

— Semne ale ideilor eterne, catadicsi sofistul să adauge.

— Bine ai spus, zâmbi Ioan. Numai semne scrijelite la care vă închinați. Noi am primit însăși frumusețea și o mărturisim lumii, urmă el privind în ochii poetului, unde începuse să pâlpaie dorul cunoașterii. De aceea trebuie să mai rămâneți, ca să aflați și voi patima, moartea și învierea frumuseții eterne.

Și apostolul se rugă fierbinte să-și amâie plecarea.

Dar atenienii, la îndemnul sofistului, se și sculau să meargă la corabia unde dormeau, pentru ca în zori să ridice pânzele.

Deodată, când să deschiză ușa, un uragan dezlănțuit fără veste îi zvârli înapoi și-i țintui locului.

Furtuna trecu peste insulă cu vuiet cumplit, ca o zvârcolire, și curând se pierdu. Încet, văzduhul se potoli și ei putură să alerge la țărm. Dar pe toți îi împietri capul de gorgonă al lunii cu șerpi de nori în păr, la lumina căreia văzură că nava streinilor, smulsă din ancoră, nu se mai afla acolo. Departe, în volbura valurilor, cu toate pânzele ciulite, ea alerga ca o ciută fugărită de haită vânturilor cu limbi de apă scoase de-un stânjén. Și-n huietele dezlănțuite, strigătele năierilor neputincioși s-o strunească aduceau a vaiere de cucuvăi.

Streinii își frângeau mâinile chemând pe Poseidon. Când Ioan făcu, larg, peste pieptul umflat al mării, semnul crucii, o clipă păru că vasul vrea să se oprească. Apoi, repezit de-un talaz, pieri în zare.

Atenienii se lamentară îndelung că nava nu le-a rămas, măcar oricât de sfârâmată, zvârlită pe țărm. Ar fi muncit toți zi-noapte și din hârburile culese ar fi alcătuit o alta, cu care să plece. Pe când așa, trebuiau să aștepte, ascultând neplăcutele propovedanii ale bătrânului, până trece o corabie să-i ia – cine știe când. Până atunci fură nevoiți să rămâie oaspeții evangelistului.

A doua zi, în semn de naufragiu, înfipseră într-un pisc un steag alcătuit din trei fâșii rupte din vestminte de culori deosebite, prinse la câte cinci palme una de alta, ca niște limbi de balaur – și așteptarea începu.

Ioan căuta tot timpul să-i mângâie. Se făcuse și mai blând. Luă asupra-și vina furtunii și se rugă pentru scăparea lor. Dar sofistul, cuprins de presimțire, se împotriva din toată sinea lui ascunsă bunătății și purtării de grijă a sfântului. Mândria îl împiedica să se arate fățiș, dar îi era frică. Nici el nu deslușea de ce anume... Își astupă urechile înțelegerii, apucat de-o îngrijorare tainică, nu atât pentru el, cât pentru soții lui. Curând se și aleseră, despărțindu-se în două. Poetul sta aproape numai cu ceata ucenicilor și cu sfântul, ascultându-l. Ceilalți umblau toată ziua după vreascuri și sfârâmături de lemne zvârlite de mare, cu care să hrănească focurile de noapte, aruncând chemări de salvare corăbiilor trecătoare, pândite cu rândul până la ziuă.

De multe ori, Ioan rămânea cu ei de veghe, ținându-le de urât la vetrele aprinse, și le vorbea, asemănând viața noastră pe pământ cu surghiunul lor pe acel ostrov, în așteptarea mântuirii.

Sofistul și retorul se luptau cu îndărătnicie. Dar atletul duhului nu-și folosea puterile lui ca să-i biruie. Ci, ca în acele lupte la care privise în Antiohia, căuta să se ajute mai degrabă de forțele potrivnicului. Când acesta se

împinge impetuos în tine, să te răstoarne, tu, lăsându-te mai jos decât el, îl tragi spre tine, și, împrumutându-i opintirea, îl arunci, descumpănit, peste cap.

— Cum putea rodi smochinul, întorcea vorba sofistul, dacă nu-i era vremea?

— Cine are o slujbă trebuie s-o împlinească atunci când stăpânul i-o cere, oricare ar fi vremea și ceasul, răspundea apostolul.

— Asta, la oameni, replica sofistul. Dar pomii nu sunt oameni, și deci nici slugi.

— Țsta este raționamentul vostru logic, îl muștra sfântul. Dar e un altul, mult mai adânc, raționamentul analogic.

— Cum asta?

— Pomii sunt asemeni oamenilor, deci...

— Nu, protesta atenianul.

— De ce nu? Zeii voștri n-au făcut din oameni copaci?

— Tu gândești la Daphne?

— Și la alte analogii ale credințelor voastre. Căci după însăși mărturisirea ta, toți nu suntem decât umbre, răsfrângeri slabe ale ideilor, ale tiparelor ce singure trăiesc vii la un loc, analoge, în sânul logosului, unuia Hristos, unde trebuie să ne întoarcem și să ne topim iarăși. Deci învățătorul putea trece în pomi duhul, poruncindu-le să-i slujească, adică să rodească pe loc. Oare rodirea la anume vreme e o mai mică minune decât aceea pe care o cerea stăpânul veșnic al smochinului, bătând în trunchiul încuiat?

Dar cele mai dragi și tainice vorbe le avea cu poetul, care nu înceta să-l ispitească despre frumusețea lumească și cea veșnică.

— Frumusețea voastră? – îi răspundea Ioan. Ca semizeii voștri, ați spânzurat-o ceva mai sus de voi, ca o zare întinsă deasupra pământului. Stă acolo, linie nemișcată, o coardă de care să vă animați darurile.

Aristobul asculta cu ochii măriți ca de spaimă.

— Și a voastră? – îngăimă el.

— A noastră? Coboară dreaptă, de sus, din eternitate, se întrupează cu un capăt în noi, urcând cu celălalt sus, tăind-o pe a voastră pe la mijloc în două, ca să facă crucea...

— Iarăși crucea? gema tânăru.

— Crucea, scară pe care neconținut coboară îngerii și urcă oamenii, stăruia sfântul.

— Scara aceasta a dus-o zeul Isus în spate, ca să vă suiți voi? se înflora poetul.

— Și o duce încă, până o veți lua și voi... urma Ioan.

Poetul se îngălbeni.

— Trebuie să o luăm și noi în cârcă?

— Treaptă cu treaptă, îl liniști apostolul, zâmbind de nevinovăția lui. Crucea trebuie dusă cu popasuri. Și neconținut Mântuitorul ne sprijină, așa încât, cu cât se face mai grea, cu atât o purtăm mai ușor. Când ajungem s-o ducem întreagă, am și sosit în vârful ei, adică slobozi în mântuire.

Și evanghelistul îl mângâie cu privirea. Aristobul rămânea tăcut, cu gândurile ațintite spre neînțeleasa veșnicie către care-l îmbia bătrânul pontif.

— Dar crucea e încă o contradicție, gândea el tare... Noi iubim simetria...

— Și ce e simetria, decât o contradicție armonizată? – îl dumirea sfântul. O opoziție echilibrată, cu părțile cumpănite? Iată, și desfăcând brațele opuse în lături, se dădea pildă.

Astfel trecură câteva zile și nopți, până ce într-o seară vasul se întoarse din rătăcirea în care-l alungase vârtejul. Năierii povestiră că fuseseră împinși într-un liman, departe, unde au stat până au dres stricăciunile. Niciunul din ei, ca prin minune, nu pierise...

A doua zi, nava, grăbită, se înapoia la Atena, cu toți streinii, afară de unul... Poetul rămânea de bună voie ucenic la sfântul, să primească noua frumusețe harică, slujitoare a oamenilor. Și, pe când ceața neofiților cânta imnuri de laudă Domnului, sfântul, marele pescar de oameni, îi binecuvânta pe cei ce plecau, mulțumind lui Hristos pentru cel pe care i-l lăsau acolo zălog și spre care se întoarse cu caldă îmbrățișare.

Dar o înfricoșată descoperire îl ținut. Ochilor lui descetăți nu li se înfățișa poetul în stihar verde, ce stătuse până atunci de-a dreapta lui. Venise și se închina cu umilință, cerând iertare, însuși smochinul neroditor pe care-l lovise Isus.

Sta acolo, înviat din adâncurile osândeii, pomul îndărătnic de odinioară, sosit să-și răscumpere greșeala și făgăduind, smerit, îmbelșugată roadă.

Ioan simți cutremurul adânc al descoperirii și se clătină sub zguduirile bucuriei, încât trebui să se razeme de trupul poetului, ca de un trunchi... Dar nu spuse nimănui nimic.

Porunci numai caligrafiilor să șteargă din bucoavnă tulburătoarea întâmplare cu smochinul neroditor, de care, astfel, nu se mai pomenește până astăzi în Evanghelia după Ioan.

SPIRITUL RĂSCUMPĂRĂTOR DE MOARTE.

ÎNTORS PRIVESC SPRE CINA MEA (din lăuntru). Cum fiecare celulă își ia partea ei de hrană. Cum aleargă bunătățile, cum se împart la masa interioară merindele cărate de slujitorii roșii. Cum blidurile trec prin fața tuturor mesenilor pline cu carnea ațăătoare și pâinea dătătoare de putere. Creierul, din jilțu-i de fildeș înalt, ca un rege își scoate cel dintâi halca mare și inima își toarnă vin și ficatul își trage zahărul, iar rinichiul apucă sarea...

Iar colo în colț un mădular slab și oropsit se întinde să apuce și el o bucățică și mă doare flămânzeala lui.

Mâncăți, beți la masa mea lăuntrică, pururi întinsă și luminată... Umpleți-vă de forța lumii ciocnită în cupe umplute de slujitorii roșii... Dar nu uitați că sângele e numai un semn și aerul abia un simbol.

Toate merindele sunt aduse de afară de peste granițele mele, merinde depărtate din streinătate, ostile plătite cu jaf și ucidere, cumpărate cu moarte și mâncându-se în taină.

Tatăl nostru care face din moarte viață, un chip trecător al eternității și durerea o formă a sfințeniei, pentru că sufletul e pur și mintea înaltă deasupra cumplitului ospăț, să poruncească cu liniște îndepărtarea necurățiilor.

[msS. În posesia familiei]

TATĂL NOSTRU.

TATĂL NOSTRU este foarte puțin o rugăciune. Dintre toate, este aceea în care nu cerem, nu cerșim aproape nimic. Afară de pâinea noastră și aceasta numai pentru ființare, restul este crez și descoperire, îndemn și mărturisire. Nu e individual. Cine-l spune vorbește în numele tuturor și mărturisește pentru toată omenirea. În el domină obștescul și socialul care își cer împlinirea. Chiar pâinea dacă o ridicăm la simbolul ei spiritual se prefăce din hrană în principiul existenței, pentru care din spaimă de neant ne rugăm să nu fie retras.

TATĂL.

CREATORUL începe prin cea mai mare și înfricoșată taină a noastră, prin a se descoperi ca tată, iar noi făptura și copii ai Lui. Orice ar fi El pe planul creației, al existenței, este Părinte. Este de la început răspuns la toți ce-L socotesc un constructor, principiu abstract închis în sine și pentru sine, Inteligența primordială, număr unic care se multiplică, Arhitect sau Mag, scamator. Nimic din toate astea, ci tată, persoană cu toată bunătatea, mila, îngăduința și dragostea de părinte. În Tatăl nu [indescifrabil, probabil sălășluiesc] toate divinele însușiri, cine i Le poate socoti, ci numai acele iradiate pentru zămislire, alese din absolutul divin și întoarse duh spre nevința în care s-a precipitat viața și moartea... alt soi de viață.

Prin această solitudine El este Tată plin de toată grija și răspunderile grației dumnezeiești și Duhului. [...]

Aceste raze, raze – misterul Fiului – mănunchi s-au strâns și mai laolaltă și s-au personificat în Fiul, cel de la început în Tatăl.

Dar El nu e limitat numai la această fâșie de activitate cosmică, plăsmuitoare și întreținătoare. Plenitudinea Lui se limitează în acest chip doar pentru noi. Numai așa îl putem oarecum ajunge și cunoaște ca tată, numai prin acestea se poate spune că e imanent. Toate celelalte infinite puteri și mărimi nemăsurate strălucesc de cealaltă parte a existenței, creație dincolo de Sine ca Dumnezeu Tată [indescifrabil] niciodată ascuns, etern El este totodată non existența care ne înconjoară. Cosmosul ca oceanul [cu] un biet atol – cosmos ieșit tot din plasma Lui a toate făcătoare.

Ce poate ști un prunc despre părintele său, un împărat, cârmuitorul celei mai mari împărății? El plânge și cere să-L aibă neconținut lângă dânsul, să-l apere și să-l îngrijească. Cum să știe că munca Tatălui este în pâinea pe care o mănâncă, în laptele pe care îl bea, în vestmântul care îl îmbracă, mâna Lui în lemnul și soba care-l încălzește. Grija Lui în patul și așternutul care-l adoarme, în pereții casei care-l ocrotesc, în mâna slugilor care-l slujesc. Părintele absent, plecat după alte treburi și în împlinirea altor activități, s-a lăsat pre El copilului în tot ceea ce-l ține, îl viază și crește și-l slujește. Tatăl are o mie de chipuri în care să-i aibă de știre și să-l vegheze în orice clipă cu toată dragostea și puternica lui bunătate de Tată.

AL NOSTRU.

A DOUA mare revelație pe care domneasca rugăciune ține să ne-o descopere este că Tatăl nu e al meu sau al tău, este al nostru al tuturor. Și dintr-o dată se hotărăște frăția și solidaritatea, nu numai umană ci întreg cosmică. De la început, axiomatic, oricine nu ține seama de toți ceilalți nu-i este fiu. Numai toți la un loc, întrupați într-un bloc, suntem fiul. Cine-l cheamă dezbinat numai pentru sine, răznit de ceilalți, îl cheamă împotriva lor și nu e ascultat.

Rugăciunea ne învață astfel că trebuie când ne rugăm să ne gândim la toți, când cerem să solicităm pentru alții, numai așa căpătăm și noi. Tatăl nu are preferințe și predilecții, toți sunt ai lui egali înaintea dragostei și bunătății sale. Harul Lui infinit nu se poate micșora, revărsa numai unuia. Cât de mare, e tot prea mic pentru imensitatea, bunătatea lui Dumnezeu.

Fără să știi, fără să vrei, rugându-te pentru tine îl chemi asupra tuturor. De ce să nu faci asta cu bună-știință, de ce să nu te crești singur și să te potențezi la multiplul omenirii și al creației întregi, măcar în clipa rugăciunii. Atunci poți cu adevărat deveni universal, om cosmic, reprezentant al frăției întru Dumnezeu, asijderi Domnului Hristos, emanație sublimă a umanității îndreptându-și vârful spre Tatăl.

Al nostru este Tatăl, rugăciunea către El, oricine ar face-o cât de singur și mic, să fie ca și cum ar fi a noastră, din partea noastră a tuturor pentru Tatăl nostru. Asta mai arată ce păcat de moarte este ura și pizma unuia asupra celorlalți copii ai Domnului. Ce nelegiuire este să te rogi pentru răul altuia, să chemi urgia asupra fratelui tău. Și mulți îndrăznesc să facă asta în rugăciune, cu aceleași buze și în aceleași cugete cu care cer pentru ei binele și ajutorul. Cel ce se roagă împotriva altuia se roagă împotriva lui.

SFINTEASCĂ-SE NUMELE TĂU.

PRECUM ÎN CER AȘA ȘI PRE PĂMÂNT.

S-AR PĂREA ciudată această cerere a noastră, oricum de prisos, numele lui Dumnezeu e sfânt și fără noi. Noi cerem numai îngăduința să-L sfințim și noi pre pământ împreună cu cei ce zi și noapte cânta în cer: „Sfânt, sfânt, sfânt.”

Dumnezeu nu are nume, ceea ce se înțelege prin numele lui Dumnezeu (I. H. V. E.) e totalitatea științei și cunoștinței noastre despre El. Mintea noastră îl cuprinde și îl sfințește, adică I se închină și-L adoră pe Dumnezeul cunoașterii în acest chip. Numele Lui este înțelepciune, Slujba sunt legile armoniei universale, artelor roditoare, principiile universului, destăinuirile fizicei și hiperfizicei, Luminile rațiunii, Rigorile logicei, Splendorile adevărului, Puterile numerelor, Rânduielile cunoașterii, Însușirile sufletului, Tainele trupului, Bunătatea, Frumusețea, Ordinea, Desăvârșirea spre care tind toate și la care vor ajunge toate. Pe unele ca acestea cerem și ne rugăm să ne dea puterea și capacitatea să le sfințim, să le adorăm. Acestea sunt razele dumnezeiești ale căror lumini scriu și revelează numele Lui în creație.

Numele lui Dumnezeu este starea Lui de creație, Cuvântul, și-L rugăm să nu încetăm o clipă de a o sfinți și noi, ca să participăm și noi la sfințenia Lui.

CARELE EȘTI ÎN CERURI.

A TREIA mare taină ce ni se descoperă și ne mântuiește de o străveche robie. Dumnezeu este al tuturor și e liber, nu e robul nici unui om, nici unui neam, nici unui loc, nu e ținut nici în Tîr, nici în Sidon, nici la Roma, nici în Lassa, ori în Ierusalim. El planează peste toată creația și o înfășoară, așa cum planează Cerul.

Nu e un zeu pământean și pămîntesc. Să nu-L căutăm ca idolatrii în lemn sau în piatră, în frumusețe cioplită sau în templu zidit. E dincolo de cele pieritoare ale existenței, într-un plan deasupra tuturor închipuirilor existenței, care cearcă să fie închipuit prin cuvântul Ceruri.

Acest: „Carele ești în ceruri” – pune apocaliptic capăt neînțelegerilor între religii. Este cea dintâi împăcare pe pământ, înaintea tuturor judecăților de apoi...

Pe Cel ce nu-L încap cerurile, oricât L-ar îmbucătăți pământul, unii adorând o părticică, alții alta, El tot unic al tuturor rămâne, acolo în cerurile Veghetoare: Tată al nostru.

Ierusalim, Romă, Mecă, biete fanale fumegătoare, înecate, topite, șterse de imensa Lui lumină vărsată pe pământ – A Tatălui nostru care e în ceruri.

VIE ÎMPĂRĂȚIA TA.

ÎMPĂRĂȚIA lui Dumnezeu neîntreruptă este fără de început. Adevărul total peste timpuri, dincolo de hotarele vremii, acum ca și în viitorul tuturor veacurilor. Dacă ne rugăm este ca lepădându-ne de împărăția noastră, a omului, să ni se descopere și nouă, să vie și peste noi, adică să ni se dea puterea și răbdarea să cunoaștem Împărăția lui Dumnezeu, să o primim și să o răbdăm: „Împărăția Mea nu e din lumea aceasta”, dizgrație pe care o cerem să fie îndreptată, golul să se astupe. Lumea aceasta, noi, să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu sub ocârmuirea Adevărului de la care ne-am abătut. Noi avem un adevăr lumesc, o optică pământească. E mult mai greu, aproape cu neputință să mergem noi la Împărat, să ne mântuim numai cu slabele noastre mijloace.

E mult mai ușor ca Împărăția să vie la noi, în chipul adevărului etern care luminează și descoperă toate.

Doamne, ajută celui ce slujește Adevărului Tău fără odihnă, fără frică, din toate puterile și chiar dincolo de puteri, în duh, în cuget, carele se străduiește ca să vie Împărăția Ta.

FACĂ-SE VOIA TA.

VOIA lui Dumnezeu este libertatea... Prin și din această mare, nestăvilită voie a Lui ni se îngăduie abaterile, păcatul, urâciunea, adică voia noastră, libertatea noastră omenească. Aici e marea, originara nemărginire a Creatorului care se oglindește în noi; socotindu-ne liberi suntem mărginiți de voia noastră ca de o nemărginire mincinoasă. Libertatea noastră e o tăgadă a libertății, căci nu e liberă, atârnată păcatului. Dar avem de la Dumnezeu libertatea să fim neliberi.

Voia lui Dumnezeu să ne liberăm voia de toate slăbiciunile, de toată amăgirea, de falsa libertate, de egoismul tiranic, de orbirea care ne țărnuiește

sufletul, de ură și păcat, ca voia noastră să se deschidă și să se modeleze după voia Lui: „Căci nu e după voia Mea”...

Lepădând libertatea noastră, a păcatului, invocăm la părinteasca bunătate și cerem libertatea originară, neatârnairea de lume și păcat care e voia lui Dumnezeu.

PRECUM ÎN CER AȘA ȘI PRE PĂMÂNT.

O ALTĂ taină dezvăluită spre mângâierea noastră. Așa cum era odinioară, va fi și la sfârșit, precum în cer așa și pre pământ, poate fi analogic și acum în prezent. Planurile sunt despărțite prin prăpăstii de netrecut, dar totuși ce este sus se poate măcar prin răsfrângere oglindi jos.

Îndemnurile de sus, pildele sfinților, icoanele cerului se pot strevede și sluji de îndreptar nouă celor căzuți. Nu suntem deci părăsiți cu desăvârșire. Pământul nu e retezat de cer. Cerul și pământul se pot măcar asemana ca umbră cu cel ce o aruncă, precum unul și celălalt, până se vor uni și plămădi într-o singură împărăție și singură voie.

Rugăciunea deschide în noi alți ochi-îngerești, ca să vedem, sau măcar să visăm și să cercăm să facem și noi precum în cer așa și pre pământ, adică împărăția Ta și Voia Ta, adevărul divin și libertatea divină.

PÂINEA NOASTRĂ CEA SPRE.

FIINȚARE DĂ-NE-O NOUĂ ASTĂZI.

ACEEAȘI neștrămutată, imperioasă expresie: a noastră și nouă. Suntem una până și în sau mai ales, în pâinea care ni se dă, nu spre altceva, ci pentru existență. Nu putem, nu avem dreptul să lipsim pe nimeni de pâine, simbolul existenței, ca să o luăm numai noi, de pâinea, de viața pe care o cerem în numele tuturor. Umanitatea e un singur corp și trebuie hrănită toată. Pâinea ca și viața nu e a unuia, nu are stăpân, căci e un principiu de existență, e spre ființă. Nu se poate strânge și capitaliza, căci ea e numai clipa de azi, mâine nu mai suntem pâinea, clipa, susținătoarea existenței a pierit. De aceea le cerem din nou deslușit, stăruitor în fiecare zi, căci ele țin numai de Tatăl, prin Fiul: „Deschide-vei mâna Ta (palma), Luați, mâncați”...

Prin pâine cerem cuminecarea cu Părintele existenței, împărtășirea cu Dătătorul de viață eternă de care avem nevoie și în fiecare zi și astăzi. Așa.

Cerem pâinea cea spre ființă, adică pâinea cea adevărată, care să hrănească toată ființa nu numai cea trupească. Pâinea să fie purtătoare de spirit, să aibă duhul ființător. Zadarnic ne îmbuibăm de pâinea pe care ne-o dă numai pământul, dacă în ea nu descoperim, nu vrem să includem cunoașterea lui Dumnezeu care ne-o dă dragostea de aproape și viața pe care trebuie să o respectăm, în numele cărora o cerem.

ȘI NE IARTĂ NOUĂ GREȘELILE NOASTRE.

PRECUM IERTĂM ȘI NOI GREȘIȚILOR NOȘTRI.

UNA DIN cele mai frumoase taine între dumnezeire și omenire. Același paralelism, aceeași analogie mângâietoare alături cer și pământ. Dar acest precum întoarce fraza și aduce în capăt pe iertăm și noi greșiților noștri. Precum iertăm și noi, așa iartă și Tu nouă, ni se îngăduie să fim asemeni Tatălui și să imităm bunătatea lui, mărinimia lui și să iertăm noi întâi – după

aceea și cu această condiție a faptei noastre urmează gestul iertării divine, precum iertăm, iartă-ne. Inițiativa să pornească de la noi, de jos, ca să stârnească reacția de sus. Aruncăm în platanul pământesc de balanță iertarea acelor ce ne-au greșit, celălalt, ceresc, se coboară plin de toată greutatea răsplatei, iertarea noastră.

Iartă și ți se va ierta. E aproape divină această îngăduință, care ni se dă ca o adevărată putere, nouă, tuturor păcătoșilor. Săvârșind un exemplu dumnezeiesc, al iertării, ne străduim spre perfecție și ne spălăm de păcat, apropiindu-ne oricât de departe prin iertarea care e aceeași, de Tatăl care e perfect și ne iartă imperfecțiile a căror vină numai noi o purtăm.

ȘI NU NE DUCE PRE NOI ÎN ISPITĂ.

CI NE MÂNTUIEȘTE DE CEL RĂU.

AICI fărâma mea de presupusă înțelegere se întunecă. Încerc să schimb pe „duce” în „lasă”... Și nu ne lăsa în ispită. Dar cine este cel rău? Afară de noi înșine. De lumea pe care a creat-o Dumnezeu, iar noi am schimbat-o, am înrăit-o?

Cel rău nu poate fi decât tăgăduirea puterilor dumnezeiești care ne-au și ne susțin neconținut, în ciuda neglijențelor, împotririlor, abaterilor noastre. De unde izvorăsc ele? Ispita lor? De la Diavolul socotit entitate aparte? Dar dacă n-ar fi cel rău o existență aparte, ar dispărea ispita? E necesar diavolul în economia lumii create? Căci dacă e, nu mai este posibilă – îngăduită – prezența Lui.

Diavolul este o amăgire, o ispită, de care cerem să fim mântuiți. Viața însăși așa cum ne-o facem noi este o schimonosire a vieții dumnezeiești. Pe diavol îl creăm noi, nu l-a zămislit Tatăl. E o spiritualizare neagră a materialității spiritului din noi. E păcatul, tot păcatul cu tot cortegiul lui de crime, adorat.

Diavolul este ispita omenească și ispita e diavolul. Cine ne poate mântui de noi înșine, de cursele pe care ni le întindem singuri, decât Tatăl puternic și răbdător. Iată, Frumusețea omenească poate deveni prilej de ispită și inducătoare în păcat. Bunătatea ajunge slăbiciune îngăduitoare de crime. Tăria se face tiranie lăcomă de putere. Libertatea, dezmăț și destrămare. Iubirea, capcană egoistă care ne sugrumă.

Diavolul este alcătuit deodată din toate acestea și alte milioane bucățele spurcate din noi. Un monstru înmiit care stă să înghită omenirea, zămislit de fiecare și de toți la un loc.

De aceea ne rugăm în numele tuturor, pentru izbăvirea de cel viclean.

Viclenia e prin excelență omenească. O deviere, o schimonosire a înțelepciunii, pusă în serviciul amăgirilor. Vulpea nu e vicleană. E firească. E aceeași tot timpul și în toate împrejurările vieții ei. Omul numai se preface, te amăgește că te iubește și în aceeași clipă te vinde, te îmbrățișează și-ți înfige cuțitul, te sărută și cu sărutarea lui te arată călăului.

Diavolul este nu lipsa lui Dumnezeu, El neputând lipsi de undeva din lume – ci lipsirea noastră, lipsirea lumii de El.

Omul căzut este cel viclean. El este ochiul care trebuie scos.

„Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean”, strigă psalmistul.

Și ne mânuiește pre noi de cel viclean, zice rugăciunea, nu ne lăsa în ispita amăgitorului, scoate-ne din lumea veacului orgolios, fățarnic și protivnic Ție – și ne ridică în lumina sfințeniei Tale, eternă.

Am însăilat după-amiază o meditație profană despre Tatăl nostru, care mă urmărea de mult. Am cercat să-mi limpezesc, tot rațional, gândurile despre Tatăl, pe care-l deosebesc fără să-l dezbin de Fiul: partea creatoare din Părinte, Fața întoarsă spre Cosmul cu toate virtuțile zămislitoare.

Am agonisit, scriind, alinare și răgaz de împăcare cu mine și cu vremurile. Cea mai slabă interpretare este a ispitei și a diavolului, veșnică piedică și piatră de scandal pentru mine. N-am consultat nimic, deși mi s-a spus de o tâlcuire a lui Maxim Mărturisitorul.

Totul însă abundă desigur în locuri comune, amintiri și comentarii auzite tot timpul.

Deși l-am alcătuit pentru mine, simt nevoie să-l fac cunoscut și altora. Orgoliu de scriitor? Ispită satanică? Cred că mișună de greșeli și erezii fără îndreptare, mai ales că vorba nu traduce gândurile la fel. Pentru unii vorba are adâncimi care duc dincolo, peste metafizică, pe când eu nu m-am avântat deloc în mistică, am rămas pe tărâmul mireanului de rând.

Înainte de prânz a fost la mine (I. D.) Ștefănescu, a stat aproape două ceasuri – în care a vorbit numai el, pe mine mă supăra un început de laringită. Mi-a vorbit de moartea bătrânei doamne Grecescu și mi-a povestit de câțiva bătrâni, impresionanți ca vigoare fizică și intelectuală, pe care îi cunoscuse: Fleischen, Messmer, Ch. Diehl. Mi-a evocat apoi călătoriile lui în Italia – Umbria, Florența, Assisi. Are o memorie remarcabilă și știe să povestească frumos o mulțime de lucruri și fapte. A cunoscut oameni de seamă și a întâlnit tot soiul de celebrități pe unde a colindat. Interesante amănunte despre audiențele la Papa. Are o sănătate, o putere de activitate pentru vârsta lui (60?), pe care nu o spune niciodată, uimitoare, îmi place totdeauna să-l aud conversând – mult mai slab vorbitor ca profesor.

M-am sculat răgușit de-a binelea. Totuși am primit invitația lui Liviu [Nasta] pentru dejun. Am întâlnit acolo pe Tudorel [Teodorescu Braniște]. Boala lui merge înainte, dar nu mă pot amesteca. Bob mi s-a plâns iar de sănătatea lui. E păcat că și-o strică ducând o viață imposibilă.

Am trecut pe la [Traian] Mihail, să-i dau un argument în privința mobilei lui Cuza: mai mult un sofism de avocat.

La ora 5 am fost acasă – și am citit până seara târziu – nu-mi vine să mă apuc de un lucru mai serios. Am gândit mult la un roman. M-a furat apoi India lui Mircea [Eliade], și iar sau deșteptat în mine vechile râvne de solitudine și asceză. Mi-e dor de Gange și Himalaia.

[msS. În posesia familiei]

ADDENDA

[BUCĂȚI... DE LA UN PRIETEN]

AM AVUT UN PRIETEN... S-a prăpădit de mult... L-a răpus boala celor aleși: nebunia.

Era un om ca toți ceilalți, nici mai rău, nici mai bun, nici mai prost, nici mai deștept. Singura deosebire, că simțea adânc și visa întotdeauna... Ciudat! Vedea limpede, sub adevăratul lor preț, lumea și viața, cu toate astea se lăsa să fie înșelat ca un copil și visa, visa mereu.

Pentru toți ceilalți trecea drept o fire fericită: rece, nepăsător, sceptic până la cruzime, neclintit în mijlocul patimilor furtunoase ale vieții... Și așa era, așa se purta, cel puțin în lume. Numai eu cunoșteam cealaltă jumătate a sufletului său, unde domnea o căldură bolnăvicioasă de seră, și unde înfloreau, ca niște monstruoase flori exotice, visurile lui nebune.

Seara ședeam amândoi de vorbă – cercetam și cântăream toate întâmplările zilei și mă minunam cu câtă putere de pătrundere prindea adevărata lor valoare și mai ales rostul tainic al fiecăreia. Neîntrecut în prețuirea oamenilor, ghicea întotdeauna interesele ce mișcă pe fiecare (își înjghebase chiar o teorie – oarecum filosofică, a lui – teoria interesului, amestec de utilitarism și evoluționism). Cu ce mulțumire crudă îmi arăta josnicia și mișelia tuturor, josnicie și mișelie îndreptățite și sfințite de interesul orb al fiecăruia! Zadarnic cercam să-i țin piept vorbindu-i de bunătate dezinteresată, cinste și curăție nepătate de urma vreunei bănuieli, căci mă năpădea sub potopul probelor cu care zdrobea tot ce încercam să-i dovedesc...

Pe urmă începea să zâmbească. Știam că de acum are să vorbească pentru el... că are să iasă din lumea noastră ca să intre în a lui. Mă revolta atâta copilărie, atâta simplitate la el... nu mai recunoșteam nici urmă de judecată critică, de logică, în aiurările lui nebunești – era un altul. Și cu toate astea eram fermecat de închipuirea nefirească ce se țesea în vorbele lui, de imaginile stranii, nebănuite încă de mine, ce se aprindeau în creierul lui... Făcea niște apropieri așa de neașteptate că mă înfioram știind că numai nebunii au astfel de scânteieri...

El însuși își da socoteală de dezechilibrul organic, cum zicea el, în care se zbătea. Simțea el însuși pe cei doi dușmani din el; lucidul și visătorul. Îmi explica, glumind, cum în el natura topise, plănuise pe Don Quijote și pe Hamlet, cele două capete extrem neîmpăcate ale firii omenești.

A trăit puțin... și cât a trăit s-a luptat neconținut cu această îndoită a lui fire. A trăit puțin și n-a făcut nimic, n-a rămas nimic de pe urma lui – afară de câteva bucăți răzlețe scrise fără vreun scop, deci fără îngrijire.

Deși era artist cu sufletul, scepticismul și neîncrederea l-au împiedicat întotdeauna să creeze.

Iar închipuirea lui de nebun l-a împiedicat veșnic să se folosească, să se bucure de viață și să-și creeze o poziție.

Bucățile lui răzlețe vor urma mai la vale.

Ți-am tulburat liniștea morții, sărman prieten, iartă-mă!... Odihnește-te în pace, și în loc de veșnică pomenire invoc acum pentru tine veșnica uitare.

CHIPAROSUL DIN LIDO.

CHIPAROSUL NEGRU, SIMBOLUL doliului și al morții, copacul veșnic cernit și trist. L-am văzut pentru întâia oară în cimitirul de la Lido... Ce ciudat se profilau pe cer chiparoșii cimitirului din Lido!

Era la amiază și vaporeșul, gâfâind obosit, ne târa spre insula fericită. Pretutindeni se cernea o poleială strălucitoare de aur, pretutindeni... peste ape, peste turnuri, peste oameni... Numai chiparoșii din Lido – tainici și întunecoși – tăiau neîndurați strălucirea zării. Cum am sărit pe mal am alergat să-i văd. Erau niște chiparoși posomorâți și bătrâni... Unul însă, tânăr, zvelt și mlădios, umbrea o groapă uitată... Era așa tânăr, așa de mlădios... așa de trist – pleca așa de abătut crengile peste groapa uitată... Părea că se zbuciumă un suflet în trunchiul subțire al chiparosului!...

L-am privit îndelung... cu ochii pe jumătate închiși, cu gândul aiurea... și chiparosul lua din ce în ce chipul unei siluete omenești. Deodată rămăsei uimit: chiparosul luase înfățișarea unei fete cernite, unei fete orfane... plângând pe groapa mamei sale. Nu știam dacă mi se pare, atât de puternică și amăgitoare era iluzia! Da, da... o fată orfană se pleacă spre groapă mamei sale, se pleacă și iar se ridică, înecată de plâns... Vântul îi flutură crepul și pletele... Soarele îi aurește conturile... Fata plânge și se roagă mereu, plecându-se peste groapă...

O văd bine acum! E o fată oacheșă, cu ochii înroșiți de veghere și plâns, cu chipul pălit de durere... E atât de deznădăduită, atât de singură! Cum s-a îndurat mama ei să moară... s-o părăsească? Cum s-a îndurat?!... Cum nu se găsește nimeni s-o mângâie, s-o smulgă din ghearele durerii și, cu toată puterea vieții lui, s-o ridice din nou la viață? Nimeni. Atunci, eu voi fi acela! Furtunos mă reped cu brațele deschise și... chiparosul mă izbește cu trunchiul peste piept și mă trezește...

Eram în Lido, în cimitirul din Lido, și priveam aiurit chiparosul zvelt, frumos și fără simțire.

Pierise fata, pierise orfana. În fața mea se pleca la vânt, peste groapa uitată, chiparosul.

PALATUL DE MARMURĂ NEAGRĂ.

PALATUL MEU DE MARMURĂ neagră se înălța în mijlocul unei pustii adânci și fără de viață...

L-am făurit singur, singur l-am împodobit... și veșnic singur locuiesc în el... Ce nețărmită mulțumire este în tine, singurătate!

Un lucru mă doare: palatul meu l-am întemeiat pe nisip și, în vârtejul vijeliilor, palatul meu se clatină... se crapă! Se va nărui?!...

Oh... cu câtă străduință înălțai minunea neînchipuită, minunea încheată în marmură neagră! Am cercetat întreaga lume, întreg pământul am scormonit și n-am găsit marmură nepătată, curată și strălucită marmură din care să-mi durez un palat.

Atunci am coborât în adâncul sufletului meu... aici găsii năprasnici munți de marmură neagră... toată durerea, toată deznădejdea împietrite în sufletul meu sub chip de marmură neagră!

M-am sfâșiat atunci! Cu însăși mâna mea cioplii uriașele lespezi; din suflet, chinuindu-mă, le scosei la lumină... Cu cât zbucium le scosei din adâncul de suflet!... Și, pierdut în mijlocul pustiei, îmi înălțai din ele trufașul meu palat de marmură neagră...

Patru turnuri horbotate la cele patru colțuri, patru scări mărețe la cele patru laturi... În mijloc o sală fără margini, pe zidurile căreia, jucându-se cu întunericul, lumina face ape... Peretele din fund are – ca o rană – încrustat în el un cadru oval de rubin sângeros... Un cadru gol, ce așteaptă neconținut chipul ființei care-l va întregi, pe el și pe mine. Încolo nimic... doar pereții lustruiți de marmură neagră... Din sală, patru uși pătrund în patru coridoare și de aici începe un labirint de odăi largi și întunecoase – pline cu bogății nesfârșite, ce strălucesc ciudat în umbră...

Eu stau totdeauna în sala uriașă și goală, sub cadrul sângeros și gol...

Eu stau și aștept...

Afară vijelia urlă în pustie, nisipul în talazuri se mișcă, palatul meu se clatină... se crapă...

Eu aștept.

Aștept să se umple cadrul... ori de nu, să se năruie palatul!...

AUR.

CUNOȘTI POVESTEA REGELUI mort de foame în mijlocul grămezilor de aur?!

O vrajă fatală îl urmărea pretutindeni și prefăcea în aur orișice se atingea de el. În mâna lui, piatra din drum, noroiul scârbos, floarea plăpândă, tot... tot... se prefăcea în aur neprețuit și strălucitor... Încântat ca un copil, trei zile a petrecut regele schimbând în aur tot ce întâlnea în cale; trei zile a petrecut ca un copil, uitând chiar să mănânce și prefăcând în aur pietrele din împărăția lui...

În cele din urmă, foamea și osteneala l-au ajuns... Slujitorii aleargă, corturile se întind, bucatele rare și vinurile scumpe se revarsă înaintea regelui. Dar, cum le atinge, se prefac în aur! Nici o bucată de pâine nu poate să ducă la gură... totul se prefacă în aur strălucit...

Și foamea regelui crește și setea mistuitoare îl arde și slujitorii aduc mereu bucatele ațățătoare, ce sub atingerea regelui se prefac în aur.

Ce chinuri înspăimântătoare a suferit vrăjitul rege, până ce a pierit de foame – ca un mișel – pe un morman întreg de aur!

Cunoști povestea? Mintea cea iscusită a poporului grec a plăsmuit-o, ca un simbol, dar cât e de adevărată!

Eu sunt regele nesuferit! Sub atingerea închipuirii mele, totul se preschimbă în aur... în vis de aur, și totuși foamea sufletească mă mistuie. O foame cumplită, o sete arzătoare! Sunt sătul de aur! Nu mai vreau aur! Dați-mi o coajă de pâine adevărată, dați-mi realitatea – josnică, scârboasă, dar sățioasă... Nu mai pot alina o clipă foamea, foamea sufletească ce mă chinuie.

Cine va rupe vraja fatală, vraja neîndurată, ce prefacă în aur scump, dar peste puțină de mistuit, ce schimbă în bulgări de aur toată hrana după care aleargă sufletul meu și fără de care va muri?!

Cine poate să rupă vraja, vraja neîndurată, înainte ca să pier de foame – ca un mișel – pe mormântul nesfârșit de aur?!

O! Pentru o bucată de pâine adevărată voi da întreg mormanul de aur, mormanul de vise aurite, deasupra căruia sufletul meu se zbate agonic în chinurile foamei.

GHEȚARUL.

ÎN NOAPTEA PLINĂ DE întuneric ghețarul strălucește tainic.

Acolo sus, în înălțimea amețitoare a văzduhului, ca un tovarăș mă cheamă ghețarul strălucitor! Și mă voi duce!

Pe cărări nebănuite, pe creste ascuțite de gheață, pe povârnișuri alunecoase de zăpadă, mă voi sui, luptând, spre tovarășul ce mă cheamă.

Voi porni fără călăuză, nu sunt călăuze pentru drumurile încă nestrăbătute!

Acolo sus, ca un frate, mă așteaptă ghețarul veșnic... Mă așteaptă să-i aduc liniștea mea, ca împreună să facem o liniște de moarte; tăcerea mea, pentru ca împreună cu a lui să închegăm o tăcere de mormânt!

Când va veni ispititoarea căldură de soare, vom fi doi s-o înfrângem... Când se vor dezlănțui neputincioasele furtuni, vom fi doi să le înfruntăm râzând... Vom fi doi, însă mai singuri decât unul!

Oamenii privesc ghețarul și clătesc cu milă din cap: „e rece și amortit”.

E rece – dar câtă sănătate plutește în aerul lui aspru, feciorelnic, veșnic proaspăt! Cum se umflă pieptul și se limpezește mintea în răceala de pe vârful ghețarului!

E rece și amortit?!!

Știți voi câtă viață e împietrită într-o singură stâncă de gheață? Câtă putere e ascunsă într-un singur bulgăr de zăpadă?! Zâmbiți!

Un bulgăr de zăpadă se desprinde din vârf, se rostogolește... crește năprasnic și ajunge jos la poale – spăimântătoare avalanșă, zdrobind în cale, sub uriașa-i putere, sate și cetăți...

O stâncă de gheață să se topească și, neînfrânat, șuvoiul va spumega urlând, va alerga să ducă departe, în câmpiile arse de secetă – viața. Ghețarul însă vă disprețuiește, oameni. El nu vă arată puterea și viața lui – sub care ați pieri zdrobiți – ci le păstrează tainice – împietrite în stâncile lui de gheață... și voi, ce ironie – îl plângeți clătind din cap cu milă!

Ghețarul tainic, strălucitor în noapte, mă cheamă la el, și... mă voi duce.

DEZNĂDEJDEA OCEANULUI.

OCEANUL PLÂNGEA FURTUNOS și nemângâiat. De pe creștetul uriașelor lui valuri se înălța un abur sărat, înăbușitor, prin care abia se cernea o lumină lăncedă. Spuma-i, albă de obicei, acum era vânată de mânie, și în umbra prăpăstiilor ce se deschideau amețitoare între talazuri, spuma avea licăriri fosforescente, luciri de ochi de fiară lacomă.

De zile întregi plângea nemângâiat oceanul – de zile întregi îl priveam de pe mal. Târziu l-am întrebat, cu glas mângâios, despre pricina durerii lui. Atunci a mugit adânc, s-a zvârcolit furios și s-a pornit să urle mai sălbatic, mai deznădăjduit! Și, în haosul de valuri, în potopul trâmbelor de apă, oceanul părea un nebun ce-și sfâșie singur, adânc, trupul... Și, în mijlocul urletelor, iată ce mi-a povestit:

Dinspre întunecatul apus o corabie sprintenă plutea spre mine. O corabie ușoară dar trainică, cu trei catarge semețe cu pânze albe, largi și întinse ca niște aripi. Ce sprintenă sălta pe valuri, ce copilăroasă se juca cu spumele, ce cutezătoare înfrunta talazurile și cu câtă încredere, cu cât dor plutea spre țință, spre depărtatul Port!

Când a sosit la mine am sărbătorit-o ca pe o regină: deasupra-i am desfășurat cerul meu cel mai albastru, și la picioarele-i am întins azurul cel mai strălucitor. O adiere caldă și îmbălsămată o desfăta pururi. Cât mi se urăse veșnic singur! Și-atunci, ca un copil m-am jucat cu corabia sprintenă, i-am povestit despre comorile ce se ascund pe fundul meu, despre cetățile cu ziduri de mărgean și porți de mărgăritare... De ce n-am înghițit-o atunci în sânul meu, s-o păstrez veșnic, ca pe cea mai scumpă comoară?

Astăzi, corabia sprintenă m-a părăsit! A zburat cu catargele-i trufașe, cu aripile întinse... a zburat spre portul fericit.

Oh, și cum o doresc, cum o visez! Cum o chem neconținut cu dor... cu cât dor!

De ce n-am înghițit-o atunci ca pe o pradă, ca pe o comoară... în sânul meu?

Și, înecat în plâns, oceanul se zvârcolea deznădăjduit!

1908, octombrie 8 [ASTĂZI ÎMPLINESC DOUĂZECI ȘI CINCI DE ANI]

1909, noiembrie 27, vineri, Șapte ceasuri seara.

ASTĂZI ÎMPLINESC DOUĂ ZECI ȘI CINCI de ani și mă simt, parcă, obosit de atâta viață.

Stau în casă, la masa de scris: boala mă împiedică să fiu, trupește, acolo unde îmi este tot sufletul. Stau... și sunt trist, de-o tristețe amarnică, neliniștită, neastâmpărată și totuși covârșitoare. Întreaga mea tristețe de odinioară – blândă și resemnată, ce m-a întovărășit ca o soră de-a lungul celor douăzeci și patru de ani de mai înainte, mi-a fost răzvrătită, ațâțată, răscolită de bucuriile scurte, neașteptate, de durerile și deznădejile fără seamăn ce mi-au adus acest din urmă an – al douăzeci și cincilea – ce se încheie astăzi... Și astăzi sunt trist, nespus de trist, de acea tristețe dușmană, ce nu te iartă, nu te alină, ci neîmpăcată te muștră, te învrăjbește și hărțuitoare îți zgândărește toate rănilor, înveninându-le...; tristețe care în loc să te împace, să te amortească, dimpotrivă, te face să te zvârcolești ca un vierme sub strivirea propriei tale neputințe și nimicnicii... Astăzi împlinesc douăzeci și cinci de ani și tristețea mi-a deschis toate izvoarele amintirilor ce curg ca niște ape tulburi peste suflet. Și sufletul, năpădit, înecat de năvala cotropitoare, abia mai răsuflă. Astfel, bântuit de gânduri, stau la masa de scris. Deodată o amintire mă face să tresar, să mă ridic și să alerg dincolo... Grăbit răsfoiesc ceva... Da, da, trebuie să fie... Am găsit!...

E un simbol: Un bătrân groaznic, gol, descărnat aleargă în goana calului peste câmpuri și orașe, peste sate, peste munți. Barba îi înfășoară pieptul și-și amestecă firele cu coama calului, pletele-i flutură pe spate... și în pornirea-i furtunoasă pare purtat de un uragan... Nimic nu scapă însă ochilor lui adânci și înfiorători, nimic nu scapă de mâinile lui înțeleștate pe coasa cu care retează

tot ce întâlnește în cale, și pe care o mânuiește cu atâta iuțeală că oțelul șuieră tăind văzduhul. Înaintea lui toate se pleacă, sub el cad toate și-n urmă-i nu rămâne nimic... În dosul acestui simbol înfiorător stau scrise totuși cuvinte sfioase și dulci, atât de dornice, făgăduitoare de atâta fericire! Ah, mâna care le-a scris atunci, ca o mângâiere pentru cei douăzeci și patru de ani ce-mi cosise nemilostivul bătrân, minuta aceea, cu ce dureroasă dragoste aş săruta-o acum, deși nu-mi mai scrie, deși m-a uitat... Și cum așteptam astăzi ceva de la ea...

Rămân multă vreme așa, incremenit, cu ochii pe icoana Timpului și pe plâpândeile rânduri ce-mi făgăduia atunci, în caldă lor urare, viața! Dar acum acea urare îmbracă pentru mine un alt înțeles... Și bătrânul, rânjind, își poartă coasa peste ea, peste toată nădejdea, dragostea și viața cuprinsă într-însa retezând-o cu spăimântătorul gest de călău... Și iar mă acoperă talazul amintirilor... Acum un an, ca și astăzi, stăteam în casă, dar nu așa pustiu și uitat! Un suflet venise să vegheze împreună cu al meu, venise închis într-un plic, ascuns în câteva slove... dar de acolo, dintre slovele tainice, îmi zâmbea îmbărbătându-mă, îndemnându-mă călduros la viață. Și acum e aceeași zi, dar nu mai este același an... Eu stau singur și amărât, căci sufletul n-a mai venit – mângâietorul de atunci... Zadarnic cerc să-mi alin amarul căutând sufletul prieten în slovele unde-mi zâmbise odinioară, nu-l mai găsesc... Și totuși slovele sunt acolo, și alături simbolul pe care acum îl privesc îngrozit... Ah, Timpul, bătrânul cosaș, ce ironic rânjește la mine în goana-i nebună! El știe de atunci că ce am să caut eu n-are să mai fie, că nimic nu-i statornic, nimic nu rămâne, totul trece – și sufletele ca și cuvintele!... Ah, Timpul – și tocmai el – ca un simbol – mi-a fost trimis purtător al celei mai frumoase urări și făgăduieli ce am primit vreodată!... Văd că trebuie să mă opresc... Sunt trist, îndurerat și plin de amar, dar n-aș vrea să fiu nedrept. Dacă am fost uitat astăzi – ca și alte dați – e din propria mea nesocotință și vină...

E târziu, afară suflă vântul și galopul furios al amintirilor mă poartă neconținut... Lucruri pe care le credeam uitate se trezesc din nou în minte, crâmpie de fapte și împrejurări se întregesc acum, luând adevărata lor înfățișare, fărâme de trai, risipite de-a lungul vremilor, se alcătuiesc din nou într-un anumit chip... Și viața trăită odinioară clipă cu clipă, viața împrăștiată în cele patru vânturi ale zărilor și ale întâmplării, viața îngustă de-un ceas, de-o zi, de-un an, ce-ți părea goală, destrămată, fără țință și fără însemnătate atunci, acea viață privită deodată în tot cuprinsul ei ți se înalță în față ca o stâncă de granit, ale cărei boabe sunt adânc înfipse unul în altul, și din care niciunul nu trebuie să lipsească. Privind astfel viața nu-i dezlegi taina, nu-i afli enigma, dar vezi înlănțuirea tuturor amănuntelor, faptelor celor mai mici, care trebuiau să te mâne acolo unde era, unde se cerea să ajungă -... Și astfel îmi trec vremea și-mi omor urâtul adunând fir cu fir urzeala vieții mele, țesută douăzeci și cinci de ani de mâinile nevăzute ale Soartei... țesută atât de încâlcit, atât de rară și strâmbă, că e o batjocură!... („Cronica”, 19 octombrie 1984, p. 5)

FILE RUPTE.

Ion Teslaru. Cărți pentru popor.

VREME DE MAI BINE DE CINCIZECI de ani n-a fost casă nouă durată în sat ori prin împrejurimi, care să nu fi fost ridicată de el. Meșterea lemnul ca nimeni altul și pusese Dumnezeu un adevărat dar în mâinile lui blagoslovite în care scrâșneau și se îndoiu trunchiurile de gorun și tufan ca în ale năzdrăvanului Strâmbă-Lemne. Se pricepea la toate, cum sunt oamenii la țară, dar era neîntrecut mai ales la cioplitul și așezatul lemnurilor de casă, de la talpă până la căpriori. Și lucra aproape totdeauna singur, fără ajutoare și fără multe scule.

Într-o vară ne-a înălțat și nouă niște magazii... Atunci l-am cunoscut bine și nu l-am mai uitat. Parcă-l văz și acum, legat și voinic, cu părul rotunjit în față și lăsat în plete mărunte pe spate, cu o frunte întinsă înseninată mereu de semnul crucii ce-și făcea la fiecare masă. Nu l-am pomenit niciodată fără teslă, pe care o purta totdeauna la brâu, un brâu verde și lat cu care își încingea mijlocul. Când se hodinea mai mult, la conacele sorocite, se scotocea în brâu alături de teslă și în loc de pachetul de tutun, ca alții, scotea o cărțuie mică, cu scoarțe tot verzi și subțiri, din care cetea, slovenind rar și încet de tot, numai ca pentru el.

Eram mic pe atunci, fără nici o grijă și treabă și puteam sta toată ziua lângă el și să mă joc în talașii ce ieșeau ca niște cordele albe din gealăul uriaș.

Și acum îmi sună în urechi ciocănitul teslei amestecat cu frânturi rătăcite din „Epistolia cea căzută din cer” ori din „Visul Maicii Domnului”, iar cel ce îl începe și nu citește până la capăt... și pe care după pilda lui le-am purtat și eu până mai încolo în școală, ascunse în buzunarul de la pieptul hainei.

... Și acum vrând să scriu despre cărți pentru popor îmi vine stăruitor în gând Ion Teslaru, cu tesla lui petrecută prin brăul verde, lângă cărțuția sfântă. Ce alăturare și împerechere potrivită săvârșește acest alcătuitor de lemne cioplite: cartea alături de unealtă și tot atât de la îndemână una ca și alta. Munca mâinilor îmbinată cu a duhului. Căci și cartea este tot o unealtă a muncii, cu care se poate câștiga hrană sufletului. Și mă gândesc că nu ar trebui despărțite, pentru popor, cartea de viața lui de toate zilele, de muncă și de hodina lui. Ar fi de îngrijit că acestei culturi a poporului să nu i se dea o înfățișare de „lux”, de petrecere și pierdere de vreme. El să nu o socotească deloc ca pe ceva legat de o altă viață decât cea pe care o duce el în toate zilele, o găteală numai a duhului, cum te împodobești duminica, să ieși la horă. Ci cartea, rândurile din rândurile cărții, să-l însoțească și să-l urmeze oricând și pretutindeni.

Această întrețesere, această întovărășire a culturii cu viața trebuie să o urmărească necurmat Cartea Poporului, oricare ar fi ea, carte sfântă ori de lume, carte de povești și cântece sau de sfaturi și învățăminte. O pildă de ce e în stare să facă amestecul cărții în toate ceasurile vieții este puterea ce au tras englezii din citirea stăruitoare a Bibliei. În tot cursul vieții acestui popor, fie că a muncit, fie că s-a războit, fie că s-a răzvrătit, fie că a pribegit peste țări și mări, îl găsești citind cu arzime Biblia. La el această citire a ajuns o îndeletnicire înrădăcinată, aproape națională; nu e cămin unde capul să nu

adune măcar seara toată familia, cu slugile laolaltă, ca să le citească cartea sfântă, de unde trag toți puteri adânci pentru luptele vieții. Cu drept cuvânt s-a spus că Anglia a cucerit lumea cu negoțul într-o mână și cu Biblia în cealaltă. Căci nu numai mângâiere, ci și puteri adevărate poate aduce omului cartea cea bună, înfrățită cu sufletul lui.

De aceea gândindu-mă la cărți pentru popor nu-mi iese din minte cartea unealtă din brâul meșterului Ion, așezată alături de teslă și cu mare grije păstrată. Și cine știe de câte ori bietul om trăsesse nădejde, puteri și mângâiere, în felul lui, din cărțulia prezentă, cu scoarțe verzi: câtă hrană pentru duhul lui simplu și necăjit, pentru ca să ajungă să o păstreze cu atâta evlavie așa de la îndemână și așa alături de cealaltă unealtă pe care o mânua în fiecare clipă și care îi aducea hrana bieteii lui vieți de lemnar. („Lamura” nr. 1-2, octombrie-noiembrie 1921)

UN MEȘTER VRĂJITOR.

DE MII DE VEACURI, DE CÂND grindurile Europei se ridicase deasupra apelor, Marea Mediterană era despărțită prin toată lățimea Franței de Oceanul Atlantic și nu comunicau decât prin strâmtoarea Gibraltarului. Pe aici trebuiau să ocolească toate corăbiile încărcate cu mărfuri și călători, ca să ajungă de la țărmul apusean la cel de miazăzi al țării. Noroade nenumărate petrecuseră pe aceste târâmuri, mulțumindu-se cu ele așa cum ieșiseră din făurăria Naturii, de la strămoșii celților până la romanii cei întreprinzători și plini de voinicie și până la francezii din timpul lui Ludovic al XIV-lea. Tuturor le fusese și le era peste mână călătoria împrejurul coastelor, ce se făcea cu mari piedici și multă pierdere de vreme. Neguțătorii și oamenii politici jinduiau după un drum scurt care să lege cele două țărmuri, tăind Franța în două, dar unirea Mediteranei cu oceanul printr-un uriaș canal era un vis ce se părea cu neputință de împlinit. Și totuși acolo unde romanii nu se încumetaseră, unde împărații și regii de-a lungul vremurilor oftaseră, încreștând cu unghia degetului arătător pe globul ce închipuia pământul o dungă de la malul oceanului la al mării, acolo, peste munții stâncoși și coclauri, un om strein de meseria ingineriei, un strângător de biruri, avea să taie în scoarța pământului canalul dezrobitor. Pe acest perceptor al dărilor de sare îl așteptau de veacuri marea și oceanul despărțite, ca el să le unească iarăși.

Petre Paul Riquet era un simplu strângător de biruri. Nici o universitate nu-i zvârlise în creier cu lopata cunoștințele, nici o academie nu-l încununase, nici un sobor de învățați nu-i hărăzise o patalama inginerească, ca apoi cu ea în mână să sperie lumea. Dar o altă academie mult mai înaltă îl unsese inginer: dascălii lui fuseseră pământul și marea, clinele munților și adâncurile văilor, cari scot ingineri nediplomați, dar fără greș. Abia știa franțuzește...; nici latina, nici greaca, limbile în cari se scriau atunci științele, nu-i erau cunoscute. Dar adâncimea minții lui era pe potriva adâncimei mărilor ce avea să lege, iar răbdarea tot așa de tare ca a pământului ce avea să străpungă...

Petre Paul Riquet, strângător de biruri pentru regele Franței, avea o moșioară la poalele Muntelui Negru, în fundul ținutului Languedocului, acolo unde oceanul face o intrătură, gâtuind trupul Franței. Aici țara este mai

îngustă ca oriunde și străbătută de două râuri, ce izvorăsc ca de la mijloc, din Pirinei, la vreo poștă depărtare unul de altul, pentru ca apucând drumuri deosebite, unul – Garona – să se reverse în ocean, iar altul, luând-o spre miazăzi – Aune – să se verse în Mediterană. Asta închipuia oarecum ca o slemnă, ca un slab izvod de canal firesc, astupat de întregul masiv al Pirineilor de pe ale cărui povârnișuri opuse își luau obârșia.

De sute de ori Riquet străbătuse acest drum, fie pentru nevoile străngerii de dăjdii, fie vânător, cu ochii în pământ și gândurile în nori, cercetând terenurile, scotocind tălpile munților, măsurând clina văilor, socotind grosimea pripoanelor. Ochii lui găureau pământul steios și vedeau mai dinainte și aieveau dâra uriașă, valul nestăvilat pe unde avea să-și amestece marea și oceanul unde purtătoare de avuții și interese omenești.

Băștinașii pământului, stingheriți de greutatea drumurilor, de multă vreme trăseseră băgarea de seamă a ocârmuirii asupra însemnătății ce ar avea un canal făcut în acest loc... Pentru aceasta se trimisese o comisiune de ingineri mari și firoșcoși, cari au străbătut ținuturile în goana poștalioanelor cu zurgălăi, au poposit grăbiți și obosiți ici-colo, au pus ochenele la ochi și au privit peste culmi, au deschis compasurile și au măsurat; apoi au strâmbat din nas ori au ridicat din umeri și întorcându-se la Paris au statornicit, grozavi, că un asemenea canal este cu neputință de săpat. Așa le spunea știința lor, despre care mărturisea diplomele scrise pe pergamente de câte șapte palme. Iar Riquet pârcălabul în timpul acesta străbătea, agale și cine știe pentru a câta oară, văile întunecate ale Garonei și poate că pământul atotștiutor se înfiora sub pașii lui, ce însemnau de pe acum, în ciuda învățăților lumii, dunga pe unde avea să-l taie fierul și să-l spargă târnăcoapele... Sosea apoi acasă și se apuca de lucru: săpa în ograda lui șanțuri, ridica masive ce închipuiau munți, scobeia tuneluri, prubuluind, încercând să înfăptuiască în mic, dar cu și pe pământ adevărat, ceea ce avea să încerce în mare mai târziu. În urmă intră în casă și bughinit pe masă trăgea până noaptea târziu pe hârtie planuri peste planuri și socoteli peste socoteli...

Cum n-avea nici o învățătură, tot așa nu avea aproape nici o unealtă inginerească și dezlegase problema cu o vechitură de compas ruginit. Dar viața-i îndârjită era în mâinile lui mai abitir ca orice instrument strălucit și alămit...

Așa a visat, a muncit, a gândit și a studiat ani peste ani, adunând note și material, ridicând schițe și planuri, înfățișând pe de rost fiecare cotitură a văilor, cunoscând cu ochii închiși și numai după pipăit natura și felul terenurilor, înclinările, piedicile și greutatea și tocmai târziu, întetșit de stăruințele arhiepiscopului de pe atunci, marele Colbert, trimițându-i de departe un studiu și un plan amănunțit al canalului, cu încredințarea că este cu puțință de executat, Colbert, care urmărea ridicarea Franței prin industrie și comerț, fiind el însuși unul din marii muncitori ai țării lui, n-a mai stat la gânduri și a supus numaidecât planul și toate foloasele înfăptuirii lui regelui... Și iarăși o nouă comisie fu orânduită să studieze la fața locului proiectul lui Riquet și să-și dea părerea. Urmarea a fost că de data asta proiectul a fost găsit bun și executabil, cu oarecari schimbări... Și cum să nu fi fost bun când nu o

ușuratică învățătură de țifre, ci însăși munca, cunoștința afundă, buna credință și dorul de a înfăptui lucrarea trăseseră cu mâinile lor neșovăitoare liniile uriașului plan. Comisia însă încheiase că, așa cum îl plănuise Riquet, canalul nu se poate executa, din pricina imposibilității de a scobi un șanț care să aducă apele în canal, acolo unde acesta ar trece la înălțime prea mare... Omul nostru însă, stăpân și pe ce știa și pe tainele tărmurilor pe care le cunoștea până la măruntaie, ținea morțiș că ceea ce spune el e drept și adevărat și că nu are nimic de schimbat în planuri. Comisia, înțepată, nici nu vrea să stea de vorbă și de aici trăgăneală și întârziere fără folos. Era așa de mare deosebirea între vederile lui Riquet și ale comisiei că regele, încurcat, a dat poruncă să nu înceapă lucrarea până nu se curmă neînțelegerea și nu se hotărăște de partea cui e dreptatea. Atunci Riquet declară că începe, dacă i se dă voie, lucrările șanțului pe socoteala lui, ca o încercare: „așa că, zice el, eu pun în joc și cinstea și averea mea. De-oi da greș am să trec drept un vizionar și am să pierd o mare sumă din averea mea.” În sfârșit i s-a dat dezlegare și hârtii la mână să înceapă această lucrare „de încercare a pantei și de conducere a apelor.” Omul nostru trecea acum de la îndrăzneala închipuirii la aceea a faptei, a executării, în care s-a dovedit tot așa de destoinic. În câteva luni, cu hărnicia și neîntrecuta-i putere de muncă, a isprăvit șanțul de încercare și a dovedit cu ușurință, împotriva tuturor comisiilor și paracomisiilor, că avea dreptate: putuse da apă trebuitoare plutirii corăbiilor în partea cea mai înaltă a canalului... Comisia plecă cu coada între picioare... Toată lumea îl numea acum: Moisele Languedocului, care cu varga voinței lui izbutise să facă să curgă apă peste stâncile și dâlmele ținutului. Și astfel câștigă de la rege învoirea de a păși mai departe, la înfăptuirea canalului însuși.

Dar de aci greutatea încep și mai mari și se țin lanț. Lipsa de bani i se ridică în față mai puternică și mai neclintită ca munții ce avea să spargă și să găurească.

Consiliile județene ale provinciei Languedoc, căreia îi folosea mai mult acest canal, refuzară orice ajutor bănesc, iar vistieria regească era secătuită de războaiele lui Ludovic și minunea cea mare ce a săvârșit acest om este că totuși a găsit banii trebuitori, măcar că și-a jertfit propria lui avere... Înăfptuirea acestei opere uriașe s-a făcut așa de repede, cu așa precizie și punctualitate, ca un lucru pe care nu omul, ci însăși natura și-ar fi luat sarcina să-l săvârșească. Douăsprezece mii de oameni lucrau necurmat pe șantiere, canalul fiind început în mai multe locuri deodată. Conducerea, administrarea, gospodăria întreagă o avea Riquet neobositul, care era sufletul adevărat al lucrării, alergând de la o echipă la alta, nemâncat și nedormit, distribuind lucrările, îndemnând, încurajând, îndreptând greșelile și mai ales punând pretutindeni piept lipsei de bani ce amenința tot timpul să-l lase fără lucrători. Și nu a luptat numai cu solul dur și potrivnic, dar și cu semenii săi, cărora voia să le facă bine. Toți proprietarii pe locurile cărora trecea canalul i se arătau vrăjmași: unii se puneau împotriva, alții cereau prețuri înzecite pe chinga de pământ ce-i străbătea valul. Nu numai atât, pizma și răutatea se amestecară și ele... Dar zadarnic... Canalul creștea și se lungea zi cu zi și după trei ani un

bun crâmpei era gata și bărcile puteau pluti făcând transporturi. Peste alți doi ani altă parte din canal era isprăvită și însuși arhiepiscopul Tulusei, urcându-se pe corabie pe malul oceanului, s-a coborât la orașul de scaun, purtat de undele canalului construit de cel pe care îl ocrotise. Vinașurile, poamele, lemnele, vitele și toate mărfurile luau acum calea apei și pluteau de la țărmul Atlanticului până în inima Franței sau urcau de aici către miazănoapte, la orașul Narusa. În acest timp se lucra la săparea canalului în toată întinderea lui, până la Mediterană.

Gândiți-vă acum ce vrăjitor trebuie să fi fost acest om, ca dintr-un biet perceptor să ajungă să târască după el în această uriașă întreprindere un popor întreg, cu cel mai mândru rege din câți a avut vreodată.

Nu s-a dat înapoi de la nimic din câte sunt îngăduite, numai să izbutească să ajungă o țintă, de pe urma căreia nu avea să tragă nici un folos nici el, nici urmașii lui. Harnic și neobosit, muncitor până la istovire, Riquet nu are seamăn în ceea ce privește buna rânduială gospodărească a lucrării, de la cele mai abstracte proiecte de concepție ideală, până la cele mai de nimic și mai pipăibile amănunte de executare practică și reală. Felul cum a organizat lucrul în ateliere, echipe, brigăzi, toate înșiruite de-a lungul traseului, va rămâne un model de înțelegere practică omenească, cu atât mai uimitoare la acest îndrăzneț mânuitor de închipuiri. În același timp avea cunoștință adâncă de oameni cu toate slăbiciunile lor, pe cari îi câștiga totdeauna, când prin convingere, când prin diplomatie, când prin fapte ce nu se mai puteau răsturna. Așa, într-o vreme când era la mare aman de bani și în haznaua țării suflă vântul, l-a rugat pe ministrul Colbert numai atât, să-l lase să intre în cabinetul lui, fără să se vestească la ușă, când ministrul va fi la sfat cu arendașii birurilor din Languedoc, cei mai puternici mânuitori de bani de pe atunci... Într-o bună zi, când ministrul și fermierii birurilor erau strânși la sfat, ușa se deschise fără veste și Riquet intră, așezându-se tacticos la o parte și ascultând sfatul. Fermierii căscară ochii mari și se crucesc de ce trecere are Riquet la ministru, dacă-i îngăduie să intre așa tam-nisam peste sfatul lor. Asta înseamnă că între Riquet și Colbert nu mai este nici o taină! Această viclenie așa a impresionat pe acești arendași ai dăjdiilor că au și început să se dea bine pe lângă Riquet, care după câțva timp ajunge să se împrumute de la ei cu o mulțime de bani.

Pe lângă toate necazurile, mai avea mult de furcă și cu cei doi supraveghetori, puși unul din partea regelui, altul din partea provinciei Languedoc (care da și ea parale acum) să vegheze ca lucrarea să se execute după tocmeală făcută cu întreprinzătorul. Acești doi intențenți se certau veșnic între ei, având interese localnice deosebite, și când unul vrea să ducă canalul pe lângă un oraș, altul vrea să-l abată în altă parte. Bietul Riquet abia poate să-i împace și în același timp să treacă șanțul pe acolo pe unde cerea bunul mers și interesul lucrării. Într-un loc însă, aproape de Malpar, i s-a înfundat: amândoi comisarii cad la înțelegere că marele canal nu poate să străbată un munte ce-i stă în cale și pe sub care îl ducea traseul lui Riquet, deoarece terenul este sfărâmicios și tunelul are să se surpe... Plini de mulțumire își scot

penele, le înmoaie în călimări și scriu lui Riquet porunci în regulă prin care opresc numai decît orice înaintare a canalului... Când este însă vorba pe unde să abată canalul, cearta iar începe, unul trage hăis și altul cea...; unul îmbie pe Riquet să dea canalul pe la nord, prin Maureillau, altul pe la sud, prin Vendres. Cu aceeași satisfacție scriu amîndoi comisarii ministrului Colbert că „de astă dată întreprinderea lui Riquet a dat greș, deoarece lucrarea a ajuns cu capătul într-un munte de nisip, care are pe de lături două bălți cu douăzeci și cinci pînă la treizeci de picioare mai jos decît nivelul lui.”

Parcă-i vezi frecându-se pe mâini de bucurie că Riquet a scrîntit-o, că geniul se înfundă în greșeli din cari abia poate fi scos de oameni mintoși ca ei!

...

Dar Riquet nu era omul care să se dea cu una, cu două. El, care biruise natura elementară, nu putea fi oprit în loc de bețele ce-i puneau în roată cei doi comisari cîrcotași. A băgat frumușel poruncile de oprirea lucrării în buzunar, s-a prefăcut că ridică echipele de lucrători și le trimite în altă parte, iar peste noapte a pus lucrători ascunși cari să scobească muntele cu pricina. Peste șase zile tunelul era gata și, cum zice Smiles, „se isprăvise și cu imposibilitatea.” Apoi foarte simplu cheamă pe intendenți și altă lume de soi și cu mult alai, cu surle și masalale aprinse, îi poartă de-a lungul tunelului prin care apa avea să treacă voioasă, fără să-i pese de supărarea intendenților...

Muntele nu s-a clintit și tunelul e pînă-n ziua de azi... Dar neconținută lipsă de bani îl chinuiește și îi mănîncă liniștea și sănătatea. Amărât, scrie veșnic lui Colbert cerîndu-i ajutor... Câtă durere ascunsă sub glumă e cuprinsă în rîndurile acestea scoase dintr-o epistolă a lui către puternicul ministru: „Nu mai pot duce înainte lucrarea, afară numai dacă nu vreau să mă ruinez cu desăvîrșire. Și atunci lumea ar putea zice cu bună dreptate că am făcut un canal ca să mă înec în el cu toată familia mea”...

Grija lui cea mare era să nu moară înainte de a vedea canalul isprăvit, iar nu grija de ruină... În cele din urmă, după cincisprezece ani de activitate în toate chipurile, bolnav și istovit, este silit să-și lase din ce în ce mai des copilul cel mare în fruntea întreprinderii, care merge atît înainte, fără șovăire, grație organizației ce-i dăduse el. Când era aproape să se termine canalul, Riquet moare nemîngăiat, că nu vede cu ochii lui țelul ajuns... După șase luni de la moartea-i întregul canal de la ocean la mare, de-a latul Franței, era străbătut de corăbiile încărcate cu avuții... Dar Riquet băgase în el nu numai munca, sănătatea și viața lui, ci și averea.

Pe urma lui rămînea o datorie de peste două milioane de livre și toată averea vîndută. Pentru achitarea acestor datorii moștenitorii vînd toate drepturile și abia după patruzeci de ani pot lua parte la beneficiile ce aduce canalul.

Așa se sfîrșește această viață de om închinată deopotrivă și ideii și faptei; cu o voință și cu o putere de muncă poate mai mari decît geniul firesc cu care fusese înzestrat, un strîngător de biruri, pierdut în fundul Franței, un necărturar, săvârșește în câțiva ani ai veacului al șaptesprezecelea una din cele mai mari lucrări de inginerie de pe pămînt. Și nu știi de ce să te uimești mai

întâi la el: de intuiția lui firească, de mintea lui larg cuprinzătoare, ori de firea lui harnică, activă, întreprinzătoare, energică și practică, precum și de caracterul lui neșovăielnic...

Dar de bună seamă că cinstea, lipsa de interes material, abnegația din care a izvorât opera lui, jertfa deplină a averii lui și vieții lui închinată uriașei lucrări nu au ajutat mai puțin decât toate celelalte însușiri la deplina izbândă. Și așa se înscrie un alt mare mucenic în cartea ce cuprinde viețile Sfinților Muncii. („Lamura” nr. 6, martie 1921, pp. 358-363)

EXEMPLUL PIER SICULUI.

TASSO, CU SUBIECTE DE IMAGINAȚIE, a făurit o operă care a stârnit entuziasmul popular, căci el face, în epopeea lui, școala eroismului și a gloriei după care însetăm cu toții.

Toți căutăm acolo modelele, dar mai ales mulțimea, care nu are prilej să fie eroică decât cu închipuirea, mulțimea care, neputând să se realizeze în viața de toate zilele, își caută expresia ideală a tuturor năzuințelor ei obscure, în luminoasa operă a artistului.

O credință populară spune că piersicului, așa de plăpând, trebuie să i se strângă cu grijă la rădăcină toate florile și frunzele căzute în timpul anului, pentru că pământul să-și tragă înapoi sucul supt de ele. Altfel, dacă frunzele sunt împrăștiate la nouă vânturi, pământul sărăcește și pomul se usucă.

Piersicul exotic, adus de pe alte țărâmurii, este simbolul artistului, icoana creatorului de cultură și a operei sale.

El este al nostru numai fiindcă întâmplarea l-a făcut să răsară printre noi, dar nu știm din ce lume a sufletelor vine. În larga împărăție a spiritului, al cărei cetățean este, nu se află hotare între nații... Totuși, răsădit într-un loc, el trebuie să dea înapoi pământului, ca și piersicul, o parte din sucurile ce i-a luat. Prin firea lui însuși îi este îngăduit să se înalțe deasupra gliei, fruntea lui să primească efluviile subtile aduse de toate vânturile lumii, pe care să le plămădească cu seva purtată din adânc, prin atâtea ramuri și rămurele, până în inima florilor și a frunzelor.

Dar aceasta să nu se risipească zadarnic. Ci, măcar, în chip de flori și frunze scuturate, dar neînstrăinate de pământul în care crește, lumina sorbită sus să se întoarcă în întunericul rădăcinilor din fund. Pământul are atâta nevoie.

Altfel, țărâna se secătuiește, iar opera se usucă.

14 martie 1927- [msS. În posesia familiei] („Manuscriptum” nr. 1-4 (86-89), 1992)

PRIN MUNȚI.

NICĂIERI TURISTUL NU-ȘI MERITĂ mai bine numele decât atunci când urcă pe drumuri de munte.

Este imensă deosebirea între un drum la mare și unul la munte. La mare ești neconținut pasiv, lipsit de inițiativă. De la țărm sau de pe bord privești jindios talazurile fără să ai vreodată putința să calci liber unde vrei. Pe când muntele cere în adevăr jertfe, dar îți dă în schimb mulțumiri fără seamăn. Piscul cel mai primejdios cu pregătiri, cu îndrăzneală se lasă biruit.

Toate instinctele de bărbăție sunt atâtea în noi de muntele ce ne cheamă, atâtea ca de orice țintă înaltă care trebuie ajunsă. Pe lângă că este unul dintre cele mai reale sporturi, care dezvoltă și întărește armonic tot corpul, membre, plămâni, inimă, ochi, sistemul nervos, turismul în munte este și o lecție psihologică de răbdare, de inițiativă, de răspundere care echivalează cu o probă de grea încercare personală. O lecție de chibzuială și socoteală. Voința trebuie înarmată cu toate pregătirile experienței. O prevedere a tot ocrotitoare trebuie să organizeze totul după un plan bine stabilit. Muntele nu primește pe cei nedestoinici, pe cei lași, nu cruță pe cei ușurateci! Bineînțeles nu vorbim de mici plimbări. Ci prin turism la munte înțelegem acea voinicească osteneală de câteva zile pe o potecă abia slomnită în cremenea unui munte, un efort adevărat și fizic și moral de zi și noapte, fără altă răsplată decât biruința asupra ta însuși, satisfacția că nu te-ai dat înapoi de la greutate și primejdii.

Prin urmare mergem. Dar înainte de asta să ne alegem care și câți putem merge? Nu e jucărie un drum continuu de 10 și chiar 12 ore, cu urcușuri și coborâșuri grele, pe lângă prăpastia ametoare! Să stea deci pe loc toți bolnavii de inimă, toți bolnavii de piept și copiii prea mici. Încolo, ceilalți pot urca muntele, chiar și fetele delicate, tinerii debili. Astfel ne alegem tovarășii pe care îi pregătim și sufletește pe lângă că-i echipăm cu tot ce trebuie unui turist pe munte. Nu este o tarasconadă nici bățul cu fier în vârf, nici bocancul cu ținte, nici apărătoarea de soare. La munte nici un amănunt nu trebuie neglijat, nici un lucru uitat. Aici nu stai pe o plajă, ca la mare, privind cum vin depărtările spre tine, aici mergi, sui, te încordezi și lupți. O gheată defectă este o suferință până la martiriu pentru tine și o pricină de insucces pentru întreaga tovarășie. Deci totul, de la ciorap și bocanc, până la haine călduroase pentru petrecut noaptea în pragul de munte, mantale de ploaie, totul trebuie ales, pregătit, încercat...

Proviziile de gură de asemenea trebuie să fie cu grijă alese. Hrana sobră, ușoară și concentrată sub volum mic, cafea și ceaiuri în termosuri, ciocolată stimulantă la drum. Zahăr cruțător de osteneală, fructe, ouă fierte, carne rece. Cât mai puține conserve și sărături care pricinuiesc sete. Deloc coniac sau alte alcooluri tari. La drum lung și greu, nici chiar vin. Apă însă din belșug, dacă știm că în drum nu se întâlnesc izvoare. De altfel munții noștri încep a fi semănați ici, colo cu case de adăpost și cantine, încât etapele se pot alcătui așa ca măcar la sfârșitul zilei să ne odihnim într-un adăpost omenesc.

Cine duce bagajele? E foarte important ca turistul să fie cât mai neîmpovărat, cât mai liber. E destul de greu propriul nostru trup, dar încă un sac în spate. De aceea, dacă se poate, încărcăm bagajele pe un cal, sau luăm câțiva oameni călăuză, din satele de unde începem urcușul.

Și acum încotro pornim? Facem masivul Negoiului? Cu lacul Bălan, lacul Colțul, urcând pe la Porumbacu în Transilvania și coborând pe la Cumpăna pe valea Argeșului? Ne trebuie cel puțin 4 zile.

Sau facem valea Jiului, cu masivul Parângului, cu Petroșanii și apoi cu ascensiunile pe Retezați? Mai bine alegem un drum nu atât lesnicios, cât mai

apropiat: facem Bucegii, trecând peste Omul, până la peștera Ialomiței și înapoi peste Caraiman.

Cale de 3 zile, care concentrează în ea toate greutatea și dă toate încântările unui adevărat drum în munți.

Culcați-vă devreme, că mâine dimineață pornim, la orele 6,20 din Gara de Nord.

La orele 101/2 suntem în Bucegi. Planul e să suim peste Diham, pe poteca Take Ionescu, prin valea Mălăeștilor. Ajunși în Bușteni, luăm o mașină de piață care cu 200-300 lei ne duce cât de mulți până la picioarele Dihamului, drum de 5-6 kilometri; astfel mai câștigăm din timp și scutim din osteneală. Despre călăuză, nu e nevoie decât dacă ținem să luăm un cal pentru purtatul bagajelor. Dacă nu luăm mașină, ci mergem pe jos, un drum minunat, neted ca în palmă, duce din satul Bușteni, pe lângă hotel Palace, de-a lungul căii Cerbului, până la poalele Dihamului într-o oră și jumătate. Apa Cerbului ne întâmpină de la început și ne însoțește tot timpul, rece, limpede și repede ca o solie a muntelui.

Semne convenționale, o vargă roșie între două albe, ne călăuzesc la tot pasul. După câteva sute de metri drumul cotește urmând arcul de piatră al Bucegilor și panorama se schimbă.

Coștila se arată în toată mărimea ei fioroasă, un monstru apocaliptic îmbrăcat într-o piele groasă de piatră jupuită ce face cute și schiaburi adânci. Între Coștila și Crestele Cerbului se deschide Valea Cerbului, pe stânga, pe unde am putea urca sus la Omul în 6 ceasuri, dar noi mergem înainte, cu imensul arc de piatră al Bucegilor în spate. Iată Valea Mieilor, Valea Mălinului scobite în peretele Coștili, aproape impracticabile. Acei ce le-au urcat se numără pe degete. Ajuns la poalele Dihamului, nu-ți vine să crezi că e munte globul acesta verde, cu cocoșa plină de păduri. Dar începe să-l urci și ai să-mi spui de sănătate. Noroc că mergem la adăpostul pădurilor de fagi cu umbră răcoritoare și că întâlnim două izvoare cu apă ca gheața. După un drum de 1 ceas, adică pe la 2, ieșim într-o poiană de vis de unde privești în stânga pe Bucegi s-a îmbogățit cu Dinții Morarului care fierăstruiesc cerul și cu spinarea Bucșoiului. De aici drumul e mai oblu și ne scoate curând în poiana dintre Diham și Căpățâna Porcului, la poteca Take Ionescu. E un loc fără seamăn, o evocare din povești. Dacă ne mai ostenim puțin și luăm la dreapta, pe vechiul drum grăniceresc, urcăm tăpșanul Dihamului în vârf cu vechea piatră de hotar și cu o priveliște grandioasă asupra Transilvaniei. Coborâm înapoi în poteca ce o cotește la stânga și pe un drum lin pe sub streșini de pădure de-a lungul colanului uriaș al Bucegilor luăm drumul Mălăeștilor, pe la Stâna Roșie, călăuziți neconținut de semne. Poteca, de curând reparată, urcă nu prea greu, cotește neconținut, intră în văi, se adâncește, iese iar deasupra, când prin păduri, când prin goluri, tot timpul de-a lungul cotului de piatră al munților de poalele cărora e apărată. Ne urmăresc fără întrerupere fantasticele arătări: când perete drept de piatră, al căror creștet nu-l vezi, oricât ai ridica ochii, alunecos ca sticla, de unde numele de seninări, când uriașe turnuri crenelate, de stâncărie clădită în cetate, când năruiri colosale de zidărie ciclopeană în

dreapta. În același timp, șesul Ardealului își desfășoară mătasea câmpurilor învărgate cu ape. Iată în fund, albastru posomorâți munții Oltului. Aici aproape, pe o colină râpoasă, cetatea Râșnovului, s-o iei în palmă. Postăvarul cu spinarea de mistreț ține calea să nu se vadă Brașovul pitulat înapoia lui. Printre el și muntele Pietricica privirile scapă într-un șes galben fără fund, zburând peste cele 7 sate. În mijloc, Țara Bârsei, cu toate orașele și satele ei, sclipește ca un miraj, prin tremurarea zărilor încetate de pulverea luminii de amiază. Drept în inima imensei viziuni, măgura Codlei înseamnă un punct de sprijin pentru ochiul amețit de această fantastică fugă de pământ. Ne aflăm chiar sub Bucșoiul. De aici, însemnată cu alte culori, o potecă se desparte spre stânga și începe să urce spinarea Bucșoiului celui neprimitor și neprietenos. E un drum prea anevoios pentru noi, deși duce de-a dreptul la Omul. Noi o luăm înainte, mereu pe sub streșinile de piatră ale munților, încins peste brâu de potecă, și cam spre seară ajungem în Valea Mălăeștilor, vale largă, păduroasă, cu vederi noi spre Transilvania de miazăzi, până acum ascunsă. Cărarea intră de-a binelea spre stânga, în inima văii pe care-o urcă spre vârf, o potecă mai domestică, bătută de copitele mărunte și despicate ale miilor de oi ce se perindă la păscut. Auzi hăisi de ciobani, ascuți ușurat sunete de tălângi și te simți fără să vrei mai asigurat, deși nu-ți era nici o frică. Dar cunoști că urci pe târâmurii mai omenești, nu ca până acum, pe târâmul celălalt. Curând ajungem la Casa de adăpost unde ne ospătam și mânem peste noapte. Mai rătăcim puțin până înnoptează și obosiți de drum, uluiți de priveliște, amețiți de aerul tare, adormim somn adânc pe salteaua tare ca lemnul.

A doua zi de dimineată pornim spre Omul. Cu cât urcăm, cu atât măreția se desfășoară până la uitare de sine. Te simți strivit. În sfârșit muntele își dezvăluie taina. Suntem pe piscul socotit până mai deunăzi cel mai înalt din Carpații noștri, la 2500 M. Înălțime. Cu o singură răsucire în loc cuprinzi o imensă roată din fața pământului.

De o parte Ardealul întreg până în fundurile misterioase ale Munților Apuseni și Tisa. De cealaltă, câmpia Munteniei și a Moldovei până în apele Dunării pe care o ghicești ascunsă în turbureala zării. Într-o latură toți munții cei mari ai Argeșului, cu masivul trupeș al Negoilului, mergând lanț spre apus și dându-și mâna cu munții Olteniei până ce se pierde dincolo de Serbia. Pe cealaltă latură munții Buzăului, Tigăile Giurgea spre Ceahlău și Bucovina.

Ca dintr-un pivot cu o singură învârtitură miști și rulezi grandiosul film al României Mari, aievea așa cum a ieșit din atelierele Creatorului. Toată suferința fizică a osteneții este uitată. Răsplata neașteptat de dumnezeiască covârșește cu mult prețul oboselilor. Lipsesc cuvintele și imaginile spre a închea impresiile suprafirești ce ai acolo sus.

Cerul nu este cerul nostru de jos, clopotul de azur, cortul albastru cu care ne-au obișnuit poezii.

Cerul e un han de un albastru sălbatic, o altă prăpastie necuprinsă, neîncăput în ochi.

Numai acolo unde o clădărie de nori, ca un alt șir de munți, îl escaladează poți să-l mărginești și să-l fixezi. Alți nori călătoresc prin văzduh,

însă jos, sub mine, și urmele lor negre alunecă peste ținuturi ca niște păsări gigantice.

Dar ce se lasă colo sub noi, pe muntele Păpușa? E o furtună pe care o privim de sus. Bubuiturile ajung slabe, se urcă la noi ca dintr-o peșteră. Pe aripile vinete ale norului lucesc uneori pene de fulgere. Pasărea cu trăsnete în plisc se lasă tot mai la vale și ajunsă în câmpie se preface în ploaie mare, pe care o vezi cum călătorește – o trambă sură, hașurând zarea. Și în curând totul s-a șters. Abia un scul din lava norilor mai întârzie. Noi aici suntem deasupra furtunilor, mai presus de nori, peste care călcăm uneori.

Aici putem rămâne câteva ceasuri. La căsuța din vârful Omului găsim de-ale mâncării.

Stăm și sub ochii noștri odată cu clipa se schimbă și lumina. Nuanțele se perindează infinite. Munții ca un ocean cu talazuri încremenite au ca și marea o viață pe care le-o dă lumina ceas cu ceas. De unde erau sinilii, acum spre seară se catifelează cu violet episcopal, apoi cu brumăriu, trecând prin toată gama întinsă de la trandafiriu la negru. Departe, ei se topesc și se amestecă în verdeața de apă al cerului.

Dar trebuie să pornim dacă nu sunt locuri de dormit în casă, deși ar fi minunat să așteptăm răsăritul soarelui pe Omul. Coborâm pe ciudatul Munte al Obârșiei, ocolind pâlnia uriașă a văii Cerbului, clădită la gură în gigantic amfiteatru cu staluri de stânci, și o luăm în partea opusă Prahovei, dând în valea cea frumoasă a Ialomiței. Înapoia noastră rămân numai năruiri de schele uriașe, încălecări de vârfuri jupuite, turla sprijinite pe vânt, stânci aninate parcă de cer, ținându-se acolo printr-o minune de echilibru. Ne însoțește vuietul alergător al apelor Ialomiței pe la obârșia căreia trecem. Privim astfel leagănul viu al muntelui său și odată cu noaptea sosim la hanul Drumeților din poiana Cocorii, unde mâncăm și ne odihnim ciolanele pe paturi bune și la adăpost. A treia zi, când deschidem ochii ne trezim pe o gură de râi ca în balade. De jur împrejur, creste de munți stâncoși străjuiesc valea tăiată de apă. Peștera e dincolo de pârâu. Trecem s-o vizităm. Aici alte minuni. O gură cu gâtlej afund se deschide în mālul prăpăstios, parcă e gâtlejul pământului, de unde ies vuiete surde, odată cu apele țâșnite din întuneric. Chiar înainte de ora 10 trebuie însă să plecăm. Cine vrea se lasă în jos spre cheile Tătarului și Bolboci. Noi vom urca valea înapoi, de data asta peste Babele, ca să mergem la crucea Caraimanului. În câteva ceasuri suntem iarăși sus pe șaua Bucegilor, vecini cu cerul. Urcușul e greu și în piept, dar bătrânele babe sunt vrednice de văzut. Pietre sure, cât casa, așezate în picioare, tăiate de vânturi și fățuite de ploi în chip de mese colosale.

Pe toată întinderea asta dintre Babe, Caraiman și Omul plutește un suflu de mare legendă. Aici se zice că erau altarele cele mai sacre ale strămoșilor noștri traci. Aici urcau ei în mari alaiuri, la zilele sfinte, ca să aducă jertfă zeilor autohtoni, ale căror simulacre s-ar găsi azi în stâncele ciudate cu înfățișări de chipuri colosale. Aici ar fi fost leagănul vechei religii dorice, împărăția bătrânului Zeu Saturn, al cărui chip cioplit ar fi stânca de pe Omul, distrusă

barbar de dinamită. Pe masa uriașă a Babelor a curs de multe ori sângele omenesc al jertfelor ce trebuiau să ducă zeilor vești de la pământeni.

De departe, toate aceste stânci au înfățișări de idoli și par simulacrele marilor divinități ce au stăpânit vremile pelasge și trace. Până și azi s-a păstrat obiceiul acestor memorii ale pelerinării. În adevăr, de Sf. Marie tot acest platou plin de amintiri preistorice este plin de lume, oameni simpli din popor, veniți de peste tot, din valea Prahovei, din a Ialomiței, din a Moeciului, din a Bârsei la Crucea Caraimanului, purtată parcă de vagi îndemnuri ancestrale.

De pe platou coborâm în valea Iepeși și de aici, cotind la stânga pe o cărare scobită în peretele de stâncă al Caraimanului, ieșim prin spărtura lui la Cruce.

Iat-o – e imensă, 42 metri înălțime și de la ea priveliștea e unică. Bușteni, Azuga, Sinaia, Predeal par jucării zvârlite într-o prăpastie albastră. Dar trebuie să ieșim înapoi sus pe platou înainte de sfințitul luminii și luăm drumul îndărăt ieșind iar în cărarea ce duce jos la Bușteni pe valea Iepeși.

Dacă am vrea am coborî chiar de aici. Dar ne-am hotărât să vedem o noapte cu lună pe Caraiman. De către Zamora iese luna plină și încet, încet plaiul muntelui se poleiește cu aur subțire de lună. Iar valea Prahovei scânteie de lumini electrice. Dar noi aici sus umblăm ca niște lunateci, pe acoperișul pământului. Alunecăm pe schiaburile de piatră ale munților. Ne mișcăm tăcuți într-o halucinantă atmosferă de dincolo de vremi și lume – în noaptea fantastică de vară, învăluită de lună. Iarba tare și groasă e înmuiată de rouă, văzduhul înmuiat de lumină potolită rece și umedă. Muntele tace cu măreție. Noi ne ștergem pe fața pământului, cu umbrele lungi târându-se după noi. E o poezie sălbatică și ciudată, ne mai simțită. Ajunși la căsuța Șil ne luăm drumul pe platou, care duce la Sinaia peste Piatra Arsă sau coborâm pe ea drept în Bordei. Cu faclele aprinse, dar cu pază să nu dăm foc pădurilor, începem coborâșul pe zigzagul potecii strejuite de funicular și când pe sub pădure, când prin luminișuri și goluri, ajungem după 4 ceasuri în sat. Lumea s-a culcat. Rari privighetori ne-au zărit încă de sus și ne-au urmărit cum ne lăsăm cu faclele, ca niște luceferi coborâtori pe pământ. Dormim într-unul din hoteluri și a doua zi de dimineață suntem înapoi la București după 3 zile de turism în munți. („Buletinul Societății Academice de Turism România”, ianuarie 1931, pp. 5-12)

TOAMNĂ TÂRZIE.

TRĂIM NECONTENIT ÎN MIJLOCUL unei neîntrerupte, unice poezii a naturii. Numai noi, oamenii, o frângem în nuanțe, așa cum norul îmbucătățește lumina albă în fețe de curcubeu. S-ar putea spune că noi trăim conștient poezia naturii, umanizând-o, o creăm a doua oară.

Poezia toamnei este poezia omului care își transfigurează astfel declinul vieții, împărtășindu-și destinul lui pieritor cu al cerului și al pământului.

Somptuoasele agonii ale cerurilor de toamnă sunt mai mult ale vieții noastre și zilele descresc mai mult în noi. Ne scuturăm frunzișurile în clipe îngălbenite la fel ca copacii păliți de brumă. Flotilele de cocori străbat spațiile reci, ca să se refugieze undeva în tropicele sufletelor noastre unde așteaptă. Când se întorc, căutând, tot din noi revin. Simțim solstițiul toamnei ca pe

solstițiul vieții noastre și furtunile din afară ne bântuie și nouă lăuntricele mări ale sângelui.

Ce semnificație adânc umană au podgoriile crucificate pe lemnele haracilor, cu rodul așteptând zdrobirea sub picioarele morții. Rămân în urmă dealurile vieții călcate de argații năimiți ai destinului. Dar pașnica poezie a toamnei ne împacă așa cum ne-ar împăca o operă de artă făurită de noi înșine. Ne contemplăm melancolia împuținării noastre, tristețea treptatei noastre întunecări. Le contemplăm însă trecute în proporții uriașe și devin tălmăcite în peripeții aeriene și cerești, în drame vegetale care cuprind codrii unei țări întregi, în spaime ce acopăr munții în giulgiuri de neguri, în panice stârnite în toate aripile ridicate pentru surghiun.

Ajunși la maturitatea acțiunilor și dincolo de cruziciunea pasiunilor, ne alinăm descumpătul interior cu marele calm în care se înfășoară natura pregătindu-se de amortire. Romantismul din noi și veșnicul dor de mit se măgulește cu formele aurite în care ne vedem înveșmântate trecerile noastre prin toamna trupească și sufletească. Tot brume ne bat și creșetele noastre și dintr-o dată bruma devine poetică. La fel, tivite cu galben, grădinile zilelor noastre își coboară sevele în pământ, spre rădăcinile strămoșilor. Poezia toamnei destrupează până la nemărginire și ideal durerea sleirii noastre și în mărețul joc al simfoniei de culori privim fresca pogorării noastre către apus. Azur pustiu fără de căldură – tristă chiar la amiază – pământ acoperit cu flori mortuare, umbre reci cazând grabnice din amurgul chinuit, foi irosite cu aurul nefolositor... Câte avertismente înscrise în tragicele și frumoasele stihii din afară și din noi. („Revista Fundațiilor Regale”, 1 noiembrie 1943, pp. 267-268)

SFÂRȘIT

1 În această antologie am adunat povestiri care se regăsesc în Capul de zimbru, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988, Căprioara din vis, Biblioteca pentru toți copiii, nr. 25, Editura Ion Creangă, București, 1973, precum și din alte surse [Integrala prozei literare, Editura Anastasia, 1998].

2 Rând, șir, lanț.

3 întoarcere, adică „aversiune, inversunare”.

4 [om] fără Dumnezeu”, ateu.

5 loc subpământean asemănător Infernului, care, la asiro-babiloneni și la evrei, reprezintă locuința sufletelor după moarte până la judecata de apoi. Este închipuit ca un ținut al întunericului și al umbrelor morților, unde lumina este totuna cu noaptea.

6 (lighioană), încrucișare a lui jiganie, cu gadină, este cuvânt folosit de V. Voiculescu în mai multe povestiri.

7 Asolamént, asolamente, S. N. Tehnică a împărțirii unui teren cultivabil în mai multe loturi (în raport cu numărul de plante care urmează a fi cultivate)

și a repartizării prin rotație a fiecărei plante pe un lot anumit. [Aici termenul este folosit forțat, probabil cu tentă peiorativă].

8 Loc unde s-a născut și trăiește (tot timpul) cineva; pământ natal; patrie.

9 Un fel de franzelă împletită.

10 Necredincios, din punctul de vedere al evreilor. EbR. Goj „popor păgân”.

11 Mic arbust exotic cu flori albastre, mai rar roșii sau albe, cultivat la noi ca plantă ornamentală.

12 sângele-voinicului.

13 Pulbere cristalină albă, inodoră, cu gust amarui, puțin solubilă în apă, folosită în farmacie ca hipnotic, sedativ etc.

14 filosof grec la Școala Peripatetică. El este considerat părintele botanicii. A învățat întâi la Platon iar apoi la Aristotel, care l-a considerat favoritul său și l-a numit succesorul său. El a fost conducătorul Școlii Peripatetice din anul 322 î. Chr. Până la moartea sa în 287 î. Chr. În acest răstimp se spune că a avut peste 2000 de discipoli.

15 Grad de sergent-major de cavalerie sau de artilerie; persoană care avea acest grad și care se ocupa cu administrarea unui escadron sau a unei baterii.

16 Neocupat, liber de muncă.

17 Prior, priori, adj. (Pop.; despre miei) Născut primăvara foarte timpuriu.

18 Care și-a pierdut prospețimea.

19 Limbaj galant, subtil; amabilitate artificială.

20 glumă, șagă.

21 Pălălaie, vâlvătaie, mare flacără.

22 Bărbat care a fost castrat.

23 Îndată, numaidecât; fără întârziere.

24 Vânzare, negoț, afaceri (reușite).

25 Mică pasăre călătoare, de culoare cenușie-brună, cu pete mai închise, care își răsucesce des și cu multă ușurință capul; sucitoare (Jynx torquilla).

— Capl + întort „întors” + suf. -ură.

261. Care prezintă anomalia de a nu fi de aceeași culoare, care au culori diferite; (despre ființe) cu ochi de culori diferite; cu lumina ochiului înconjurată de un cearcăn albicios. 2. Care suferă de strabism.

27 Întrunire, sfat (sătesc), adunat de obicei pentru stabilirea cislei (1).

— Din sL. Čislo „număr”.

28 Omul izbi două pietre, și din mână țâșni deodată flacăra unui fulger ce înspăimânta animalele în nopțile de furtună. Lumina ajunse din ce în ce mai puternică și-l îmbrăca tot într-un văzduh aprins, nesuferit ochilor de fiară. Deasupra lui, tavanul parcă se făcuse străveziu și se răsfrângeau prin el stelele, iar o frântură din soare veghea liniștită la căpătâiul omului. [Finalul modificat a apărut în „Gazeta literară”, nr. 21, 21 mai 1964, precum și în Căprioara din vis, Biblioteca pentru toți copiii, nr. 25, Editura Ion Creangă, București, 1973]

29 Păstrare.

301. Fumar; 2. Ușa sau fereastra (răsuflătoarea) podului casei.

31 (A umbla) cu șoalda = (a umbla) cu șmecherii, cu vicleșug, cu minciuni.

32 Aramaica – Idiom din familia limbilor semitice, în care sunt scrise o parte dintre cărțile de cult ale evreilor.

33 Oraș al cărui nume derivă din cuvântul evreiesc „gader” care înseamnă „frontieră”.

341. Poiană mică de pădure. 2. Loc cultivat înconjurat de o pădure sau de un teren sterp. 3. Loc nesemănat, rămas în interiorul unui loc semănat. 4. (înv.; în forma: preloacă) teren despădurit, arat și pregătit ca ogor. 5. Izlaz, imaș. 6. Luncă, crâng, zăvoi. 7. Vale îngustă, vâlcea înfundată. 8. Spărtură, despicătură, gaură; scobitură, loc prin care se scurge apa. 9. (în forma: prilucă) creștătură făcută în piciorul de sus al prispei. 10. Staul pentru oi.

35 Consecință a unirii ipostatice, constând în lipsirea sau „golirea” lui Iisus Hristos de slava avută înainte de întrupare și asumarea firii omenești sau coborârea lui la starea de om, ferit însă de păcat; reversul C. Este îndumnezeirea firii omenești din Iisus Hristos.